

๗๗.๑

ท ๑๑๕ ป

ร.๖

ประวัติและแผนภาพของการแข่งขันเรือยาวไทย

๘ ต.ค. ๒๕๓๕

ปริญญาโท

ของ

ทงศักดิ์ ตันวงศ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกพลศึกษา

เมษายน ๒๕๓๕

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

181704

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปฏิญานพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
พลศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(ผศ.อุดม พิมพ์า)

..... กรรมการ

(อ.สุทิน ขอบทางศิลป์)

..... กรรมการ

(อ.ภาคภูมิ รัตนโรจนากุล)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(ผศ.อุดม พิมพ์า)

..... กรรมการ

(อ.สุทิน ขอบทางศิลป์)

..... กรรมการ

(อ.ภาคภูมิ รัตนโรจนากุล)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผศ.เทเวศร์ นิธิษณฤทธิ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกพลศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่.. ๒๗ ..เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๕ .

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำเป็นอย่างดีจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุดม นิมพา อาจารย์สุทิน ขอบทางศิลป์ อาจารย์ภาคภูมิ รัตนโรจนากุล ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อเสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไข จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ และผู้ช่วยศาสตราจารย์เทเวศร์ นิธิยะพจน์ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการ สอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ คณะยุทธภูมิ นิธิวัฒน์ จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการค้นคว้าหนังสือ โบราณคดีและอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าหนังสือต่าง ๆ

ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาเรือยาวไทยจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดนิจิตร จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดกรุงเทพฯ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ความสะดวกในการเก็บข้อมูลและผู้ให้การสัมภาษณ์ทุก ๆ ท่าน

ขอขอบคุณอาจารย์เกียรติวัฒน์ อุดระหงษ์ อาจารย์ณัจจน์ ไชยเสนา และเพื่อน ร่วมรุ่นทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือและเสนอแนะในการทำปริญญานิพนธ์

อนึ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ ลูกศิษย์ด้วยดีเสมอมา

และประการสุดท้าย ผู้วิจัยขอมอบความดีอันพึงมีของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ แด่บิดา มารดา ผู้ให้ชีวิตและการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ทงคักดี ดันวงศ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	8
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	8
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	8
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	9
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	11
	ประเพณี	11
	วัฒนธรรม	12
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ	15
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	19
	ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	19
	ข้อมูลประเภทบุคคล	20
4	ประวัติที่เกี่ยวข้องกับเรือในแต่ละสมัย.....	21
	รัชสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี	21
	รัชสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี	27
	รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	28

รัชสมัยพระมหาธรรมราชา	31
รัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ	34
รัชสมัยเจ้านารายณ์มหาราช	37
รัชสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี	46
รัชสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี	50
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก	50
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	59
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	62
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	67
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	77
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	83
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	85
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล	92
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	101
5 สรุป และอภิปรายผล	118
เรือและวิวัฒนาการในสมัยต่าง ๆ	119
1. สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี	119
2. สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี	119
3. สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี	120
4. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี	121

ประโยชน์ของเรือสำหรับคนไทยได้ใช้เรือเพื่อประโยชน์ดังนี้	122
1. ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง	122
2. คนไทยใช้เรือเพื่อประโยชน์ในการทำประมง	123
3. ใช้เรือเป็นพาหนะในการค้าขาย	124
4. ใช้เรือเป็นพาหนะในการขนส่งสินค้า	124
5. ใช้เรือส่งเสริมการชักพระและแข่งเรือ	124
การอนุรักษ์และส่งเสริมการแข่งขันเรือยาวไทย	125
1. หลักสูตรการศึกษาไทย	125
1.1 ระดับประถมศึกษา	125
1.2 ระดับมัธยมศึกษา	126
1.3 ระดับอุดมศึกษา	126
อภิปรายผล	126
ข้อเสนอแนะ	132
บรรณานุกรม	133
ภาคผนวก	141
ภาคผนวก ก วิธีการขุดเรือยาวไทย	142
ภาคผนวก ข ประวัติเรือยาวประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ	156
เรือยาวใหญ่	157
เรือยาวกลาง	189
เรือยาวเล็ก	212
ประวัติย่อของผู้วิจัย	236

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	ศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 2	23
2	คำแปลเนื้อหาด้านที่ 2	24
3	ภาพผนังแสดงพิธีลอยกระทงในสมัยกรุงสุโขทัย	25
4	พระราชพิธีลงสรงในสมัยกรุงสุโขทัย	26
5	เรือสุรสังเกตุจะมีรูปในด้านหน้า	29
6	เรือเอกไชยเหินหาว	30
7	เรือตั้งกราบ	33
8	การแข่งขันเรือทหาร	33
9	ภาพบน เรือพระที่นั่ง ภาพกลาง ภาพฐานเรือพระที่นั่ง ภาพล่างไม้พาย	37
10	ขบวนพยุหยาตรา	38
11	พระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค	38
12	ภาพบน เรือพระราชพิธีสำหรับพระราชโอรส ภาพล่าง เรือสำหรับราชทูต ฝรั่งเคล็ดฝาย 150 คน	40
13	ภาพบน (กลาง) เรือพระที่นั่งใหญ่เครื่องราชบรรณาการฝาย 66 คน ภาพบน (ซ้าย) เรือออกพระ ภาพบน (ขวา) เรือออกญา ภาพล่าง เรือพระที่นั่งฝาย 76 คน	41
14	เรือพระราชพิธีสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	43
15	เรือพระราชพิธี	44
16	ฝายสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	45
17	ภาพบน เรือขนนาง ภาพกลาง เรือพระที่นั่ง ภาพล่าง เรือราชทูต .	45

ภาพประกอบ	หน้า
18 เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช	48
19 เรือพระที่นั่งของกษัตริย์สยาม	49
20 เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์	51
21 เรือครุฑเต็วจักร	52
22 เรือครุฑเห็นเหง้า	52
23 เรือกระบี่ราชนาวี	53
24 เรือกระบี่ปราบเมืองมาร	53
25 เรือพาลีรังทวีป	54
26 เรือสุคริพครองเมือง	54
27 เรืออสุภิกษี	55
28 เรือพระที่นั่งในแม่น้ำ	62
29 เรือตั้งทองขำปิ่น	63
30 การโขนควาย	66
31 เรืออเนกชาติภุชงค์	68
32 กระบวนเพลงสร่ง	78
33 ภาพเขียนพงศาวดารในรัชกาลที่ 5 ทัดียนภาพแม่น้ำเจ้าพระยา	79
34 เรือพระที่นั่งในลำน้ำเจ้าพระยา	79
35 เรือพระที่นั่งของกษัตริย์สยาม	81
36 เรืออนันตนาคราช	83
37 เรือพระที่นั่งสมัญพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว	84
38 ผู้คัดท้ายเรือ	86
39 การแข่งขันเรือที่หนองจุก จ. อปสรราชธานี	128
40 กองเชียร์ที่อ่างทอง	130

41	กองเชียร์ที่อุบลราชธานี	130
42	คณะกรรมการตัดสิน	131
43	ผู้ให้จังหวัดการพายเรือ	131
44	ภาพการทำเส้นมดเรือ	149
45	ภาพการเจาะลูกประลัก	151
46	ภาพลักษณะไม้พาย	154
47	เรือขุนน่าน	158
48	เรือขุนแพ่ง	160
48	เรือจันทร์เจ้า เอ	162
50	เรือจันทวดี	164
51	เรือเจ้าแม่ต่าปี	166
52	เรือเจ้าแม่ทักสิน	168
53	เรือเทพธิดาดอย	170
54	เรือเทพนรสิงห์	172
55	เรือเทพบันเทิงทัพ	174
56	เรือเทพประทาน	176
57	เรือเทพนิทกซ์	178
58	เรืออินทราธิกซ์	180
59	เรือเทพไพฑูรย์	182
60	เรือธงชัย	184
61	เรือนารายณ์ประสิทธิ์	186
62	เรือนันเทิงทัพนาวา	187
63	เรือนไกร	190

64	เรือเทพตะเคียนทอง	192
65	เรือเทพเทวี	194
66	เรือเทพประทุม	196
67	เรือเทพสร้อยทอง	198
68	เรือเทพสุริยา	200
69	เรือเทพโสภณ	202
70	เรือนาคมณีทอง	204
71	เรือประกายเพชร	206
72	เรือผ่องนภา	208
73	เรือพิชิตสายชล	210
74	เรือเจ้าแม่ขันเงิน	213
75	เรือเจ้าแม่สายชล	215
76	เรือดาราवरณ	217
77	เรือดาวลอย	219
78	เรือเทพนครชัย	221
79	เรือเทพบุตร	223
80	เรือเทพประสิทธิ์	225
81	เรือเทพประสาททอง	227
82	เรือเทพประเสริฐ	229
83	เรือเทพนภาครุฑ	230
84	เรือเทพพรหมพิณทร์	232
85	เรือนางตะเคียน	234

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์อยู่ในฐานะเป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับสัตว์อื่น ๆ แต่มนุษย์มีสิ่งบางประการที่แตกต่างไปจากสัตว์ที่สามารถพัฒนาตนเองให้อยู่ในโลกได้เป็นอย่างดี และดำรงเผ่าพันธุ์มาได้จนทุกวันนี้ จึงถือได้ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (อานนท์ อภาภิรม. 2519 : 38) สิ่งสำคัญประการหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้และนำมาใช้ในกลุ่มเดียว มีการรวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก มีความสัมพันธ์กันโดยเริ่มมีการก่อรูปเป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้าน (วิทย์ พินันเงิน. 2503 : 12) มีการต่อสู้กับธรรมชาติ บางครั้งมีการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทำมาหากิน แต่มนุษย์มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และส่วนสำคัญของมนุษย์ทำให้เข้าใจสังคมแตกต่างไปจากสัตว์ทั้งหลายคือ ลักษณะมูลฐานทางกายและทางชีววิทยา ดังที่ ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2506 : 25 - 32) ได้กล่าวไว้ว่า ประการแรก มนุษย์มีลักษณะของพฤติกรรมที่พิเศษยุ่งยากซับซ้อน อาทิ ด้านลักษณะการกินอยู่นอนหลับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมซึ่งแตกต่างไปจากสัตว์ ประการที่สอง มนุษย์มีความรู้ ความคิด ปัญญา และลักษณะของการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้นอย่างกว้างขวาง มีความละเอียดอ่อนแห่งความรู้สึกแห่งอารมณ์ที่มีการแสดงออกมาทางบุคลิกลักษณะ และสายตาสะท้อนออกมาทางศิลปวัฒนธรรม นอกจากนั้นมนุษย์ยังมีศิลปแห่งการดำรงชีวิต มีภาษาที่วิวัฒนาการ มีกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเหล่านี้อยู่นอกเหนือจากลักษณะฐานทางกายและทางชีววิทยา จึงเป็นสิ่งที่ทำให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้จากสังคมที่เรียกว่าประเพณีและวัฒนธรรม ประการที่สาม มนุษย์มีความรู้สึกไวต่อลักษณะที่ทำ และเจตคติของบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่มีต่อตนเอง ลักษณะพิเศษนี้ทำให้มนุษย์ในสังคมมีความระมัดระวังความประพฤติ และลักษณะอุปนิสัยของตนเองให้เหมาะสมอยู่เสมอ

มนุษย์มีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก โดยมีลักษณะของกลุ่มเหมือน ๆ กัน หลายอย่าง เป็นต้นว่าเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา เจตคติ คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม การเข้าไปศึกษาให้รู้ถึงความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่งของอดีตสังคมมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม (เอดลุน นันนัท. 2525 : 25) ซึ่งลักษณะของสังคมแต่ละแห่งอาจมีลักษณะแตกต่างกันออกไปบ้างตามเชื้อชาติและวัฒนธรรม ดังที่พระยาอนุมานราชธน (2510 : 159) ได้กล่าวถึงความแตกต่างของประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละสังคม ซึ่งมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 5 ประการ คือ

1. ถิ่นภูมิลำเนา ได้แก่ อยู่ในเขตร้อน เขตหนาว เขตอบอุ่น หรือใกล้ทะเล
 2. ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นราบลุ่ม ที่ราบสูง เป็นภูเขา หรือทะเล
 3. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ได้แก่ มีแม่น้ำลำคลอง หนอง และบึง
 4. ทรัพยากรตามธรรมชาติ คือ เป็นที่ดิน หรือดินเลวในการเพาะปลูกป่าไม้
 5. ลักษณะดินฟ้าอากาศซึ่งจะส่งผลสะท้อนไปถึงลักษณะทั่วทั้งสี่ประการที่กล่าวมาแล้ว
- สภาพแวดล้อมทั้ง 5 ประการ จึงเป็นปัจจัยในการจำแนกเงื่อนไขวิถีชีวิตของสังคม

มนุษย์ให้แตกต่างกันออกไป

คนไทยได้เชื่อว่าคนที่รักความสนุกสนาน ไม่ว่าจะกระทำสิ่งใด ๆ ก็ตามมักจะคิดแต่เรื่องสนุกสนานอยู่เสมอ (พนัส หันนาคินทร์. 2518 : 38) ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 ได้กล่าวถึงงานฉลองกราบจีนเมื่อออกพรรษาว่า

...เมื่อจักเข้ามาเวียงเรียงกันแต่รัญญิก พุ่นเท้าหัวลานดบงคกลง ด้วยเสียงพาทยเสียงพินเสียงเลือนเสียงขับใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัว ใครจักมักเลื้อนเลื้อน เมืองสุโขทัยนี้มีสี่ปากประตูหลวง เทียรย่อมเสียดกันเข้ามาดูท่านเผาเทียนเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดังจักแตก...

(คำ ทองคำวรรณ. 2519 : 19)

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่า แม้แต่งานพิธีทางศาสนาก็นำเอาเรื่องของความสนุกสนานเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวตลอดเวลา ด้วยคนไทยมีนิสัยรักสนุกสนาน ทำให้คิดประดิษฐ์เกมการเล่นและกีฬาต่าง ๆ ได้ไว้มากมายหลายประเภทเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการและเพื่อความสนุกสนานของมนุษย์ การละเล่นและกีฬาหลายประเภทของคนไทยได้ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหนังสือวรรณคดีต่าง ๆ อยู่เสมอ ทำให้ทราบว่าคนไทยมีการละเล่นมาช้านานแล้ว หลักฐานที่สำคัญประการหนึ่งคือ เอกสารและการบันทึกของชาวต่างประเทศที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย โดยกล่าวไว้ว่า การกีฬาของคนไทยได้เริ่มการเล่นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีเรื่อยมา และโดยมากได้รับการสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์ (สลับศรี พัฒนวิบูลย์. 2522 : 21)

ในสมัยกรุงสุโขทัยการดำเนินชีวิตของคนไทยมีความผูกพันกับแม่น้ำมาเนิ่นนานแล้ว เช่น การปลูกสร้างบ้านเรือนหรือสร้างชุมชนตั้งแต่สมัยโบราณกาลของคนไทย เลือกทำเลที่ติดกับแม่น้ำ ลำคลอง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อที่จะอาศัยใช้น้ำในการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร ให้อุปโภคและบริโภคเป็นอาทิ แม่น้ำจึงเปรียบเสมือนสายโลหิตของคนไทย สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของแม่น้ำคือ ใช้น้ำในการสัญจรไปมาและค้าขาย พาหนะที่ใช้ติดต่อระหว่างกันก็เกิดจากฝีมือมนุษย์ที่ประดิษฐ์ขึ้นนั่นคือ "เรือ" จึงนับว่าเรือมีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ การคมนาคมขนส่ง ขนบธรรมเนียมประเพณี และการใช้เวลาว่างของคนไทยเป็นอย่างมาก เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ว่างเว้นจากการเพาะปลูก ปักดำทำนา ในราวเดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม โดยเฉพาะช่วงเทศกาลทอดกฐิน คนหนุ่มสาว คนเฒ่าคนแก่ ตามหมู่บ้านก็จะร่วมแรงร่วมใจกันตกแต่งเรือตั้งองค์กฐินไปทอดตามวัดต่าง ๆ ที่ตนศรัทธา ส่วนใหญ่จะก่อสร้างตั้งถิ่นฐานตามริมฝั่งน้ำทั่วไป (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 17) เมื่อการทอดกฐินได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ก็มีการแข่งเรือเพลง และลงท้ายด้วยการแข่งขันความเร็วของเรือกันระยะทางที่ใช้ประลองความเร็ว อาจมีการแข่งขันหลากหลายชนิดตามลักษณะของเรือ ส่วนใหญ่ที่เป็นที่ยอมรับกันว่าสนุกสนานที่สุดในการแข่งขันเรือพายก็คือ การแข่งขันเรือยาว เพราะต้องใช้คนจำนวนมากลงแข่งขันกัน ซึ่งต้องใช้พลังกำลังและความสามัคคีของฝีพายในการจ้ำพายให้พร้อมเพรียงกัน เพื่อพายเรือให้ถึงเส้นชัยเร็วที่สุด (สมภพ ภิรมย์.

กีฬาการแข่งเรือนับว่าเป็นกีฬาตัวอย่างที่ได้รับการพัฒนามาจากชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยอย่างแท้จริง เนื่องจากสภาพแวดล้อมของเมืองไทยในสมัยโบราณมีแม่น้ำลำคลองอยู่มาก การดำรงชีวิตต้องใช้เรือเป็นพาหนะในการขนส่งสินค้า และใช้ในการสัญจรไปมาหาสู่กัน จนเกิดแนวความคิดที่จะเอาเรือมาใช้ประโยชน์ในด้านการกีฬา โดยจัดให้มีการแข่งขันกันขึ้น ดังที่เรียกในสมัยปัจจุบันว่า "กีฬาแข่งเรือ" (Manilerd. 1986 : 30 - 31)

มาในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการแข่งขันเรือในเดือน 11 และถือเป็นพระราชพิธีประจำเดือน เพราะช่วงเดือน 11 เป็นเดือนที่มีน้ำนองเปี่ยมสองฝั่งเหมาะกับการแข่งเรือเป็นอย่างยิ่ง ในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการแข่งขันเรือของทหารขึ้นเพื่อต้องการฝึกซ้อมฝีพายของทหาร เมื่อเรือลำใดเข้าเส้นชัยก่อน ก็จะมีพระราชทานรางวัลแก่ทหารเหล่านั้นเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ (วินัย รอดจ่าย. 2532 : 9) ซึ่งจากการบันทึกของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาเมืองไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาคือ มงซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ (Monsieur de LaLubere) ได้กล่าวถึงการแข่งขันเรือในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า "การแข่งขันเรือเป็นกีฬาของชาวสยาม เลือกเอาเรือสองลำมาเปรียบสัดส่วนให้เท่ากันทุกอย่างเท่าที่สามารถทำได้ แล้วแบ่งเรือออกเป็นสองพวกเพื่อแข่งขันกัน" (มงซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. 2510 : 221) สำหรับเรือยาวที่ใช้แข่งขันในสมัยปัจจุบันนี้ ก็เป็นเรือที่พัฒนามาจากเรือที่ใช้ทำสงครามในสมัยก่อนนั่นเอง (สยามรัฐ. 2525 : 6)

ในปี พ.ศ. 2228 บาทหลวงเดอซัวลี (เดอซัวลี แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. 2516 : 419 - 420) ผู้ช่วยทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้มาเจริญสัมพันธไมตรีกับแผ่นดินของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวถึงการแข่งเรือหลวงตอนหนึ่งว่า

... เรือบัลลังก์พระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดินนั้น วิจิตรและสง่างามเหลือที่จะพรรณา มีฝีพายประจำเรือประมาณหนึ่งร้อยห้าสิบคนกับพายปิดทองทั้งเล่ม พระเจ้าแผ่นดินทรงเครื่องฉลองพระองค์ประดับลั่นเพชรนิลจินดา ฝีพายของพระองค์ทุกคน

สวมเสื้อเกราะอ่อน มีผ้าพันแขนเป็นเครื่องหมาย และสวมลอมพอกทองคำเนื้อตัน และที่เท้าของเขาแต่ละคนมีหอก คานและปืนคาบศิลาวางอยู่ ข้าพเจ้าได้รับหมาย กำหนดการพระราชพิธี และรายนามกับยศตำแหน่งของบรรดาขุนนางที่โดยเสด็จพระราชดำเนิรไปประทับสำราญพระอิริยาบถ ณ พระตำหนักแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงประมาณสองลิเออ และพักเสวยพระกระยาหารมื้อกลางวันนั้น ครั้นเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว เรือบัลลังก์ทั้งปวงก็เข้าแถวเรียงรายกันไปตามลำดับยศ เพื่อเดินทางกลับไปยังพระนคร และเรือลำใดไปถึงพระบรมราชวังก่อนเป็นลำแรก ก็จะได้รับพระราชทานรางวัลเป็นอย่างงาม เป็นสิ่งที่น่าดูมากที่สุดทีเดียว ที่ได้เห็นเรือพายแข่งขันกันแล่นทวนแม่น้ำใหญ่ขึ้นไปด้วยความเร็วสูง เรือบัลลังก์พระที่นั่งพระเจ้าแผ่นดินเป็นลำดับที่ชนะ ฝ่ายจึงได้รับพระราชทานรางวัลกันไปคนละหนึ่งซ่ง ซึ่งมีมูลค่าเท่ากับห้าสิบเอกุ เรือลำนี้ขึ้นหน้าคู่แข่งมาในระยะทางสองลิเออห่างกันเพียงห้าบราสส์เท่านั้น...

หรือหลักฐานจากคำให้การของชาวกรุงเก่า (กรมศิลปากร. 2510 : 267 - 268) กล่าวถึงประเพณีการแข่งขันเรือในเดือน 11 ว่า

...พระราชพิธีอัสวายุช พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาทรงเรือพระที่นั่งกิ่งลำหนึ่ง พระอัครมเหสีทรงลำหนึ่งแข่งเรือกัน แล้วโปรดให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลายแข่งเรือกัน โดยอันดับทำพระราชพิธีนี้ ตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำจนแรมค่ำหนึ่ง รวมสามวัน พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาทรงเครื่องขาว พระมหามงกุฎก็ทำด้วยเงิน เวลากลางคืนพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาเสด็จลงลอยพระประทีปอุทิศถวายเป็นพุทธบูชาแล้วเสด็จเรือพระที่นั่งถึงประทับยืนไปในเรือ พร้อมด้วยเรือเสนาอำมาตย์อันประดับด้วยประทีปแห่งเสด็จรอบพระนคร มีการเลี้ยงลูกขุนพระราชทานข้าราชการทั้งปวง เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐินตามพระอารามในกรุง ส่วนพระอารามตามหัวเมืองนั้น พระราชทานไปให้เจ้าเมืองกรมการทอด...

การแข่งขันเรือข่งครั้งบางกรณี เป็นการเสี่ยงทายมากกว่าการสนุกสนาน ดังความในตอนหนึ่งของพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2494 : 681) ในพระราชพิธีสิบสองเดือนว่า พระราชพิธีประจำเดือน 11 ในกฎมนเทียรบาลมีพิธีแข่งเรือ ความนิสสารในกฎมนเทียรบาล กล่าวไว้ว่า

...เดือน 11 การอาขยุพพิธี มีโหม่งครุ่มข้ายขาว ระบำมโหระทึกอินทเกร็ดดนตรี เข้าทรงพระมหามงกุฎราชาปโภค กลางวันทรงพระสุพรรณมาลา เย็นทรงพระมาลา สุกหว่าสะพักชมพู สมเด็จพระอัครมเหสีพระภรรยาทรงสุวรรณมาลาลงแพรลายทองทรงเลื้อ พระอัครชายาทรงพระมาลาลงแพรดารากรทรงเลื้อ ลูกเชอหลานเชอทรงศรีเกษมวาทรงเลื้อ พระสนมไล่สนองเกล้าสะพักสองบ่า สมรรถไชยเรือต้น ไกรสรมุขเรือสมเด็จพระอัครมเหสี สมรรถไชย ไกรสรมุขนั้นเป็นเรือเสี่ยงทาย ถ้าสมรรถไชยแพ้ไชร์ ข้าวเหลือเกลืออิมลุ่มเกษมเปรมประชา ถ้าสมรรถไชยชนะไชร์ จะมียุค...

จะเห็นได้ว่าเรือสมรรถไชย และเรือไกรสรสุข เป็นเรือเสี่ยงทายดังกล่าว แต่ความจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เรือสมรรถไชยเป็นเรือต้น ซึ่งเป็นเรือทรงของพระเจ้าแผ่นดิน เรือไกรสรมุขเป็นเรือของอัครมเหสี ฉะนั้นการเสี่ยงทาย เรือไกรสรมุขต้องชนะทุกครั้งไป เพื่อเป็นการปลอบขวัญประชาชน และแสดงถึงความเอาอกเอาใจต่อพระอัครมเหสีด้วย (วินัย รอดจ่าย. 2532 : 12)

ในสมัยปัจจุบันการแข่งขันเรือยาวเป็นที่นิยมกันมาก ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันเรือยาวเล็ก เรือยาวกลาง และเรือยาวใหญ่ สำหรับสนามแข่งขันที่มีชื่อเสียงทางภาคเหนือ ได้แก่ น่าน พะเยา โลก นครสวรรค์ ภาคกลาง ได้แก่ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง สระบุรี พระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร และนครปฐม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุบลราชธานีบุรีรัมย์ ภาคใต้ ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี จากนั้นยังมีการแข่งขันชิงแชมป์ประเทศไทยในประเภทเรือยาวใหญ่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเป็นตัวแทนประเทศไทยส่งเข้าร่วมการแข่งขันในต่างประเทศต่อไป นอกจากนั้นประเทศไทยยังจัดให้มีการแข่งขันเรือยาวนานาชาติที่บริเวณ

สะพานพระรามเก้า กรุงเทพมหานคร มีประเทศที่ส่งเข้าร่วมการแข่งขันดังนี้ ประเทศ
สิงคโปร์ ประเทศฮ่องกง ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศ
ออสเตรเลีย เป็นต้น นับว่าการแข่งขันเรือยาวเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายเป็นอย่างมาก

สำหรับชาติไทยเป็นชาติที่เก่าแก่ที่มีเอกราชและอธิปไตยมาแต่โบราณกาล มี
อารยธรรม วัฒนธรรม และวีรกรรมเป็นที่ประจักษ์แก่นักประวัติศาสตร์โดยทั่วไป อันเป็น
เอกลักษณ์ที่เด่นชัดของสังคมไทย โดยเฉพาะคนไทยกับเรือเป็นเรื่องคู่กันมาช้านาน ดังที่
พระยาอนุมานราชธน (2510 : 49 - 50) กล่าวไว้ว่า

...คนแต่ก่อนเมื่อจะมากรุงเทพฯ ก็ต้องมาเรือและมาเพียงแค่ว่าปากคลอง
บางกอกใหญ่ ด้วยเป็นย่านการค้า ต้องการซื้ออะไรก็ต้องมาที่ย่านนั้น หลุดปาก
คลองออกมาถึงตัวแม่น้ำสองฟากฝั่งส่วนมากเป็นส่วนเป็นนา มีหมู่บ้านอยู่ประปราย
ถ้ากล่าวว่า ไปกรุงเทพฯ ก็ไปแค่ว่าปากคลองบางกอกน้อยหรือปากคลองบางกอกใหญ่
เท่านั้น ชาวต่างประเทศจึงเอาคำว่า "บางกอก" ซึ่งมีคนอยู่หนาแน่นในสมัยนั้น
มาเป็นชื่อเมืองหลวงของประเทศไทย...

เราจะเห็นได้ว่าเรือมีความสำคัญอย่างมากต่อชีวิตคนไทยในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น
ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง ใช้ประโยชน์เพื่อการทำประมง การค้าขาย การขนส่ง
สินค้า ตลอดจนใช้เรือเพื่อการส่งเสริมประเพณีชักพระและแข่งเรือ นับว่าเรือมีประโยชน์
อย่างมาก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่อง พัฒนาการแข่งขันเรือยาวไทย
เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมกีฬาเรือยาวให้อยู่คู่กับคนไทยทั่วกาลนาน

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาสิ่งต่อไปนี้

1. ประวัติและพัฒนาการของประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทย
2. ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทย
3. เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทย
4. แนวโน้มของประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทยในอนาคต

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้ทราบสิ่งต่อไปนี้

1. ประวัติและพัฒนาการของประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทย
2. ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทย
3. แนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทย
4. แนวโน้มของประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทยในอนาคต
5. เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาเกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทย ตั้งแต่กรุงสุโขทัยถึงปัจจุบัน ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 ประวัติและการพัฒนาการ
 - 1.2 จุดมุ่งหมายของการแข่งขันเรือยาวไทย
 - 1.3 วิธีการและการดำเนินการแข่งขันเรือยาวไทย

2. ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 กติกาการแข่งขัน
- 2.2 กฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับ
- 2.3 ผู้ตัดสิน ผู้ชมการแข่งขัน การดำเนินการแข่งขัน

3. ศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และส่งเสริมประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 ศึกษาจากหลักสูตรการศึกษาของไทย
- 3.2 การจัดการแข่งขันและเผยแพร่กีฬาเรือยาวไทย
- 3.3 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และส่งเสริมการแข่งขันเรือยาวไทยจากผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา และวงการเรือยาวไทย

4. ศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของประเพณีการแข่งขันเรือยาวไทยในอนาคตในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 4.1 ค่านิยมคนไทยต่อการแข่งขันเรือยาวไทย
- 4.2 บทบาทของการแข่งขันเรือยาวไทยในการพัฒนาชาติ
- 4.3 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของการแข่งขันเรือยาวไทยในอนาคตจากผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องในวงการกีฬา

5. ศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันในแง่ของการกีฬาเพื่อสุขภาพ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เรือ หมายถึง ยานพาหนะซึ่งทำด้วยวัสดุไม้อั้งตันหรือทำด้วยไม้เป็นต้น สำหรับนำไปใช้ในน้ำ

เรือยาวเล็ก หมายถึง ยานพาหนะซึ่งทำด้วยวัสดุไม้อั้งตัน จะต้องมีความยาว (สูง) ประมาณ 10 วา และขนาดลำตันวัดโดยรอบตรงโคน 3.50 เมตร วัดรอบปลายลำตัน 2.50 เมตร

เรือยาวกลาง หมายถึง ยานพาหนะซึ่งทำด้วยวัสดุไม้ทั้งต้น จะต้องมีความยาว (สูง) ประมาณ 12 - 13 วา และขนาดลำต้นวัดโดยรอบตรงโคน 3.50 เมตร วัดรอบ ปลายลำต้น 2.50 เมตร

เรือยาวใหญ่ หมายถึง ยานพาหนะซึ่งทำด้วยวัสดุไม้ทั้งต้น จะต้องมีความยาว (สูง) ประมาณ 13 - 15 วา และขนาดลำต้นวัดโดยรอบตรงโคน 3.50 เมตร วัดโดย รอบปลายลำต้น 2.50 เมตร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทาง และมีส่วนสนับสนุน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ประเพณี

พระยาอนุนาธาราชชน (2517 : 157 - 158) ให้คำนิยามคือกำหนดความหมาย คำประเพณีว่า "ขนบธรรมเนียมแบบแผน" ขนบ คือ ระเบียบ แบบแผน แบบอย่าง ธรรมเนียม คือ ที่นิยมใช้กันมา แล้วยังมีคำว่า "จาริต" ซึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้นิยามว่า "ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า คำว่า ประเพณี ธรรมเนียม ประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบประเพณี จาริตประเพณี ถ้ากล่าวเป็นสามัญก็มีความหมายเท่ากัน กล่าวคือ

ประเภทของประเพณี จำแนกได้ 3 ประการ คือ (เฉลิม จันปฐมพงศ์. 2520 : 465 - 469)

1. จาริตประเพณี คือ ประเพณีที่เป็นไปในเรื่องของศีลธรรมซึ่งมักจะเนื่องมาจากหลักทางศาสนา มีลักษณะบังคับให้ต้องปฏิบัติหรือละเว้น ถ้าใครฝ่าฝืนถือว่าผิดเป็นบาป โดยอาจถูกลงโทษทางบ้านเมือง ทางศาสนา หรือถูกสังคมติฉินนินทาอย่างรุนแรง เช่น การเป็นสามเณรโดยไม่ผ่านการลุ่มจากผู้ปกครอง
2. ขนบประเพณี คือ การกระทำที่สังเกตได้ วางระเบียบแบบแผนไว้เป็นขั้นตอน จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม หากไม่ปฏิบัติตามอาจถูกติฉินนินทา เช่น การแต่งงานจะต้องประกอบไปด้วยขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ หากคู่ใดละเว้นไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าทำผิดขนบประเพณี

3. ธรรมเนียมประเพณี คือ สิ่งที่จะประพฤติในลักษณะเป็นมารยาทในสังคม หากไม่ปฏิบัติตามไม่ถึงกับถูกผิดเหมือนประเพณีอื่น ๆ แต่อาจตำหนิในทำนองไม่มีมารยาทหรือเชย เป็นต้น เช่น การจับสิ่งของควรรใช้มือขวา เวลาทานอาหารควรเคี้ยวไม่ให้เกิดเสียงดัง เวลาไปงานแต่งงานไม่ใส่ชุดดำ เป็นต้น

ดังนั้น ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่สืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของสังคม นั้น ๆ หรือประเพณีที่เรานำของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ในสังคมตนเอง เพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย ประเพณีบางอย่างคงต้องรักษาไว้บางอย่างต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย และบางอย่างก็ต้องถือเป็นแบบสากล

วัฒนธรรม

สุวรรณ เพชรกุล (2520 : 5) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง การเพาะปลูก บำรุงให้เจริญงอกงาม แยกเป็นหลายสาขา เช่น ทางเกษตร ทางวัฒนธรรม ทางสติปัญญา ทางจิตใจและทางส่วนรวม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตส่วนรวม วิถีชีวิตของมนุษย์ส่วนรวมถ่ายทอดกันได้ เรียนรู้กันได้ และเอาอย่างกันได้ เป็นผลผลิตส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้จากคนสมัยก่อนโดยรับช่วงเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมเป็นความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติ หรือการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ส่วนรวมที่ปรากฏเป็นแบบเดียวกัน เป็นมรดกสังคมที่สังคมยอมรับ รักษาให้เจริญงอกงามและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดไป

สาโรช บัวศรี (2521 : 136) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง ความคิด ความงาม และความจริง ในชีวิตมนุษย์ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ และได้ตกทอดมาถึงเรา ในสมัยปัจจุบัน หรือว่าที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยของเราเอง

ที่ว่าปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ นั้น หมายถึง ที่ปรากฏในรูปแบบของศิลปกรรม มนุษยศาสตร์ การช่างฝีมือ การกีฬาและนันทนาการ และคหกรรมศาสตร์ รวม 5 ประการ แต่ถ้าจะตีความหมายให้กว้างขวางออกไปกว่านี้อีก เช่น รวมเอาที่ปรากฏอยู่ในวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยีเข้ามาด้วย เพราะทั้งสองอย่างนี้ มีความสำคัญอย่างมากในชีวิตมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน

เพื่อประโยชน์ในด้านวัฒนธรรมให้กว้างขวาง เช่น ด้านอนุรักษ์ ด้านเผยแพร่ และด้านวิจัยสร้างสรรค์และพัฒนา เราอาจเขียนรายละเอียดของวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

1. ศิลปกรรม ภาษาและวรรณคดี การละคร นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ การดนตรี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรมที่เกิดใหม่ในด้านวิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์

2. มนุษยศาสตร์ ศาสนา จริยธรรม ปรัชญา ธรรมเนียมประเพณี มนุษยวิทยา อุดมการณ์ ทศคติของคนในชาติ กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย

3. การช่างฝีมือ การทอ การแกะสลัก การเย็บปักถักร้อย การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องเงิน เครื่องทองเครื่องถม การทำเครื่องปั้นดินเผา การจักสาน ช่างเหล็ก

4. การกีฬาและนันทนาการ การกีฬานันทนาการ การละเล่นต่าง ๆ การชกมวย การฟันดาบ กระบี่กระบอง

5. คหกรรมศาสตร์ อาหารการกิน เสื้อผ้าการแต่งกาย การตกแต่งบ้านเรือน การเลี้ยงและอบรมลูก มารยาทการต้อนรับ การอยู่กันเป็นครอบครัว

วิรัช บำรุงรักษ์ (2525 : 40 - 42) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ ประมวลความรู้ ทักษะและตลอดทั้งรูปแบบต่าง ๆ ของการแสดงออกของความรู้ ทักษะ และเจตคติเหล่านั้น อันเป็นที่ยอมรับในสังคมหนึ่ง ๆ

ส่วนบรรจง ชุณหสกลชาติ (2526 : 54 - 59) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ 3 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมในด้านภาษาศาสตร์ หมายถึง ธรรมชาติของความเจริญงอกงามแห่งชีวิตความเป็นอยู่และความเป็นไปของสังคม

2. วัฒนธรรมในแง่ของสังคมวิทยา แยกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 การแสดงพฤติกรรมร่วมกันของบุคคลในสังคม อันได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ

2.2 การประดิษฐ์และการผลิตสิ่งที่ดีงาม เช่น ประติมากรรม วิจิตรศิลป์
วรรณกรรม นาฏกรรม และศิลปกรรมทั้งหลายทั้งปวง

2.3 การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ตามความเชื่อ ตามค่านิยม และตาม
หลักนิยมของสถาบันที่คนเป็นสมาชิก

3. วัฒนธรรมในด้านสังคมศาสตร์ หมายถึง พฤติกรรมทุกประการของมนุษย์
ที่วิวัฒนาการไปในแนวทางการดำรงชีวิต

พระยาอนุมานราชธน (2527 : 73) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม
คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของ
มนุษย์ในส่วนรวม ถ้ายทอดได้ เอาอย่างกันได้ เลียนแบบกันได้ วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็น
ผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีมา วัฒนธรรม คือ
ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติหรือกิจวัตรหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์
ในส่วนรวม คงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้เป็นภาษาศิลปะ ระเบียบ
ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมยอมรับและรักษาไว้ให้เจริญ
งอกงาม

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมาย "วัฒนธรรม" ว่าหมายถึง
สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม
พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ
เรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ทาง
วิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นมา การเรียนรู้จากกันและกัน
และร่วมใจอยู่ในหมู่พวกของตน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 734)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

อุทธรณ์ ปัดพยนต์ (2517 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการของการพลศึกษาในประเทศไทย" ผลการวิจัยพบว่า สภาพชีวิตของชาวไทยในสมัยโบราณนั้น ต้องฝึกฝนการต่อสู้ป้องกันตัวประเภทมวยปล้ำ ชกมวย และการใช้อาวุธต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ในการทำสงครามซึ่งมีอยู่เสมอ ผู้ที่จะทำให้ชีวิตรอดอยู่ได้จะต้องเป็นผู้มีความแข็งแกร่งอดทน ในยามสงบก็มีกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน คือ การเล่นพื้นเมือง การแห่ขบวนการแข่งขันเรือ ตะกร้อ ชกมวยและกระบี่กระบอง เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวเป็นการพลศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างพลังกายของชาวไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพลศึกษาและการกีฬาอย่างกว้างขวาง คือ กรมพลศึกษา คณะกรรมการกีฬาโอลิมปิกแห่งประเทศไทย การกีฬาแห่งประเทศไทย และสมาคมกีฬาต่าง ๆ เพื่อจัดการศึกษาในสถานการศึกษา จัดความพร้อมในด้านการผลิตครูพลศึกษา การบริหารงานการจัดสถานที่และอุปกรณ์เพื่อใช้เรียน ฝึกหัดและการจัดแข่งขันกีฬาสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษาเยาวชน ประชาชนทั่วประเทศ ทั้งยังจัดให้มีการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมจากเทศบาล องค์การ สโมสร สถาบัน สมาคม บริษัท ห้างร้าน และเอกชนด้วย

การพลศึกษายังได้พัฒนาในทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์คือ มีการศึกษาเรื่องกายภาพบำบัด วิทยาศาสตร์การกีฬา และเวชศาสตร์การกีฬา โดยอาศัยการค้นคว้าทดลองและนำผลมาใช้ในการพัฒนาประเทศอีกต่อหนึ่ง

รัฐบาลพยายามส่งเสริมการพลศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนและประชาชนให้มีพละนาถมัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ อันเป็นผลไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การสังคม และวัฒนธรรม และมุ่งให้การพลศึกษาในการพัฒนาประเทศด้วย แสดงว่าการพลศึกษาได้รับการพัฒนาเป็นลำดับ ผู้บริหารได้พยายามแก้ไขปัญหาละอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การพลศึกษาพัฒนาเยาวชนและประชาชนในชาติมากที่สุด

มธุรี ศุภวิบูลย์ (2519 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของการเมืองที่มีต่อการพลศึกษาและการกีฬาในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2516" เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของการเมืองที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยครั้งแรกในประเทศไทยจนกระทั่งถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยครั้งสุดท้ายนี้ได้แบ่งงานวิจัยออกเป็น 5 บท ตามช่วงเวลาดังนี้ บทที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2495 จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์ทางการเมืองที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาและกีฬากับการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ภาวะสงครามโลกครั้งที่สอง และนโยบายต่างประเทศที่ต้องการเป็นมิตรกับประเทศตะวันตก ทำให้การพลศึกษาและการกีฬาในช่วงเวลานี้เป็นไปเพื่อความมั่นคงภายใน ความมีเอกราชของชาติ และการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ บทที่ 2 ระหว่าง ปี พ.ศ. 2496 - 2502 ปรากฏว่าการที่ประเทศไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศ ประเทศเป็นมิตรกับประเทศเสรีนิยมและต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ อีกทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเอเชียในภาคพื้นแหลมทอง ประเทศไทยจึงเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งที่ 1 บทที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2503 - 2509 ปรากฏว่า แผนพัฒนาประเทศของคณะปฏิวัติทำให้การพลศึกษาและการกีฬามีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก เพื่อให้การศึกษาได้เจริญสูงสุดถึงระดับมาตรฐานและเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีกับมิตรประเทศในเอเชีย ประเทศไทยได้รับให้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 5 ในปี พ.ศ. 2509 บทที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ. 2510 - 2516 ปรากฏว่าจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 2 ถึงฉบับที่ 3 ที่มุ่งพัฒนากำลังคน ทำให้รัฐบาลเร่งส่งเสริมการเรียนการสอนพลศึกษาในโรงเรียนและกีฬาภายในประเทศมากขึ้น ส่วนกีฬาระหว่างประเทศก็มุ่งประโยชน์ในการสร้างสัมพันธไมตรีเช่นกัน บทที่ 5 สรุปว่าการศึกษาและการกีฬาจะเป็นไปในรูปแบบใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมืองและความต้องการของรัฐบาลในแต่ละสมัย

สลัษศรี พัฒนวิบูลย์ (2522 : 9) ได้ทำการศึกษาถึงการกีฬาและพลศึกษาในประเทศไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยของพระองค์นั้น ปรากฏว่า การกีฬาที่เป็นกีฬานันทนาการของไทยให้แพร่หลายและเป็นที่นิยมเล่นกันมาก

นอกจากนี้พระองค์ทรงนำเอากีฬาท่างประเทศเข้ามาเผยแพร่เพิ่มขึ้นอีก หลังจากพระองค์เสด็จราชดำเนินกลับจากประพาสทวีปยุโรป เมื่อ พ.ศ. 2440 อันได้แก่ กีฬามวยสากล ยูโด รักบี้ เทนนิส เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนไทยได้มีการออกกำลังกายให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอ และกีฬาที่พระองค์ได้นำมาเผยแพร่นั้นกลายเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายในสมัยต่อมา

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังสนพระทัยในกีฬาอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงเข้าร่วมกีฬาท่าง ๆ กับข้าราชการ ได้แก่ มวยไทย กระบี่กระบอง แข่งเรือ เป็นต้น นอกจากนี้ยังทรงเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพระราชทานรางวัลแก่ผู้ชนะเลิศในการแข่งขันกีฬาพื้นเมืองของไทยด้วยพระองค์เองเสมอ ๆ เช่น การแข่งขันชกมวย การแข่งขันกระบี่กระบอง การแข่งเรือ และการแข่งขันกีฬาว่าวพั่น เป็นต้น

ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร (2525 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึง "ความเป็นมา และพัฒนาการของพลศึกษาในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2325 - 2525" โดยได้ศึกษาค้นคว้าแหล่งข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ หนังสือประวัติศาสตร์ ประวัตินบุคคลสำคัญ วารสาร เอกสารทางวิชาการ บันทึกร ระเบียบคำสั่งต่าง ๆ ของทางราชการ และจดหมายเหตุ รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของการพลศึกษา แล้วเรียบเรียงเป็นรายงานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปว่า การพลศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 ยังไม่เจริญก้าวหน้า เพราะอยู่ในระหว่างทำศึกสงคราม การฟื้นฟูประเทศ ดังนั้นการพลศึกษาจึงเน้นการสงครามเป็นการเตรียมพร้อมทั้งพลกำลังและจิตใจ กิจกรรมพลศึกษา ได้แก่ มวยไทย กระบี่กระบอง ดาบ มีดสั้น ง้าว พลอง ไม้สั้น และมีเกมเบ็ดเตล็ดเล่นในบ้านเมืองสงบ ได้แก่ ตะกร้อ ไม้หั่ง ไม้จำ แข่งเรือ และแข่งว่าว เป็นต้น การศึกษาหาความรู้ทางด้านศึกษาพลศึกษาได้จากบ้านและครอบครัว วัด วัง และสำนักต่าง ๆ ความเป็นนิยมกีฬาสากลได้เริ่มขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4

ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรมพลศึกษาได้เริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างแท้จริง คือ มีหลักสูตรวิชาพลศึกษาในโรงเรียนทหาร และในโรงเรียนสามัญ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของพลศึกษา มีการผลิตครูพลศึกษา มีการจัดการแข่งขันกีฬาไทยและกีฬาสากล โดยริเริ่ม

การแข่งขันกีฬานักเรียนและกีฬาประเภทต่าง ๆ สำหรับการแข่งขันกีฬานักเรียนนั้น จัดเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อการจัดผลศึกษาโดยตรง คือ กระทรวงธรรมการ สำนัคยาจารย์ สมาคมราชกรีฑาสโมสร สมาคม วาย เอ็ม ซี เอ ต่อมาได้บรรจุวิชาผลศึกษาไว้ในหลักสูตรอย่างกว้างขวางขึ้นทั้งในโรงเรียนทหาร โรงเรียนสามัญ โรงเรียนฝึกหัดครู และโรงเรียนสายอาชีพ รวมทั้งกำหนดกิจกรรม ผลศึกษาในการฝึกลูกเสือ เสือป่า และยุวชนทหาร และส่งเสริมให้มีการแข่งขันทั้งใน เมืองหลวง และหัวเมืองมากขึ้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2501 ได้เริ่มใช้การศึกษาแผนใหม่ โดยกำหนด แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2475 กำหนดให้มีองค์ 3 ของการศึกษา คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา และผลศึกษา รวมทั้งมีกรมผลศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้การเรียน การสอนวิชาผลศึกษามีแบบแผนมากยิ่งขึ้น เพราะมีครูผลศึกษา มีหลักสูตร มีอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการสอนวิชาผลศึกษามากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ยังได้เริ่ม ติดต่อกับต่างประเทศ ขอผู้เชี่ยวชาญทางด้านผลศึกษาและการกีฬามาช่วยปรับปรุงเกี่ยวกับ ผลศึกษาและการศึกษาให้มีความทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะรัฐบาลได้ใช้การผลศึกษาและการกีฬาช่วยทำให้พลเมืองให้มีสุขภาพร่างกายและ จิตใจดี รวมทั้งมีระเบียบวินัยอีกด้วย การนำเอาการศึกษาแผนใหม่และหลักปรัชญาการศึกษา เข้ามาใช้กับวิชาผลศึกษามีมากขึ้น มีการจัดการผลศึกษาและการกีฬาจัดในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย สายสามัญ และสายอาชีพ รวมทั้งระดับวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัยอย่างกว้างขวาง การจัดการแข่งขันสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา เยาวชน ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน และมีการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศมากขึ้น และยังมี หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านผลศึกษาและการกีฬา ได้แก่ กรมผลศึกษา กรมฝึกหัดครู กรม วิชาการ กรมสามัญศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย คณะกรรมการโอลิมปิกแห่งประเทศไทย และ สมาคมกีฬาสมัครเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) หลักฐานทางโบราณคดี วัตถุโบราณ โบราณวัตถุ และรูปภาพ
2. สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้องกับการแข่งขันเรือยาวไทย ตลอดจนสื่อมวลชนทั้งที่เป็นเชิงธุรกิจและเป็นการศึกษาทางวิชาการ
3. สรุปผลการวิจัยในแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยข้อมูลประเภทเอกสาร และข้อมูลประเภทบุคคล

ข้อมูลประเภทเอกสาร ประกอบด้วย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่
 - 1.1 ข้อมูลต้นกำเนิด เช่น พระราชบัญญัติ คำสั่งทางราชการ ประกาศ บันทึกการประชุม บันทึกเหตุการณ์ เอกสารรายงานประจำปี ราชกิจจานุเบกษา เป็นต้น
 - 1.2 ข้อมูลร่วมสมัย เช่น เอกสารส่วนบุคคล บันทึกความทรงจำ เอกสาร และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วารสาร บทความ หนังสือพิมพ์ และปริทัศน์นิตยสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา

ข้อมูลประเภทบุคคล

ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้องกับเรือยาวไทย
ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งวงการศึกษาและวงการเรือยาวไทย

แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

1. กองจดหมายเหตุ
2. หอสมุดแห่งชาติ
3. หอสมุดวชิรญาณ
4. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะพลศึกษา
7. ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
8. ห้องสมุดอื่น ๆ ที่มีเอกสารเกี่ยวข้อง

ประวัติที่เกี่ยวข้องกับเรือในแต่ละสมัย

รัชสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. 1800 - 1932 รวม 132 ปี)

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี การดำเนินชีวิตของคนไทยมีความผูกพันกับแม่น้ำมาเนิ่นนานแล้ว การปลูกสร้างบ้านเรือนหรือสร้างชุมชนตั้งแต่มีมาสมัยโบราณกาลของคนไทยจะเลือกทำเลที่ติดกับแม่น้ำ ลำคลอง เพื่อที่จะอาศัยใช้น้ำในการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารให้อุปโภคและบริโภคต่าง ๆ แม่น้ำจึงเปรียบเสมือนสายโลหิตของคนไทย ในบางครั้งยังใช้เรือในการต่อสู้ข้าศึกเพื่อป้องกันประเทศ เพราะในสมัยก่อนการคมนาคมทางบกไม่สะดวกเหมือนทางน้ำ นอกจากนั้นยังใช้เรือในกระบวนพยุหยาตราของพระมหากษัตริย์ไทยอีกด้วย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของไทยอย่างหนึ่งที่สืบทอดมาแต่บรรพกาล แต่มีข้อจำกัดอยู่ตรงที่เป็นพระราชกรณียกิจส่วนพระองค์พระมหากษัตริย์โดยเฉพาะเท่านั้น ด้วยเหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงมีภารกิจที่ต้องป้องกันประเทศชาติเพื่อมิให้ข้าศึกศัตรูเข้ามารุกราน อีกทั้งเพื่อการขยายพระราชอาณาเขตของประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเพื่อทำนุบำรุงบ้านเมือง รวมทั้งอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงให้อยู่เย็นเป็นสุขอีกด้วย

การเสด็จพระราชดำเนินแต่ละครั้ง เพื่อทรงปฏิบัติพระราชภารกิจนั้น จำเป็นที่จะต้องเสด็จพระราชดำเนินอย่างมีระเบียบแบบแผน มีวิธีการเป็นขั้นตอนแห่งกระบวนทัพอันแวดล้อมด้วยหมู่พลพลยุหเสนา ทั้งนี้ก็เพื่อทรงปลอดภัยจากภัยอันตรายนานาประการ การเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงปฏิบัติพระราชภารกิจต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งการเสด็จไปในทางบก ที่เรียกว่า "สถลมารค" หรือ "สถลวิถี" และเสด็จไปทางน้ำ ที่เรียกว่า "ชลมารค" หรือ "ชลวิถี" ส่วนการเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนทัพนั้น เรียกว่า "กระบวนพยุหยาตรา" (ก่องแก้ว วีระประจักษ์, 2531 : 1 - 2) กระบวนพยุหยาตรา

สลัสมารคกัถิ กระทบพยุหยาตราสลัสมารคกัถิ ต่างมีขั้นตอนการจัดการด้วยรูปแบบ อันเป็นองค์ประกอบของกระบวนการหลาย ๆ ประการ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ความเข้มแข็งของเหล่าทหารจำนวนต่าง ๆ พร้อมอาวุธครบมือ ยานพาหนะ และยุทธโศปกรณ์เพื่อการผจญศึกสงครามประกอบกันเป็นกองกระบวนการที่มีแสนยานุภาพแห่งกองทัพ มีความกล้ากล้าเกรียงไกรเข้มแข็ง เพื่อให้ประสบชัยชนะ แต่กระบวนการพยุหยาตราเหล่านั้น จะปรากฏขึ้นได้ต่อเมื่อทหารทุกคนพร้อมใจกันหมั่นฝึกซ้อมกระบวนการยุทธอยู่สม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณทหารในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทย เมื่อเดินทางโดยทางบกจะเป็นทหารบก เมื่อไล่ศัตรูตามติดไปถึงลำน้ำ แม่น้ำลำคลอง ทหารเหล่านั้นจะต้องลงเรือเป็นฝีพาย มือถือไม้พายหลังสะพายดาบ เมื่อไล่ประชิดถึงศัตรู ณ จุดใด มือหยุดพาย จับดาบฟาดฟันศัตรู รุกไล่เข้าศึกมีลักษณะสภาพเป็นทหารเรือไปในทันที ฉะนั้นการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความคล่องตัวชำนาญจึงมีอยู่โดยสม่ำเสมอตลอดมา

ในสมัยกรุงสุโขทัยมีพระมหากษัตริย์ปกครอง ดังต่อไปนี้คือ

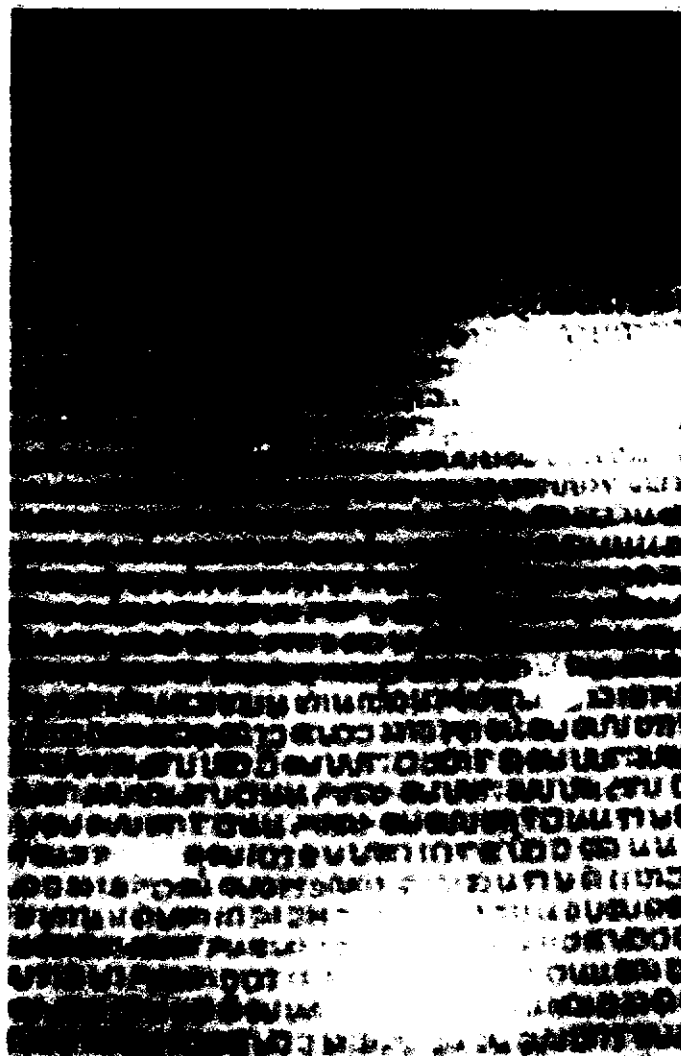
1. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ตั้งแต่ พ.ศ. 1800
2. พ่อขุนบาลเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 1800 - 1820
3. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ตั้งแต่ พ.ศ. 1821 - 1861
4. ญาเลอไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 1861 - 1877
5. ญาลิไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 1877 - 1921
6. ญาไสลิไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 1921 - 1932

ในรัชสมัยกษัตริย์ที่ทรงเกี่ยวข้องกับเรือยาวไทยได้จากหลักฐานในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 1 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 10-19 มีดังนี้

...พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้าด้วยปัวท่วยนางลูกเจ้าลูกขุนทั้งหลายทั้งสิ้น ทั้งผู้ชายผู้หญิง ฟุ้งท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีล เมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว เมื่อกรานกฐินมีพนมเบญจ มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ มีหมอนนั่งหมอนนอน บริวารกฐินอวยทานแลปี

แล้ยนล้น ไปสวดญัตติ ถิ่นถึงอรัญญิกนั้ เมื่อจักเข้าเวียงเรียงกันแต่อรัญญิกนั้เท้า
หัวลาน ตบงคกลองด้วยเสียงพาทย์เสียงพินเสียงเลือนเสียงขับ ใครจักเล่นเล่น ใคร
จักมักหัวหัว ใครจักมักเลือนเลือน เมืองสุโขทัยนี้มีลีปากประตูลวง เทียรย่อมคนเลียด
กัน เข้ามาดู่ท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดังจะแตก...

(พิธีชะ ไกรฤกษ์. 2532 : 89 - 132)

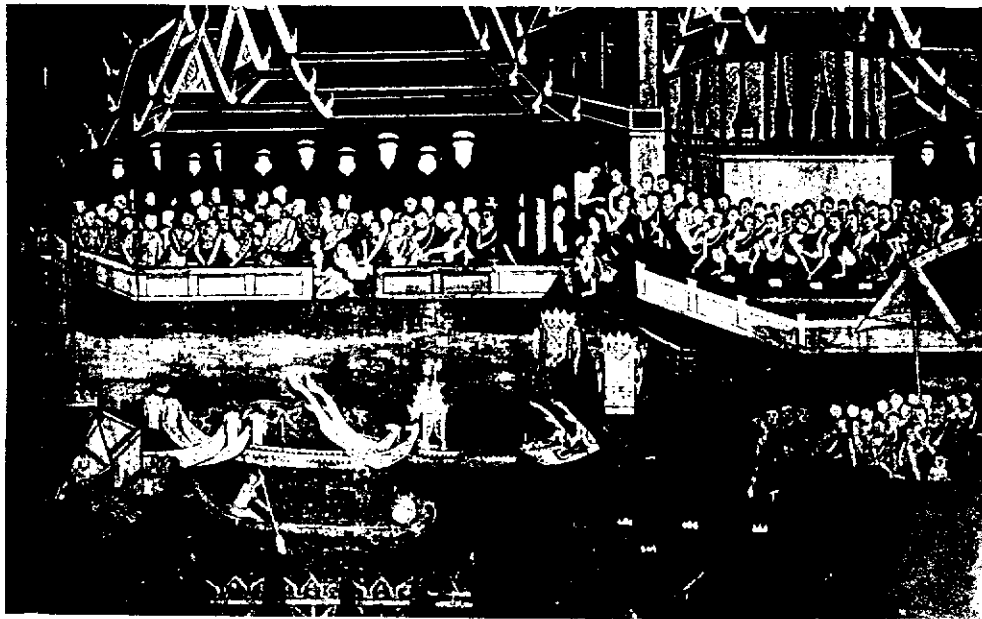
ภาพประกอบ 1 ศิลจาริกหลักที่ 1 ด้านที่ 2

ภาพประกอบ 3 ภาพนิ่ง แสดงนิสิลยกระทรงในสมัยกรุงสุโขทัย

ต่อมาในสมัยอยุธยาเลอไทย พ.ศ. 1887 ในรัชกาลนี้ ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ (นางนพมาศ) พระสนมเอกของอยุธยาเลอไทย ได้แต่งหนังสือไว้เรื่องหนึ่งคือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ เป็นหนังสือสำคัญที่กล่าวถึงความเป็นไปเป็นมาในสมัยโบราณ ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย สำหรับประวัตินางนพมาศเกิดในตระกูลพรหมณ์ บิดาชื่อโชติรัตน์ เป็นที่พระศรีมโหสถ รับราชการฐานเป็นปุโรหิต ณ กรุงสุโขทัย ในราวปลายสมัยรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มารดาชื่อนางเรวดี นางนพมาศ เกิดปีชวด พ.ศ. 1879 เรื่องนางนพมาศ ที่นางได้แต่งขึ้นได้พรรณาเหตุการณ์ของนางที่ล่วงมาแล้ว ซึ่งสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชเจ้าเป็นอย่างยิ่งนี้ แสดงให้เห็นว่า ในสมัย

นั้นวิชาอักษรศาสตร์และการช่างสตรีในราชสำนักได้เจริญสูงสุดแล้วเพียงใด ถ้าบ้านเมือง
เราไม่ถูกยุทธภัยจนแตกสลาย เราคงได้พบหนังสือดี ๆ ในสมัยนั้นและสมัยต่อมาอย่าง
มากมาย ดังปรากฏในพระราชพิธี 12 เดือน อันเป็นประเพณีของไทยมาแต่สมัยกรุงสุโขทัย
โดยมีพระราชพิธีลอยพระทิพย์ กำเนิดในแคว้นทริภูมิไชยมาก่อน ส่วนพิธีเผด็จศึกขึ้นปีใหม่นั้น
มอญน่าจะได้อาศัยทอดให้ไทยเช่นเดียวกัน (ลวิสดี ชวนเชย. 2522 : 858)

ภาพประกอบ 4 ภาพพระราชพิธีลงสรงในสมัยกรุงสุโขทัย

รัชสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

ในรัชสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตั้งแต่ พ.ศ. 1893 - 2310 รวม 147 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครอง 34 พระองค์ นับตั้งแต่ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ตั้งแต่ พ.ศ. 1893 - 1921 และองค์สุดท้าย พระเจ้าเอกทัศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2301 - 2310

ในสมัยนี้จะเห็นได้ว่าบ้านเมืองล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำหลายสาย ชีวิตความเป็นอยู่ริมน้ำของชาวกรุงเก่า จึงต้องอาศัยเรือในการสัญจรไปมา ทั้งในเวลารบทั้งจับศึกก็จะใช้กระบวนทัพเรือเป็นสำคัญ จึงปรากฏว่ามีการสร้างเรือรบมากมายในสมัยนี้ ในเวลาบ้านเมืองปราศจากศึกสงครามย่อมใช้เรือฝึกซ้อมกระบวนยุทธ์เป็นนิจ และในช่วงฤดูน้ำหลาก ราษฎรว่างเว้นจากการทำนา จึงเรียกระดมพลมาฝึกซ้อมกระบวนทัพเรือ ในการเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์แต่ละครั้ง เช่น การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ่านพระกฐินโดยกระบวนเรือรบ และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ชื่นชมบารมีในการเสด็จแต่ละครั้งด้วย ในยามบ้านเมืองสงบสุขว่างเว้นจากการงาน ชาวกรุงศรีอยุธยาก็หันมาเล่นเพลงเรือ แข่งเรือ กันอย่างเอิกเกริก นอกจากนั้นเรื่อยังใช้เป็นพาหนะในการเดินทางได้อย่างรวดเร็ว ดังครั้งในสมัยขุนวรวงศาธิราช พ.ศ. 2089 - 2091 กษัตริย์องค์ที่ 14 สมัยกรุงศรีอยุธยา ความกล่าวว่า

...ส่วนขุนวรวงศาธิราชและเจ้าแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์และราชบุตรที่เกิดใหม่
ร่วมด้วยพระศรีสินลงเรือ ฝ่ายขุนพิเรนทรเทพ พระยานิชัย พระยาสุวรรณคโลก
หลวงศรียศ หมื่นราชเล่ห์หาในราชการ ครั้นเห็นเรือพระที่นั่งมา จึงออกสกัดพร้อม
กัน ขุนวรวงศาธิราช ร้องดัง ๆ ว่า "เรือใครตรงมา" ขุนพิเรนทรเทพตะโกน
ไปว่า "กูจะมาเอาชีวิตมึงทั้งสอง" แล้วเร่งพายเรือให้ทันเรือพระที่นั่ง เมื่อถึงจึง
กรูกันจับขุนวรวงศาธิราช เจ้าแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ และราชบุตรเกิดใหม่ประหาร
ชีวิตทันที แล้วเอาศพไปประจาน ณ วัดแจ้งทั้ง 3 ศพ...

(สวัสดิ์ ชวนเชย. 2530 : 872 - 873)

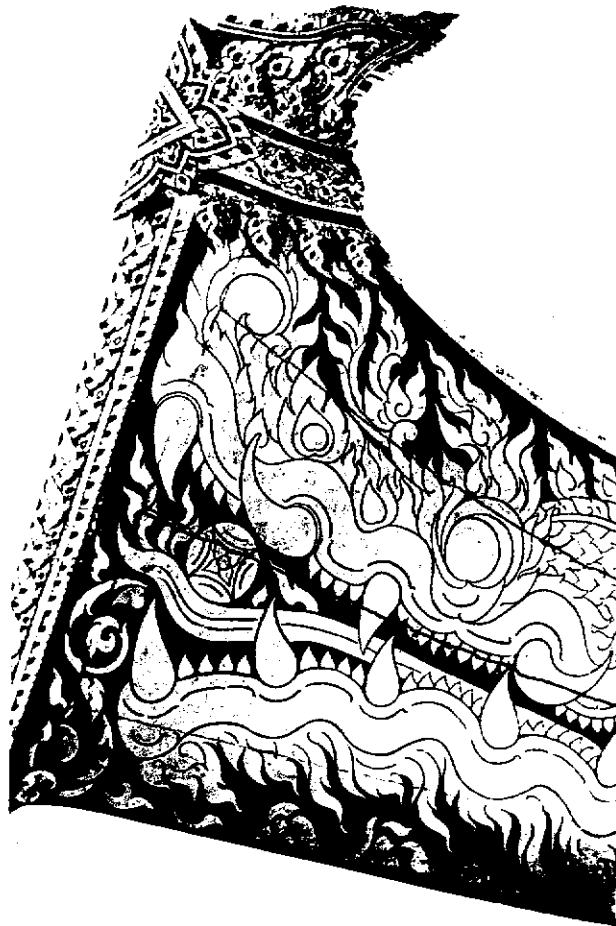
รัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ตั้งแต่ พ.ศ. 2091 - 2111 ในสมัยสงครามช้างเผือกครั้งที่ 3 ในสมัยนั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงหงสาวดีขอช้างเผือกจากไทยไประดับขามี 2 เชือก แต่พระมหาจักรพรรดิไม่ทรงยอมให้ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีจึงเกณฑ์ทัพกรุงอังวะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ขณะนั้นทัพกรุงอังวะมาถึงปลายด่านสมเด็จพระมหาธรรมราชา จึงบอกให้ข้าราชการขึ้นเรือเร็วไปแจ้งกรุงศรีอยุธยาทราบ กองทัพพระเจ้าหงสาวดีมาถึงเมืองพิษณุโลก แล้วเชิญพระมหาธรรมราชามาเจรจากัน ผลสุดท้ายพระมหาจักรพรรดิเห็นว่าศึกครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก จึงยอมยกช้างเผือกให้ (พระยาดำรงราชานุภาพ. 2495 : 41 - 42)

ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จากหลักฐานของพระยาดำรงราชานุภาพ (2495 : 11 - 12) พระองค์ทรงใช้เรือพระที่นั่งไชยสุพรรณหงส์ ในการเสด็จประพาสทางชลมารค พระองค์ทรงได้คิดแบบเรือรบขึ้น 2 แบบ เป็นเรือยาวที่ทำด้วยไม้ไม่อย่างเดียวกับเรือแซ แต่เปลี่ยนเป็นใช้พาย ให้ทหารลงประจำลำละ 60 - 70 คน เรียกว่า "เรือไชย" อีกแบบหนึ่งทำเป็นรูปเรือเช่นเดียวกัน แต่ให้หัวเรือกว้างสำหรับตั้งปืนใหญ่ เรียกว่า เรือศิระหะลัตว์ เพราะเหนือช่วงปืนใหญ่ทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ มีครุฑ และเรืออสุร เป็นต้น

ภาพประกอบ 5 ภาพเรื่ออสุร สังเกตจะมีรูปปั้น สร้างในสมัยพระมหากัจกรพรรดิ

ภาพประกอบ 6 ภาพเรือเอกไชยเหินหาว หัวเรือทำเป็นรูปสัตว์ ได้รูปแบบมาจากสมัย
พระมหาจักรพรรดิ

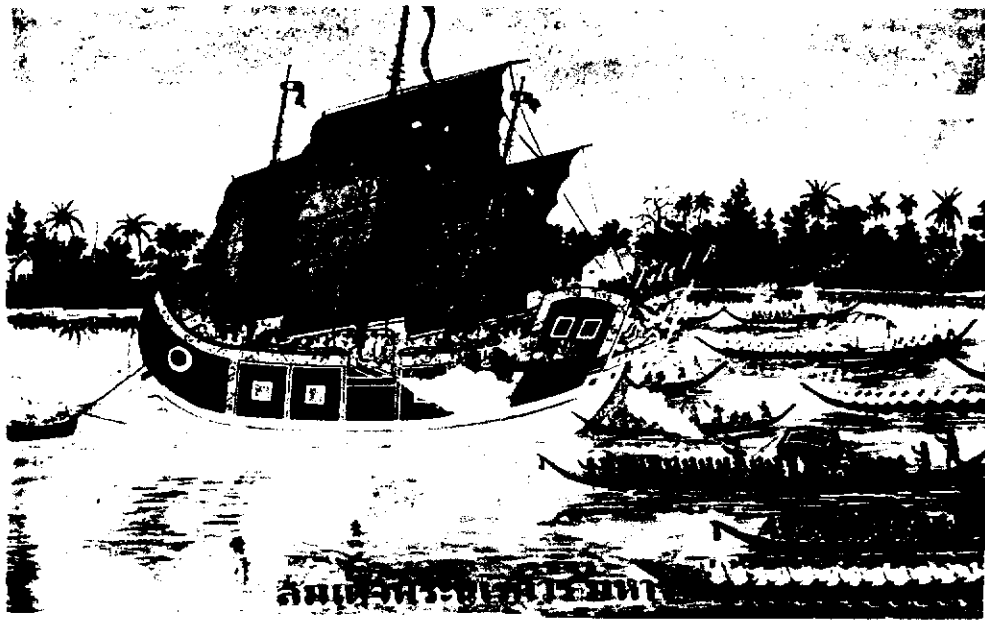
รัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา

ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา ตั้งแต่ พ.ศ. 2112 - 2133 จากหลักฐานในพระยาดำรงราชานุภาพ (2475 : 11 - 12) พระองค์ทรงกริยาพลเสด็จโดยชลมารคตามความกล่าวว่า

... ขณะเมื่อพระมหาธรรมราชา เสด็จไปกรุงหงสาวดีนั้น บ่าวแจ้งลงไปถึงกรุงพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาพนทราชาธิราชก็กราบทูลแก่สมเด็จพระราชบิดาว่า พระมหาธรรมราชานี้มิได้สวามิภักดิ์ต่อพระองค์แล้ว ไปไฝฝากไมตรีแต่พระเจ้าหงสาวดีฝ่ายเดียว จำจะยกทัพขึ้นไปเชิญเสด็จพระเจ้าพี่นางกับราชนัดดาลงมาไว้ ณ พระนครศรีอยุธยา ถึงมาตรพระมหาธรรมราชาจะคิดประการใด ก็จะเป็นห่วงอาลัยอยู่ อันพระมหาธรรมราชาเห็นจะไม่พ้นเงื้อมพระหัตถ์ สมเด็จพระราชบิดาก็เห็นด้วย จึงตรัสให้พระยารามอยู่จัดแจงรักษานะคร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับพระมหาพนทราชาธิราชก็กริยาพลเสด็จโดยชลมารคถึงเมืองพิษณุโลก ก็รับสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ กับเอกาทศรถอันเป็นพระภาติไยราชและครอบครัว อพยพเข้าหลวงเดิมซึ่งให้ขึ้นมาก่อนแล้ว แล้วสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกับพระมหาพนทราชาธิราชก็เสด็จล่องจากเมืองพิษณุโลกไปประทับยังเมืองนครสวรรค์ จึงสมเด็จพระมหาพนทราชาธิราช กราบทูลสมเด็จพระราชบิดาว่า เมืองกำแพงเพชรเป็นทางศึกกำลังศึกจะขอทำลายเมืองกำแพงเพชรกวาดเทเอาครอบครัวอพยพไปไว้ ณ กรุงพระมหากรุงศรีอยุธยา...

ครั้นในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตั้งแต่ พ.ศ. 2133 - 2148 พระองค์ทรงใช้เรือไล่ตามพระยาจันจันตุ ดังที่พระยาดำรงราชานุภาพ (2495 : 54 - 56) กล่าวไว้ว่า

...ลัทธิราช 922 ปีวาทิตก พระยาละแวกแต่งพระยาอุเทคราช และพระยา
 จินจันตยกทัพเรือมา พลประมาณสามหมื่น จะเอาเมืองเพชรบุรี พระศรีสุรินทรฤาชัย
 เจ้าเมืองเพชรบุรี และกรมการทั้งหลาย แต่งการรบป้องกันเป็นสามารภ และข้าศึก
 ยกเข้าปล้นเมืองถึงสามวัน ทัพข้าศึกต้องคัดราวุธเจ็บป่วยตายเป็นอันมาก จะเอา
 เมืองเพชรบุรีมิได้ พระยาอุเทคราช และพระยาจินจันตก็เลิกทัพคืนไปเมืองละแวก
 ขณะนั้นพระยาจินจันตให้ทนายบนแก่พระยาละแวกไว้ว่า จะเอาเมืองเพชรบุรีให้ได้
 ครั้นมิได้เมืองเพชรบุรี พระยาจินจันตก็กลัวว่าพระยาละแวกจะลงโทษ พระยาจินจันต
 ก็พาครัวอพยพทั้งปวงหนีเข้ามายังพระนครศรีอยุธยา สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรง
 พระกรุณาแก่พระยาจินจันตรัสให้พระราชทานเป็นอันมาก ครั้นอยู่มาพระยาจินจันต
 ก็มีได้สวามิภักดิ์ ลอบตักแต่งสำเภากที่จะหนีจากพระนคร ครั้นถึง ณ วันอาทิตย์ ขึ้น 4
 ค่ำ เดือนยี่ ปีระกาตรีศก เพลาค่าประมาณ 2 นาฬิกา พระยาจินจันตก็พาครัวลง
 สำเภากหนีลงลงไป ขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จลงมาแต่เมืองพระ
 นิพนธ์โลก เสด็จอยู่ในวังใหม่ สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็เสด็จยกทัพเรือตามพระยา
 จินจันตลงไปในเพลากลางคืนนั้น แล้วตรัสให้เรือประตู่ เรือกัน และเรือท้าวพระยา
 ทั้งหลาย เข้าล้อมสำเภากพระยาจินจันตและได้รบพุ่งกันเป็นสามารภ พระยาจินจันต
 ก็ให้ไล่สำเภากไปกลางน้ำรบต้านทานรองลงไป สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้า ก็ตรัส
 ให้เอาเรือประตู่ เรือกัน เข้าจคท้ายสำเภาก พระยาจินจันตจะให้พลทหารปืนสำเภาก
 ขึ้น แล้วเอาเรือพระที่นั่งหนุนเข้าให้ชิดสำเภาก และทรงปืนกลับยิงถูกจีนผู้ใหญ่ตาย
 สามคน พระยาจินจันตก็ยังปืนกลับมามัดต้องรางปืนต้นอันทรงนั้นแตก พระยาจินจันต
 รบพุ่งป้องกันเป็นสามารภ พลทหารข้าหลวงจะปืนขึ้นสำเภากมิได้ พระยาจินจันต
 ให้เร่งไล่สเภากหลุดหนีลงไป สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าก็เสด็จตามรบพุ่งลงไปถึง
 เมืองธนบุรี พระยาจินจันตก็ให้เร่งไล่สำเภากออกไปพ้นปากน้ำตกกลีกลง ฝ่ายสมเด็จพระ
 พระราชบิดาก็เสด็จหนุนทัพสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าลงไปถึงเมืองพระประแดง
 พอสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้ายกกลับขึ้นมาพบเสด็จ ทูลการทั้งปวงให้ทราบ สมเด็จพระ
 พระราชบิดากับสมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเมืองก็เสด็จขึ้นมายังพระนคร...

ภาพประกอบ 7 ภาพเรือดั่งกราบใช้ฉิพายเป็นเรือรบสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ภาพประกอบ 8 ภาพการแข่งขันเรือทหารสมัยโบราณ

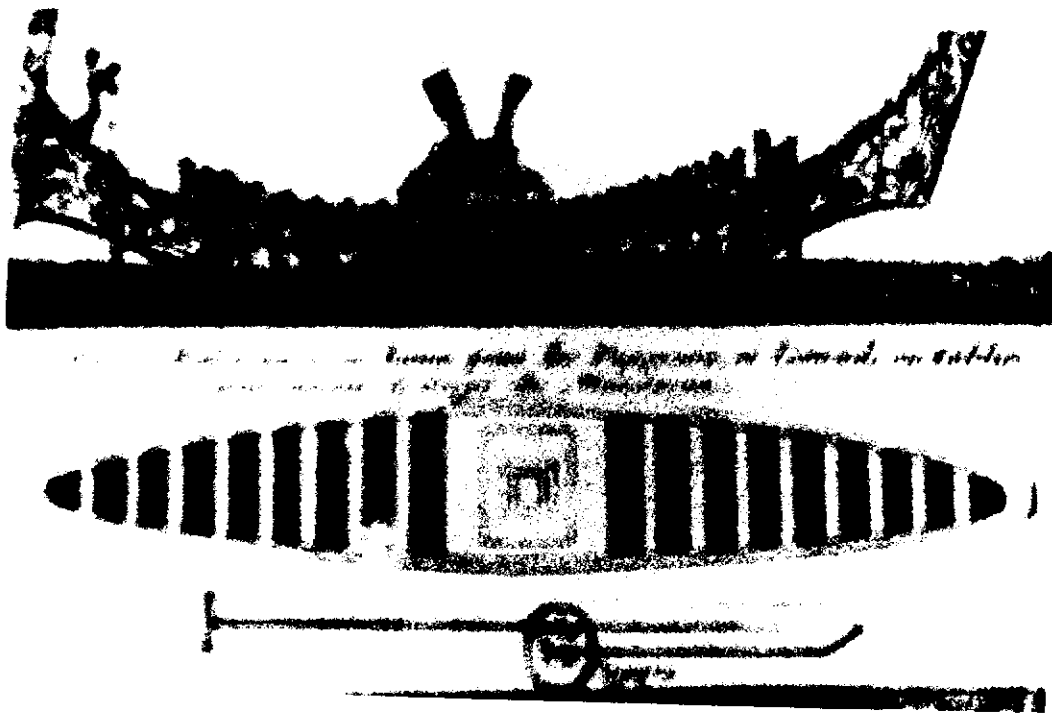
รัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ

ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ตั้งแต่ พ.ศ. 2148 - 2163 พระยาดำรง
ราชานุภาพ (2495 : 278 - 284) กล่าวไว้ว่า

...สุคักราช 946 ปีมะเมียจศก พระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถอัครบรมนาถบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชโองการตรัสแก่พระยาศรีนาคกรม ให้สถาปนาพระที่นั่ง
อรรณพอันลงกตรจนา มหิมาด้วยแก้วกาญจนนิลสาร จตุรมุขรัตนาคันถกกฎการบราลี
เรื่องรัตนัชชาล มหาภารด้วยพระกระบวนเสร็จจึงตั้งโรงระบำซ้ายขวา ก็ให้แต่ง
เรือต้นทั้งปวง อาทิ คือ ชัยสุพรรณหงษ์พยุหยาตรา วรสุพรรณหงษ์พยุหยาตรา พระศรี
สมรรถชัย ไตรสรมุข นิมานชัย ไตรจักรรัตน และเรือพระครุฑพาด และเรือชัย เรือ
รูปสัตว์ทั้งปวง และเรือสิงโตอินทรี เรือหัดสินทร์ เรือรสิงห์ และเรือจากพราภ
และเรือแซทองนิฆาตทอง และเรือเลาคา อันได้มาแต่เมืองหงสาวดี และตกแต่ง
เรือต้นทั้งปวงอันลงกตรจนาโองาสรรพรายโดยอันดับต้นเชือกและปลายเชือก และ
พลนิพายทั้งปวงนั้น ประดับด้วยเครื่องอาภรณ์เสื้อทองหมวกทองพายทอง แล้วก็ให้แต่ง
เรือจำนำท้าวพระยาสามนตราขเสนาบดีมนตรีมุขลูกขุนทั้งหลาย หมายเป็นอาทิ คือ
ราชสีห์คงสีห์ และเรือชัยท้าวพระยาสวรรค์โลกกำนังเพชร สุโขทัย และเรือชัย
จตุสดมภ์และเหนือน้ำท้ายน้ำ และเรือจำนำ ขุนช้างขุนม้า ขุนตำรวจ ขุนดาบ ขุนการ
ทหารพลเรือนทั้งปวง ก็ให้ตรวจตราเป็นคู่แข่งแต่งเป็นคู่ชั้นต่าง ๆ ครั้นถึงกึ่งพารการ
พระราชพิธีอาศวยุช ก็ให้ประดับพระที่นั่งอรรณพด้วยเครื่องอลงการมหาภารนิจิตร
โองาสัชชาล และจามรทั้งปวง จึงให้เอาพระครุฑพาดอันรจนาประดิษฐานพระ
นิคกรรมออกตั้งฉาน และให้พระราชครูทั้ง 4 กระทำการพระราชพิธีอาศวยุช จึง
ให้ตั้งเรือแห่และให้เทียบเรือต้นและเรือแข่งทั้งปวงตามกระบวน จึงให้เบิกพระราช
กุมารและพระราชนัดดา และท้าวพระยาสามนตราข มหาเสนาบดีทั้งปวง มาประชุม
ในหน้าพระที่นั่งอรรณพ และให้เบิกทูลานุทูตอันมาแต่เมืองตองอู และเมืองล้านช้างนั้น
มาถวายบังคม และให้เบิกพระสังฆราชคามวาสีอรัญวาสี และพระสงฆ์สังฆวาส ขึ้น

นิ่งในธรรมมาสน์ที่ถวายพระพรนั้น เสร็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ก็เสด็จด้วยพระราชนิพนธ์มายังพระที่นั่งอรรณพ จึงตีอินทเทรีเป็นประณม
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จออกในพระที่นั่งศรุตพิพิธอรรณพ จึงตี
 อินทเทรีเป็นทศยวาท ประโคมฆ้องกลองดุริยดนตรีทั้งปวง จึงเบิกเรือด้นพระชัย
 สุนทรพหังส และวรสุนทรพหังสพยุหยาตรา ให้นำเรือด้นเรือกู้แข่งทั้งปวงขึ้นมา
 ถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว โดยการพระราชพิธีอาศุข
 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ประสาธเรือด้นชัยสุนทรพหังส
 พยุหยาตราวรสุนทรพหังสพยุหยาตรา และเรือด้นทั้งปวง พระราชทานแก่
 พระสังฆราชคามวาสีอรัญวาสี และพระสงฆ์มหานิกายราชาคณะทั้งปวงอันเข้ามา
 ถวายพระพรนั้น แล้วเอาเงินสองเรือด้นทั้งปวง เป็นเครื่องบูชาสักการะจุดปัจจัย
 ทานแก่พระสงฆ์ทั้งหลาย ครั้นเรือด้นและเรือกู้แข่งทั้งปวงถวายบังคมแล้ว และพาย
 ขึ้นไปอยู่โดยทำเนียบเทียบเป็นคู่เข้าถนัดที่จะวางเรื่อนั้นโสดจึงยกธงอาศุขใน
 หน้าพระที่นั่งให้เป็นสำคัญ ก็ลั่นฆ้องชัยวางเรือด้นศรีสมรรถชัยไกรสรพยุหยาตราแข่งกัน
 ลงมาเป็นอาทิแล้ว ก็วางเรือกู้แข่งทั้งปวงแข่งกันลงมาโดยอันดับ ครั้นแข่งเรือด้นทั้งปวง
 เสร็จแล้วจึงเลี้ยงลูกขุน แล้วประสาธพระราชทานรางวัลแก่ผู้ชนะทั้งปวง เสร็จ
 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จประเวศยังพระราชมนเทียร ในบัด
 เดียวนั้นก็มิมีพระราชโองการตรัสแก่พระยารัตนบาล ให้รจนาพระพุทธรูปปฏิมาสมาธิเป็น
 พระพุทธรูปสนองพระองค์ห้าพระองค์ องค์หนึ่งบุทองนพคุณ ทรงเครื่องมงกุฎกนก
 พาทุรัตย้อมประดับเนาวรัตน์ และบัลลังก์นั้นบุทองจำหลักประดับเพชรรัตน องค์หนึ่ง
 บุทองนพคุณ บัลลังก์นั้นบุทองจำหลัก องค์หนึ่งนั้นเป็นพระพุทธรูปปฏิมานาคาสนะ
 พระพุทธรูปองค์นั้นรจนาด้วยนากสวาดิ และเครื่องทรงนั้นทองจำหลักประดับเนาวรัตน์
 และบัลลังก์นั้นรจนาด้วยนากสวาดิ พระพุทธรูปปฏิมาบุเงินสององค์ และฐานเงินจำหลัก
 สรรพางค์ ครั้นเสร็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็มิมีพระราชโองการ
 ตรัสสั่งแก่เจ้าพระยาจักรีให้แต่งการพระราชพิธีโล้เรือ และให้รับพระพุทธรูปปฏิมาอัน
 ให้แต่งการพระราชพิธีโล้เรือ และให้พระพุทธรูปปฏิมาอันให้สถานพานั้น

ถึงขึ้น 13 ค่ำ เดือนอ้าย เพลารุ่งแล้วสองนาฬิกา ให้เอาเรือชัยสุนทรหงส์ พยุหยาตรา และวรสุนทรหงส์พยุหยาตรามาประทับขนาน และให้เอาเรือพระครุฑ พานะออกตั้งนานและให้เทียบเรือต้นศรีสมรรถชัย ไตรสรมุข นิมานชัย ไกรจักรรัตน และเรือต้นทั้งปวงโดยกระบวนแห่ แล้วก็เทียบเรือจำนำท้าวพระยาลูกขุนทั้งปวงตั้ง แห่โดยกระบวนสรรพ จึงอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมาทองนพคุณทรงเครื่องนั้นขึ้นข้างต้น พระคชาธารสังหารคชสิทธิ์ และเชิญพระพุทธรูปปฏิมาทองนพคุณองค์หนึ่งเล่า ขึ้นข้างต้น พระศรีชัยคักคิ และพระคชาธารทั้งสองนี้ประดับด้วยเครื่องคชาภรณ์ และผูกเครื่อง สำหรับพิธีสงคราม จึงรับพระพุทธรูปปฏิมาทั้งสองพระองค์แต่หน้าพระราชนางลงไป ประทับเกษ และเอาเรือวรสุนทรหงส์พยุหยาตราเลื่อนเข้ามารับพระพุทธรูปปฏิมา ทั้งสองพระองค์ ออกไปตั้งชลมารคเสร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ก็ เสด็จลงเรือชัยสุนทรหงส์พยุหยาตรา ครั้นได้อุดมเพลาก็คลายเรือพระที่นั่งชัย สุนทรหงส์ออกไปจากขนาน และเรือวรสุนทรหงส์ ซึ่งรับพระพุทธรูปปฏิมานั้นไป เป็นหน้าและประดับด้วยเรือแห่อันรจนาดาดาชโดยกระบวนหน้าหลัง พระบาท สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพยุหยาตราลงไปประทับขนานในบางกระดาน ดำรัสให้เลี้ยงท้าวพระยาเสนาบดีมนตรีมุขทั้งหลายเสร็จก็ให้เอาเรือบรรดาเข้า กระบวนแห่ทั้งปวงออกจับกระบวนโดยขบวนและเรือบรรดาแห่พระพุทธรูปเจ้าทั้งปวง นั้นก็ไว้ให้แห่พระพุทธรูปเจ้าขึ้นมา ครั้นถึงเพลายายแล้วสองนาฬิกา 5 บาท สมเด็จพระ พุทธเจ้าอยู่หัวก็ทรงเครื่องสรรพาวรณ์วิบูลิตากาญจนเสร็จ แล้วเสด็จทรง พระที่นั่งบุษบกรัตนมหาพิมาน อันอสังการเรือชัยสุนทรหงส์พยุหยาตรา คลาเคลื่อน โดยกระบวนเสด็จประเวศมาประทับท่าขนานมหาวาสกรี คอยทอดพระเนตรกระบวน แห่พระพุทธรูปปฏิมากรอันมหาไพราดิเรกด้วยเรือต้นทั้งปวงนั้น ครั้นเรือพระพุทธรู ปิมากรบรรจบขนานแล้ว ก็อัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรเสด็จทรงพระคชาธารกลับไป ประดิษฐานไว้ ณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม แล้วให้ตั้งการสมโภชเล่นมหรสพ 7 วัน มโหฬารยิ่งนัก...

ภาพประกอบ 9 ภาพบน เรือพระที่นั่ง ภาพกลาง ภาพฐานเรือพระที่นั่ง ภาพล่าง ไม้พาย

รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ครั้นรัชกาลสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตั้งแต่ พ.ศ. 2199 - 2231 พระองค์ทรงเป็นพระกษัตริย์ที่มีปรีชาสามารถมาก ในสมัยนี้บ้านเมืองจึงเจริญรุ่งเรืองมาก เนื่องด้วยพระองค์มีการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศมากมาย ทั้งยังสร้างเมืองลโวหรือลพบุรี ให้เป็นราชธานีรอง จึงมีการเสด็จโดยกระบวนพยุหยาตราชลมารคขึ้นล่องตามแม่น้ำป่าสักอยู่เป็นนิจ และบางโอกาสพระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดกระบวนเรือหลวงออกมารับคณะราชทูต และแห่งพระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศสจากกรุงศรีอยุธยามายังเมืองลพบุรีอยู่เป็นประจำ (พระจักรพรรดิพงศ์. 2504 :

ภาพประกอบ 10 ภาพเขียนแสดงให้เห็นขบวนพยุหยาตราอันสวยงามเมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค

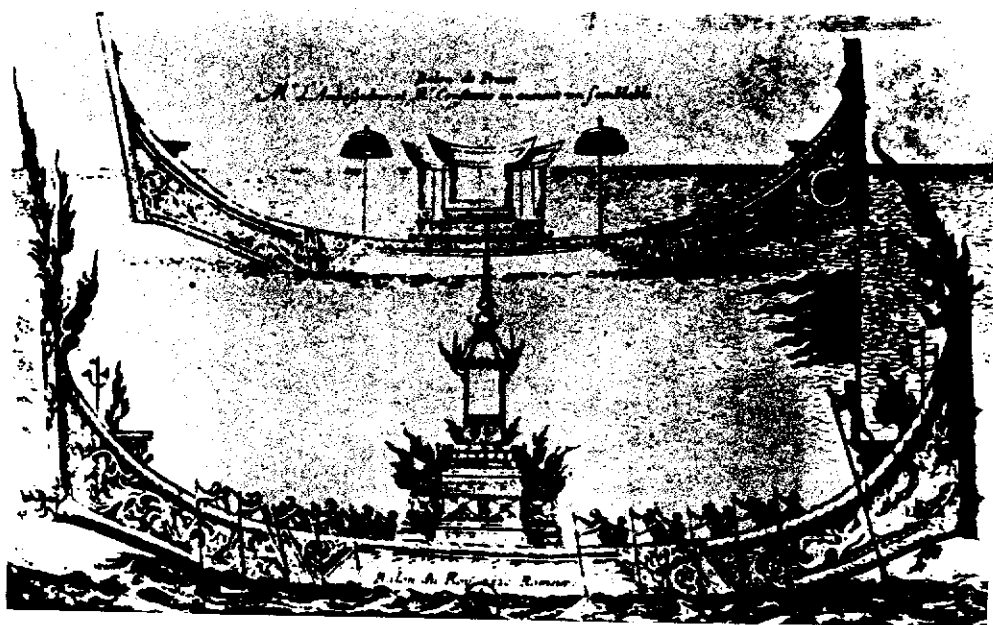
ภาพประกอบ 11 ภาพพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค ขบวนพระนครหรือยุธยา ภาพเขียนโดยศิลปินชาวฝรั่งเศส

ในปีพุทธศักราช 2228 บาทหลวง เดอ ซัวลี ผู้ช่วยทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส ได้เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับแผ่นดินของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และตามจดหมายเหตุนั้นกล่าวถึงการแข่งเรือหลวงตอนหนึ่งว่า

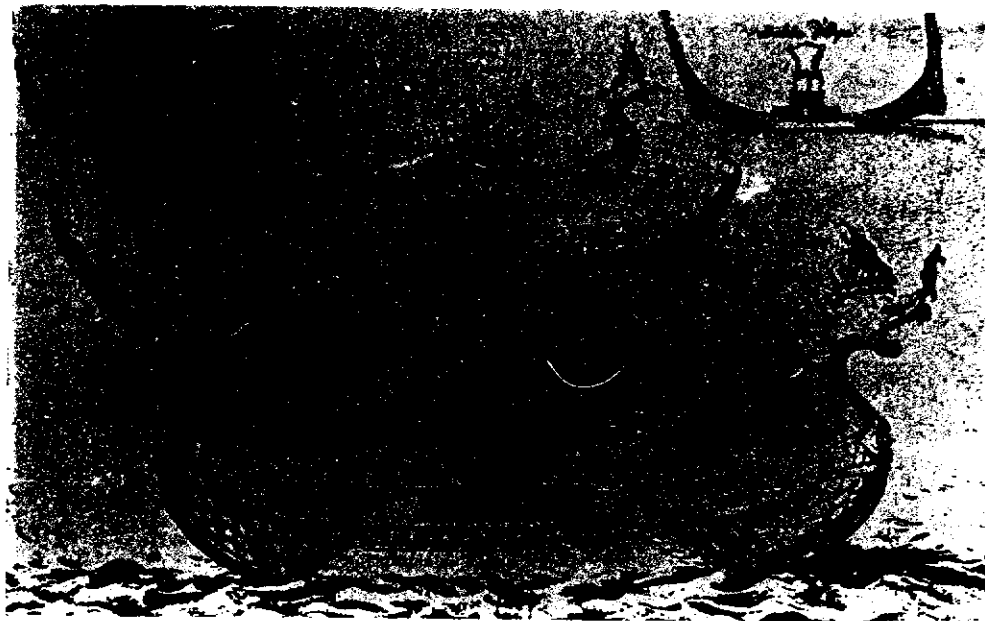
...สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคโดยประทับไป
ในเรือบัลลังก์พระที่นั่ง ซึ่งไม่เป็นที่ปรากฏบ่อยนัก แต่ครั้งพระองค์ทรงปรารภว่า
จะปรากฏพระองค์ให้ประชาชนพลเมืองได้ชื่นชมในบารมีแล้ว ก็ทรงกระทำอย่าง
มหิฬาร สมควรแก่สมญานามว่า พระเจ้าช้างเผือก (Roi de l'elephant
blanc) ทุกประการ ขบวนเสด็จพระราชดำเนินนั้นประกอบด้วยเรือบัลลังก์กว่า
สองร้อยลำ จัดลำดับกันไปตามฐานานุกรมเจ้านายเชื้อพระวงศ์ดำเนินนำหน้าไป
ข้างหน้า ติดตามด้วยบรรดาบาร้อง กองต์ มาร์กิสกับตึกแห่งประเทศ แต่ละคนอยู่
ในเรือบัลลังก์ปิดทองงดงามมากหรือน้อยตามยศของตน พวกเขามียศต่าง ๆ กันที่
ท่านไม่เคยได้ยินมาก่อนเลย มีอภญา ออกพระ ออกหลวง ออกหมื่น และยศอื่น ๆ
อีกมากมาย เรือบัลลังก์พระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดินนั้นวิจิตรและสง่างามเหลือที่
จะพรรณนา มีฝีพายประจำเรือประมาณ 150 คน กับพายปิดทองทั้งเล่ม พระเจ้า
แผ่นดินทรงเครื่องฉลองพระองค์ประดับด้วยเพชรนิลจินดา ฝีพายของพระองค์ทุกคน
สวมเสื้อเกราะอ่อนมีผ้าพันแขนเป็นเครื่องหมาย และสวมลอมพอกทองคำเนื้อตัน
และที่เท้าของเขาแต่ละคนมีพอก ดาบ และปืนคาบศิลาวางอยู่ ข้าพเจ้าได้รับหมาย
กำหนดการและพระราชพิธี และรายนามกับยศตำแหน่งของบรรดาขุนนางที่โดยเสด็จ
พระราชดำเนินมาโดยละเอียด สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม เสด็จพระราชดำเนินไป
ประทับสำราญพระราชอิริยาบถ ณ พระตำหนักแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างจากในกรุงประมาณ
สองลิเออ และพักเสวยพระกระยาหารมื้อกลางวันนั้น ครั้นเสวยพระกระยาหาร
เสร็จแล้ว เรือบัลลังก์ทั้งปวงก็เข้าจัดแถวเรียงรายกันไปตามลำดับยศ เพื่อเดินทาง
กลับไปยังพระนคร และเรือลำใดถึงพระราชวังก่อนเป็นลำแรก ก็จะได้รับพระราชทาน

รางวัลเป็นอย่างดี เป็นสิ่งน่าดูมากทีเดียว ที่ได้เห็นเรือพายแข่งกันแล่นทวน
แม่น้ำใหญ่ขึ้นไปด้วยความเร็วสูง เรือบัลลังก์พระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดินเป็นลำ
ที่ชนะ ฝีพายได้รับพระราชทานรางวัลกันไปคนละหนึ่งซึ่ง ซึ่งมีมูลค่าเท่ากับห้าสิบ
เอกุ เรือลำนี้ขึ้นหน้าคู่แข่งมาในระยะสองลิเออห่างกันเพียงห้าบราสส์เท่านั้น...

(บาทหลวง เดอ ชัวซีซ์ แปลโดย ลันต์ ท. โกมลบุตร. 2516 : 419 - 420)

ภาพประกอบ 12 ภาพบน เรือพระราชพิธีสำหรับพระราชโอรส ภาพล่าง เรือสำหรับราชทูต
ฝรั่งเศส ฝีพาย 150 คน ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาพประกอบ 13 ภาพบน (กลาง) เรือพระที่นั่งใหญ่เครื่องราชบรรณาการฝีพาย 66 คน
 ภาพบน (ซ้าย) เรือออกพระ ภาพบน (ขวา) เรือออกญา ภาพกลาง เรือสามัญชน
 ภาพล่าง เรือพระที่นั่งฝีพาย 76 คน

จากหลักฐานคำให้การของชาวกรุงเก่า (กรมศิลปากร. 2510 : 267 - 268)
 กล่าวถึงประเพณีการแข่งขันเรือในเดือน 11 ว่า

...พระราชพิธีอัสวายุช พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาทรงเรือพระที่นั่งกิ่งลำหนึ่ง
 พระอัครมเหสีทรงลำหนึ่ง แข่งเรือกัน แล้วโปรดให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลายแข่งเรือ
 กันโดยลำดับ ทำพระราชพิธีนี้ตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ รวม 3 วัน พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
 ทรงเครื่องขาว พระมหามงกุฎทำด้วยเงิน เวลากลางคืนพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
 เสด็จลงลอยพระประทีปอุทิศถวายเป็นพุทธบูชา แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งกิ่ง ประทับ

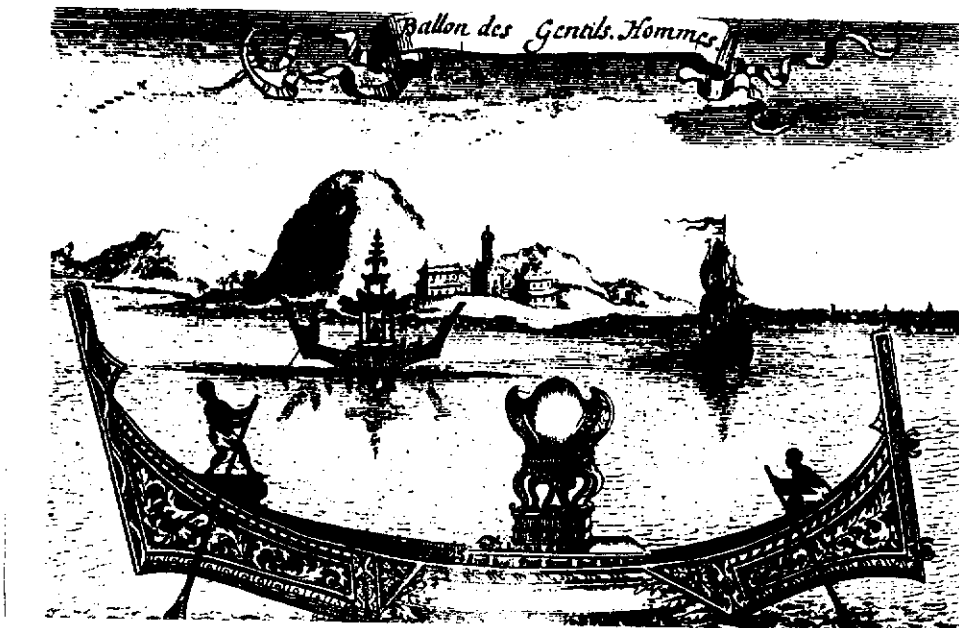
ขึ้นไปในเรือ พร้อมด้วยเสนาอำมาตย์อันประดับด้วยประทีปแห่งเสด็จรอบพระนคร มีการเลี้ยงลูกขุนพระราชทานข้าราชการทั้งปวง เสด็จพระราชดำเนินพระราชทาน พระกฐินตามพระอารามในกรุง ส่วนพระอารามตามหัวเมืองนั้น ทรงพระราชทาน ไปให้เจ้าเมืองกรมการทอด...

การแข่งขันเรือในบางครั้งบางกรณี เป็นการเสี่ยงทายมากกว่าเป็นการสนุกสนาน ซึ่งในตอนหนึ่งของพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระราช นิธิลิลสองเดือน (2516 : 681) ในพระราชพิธีเดือน 11 ในกฎมนเฑียรบาลมีพิธีแข่งเรือ ความพิสดารในกฎมนเฑียรบาล กล่าวไว้ว่า

...เดือน 11 การอาสน์ขลุ่ยพิธี มีโหม่งครุ่มซ้ายขวาระบำนัมโพระทิกอินทเกร็ดนตรี เข้าทรงพระมหามงกุฎราชาธิปไตย กลางวันทรงพระสุพรรณมาลา เย็นทรงพระมาลา สุกหรั้สะพักชมพู สมเด็จพระอัครมเหสีพระภรรยาทรงพระสุวรรณมาลาบุ๋นแพรลาย ทองทรงเลื้อ พระอัครชายาทรงพระมาลาบุ๋นแพรดารากรทรงเลื้อ ลูกเชอหลาน เชอทรงศรีเทพมวาทรงเลื้อ พระสนมโสดนางเกล้าสะพักสองบ่า สมรรตไชยเรือต้น ไกรสรมุขเรือสมเด็จพระอัครมเหสี สมรรตไชย ไกรสรมุขนั้นเป็นเรือเสี่ยงทาย ถ้า สมรรตไชยแพ้ไชร์ ข้าวเหลือเกลืออิมสุกเกษมเปรมประชา ถ้าสมรรตไชยชนะไชร์ จะมียุค...

แต่พิธีแข่งเรือที่ว่าไว้ในกฎมนเฑียรบาล ได้ทำมาเพียงในชั้นกรุงเก่า มาถึงครั้ง กรุงรัตนโกสินทร์หาได้ทำไม่

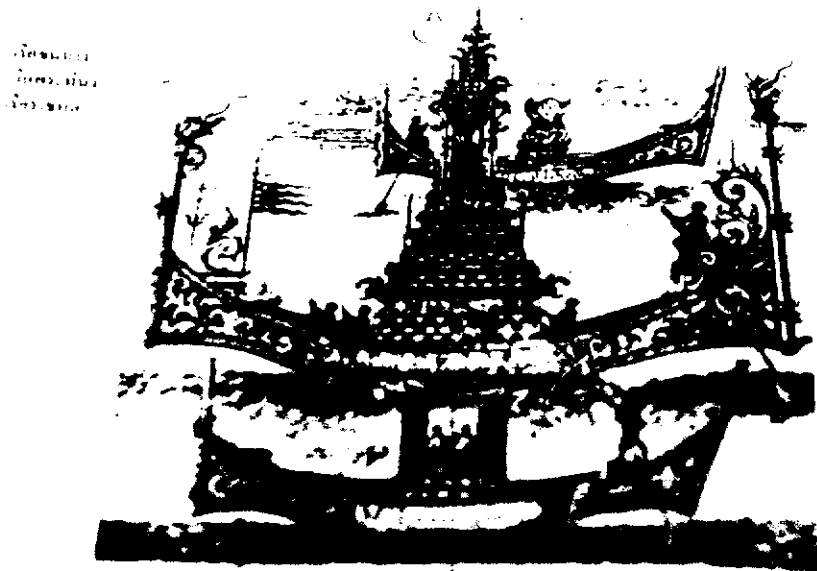
เรือที่มโหฬาร มีเรือกว่าสองร้อยลำ โดยมีเรือพระที่นั่งพายเป็นคู่ ๆ ไปข้างหน้า เรือพระที่นั่งใช้ฝีพายเป็นทหาร ฝีพายได้รับการฝึกมาเป็นอย่างดี ทุกคนสวมหมวก เสื้อ ปลอกเข้า ปลอกแขน มีทองคำประขอบ เวลาพายจะพายพร้อมกันเป็นจังหวะจะโคน พายนั้นก็เหมือนทองเหมือนกัน เสียงพายกระทบน้ำเป็นเสียงประสานไปกับทำนอง เพลงขอพระเกียรติของพระเจ้าแผ่นดิน

ภาพประกอบ 15 ภาพเรือพระราชพิธีสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ภาพประกอบ 16 ภาพฝีพายในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยศิลปินชาวฝรั่งเศส

ภาพประกอบ 17 ภาพบน เรือขุนนาง ภาพกลาง เรือพระที่นั่ง ภาพล่าง เรือราชทูต

รัชสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี

ตั้งแต่ พ.ศ. 2310 - 2335 รวม 15 ปี มีกษัตริย์ปกครองเพียงพระองค์เดียว คือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) (สวัสด์ ขวนเซช. 2522 : 928) มีเหตุการณ์เกี่ยวกับพระราชพิธีที่สำคัญคือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มีรับสั่งให้สมเด็จพระเจ้าพรหมมหาราชกษัตริย์ศึก และเจ้าพระยาสุรสีห์พิชิตนาคราช ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ เข้าล้อมเมืองเวียงจันทน์ ทางด้านเหนือ และล้อมอยู่ถึง 4 เดือน จนเจ้าพระยาศรีสัตนาคนหุต (เจ้าเมืองเวียงจันทน์) จึงทิ้งเมืองพาเจ้าพรหมราชบุตรหนีไปเมืองคำเกิดทางต่อแดนญวน สมเด็จพระเจ้าพรหมมหาราชกษัตริย์ศึกเข้าเมืองได้จับเจ้าอุปราช เจ้านันทเสน และญาติวงศ์เจ้าเมืองเวียงจันทน์ และได้พระพุทธรูปปฏิมากรแก้วมรกตกับพระบางอันเชิญมาประดิษฐานอยู่ ณ กรุงธนบุรีด้วย เมื่อมาถึงกรุงธนบุรีแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำการสมโภช แล้วประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้ว ในบริเวณพระราชวังเดิม การรับพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากรนี้ ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ณ วันพฤหัสบดี แรม 4 ค่ำ เดือน 3 เพลา 1 ท่ม ถึงท่าเจ้าสนุก ณ วันศุกร์ แรม 5 ค่ำ เดือน 3 ครั้นวันอังคารเดือน 9 พระแก้วมรกตมาถึงท่าสนุก รุ่งขึ้นวันพุธแรม 10 ค่ำ เดือน 3 ปีกุน ตั้งสมโภชให้มีเครื่องเล่นตลกกลัฟพฤกษ์สามวันสามคืน กลางวันมีละครหลวงวิจิตรแรงค์หนึ่งโรง ซออระทาสามโรง เพลงนายอ้นนายดีหนึ่งวง มีการรบกัณายแก้วอำแดงนุ่มหนึ่งวง ญวนหก กลางคืนมีหนึ่งโรงใหญ่พระราชสุภาวดีหนึ่งโรง หมั้นแก้วหนึ่งโรง ตลกกลัฟพฤกษ์วันละ 4 ตัน ดอกไม้มีระทาสีระดาจตุทั้งสามคืน ครั้นรุ่งขึ้นวันเสาร์ แรม 13 ค่ำ เพลาเช้า เป็นเรือพระที่นั่ง 13 วา ทรงพระแก้ว 4 ลำ เรือพระที่นั่ง 15 ซึ่งถวายสงฆ์วัดสลัก ทรงพระบางลำหนึ่ง โขมคยาทองทิพย์ใส่พระกัมภีร์ลำหนึ่ง เรือคู้แห่งพระราชอาณณะ โขมคยาใหญ่สี่ โขมคยาน้อย 33 รวมโขมคยา 37 เรือคิริษะนกลีบ เรือพระสงฆ์กราบสิบเอ็ด เรือพระ 57 ลำ เรือตั้งมีละครและนิพนพาทย์ครบหกลำ เรือกราบขึ้นไปรับพระแก้วมรกตพระบาง 2 ลำ เรือพระที่นั่งกรมขุนอินทรพิทักษ์ลำหนึ่ง เรือตามเสด็จในกรมหก ข้างทุลละองสิบหก

รวม 42 รวมเป็นเรือขึ้นไป 45 ลำ เรือกราบลงมาแต่กองทัพเรือแฝงหก เรือทุลละอง 20 รวมเป็น 26 ลำ รวมเรือกราบข้างฝ่ายคฤหส์ถ์ 51 ลำ รวมเรือแห่งทั้งหมด 115 ลำ

แห่งลงมาประทับแรมขนานน้ำประจําท่าพระราชวังหลวง (กรุงเก่า) ครั้นรุ่งขึ้นวันอาทิตย์ แรม 14 ค่ำ เดือน 3 แห่งลงมาประทับแรมอยู่ที่ประทับสามโคก ครั้นรุ่งขึ้นวันจันทร์ขึ้น 1 ค่ำ ถึงพระตำหนักบางสรณิ เพลาค่ำวันอาทิตย์ แรม 15 ค่ำ เดือน 3 ณ วันจันทร์ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 4 ให้จุดดอกไม้เพลิง 2 คืบ มีดอกไม้รุ่ง 5 ขด ผ่องทอง กังหัน ช่อม่วงและ ดอกไม้หน้า ณ วันขึ้น 5 ค่ำ เดือน 5 ลุศักราช 1142 ปีชวด โทศก รับสั่งให้ข้างในลงเรือ ประพาสา 4 ลำ ข้างหน้า 4 ลำ ให้เจ้านครแต่งเรือประพาสา 2 ลำ รวมเป็น 6 ลำด้วยกัน

ให้พร้อมสรรพตั้งแต่เดือนสิบเอ็ด เรือประพาสาทีก้าวไวกวไน้ที่นี่ แปลว่า "เรือดอกสร้อยสักรา" รวมเรือทั้งหมด 246 ลำ พระแก้วมรกตมาขึ้นที่ตะพานต้นโพธิ์ ปากคลองนครบาล คงจะอยู่ เบื้องเหนือหน้าพระอุโบสถเดิยวนี้ สัสดีเกณฑ์ให้ตั้งราชวัตรฉัตรเบญจรงค์รายทาง และล้อม รอบโรงพระแก้ว ตั้งขบวนแห่มีเครื่องสูง กลองชนะคู่แห่ 40 แห่ เข้าประตุรามสุนทรไวกวไน้

โรง ต่อมาเมื่อสร้างกรุงรัตนโกสินทร์เสร็จแล้ว เมื่อปีชาล พ.ศ. 2325 โปรดเกล้าโปรด กระหม่อมให้สร้างพระอารามขึ้นในพระราชวังเป็นที่ประดิษฐาน ครั้นพระอุโบสถสร้างสำเร็จ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เชิญแห่มาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เมื่อวันจันทร์ เดือน 4 แรม 14 ค่ำ ปีมะโรง พ.ศ. 2327

ภาพประกอบ 18 ภาพเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช สังเกตที่หัวเรือมีรูปใหญ่ เดิมใช้สวดป็นใหญ่ มีฝรั่งคุม ดังปรากฏในภาพในภาพเขียนตู้พระไตรปิฎก วัดอนงคาราม

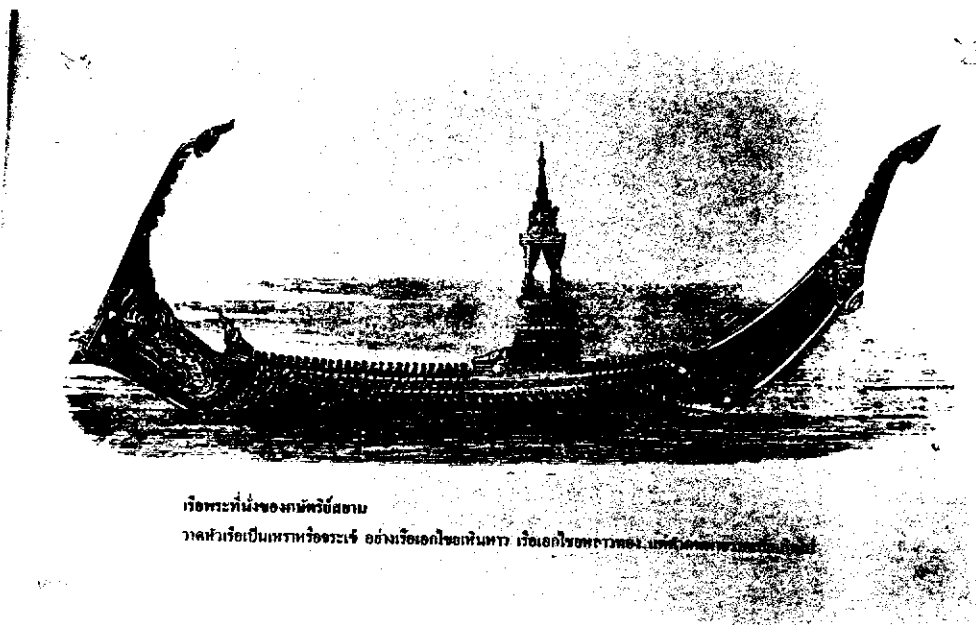
ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช พม่าได้เผาผลาญทำลายกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งเรือรบโบราณและเรือพระราชพิธีทิ้งดงามไปแทบหมดสิ้น หลังจากนั้นเมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้ก็ทรงสร้างเรือขึ้นมาใหม่ทั้งชุด แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นเรือที่ใช้ในการรบพุ่ง เพราะรัชสมัยของพระองค์เต็มไปด้วยศึกสงคราม เรือที่ทรงสร้างในสมัยกรุงธนบุรี มีดังนี้ (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 36)

1. เรือพระที่นั่งสุวรรณหงส์ไชยนาว่าทำยรถ ลวดลายกระบวนการแกะสลักทางศิลปะสวยงามมาก

2. เรือพระที่นั่งศรีลัคนา เป็นเรือซึ่งสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จข้ามฟากจากกรุงธนบุรี มาประทับ ณ พระบรมมหาราชวังครั้งแรกในวันปราบดาภิเษก

3. เรือโสมคชาปิตทองทิพย์ เรือสำหรับสมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงอนุรักษ์ศิลปะ "นาวาสถาปัตยกรรม" นับได้ว่าเรือพระราชพิธีที่สืบทอดมาจนทุกวันนี้ เพราะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเป็น "ผู้ริเริ่ม" ขึ้นใหม่ด้วยพระปรีชาญาณของพระองค์ผู้รักความเป็นไทย และพระราชทานศิลปวัฒนธรรม สืบทอดมาจนทุกวันนี้ (พระยาคำรงราชานุภาพ. 2495 : 82)

เรือพระที่นั่งของกษัตริย์สยาม

วาดหัวเรือเป็นเหราหรือจระเข้ อย่างเรือเอกไชยอินทรา เรือเอกไชยพาวทอง และเรือเอกไชยพาวทอง

ภาพประกอบ 19 ภาพเรือพระที่นั่งของกษัตริย์สยาม วาดหัวเรือเป็นเหราหรือจระเข้

รัชสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2324 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน มีพระมหากษัตริย์ปกครองดังนี้ คือ

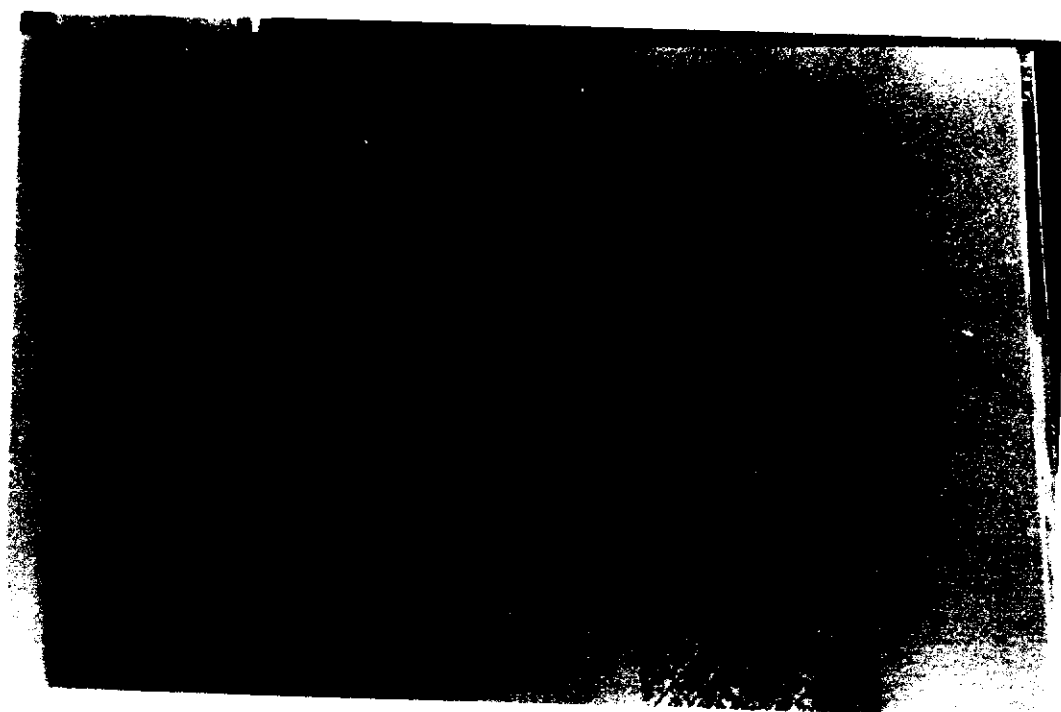
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

1. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2325 - 2352 พระองค์ทรงเกี่ยวข้องกับเรือคือ ทรงประทับเรือพระที่นั่งบัลลังก์ศรีสังหลาด เสด็จข้ามฟากจากกรุงธนบุรีมาประทับในพระบรมมหาราชวังตามพระราชพิธีปราบดาภิเษก เมื่อวันจันทร์ เดือน 8 ขึ้น 1 ค่ำ ปีมะเส็ง จัตวาศก จุลศักราช 1144 วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2325 ปราบดาภิเษกโดยสังเวย 3 วัน รุ่งขึ้นวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 4 ค่ำ วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2325 เรือพระที่นั่งศรีสังหลาดคงเป็นเรือสำคัญเพราะในสมัยสมเด็จพระจักรพรรดิ ทรงประทับเรือชื่อเดียวกันนี้ หลังจากเสวยกรุงแก่พระเจ้าหงสาวดี เรือพระที่นั่งบัลลังก์สังหลาดจึงเป็นนามเรือพระราชพิธีทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. 2526 : 12 - 13)

เรือในสมัยนี้เรือพระราชพิธีที่สำคัญมี

1. เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ (ประเภทเรือกิ่ง) ศิริระหงส์พื้นท้องเรือสีดำ ยาว 18 วา กว้าง 5 คอก 6 นิ้ว ลึก 1 คอก กำลัง 7 คอก คือใช้ฝีพายเต็มอัตราฝีพายพายน้ำหนึ่งครั้ง เรือแล่นได้ 3.50 เมตร เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ลำนี้ผู้ใช้การไม่ได้ปลดระวางเมื่อ พ.ศ. 2454 เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ ลำแรกจึงเป็นต้นแบบของเรือสุพรรณหงส์ลำปัจจุบัน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเปลี่ยนนามใหม่เป็น "สุพรรณหงส์" นอกจากนั้นพระองค์ยังมีเรือกระบวนปิดทองที่เรือ เป็นเรือในกระบวนพยุหยาตราที่สร้างในสมัยนี้ที่กองทัพเรือได้สำรวจไว้ (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 37) มีดังนี้

1. เรือเอกไชยเหิรหา
2. เรือเอกไชยหลาวทอง
3. เรือครุฑเหิรระเห็จ
4. เรือครุฑเต็วจักรจักร
5. เรือพาลีรังทวีป
6. เรือสุครีพครองเมือง
7. เรือกระบี่ราชนรอนราชน
8. เรือกระบี่ปราบเมืองมาร
9. เรือสุรเวทย์ภักษ์
10. เรือสุรปักษี
11. เรือเสือคำรณสินธุ์
12. เรือเสือทยานชล

ภาพประกอบ 20 ภาพเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

ภาพประกอบ 21 ภาพเรือครุฑเต็ญไตรจักร

ภาพประกอบ 22 ภาพเรือครุฑเห็นเห็น

ภาพประกอบ 23 ภาพเรือกกระบี่ราญรอนราชนั

ภาพประกอบ 24 ภาพเรือกกระบี่ปราบเมืองมาร

ภาพประกอบ 25 ภาพเรือพาลี่รังทวิป

ภาพประกอบ 26 ภาพเรือสุครินทร์ครองเมือง

ภาพประกอบ 27 ภาพเสื้อสรปักหี

ในสมัยนี้ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (2505 : 173 - 178) ได้พรรณนาเรื่องเรือไว้ว่า

...ในเรือลำหนึ่งบางทีก็มีพลพายทั้งร้อยคนหรือถึง 120 คน ที่เรือยาวแถวละคู่ ๆ ตามกราบยาวตลอดลำเรือนั่งขัดสมาธิ บนแผ่นกระดานกระตางเรือ แต่ชนนางผู้น้อยลงมาก็มีเรือยาวสั้นลงมา ผีพายก็น้อยลงเพียง 16 หรือ 20 คนก็พอ ผีพายพายเรือพร้อม ๆ กัน ร้องเพลงหรือขานยาวอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเสียงเห่เห่ มีพิศ และพลพายจ้วงแขนได้จังหวะกันดูน่าเห็นใจเมื่อออกเรือแรง เข้มแข็งมาก และก็พายได้ว่องไว ๆ และสง่างามมาก น้ำหนักพลพายก็เป็นอันเบาเรืออยู่ในตัว ใบพายก็ได้ขึ้นได้ลง เพราะพายก็สั้นพอเหมาะกะแรงจ้วงแขนผีพาย อาการที่เรือได้รับคนเป็นอันมาก พายพร้อม ๆ กันอย่างเต็มหนักเต็มแรงขยับเขยื้อนทำให้แล่นเร็ว ยามหยุดก็ยืน ๆ ไว้

ข้อที่น่าตุนักก็ยามจ้วงพายจ้วงพร้อม ๆ กันตลอดลำ ยามยกพายก็ยกชูพร้อม ๆ กันตลอดลำ และยกชูสูง ๆ ละม้ายกับคอและหางนาคราช หรือปลายักษ์ขนาดใหญ่ ใบพายสองฟากเรือก็เชิดกระพือคล้ายปีกหรือครีบ ตรงสุดโด่งหัวเรื่อนั้นมีคนพายคนเดียวชักหัว ไม่มีเพื่อนนั่งควบคู่อย่างพลพายสามัญด้วยไม่มีที่กว้างพอจะนั่งขัดสมาธิบนแผ่นกระดานกระทุงเรือได้ จึงจำต้องนั่งเหยียดขาไปเอาเท้ายันไม้ขวางหัวเรือ คนชักหัวนี้เป็นผู้นำพายทั้งลำ พายของคนชักหัวก็ยาวกว่าพายพลพาย ด้วยคนชักหัวนั่งหัวเรือที่ซ้อยเชิดขึ้นสูงกว่าน้ำมากขึ้น คนชักหัวจ้วง 2 ครั้ง ยกพายชูทุกครั้งที่ย้วง ไม่หยุดหย่อน ได้จังหวะกันกับเสียงขานยาวหรือเสียงเร่งให้จำ คนชักหัวพายชักน้ำปัดไปไกล ๆ และพลพายก็เอออย่างคนชักหัว นายท้ายคนนำทางยืนอยู่ข้างท้ายเรือที่ซ้อยเชิดขึ้นไปมาก พายถือท้ายนั้นเล็มยาวและเชื่องหน้อยแต่ก็หาได้ติดกับเรือไม่ นายท้ายนั้นดูไม่มีท่าโยกเยก นอกจากกอดพายคอยค้ำค้ำกับกราบเรือไว้เท่านั้น บางทีก็จัดพายทางขวาและบางทีก็ทางซ้าย ทาสผู้หนึ่งก็พายเรือของท่านผู้หนึ่ง...

นอกจากนี้กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (2505 : 173 - 178) ได้พรรณนาว่า ในสมัยนี้มีเรือชนิดว่า

...เรือที่ใช้กันตามธรรมดาไม่มีฝีพายฝีแจวน้อยคน กลางลำก็มีประทุนขัดแตะด้วยไม้ไผ่ ไม่ใช่ทาสหรือลงรัก และอยู่กันได้ในประทุนนั้นทั้งครัวเรือน ข้างที่ประทุนนั้นก็กันเป็นห้องล่างใต้ท้องเรือสำหรับให้ทาสพัก ชาวสยามเป็นอันมากอยู่แต่ในเรือไม่มีเคหสถานอย่างอื่น แต่ในเรือยาวสำหรับงานพระราชนิธิ หรือเรือพระที่นั่งต้นขององค์พระมหากษัตริย์สยามเองนั้น ตรงกลางลำมีที่นั่งแต่เฉพาะสำหรับคน ๆ เดียวกันที่เกือบตลอดตัวของลำเรือ และที่นั่งนั้นก็มีคนนั่งแต่ผู้เดียวกับประดับศาสตราวุธคือดาบและหอกของผู้นั่ง ถ้าเป็นขุนนางสามัญก็มีแต่ร่มคันเดียว เหมือนเรือของเรา

(ฝรั่ง) สำหรับกำบังตน ถ้าเป็นขุนนางมียศศักดิ์สูงขึ้นไป นอกจากร่มที่นั้งก็ยังมีพัดสูงขึ้นไปอีก ตัวขุนนางนั้นก็ปกด้วยหลังคาที่พวกโปรตุเกสเรียกชิโรล ชาวสยามเรียก กุบ กุบนั้นเป็นซุ้มที่นั้งทาบเปิดข้างด้านหน้าและด้านหลัง สานด้วยไม้ไผ่ลงรักทั้งข้างนอกข้างในเป็นสีดำและสีแดง รักสีแดงนั้นสำหรับขุนนางทรงยศสูงสีดำนั้นสำหรับขุนนางยศรองลงมา เป็นชั้นยศบรรดาศักดิ์ ซึ่งข้าพเจ้าจะได้อธิบายในที่สมควร นอกจากที่วานี้ ยอดกุบยังปิดทองภายนอกมีลายจำหลักไปขึ้น 3 หรือ 4 นิ้ว บางคนมุ่งให้ว่าเป็นลักษณะนิยมของการปิดทองในสยามอย่างนั้นเอง ปล่อยปิดไปในพื้นเกลี้ยง ๆ ไม่งาม จึงต้องหมุ่นให้เด่นขึ้นทำนองลายปัก เป็นเครื่องหมายยศบรรดาศักดิ์ของขุนนาง อนึ่ง กุบบางอันก็หุ้มผ้าแต่กันฝนในหน้าฝนก็ไม่ได้ นายผู้บังคับเรือยาวบางทีก็ถือตะบองยอม ๆ แต่ไม่มีใครจะใช้กันเสียมาก มีคนพายจ่อม ๆ ไม่ได้จ้วงหวะ นั่งขัดสมาธิอยู่ตรงหน้าที่นั่ง ขุนนางนายถัดฐานกุบออกไปอีก แต่ถ้าพระมหากษัตริย์เสด็จยাত্রาขบวนผ่านไปตัวท่านขุนนางเองก็ต้องลงจากที่นั่ง หมอบราบอยู่กับพื้น และทนายของท่านทั้งสิ้นก็ต้องหมอบราบอย่างนาย และเรือยาวของท่านก็ราพาย จนกว่าพระมหากษัตริย์จะเสด็จผ่านไปแล้ว...

สำหรับเรือพระที่นั่งต้น หลังคาเครื่องยอดซุ้มหมวกเรือพระที่นั่ง ดังนั้นปิดทองทั่วจนถึงพายก็ปิดทอง มีเสาขึ้นไปรับเครื่องยอดประดับด้วยลวดลายจำหลักอย่างวิจิตร บางลำก็มีหลังคาสีกันแดดได้ เรือพระที่นั่งต้นลำที่พระมหากษัตริย์ทรงนั้น นายเรือเป็นเจ้านักงานสำหรับบังคับมพลนาย 4 คน อยู่ข้างหน้า 2 ข้างหลัง 2 นั่งขัดสมาธิ เป็นเครื่องประดับเรือพระที่นั่งเฉลิมพระเกียรติยศ นอกจากนี้ ยังมีเรือยาวที่แล่นเร็วมาก สมส่วนกะจะแหวกน้ำถนัดและพลพายก็มีมากมายจนเหลือที่จะคาดหน้าว่าแล่นเฉียวฉิด รวดเร็วได้เพียงใด แม้แต่เวลาทวนน้ำช่างแสนสำเร็จใจอย่างยิ่ง เมื่อเป็นนฤตาใครได้เห็นเรือยาวเป็นอันมากเข้า ขบวนแห่แห่นเป็นท้องแถวพายไปพร้อม ๆ กัน ได้ระเบียบเรียบร้อยอย่างงดงามและแสนสง่าพาให้เกิดปิติปราโมทย์เป็นอย่างยิ่ง และในสมัยนี้ยามราชทูตของพระราชา (ฝรั่ง) เข้าสู่

พระมหานครทางชลมารคนั้น ความสง่างามของขบวนแห่แห่นประหลาดตาประหลาดใจ ข้าพเจ้าตื่นอย่างแสนพิศวงทีเดียว ตัวลำแม่น้ำเองก็กว้างอย่างสำราญ ถึงจะรกเหี่ยวเรือน รุงรังไม่โอ้อิ่งก็แลเห็นทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำ (เจ้าพระยา) ต้นไม้เขียวชะอุ่มชวนชมเป็น เทือกแถวตลอดระยะไป ชื่อนี้แหละเป็นสิ่งวิเศษสุดของฉกฉวยโลกอันอนุมัติมาด้วยธรรมดา เป็นเอง ในวันมหานักษัตรฤกษ์ขนาดใหญ่ แต่ความสง่างามไหน ๆ ก็ไม่ปรากฏเสมอเหมือนได้ เห็นคนเป็นอันมากมาร่วมกันทอดตัวเพื่อบำรุงบำเรอท่าน พลสยามเกือบ 3000 พร้อมกันลง เรือยาว 70 และ 80 ลำ แห่แห่นเป็นขบวนยัตราชของเอกอัครราชทูต เรือขบวนเหล่านั้น พายเป็นสองแถว ปลอ่ยเรือยาวลำที่เอกอัครราชทูตพิเศษของพระราชา (ฝรั่งเศส) นั่งมานั้นอยู่กลาง ไม่ว่าตัวใครละล้งนกกักจ้องพายไม่รู้หยุดรา ลูกตาทั้งปวงแต่ละล้งนจ้องเรือยาว ลำโน้นลำนี้ ทั้งความสำเร็จชวนน้ำและฟากฝั่ง ทั้งโสตรก็สดับเสียงให้ร้องขานยาวนานฤโฆษ ครึกครื้นยั่วปิตโสมนัสยิ่งนัก แต่แม้กระนั้นก็เป็นเสียงนฤนาทอันไพเราะด้วยเพลงขับ นอกจาก เสียงคนยังมีเสียงประโคมกีก้องสอดผสานกันไม่รู้สงบ ผืนธรรมดากระแสวาริอันไหลแนว ปราศจากสำเนียงใด ๆ ยามราตรีเล่าก็มีความงามอีกอย่างหนึ่ง ด้วยเรือยาวทุก ๆ ลำล้วน มีโคมไฟตามประจำ ฟังเสียงที่ลำฟองทรวงแสนเสนาะในราตรี ยิ่งมีแต่เพิ่มความสำเร็จระริ จิตยิ่งกว่ากลางวันขึ้นไปอีก (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. 2505 : 173 - 178)

นอกจากนั้นในก็มีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จเถลิงถวัลย์ ราชสมบัติพระองค์โปรดเกล้าให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามสำเร็จเรียบร้อยแล้ว จึง โปรดเกล้าอันเชิญพระแก้วมรกต แห่ข้ามฟากมาประดิษฐานเหนือชุก ในพระอุโบสถวัด พระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันจันทร์ที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2327 (ตำนานพระชัยวัฒน์. 2522) กระบวนพยุหยาตราชลมารค อันเชิญพระแก้วนี้คงเป็นกระบวนพยุหยาตราชลมารคทั้งดงาม เป็นพิเศษ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ตั้งแต่ พ.ศ. 2352 - 2367 ในรัชกาลนี้พระองค์ไม่ได้สร้างเรือเพิ่มเติม แต่ในสมัยพระองค์มีพระแก้วประจำรัชกาลที่ 2 เป็นพระแก้วที่สำคัญรองมาจากพระแก้วมรกต ชาวเมืองเชื่อกันว่ามีคุณวิเศษอย่างมาก พระแก้วขานี้ได้มาจากนครจำปาศักดิ์ ซึ่งปรากฏพระนามภายหลังว่าพระพุทธรูปจักรพรรดิพิมลมณีขัณฑ์ ตำนานของพระแก้วขานี้มีกล่าวต่าง ๆ ครั้นเมื่อพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึกมาถึงเมืองสระบุรีแล้วจึงมีพระราชโองการให้เจ้าพนักงานคุมเรือพระที่นั่งศรี มีเรือคั้งแลเรือเจ้าพนักงานป้องกันขึ้นไปรับ เชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วลงเรือพระที่นั่งศรีล่องลงมาโดยทางชลมารค มีกำหนดให้ประทับสมโภชที่กรุงเก่าแล้วล่องลงนันทบุรี ส่วนในกรุงเทพมหานครก็ให้กะเกณฑ์กระบวนมหาพยุหยาตราอย่างใหญ่ มีเรือพระที่นั่งกิ่ง เรือไชย เรือพระที่นั่งศรี เรือพระที่นั่งกราบ เรือรูปสัตว์เหรา ห้างปวงและเรือราชการทุกตำแหน่ง ฝ่ายพระบรมมหาราชวัง จัดขบวนเป็นขบวน ๆ แห่พระพุทธรูปทอดลงมาแต่วัดเขียน ตลาดแก้วกระบวนหนึ่ง ขบวนเสด็จพระราชดำเนินในพระบรมมหาราชวังขบวนหนึ่ง ขบวนเสด็จพระราชดำเนินในพระบรมมหาราชวังกระบวนหนึ่ง แล้วให้บอกญูปาวร้องพระราชาคณะถาบันุกรมเจ้าอธิการแลลูกค้ำวานิชราษฎรในกรุงเทพมหานคร บรรดาที่มีชื่อเรือพายแลกำลังผู้พายจะไปได้ ให้แต่งเครื่องสักการบูชาตั้งแลธงปักในลำเรือ ไปแห่รับพระพุทธรูปปฏิมากรแล้วผลัดตามครัทธา ครั้นเมื่อพระพุทธรูปปฏิมากรแก้ว ที่เจ้าพนักงานไปรับมาแต่เมืองสระบุรีมาถึงวัดเขียนตลาดแก้วแล้ว เจ้าพนักงานก็เชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึก ขึ้นประดิษฐานบนพานทองใหญ่ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนบัลลังก์บุษบกนิมานในเรือกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ เป็นเรือพระที่นั่งใหญ่ประดับไปด้วยเครื่องพระอภิรมย์หักทองขวางอย่างเอก มีพานพุ่มแลเชิงเทียนทอง ตั้งบูชาในชั้นเก็จพระที่นั่งบุษบกนั้น และเรือไชยอื่นก็มีเครื่องสูงแลเครื่องสักการบูชาตั้งบนพระที่นั่งบุษบกนิมานทุกลำ แวดล้อมเป็นบริวารเตรสสิ่งอยู่ในท้ายเรือกิ่งเรือไชยเป็นที่ให้สัญญาณลงในเรือคู่ชักแลเรือคั้งเป็นลำดับมา พร้อมด้วยนิพนพาทย์มโหรีดุริยางค์ดนตรีต่าง ๆ ลำเลียงพลพายเรือขบวนแห่พระพุทธรูปทั้งเรือนำ แล

เรือตามลำนสอสดวมเลื้อยสีสิ่งามต่างกัน เจ้าพนักงานรายต้นตองแล่นักสราซ (คนถือธงท้ายเรือพระที่นั่ง) สำหรับเรือกิ่งไชยทุกลำ นุ่งสมปักปักกลายสอสดวมเลื้อยครุยลอมพอกเกี้ยวตามอย่างธรรมเนียมพยุหยาตราใหญ่ ทอดไว้คอยรับเสด็จพระราชดำเนิน ณ ตำบลวัดเขียนตลาดแก้วแขวงกรุงเทพมหานครกับเมืองนนทบุรีต่อกัน ครั้นได้เวลาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเรือพระที่นั่งกราบคาตลิลายทอง เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนเรือตั้งตามตำแหน่ง เรือตำรวจแลเรือประตุน้ำประตูล้าง แลเรืออาสากลองนำพร้อมอย่างเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกฐิน แลขบวนเสด็จพระราชดำเนินพระเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรฯ ก็จัดเสด็จไปพร้อมตามตำแหน่งเหมือนกัน พระราชวงศานุวงศ์ แลเสนาบดีข้าทูลละอองธุลีพระบาท ก็โดยเสด็จพระราชดำเนินด้วยเรือกราบ ตามบรรดาศักดิ์ทั้งสิ้น พร้อมทั้งเรือโขมคยานพระราชอาคัน และเรือต่าง ๆ ของถานานุกรมเปรียญเจ้าอธิการเจ้าคณะ แลเรือต่าง ๆ ของราษฎรขึ้นไปรับถึงตำบลตลาดแก้วพร้อมกัน ครั้นนั้นเรือขบวนแลเรืออื่นแน่นันต์เต็มไปทั้งแม่น้ำ ครั้นเสด็จพระราชดำเนินถึงขบวนพระพุทธรูปทองอยู่ ก็ให้ประทับเรือพระที่นั่งเข้าขบวนกับเรือพระที่นั่งกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ ซึ่งทรงพระพุทธรูปอยู่นั้น แล้วทรงถวายนมัสการพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วผลึก ทรงจุดเทียนทองธูปกระแจะหอมแล้วทรงระลึกพระพุทธรูปคุณูปการเป็นพุทธานุชา แล้วตั้งบนเก็จหน้าพระที่นั่งบุษบกนิมาน ซึ่งทรงพระพุทธรูปอยู่ แล้วมีพระราชโองการดำรัสถามเจ้าพนักงานว่าพระพุทธรูปแก้วผลึกองค์นี้ เมื่ออยู่เมืองลาวมีเครื่องประดับประดาอย่างไร เจ้าพนักงานกราบทูลว่ามีปลอกทองคำประดับด้วยแก้วต่าง ๆ รัตตัทธเภศรอยู่โดยรอบ กับเทริดอย่างลาวแลเครื่องประดับทองคำบ้าง ได้ตามเสด็จพระพุทธรูปมาด้วย จึงพระราชโองการดำรัสให้เจ้าพนักงานนำเครื่องประดับเดิมออกมาประดับเข้าในองค์พระปฏิมากรถวายทอดพระเนตร ครั้นทอดพระเนตรแล้วทรงพระราชดำริว่าเครื่องประดับนั้นเป็นฝีมือลาวรุ่งรังนก เมื่อประดับอยู่ในองค์พระพุทธรูปแหล่งไปกำบังเนื้อแก้วเป็นของวิเศษเสียหาความสมควรไม่ ให้เลื่องเครื่องตั้งไว้แต่พระองค์เปล่า เห็นเนื้อแก้วตลอดโปร่งตลอดงามดีกว่า ครั้นทรงนมัสการบูชาแลทอดพระเนตรแล้ว ก็ให้ปลະเรือพระที่นั่งออกตั้งกระบวนหน้าพระพุทธรูป ลงมาในกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ขบวนเสด็จในบรมมหาราชวังกระหนาบหน้า

พระพุทธรูปมาโดยฝั่งตะวันออก ขบวนเสด็จพระราชดำเนินฝ่ายพระราชวังบวรฯ กระหนาบ ขบวนแห่พระพุทธรูปมาโดยฝั่งตะวันตก ครั้นกระบวนแห่มาถึงหน้าท่าราชวรดิษฐ์แล้วโปรดให้ ประทับเรือพระที่นั่งกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ เข้ากับแพกระบวน ซึ่งทอดแล้วทอดสมอไว้กลางแม่น้ำ เพื่อจะให้ราษฎรได้มัสการทั่วหน้า ก็ให้จอดกับขบวนซึ่งทอดไว้เรียงรายแวดล้อมเป็นบริวาร เรือพระที่นั่งกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ เหนื่อน้ำข้าง ใต้ น้ำข้าง พร้อมทั้งเครื่องสูงแลเครื่องบูชา ลักการบูชาเรือเหรา เรือรูปสัตว์ซึ่งมีปืนหน้าเรือก็ให้ทอดไว้เป็นเรือจุช่องล้อมวงด้านเหนือ น้ำด้านท้ายน้ำมีคนเฝ้าประจำรักษาอยู่ทุกลำ และที่บนขบวนข้างเรือพระที่นั่งกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ เข้ากับแพกระบวน ซึ่งทอดแล้วทอดสมอไว้กลางแม่น้ำ เพื่อจะให้ราษฎรได้มัสการทั่วหน้า ก็ ให้จอดกับขบวนซึ่งทอดไว้เรียงรายแวดล้อมเป็นบริวารเรือพระที่นั่งกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ เหนือ น้ำข้าง ใต้ น้ำข้าง พร้อมทั้งเครื่องสูงและเครื่องบูชาลักการบูชาเรือเหรา เรือรูปสัตว์ซึ่งมี ปืนหน้าเรือก็ให้ทอดไว้เป็นเรือจุช่องล้อมวงด้านเหนือ น้ำด้านท้ายน้ำมีคนเฝ้าประจำรักษาอยู่ ทุกลำ และที่บนขบวนข้างเรือพระที่นั่งกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ มีราวเทียนกระถางรูปตั้งไว้สำหรับ รับเทียนรับชูปดอกไม้เครื่องลักการบูชา โปรดให้พระสงฆ์สามเณรและราษฎรลงเรือเข้าไป มัสการใกล้ ๆ ตามปรารถนา แล้วให้มโหรีมหรสพโขนหุ่นละครมอญรำต่าง ๆ ในโรงบน แพนวบทอดรายอยู่เหนือน้ำใต้น้ำข้างสามวัน มีดอกไม้เพลิงในเรือดอกไม้ในกลางคืนด้วย ทั้งสามวันมีละครข้างในโรงเรือริมที่ประทับทำน้ำด้วยทั้งสามวัน ตั้งแต่กระบวนแห่มาถึง มีพระราชโองการโปรดให้อาราธนาพระราชาคณะมาสดพระพุทธรูปที่พระที่นั่งริมที่ ประทับริมน้ำเวลาบ่าย เวลาเช้าพระราชทานนิมิตบาตทานแลไทยธรรมโดยสมควรแก่ พระสงฆ์ ครั้นฉลองในน้ำเสร็จแล้ว มีพระราชโองการให้เชิญพระพุทธรูปปฏิมากรแก้วขึ้นบกท่า ราชวรดิษฐ์แล้วเชิญพระยานุมาศแห่แห่นเข้าอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ประดิษฐานไว้ บนพานทองตั้งอยู่บนพระแท่นทอง มีสวดพระพุทธรูปและเวียนเทียนรอบพระอุโบสถสามวัน นับเป็นงานเอิกเกริกใหญ่โตมางานหนึ่ง และแม้จะพ่วงงานไปหลายวันแล้วก็ดี แต่ก็มิ พระภิกษุสามเณรราษฎรเป็นอันมากพากันมานมัสการพระแก้วผลึกต่อมาอีกหลายวัน (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 38 - 39)

ภาพประกอบ 28 เรือพระที่นั่งในแม่น้ำ คือเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตั้งแต่ พ.ศ. 2367 - 2394 ในรัชกาลนี้พระองค์ทรงจัดการมหกรรม "ฉลองวัดราชโอรส" นั้น ให้มีโขงโรงใหญ่ติดรอกตรงหน้าพลับพลาตรงข้าม ปลุกพลับพลาลงมาริมคลองหน้าวัด เวลาค่ำให้มีการเล่นหน้าพลับพลาด้วยเรือและเกณฑ์เรือประพาสข้าราชการ ร้องสัปดาห์ดอกสร้อยที่เกาะหน้าพลับพลาเวลาเย็นเสด็จไปฟังสวดพระพุทธมนต์ เป็นกระบวนพยุหยาตรา ทรงเรือพระที่นั่งชัยสุนทรหงส์มีเรือรูปสัตว์ทั้งสามวัน (พระยาทิพากรวงศ์. 2526 : 121)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปประพาสที่ ณ ตำบลใดเลยแต่พระองค์เสด็จประพาสผ่านพระภิกษุในคราวหนึ่งเท่านั้น เมื่อต้นแผ่นดินก็ได้เสด็จประพาสผ่านพระภิกษุในวัดนอกเมืองสมุทรปราการครั้งนั้น กระบวนการพยุหยาตรา เรือกระบวนน้ำและตามลวมเลื้อย ข้าราชการที่ตามเสด็จ ลวมเลื้อยเข้มขาบ คาครดประคด โนกผ้าสีทับทิมติดขลิบทุกนาย พระองค์โปรดให้ต่อกำปั่นรบ กำปั่นลาดตระเวนรักษาพระนครบ้าง ค้าขายบ้าง ชื่อเทพโกสินทร์หนึ่ง ระบิลแก้วหนึ่ง ระบิลแก้วหนึ่งแตกเสียที่เกาะไหลหล้า ต่อมาต่อใช้ใหม่ชื่อจินดาดวงแก้วหนึ่ง แก้วกลางสมุทรหนึ่ง ราชฤทธิหนึ่ง วิทยาคมหนึ่ง อุดมเดชหนึ่ง เวทชะงัดหนึ่ง วัฒนานายหนึ่ง สยามภพหนึ่ง จบสมุทรหนึ่ง สดสาครหนึ่ง (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. 2505 : 358 - 361)

ภาพประกอบ 29 ภาพเรือตั้งทองขำขึ้น (หัวท้ายปิดทอง)

ไอ้แม่ถม (มะ) รา น้องจงผินหน้า มาเหลียว

อย่าว่าพี่เกี้ยว เลยเอย

อย่าว่าพี่เกี้ยว เลยเอย

ไอ้แม่ถม (มะ) รา น้องจงผินหน้า มาเหลียว

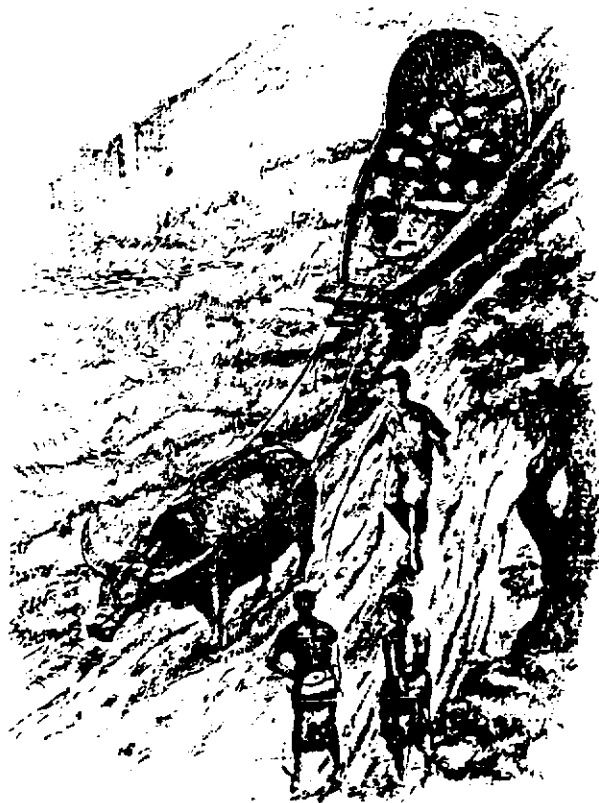
อย่าว่าพี่เกี้ยว เลยเอย...

นับว่าเรื่องของชีวิตคนไทยกับเรื่องมีความผูกพันกันมากในสมัยนั้น นอกจากนั้นแล้ว สุนทรภู่ยังได้กล่าวในนิราศพระปฐมสม (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2531 : 30 - 31) ไว้ว่า ชีวิตคนไทยในสมัยนั้นเกี่ยวข้องกับเรือในการโยงควายคือ เมื่อล่องเรือไปถึง บางเขือก ท่านได้เห็นชาวบ้านใช้ชีวิตรับจ้างโยงเรือ เนื่องจากในลำคลองเต็มไปด้วยสวะ เรือแล่นไปมาไม่สะดวก ท่านเล่าไว้ว่า การใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางก็ดี ใช้ทำการค้าขาย ใช้ในการบรรทุกสินค้า ใช้ในการทำการประมงก็ดี บางครั้งก็มีโจรผู้ร้ายคนปล้นเรือ อยู่เป็นประจำ ดังที่สุนทรภู่กล่าวไว้ในนิราศภูเขาทองว่า เมื่อถึงเกาะใหญ่ราชคราม ต้อง ระวังภัยจากการปล้นเรือของผู้ร้ายในลำน้ำ ท่านรำพันว่า

คุดางย่านบ้านช่องทั้งสองฝั่ง ระวังทั้งสัตว์น้ำจะทำเหี้ย
เป็นที่อยู่ผู้ร้ายไม่วายเว้น เทียวซ่อนเร้นตีเรือเหลือระอา

ทั้งนี้แสดงว่า แถวเกาะใหญ่ที่เรียกว่าราชครามนั้น มีโจรผู้ร้ายชุกชุม มักจะปล้นเรือที่ผ่าน ไปมา จนชาวบ้านอดหนาระอาใจ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "โจรสลัด" นั่นเอง

นราศพระบวระอม

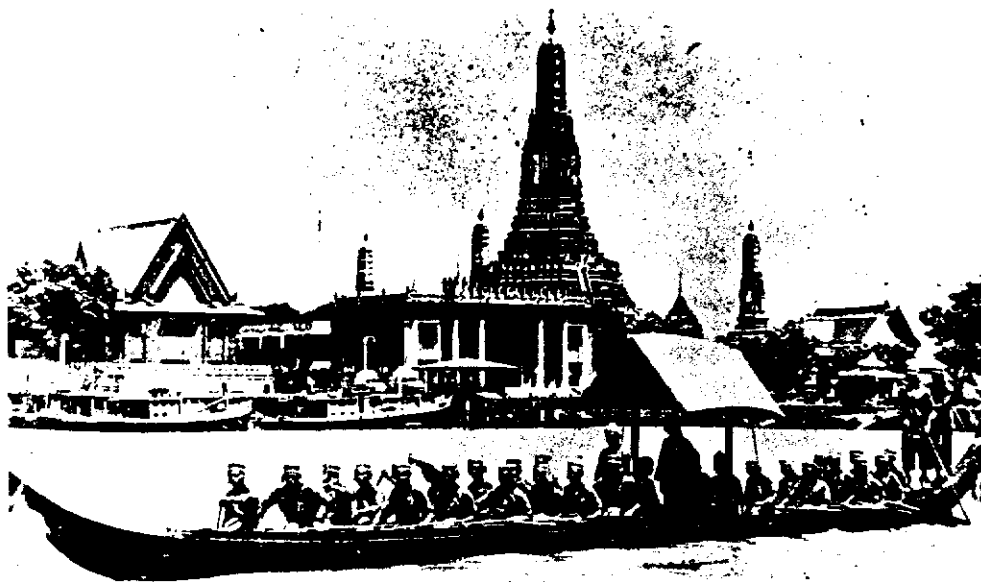

ภาพประกอบ 30 ภาพการโยงควาย

มีบ้านช่องสองฝั่งชื่อบางเขือก ล้วนคมเปือกเปะปะสวะไสว
 ที่เรื่อน้อยล่อยล่องค่อยคล่องไป ที่เรือใหญ่โป่งโสังต้องโยงควาย

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตั้งแต่ พ.ศ. 2394 - 2411 พระองค์ทรงโปรดเกล้าให้สร้างเรือพระราชพิธี คือ เรือพระที่นั่งบัลลังก์อนันตนาคราช ศิระเรือเป็นขนาด 7 เคียร เรือปิดทองประดับกระจก พื้นท้องเรือเป็นสีเขียว ยาว 23 วา กว้าง 4 คอก 2 นิ้ว ลึก 1 คอก 1 คืบ 1 นิ้ว กำลัง 6 คอก 1 นิ้ว ฝาย 44 นาย นายท้าย 2 นาย นายเรือ 2 นาย ประจำธงท้าย 1 นาย พลสัญญาณ 1 นาย ร้องเห่ 1 นาย ลำเรือภายในสีแดง ในสมัยของพระองค์ทรงพระราช กระแส พระราชดำริปฏิสังขรณ์พระที่นั่งสรรเพชญปราสาท ที่กรุงศรีอยุธยา และพระราช ดำเนินกรุงศรีอยุธยาโดยทางน้ำ โดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค พร้อมด้วยราชบริพารคือ พระราชวงศ์านุวงศ์แลทูลละอองพระบาททั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เสด็จประทับแรมราตรีที่ พลากรที่ประทับ จึงให้ทรงพระราชดำริให้สถาปนาสร้างปราสาทขึ้นใหม่ที่สรรเพชญปราสาท ซึ่งเป็นพระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดินครั้งกรุงศรีอยุธยาครอบครองมาจนแตกทำลายนั้น นอก จากนั้นสมัยของพระองค์ทรงให้สร้างเรือกำปั่นกลไฟอีกมาก เช่น เรือพระที่นั่งอรรคราช วรเดช (สมภพ ภิมพย. 2526 : 42)

ภาพประกอบ 31 เรือกัญญาสำหรับขนนางตามเสด็จ ภาพการแข่งขันเรือโดยศิลปินชาวต่างชาติ

นอกจากนั้นในสมัยของพระองค์ทรงเสด็จเลียบพระนครทางชลมารค ตามหลักฐานของพระยาทิพากรวงศ์ (2477 : 29 - 39) กล่าวว่า

...รุ่งขึ้น ณ วันพุธ เดือน 6 ค่ำ พ.ศ. 2395 เสด็จออกเลียบพระนครทางชลมารค พวกราชบุรุษและองครักษ์ผู้ใหญ่ผู้น้อย ราชบุตร ไพรบ้านพลเมืองไทยจีน ที่อยู่แพอยู่เรือนริมน้ำชวนกันตั้งโต๊ะเครื่องบูชาอย่างไทยจีน จุดประทัดปูเพียนกระพริบทำการบูชารับเสด็จรอบพระนคร มีความชื่นชมโสมนัสยินดียิ่งนัก กระบวนเรือเตรียมหน้ารับเสด็จมีเรือแม่ทรายนำเสด็จไปหน้า 6 ลำ ยาว 10 วา มีธงหน้าธงท้าย มีปืนเปรี๊ยะนำเรือลำละบอก เจ้ากรมทหารปืนปากน้ำเป็นนายลำแต่งตัวนั่งปุม สวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง พลแฉวงแต่งตัวสวมเสื้อแดง กางเกงขาว หมวกผ้าสีลำละ 60 คน มีเรือประตู่หน้ากระบวนหน้า เรือกัญญาพระเทพมณีนายลำซ้าย พระราชรองเมืองนายลำขวา แต่งตัวนั่งปุมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฉายาสวมเสื้อแดงหมวกแดง

ล้าละ 25 คน เรือเหราลายก้ามมะลอมักมูบจตุรมุขมีปืนใหญ่หน้าเรือบอก 1 ฝรั่งแม่นปืน
ล้าละ 4 คน หลวงเล่ห์สรชิตเป็นนายล้านั่งปุมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพาย
สวมเสื้อแดงล้าละ 41 คน เรือแซครำบายูขวา เรือแซสารสินธุ์ซ้าย พระยารัตนจักร
พระยาภักดีสงครามเป็นรายล้า เรือแซตลุมระเวงขวา เรือแซตะเลงละวลซ้าย
พระยาสีหราชฯ พระยาฤทธิค้ำรณภเป็นนายล้า เรือแซรววาริขวา เรือแซศรีปัทม
สมุทรซ้าย พระยากำแหงหาญณรงค์ขวา พระยาจงใจหาญซ้ายเป็นนายล้า เรือแซ
จรเข้คำรามร้องขวา เรือแซจรเข้คะนองซ้าย พระยาจักรตรงฤทธิ พระยาอัครศิริ
เป็นนายล้าเรือแซชิงไชเยศขวา เรือแซเพ็ชรปุมคามซ้าย พระยาแผลงคัตรุ พระยา
ปราบปัจจามิตรเป็นนายล้า มีธงท้ายผูกปืนหน้าเรือ ฝรั่งแม่นปืนล้าละ 2 คน นายล้า
แต่งตัวเป็นรามัญ คนตีกรรเชียงแต่งตัวโปกผ้าเป็นรามัญ สวมเสื้อสีคราม เรือ 10
ล้า ๆ ละ 52 คน หมู 1

ที่ 2 เรือพาลีรั้งทวีปมีปืนหน้าเรือ ธงหักทองขวางหน้าเรือท้ายเรือเจ้าพระยา
พระคลังว่าที่สมุหนะรกลาใหม่ ซึ่งโปรดฯ ให้เรียกว่าเจ้าพระยาอัครอุดมบรมเสนาบดี
เป็นนายล้า แต่งตัวสวมมาลาสวมเสื้อตาต้อยน้อย มีทนายแต่งตัวสวมเสื้ออัตลัดโปก
แพรสีหมอบหน้าฝิพายสวมกางเกงมัสคลู่ 60 คน เรือกัญญา พระยาเทพอรชุนเป็นนาย
ล้าขวา พระยาราชนิกุลเป็นนายล้าซ้าย นั่งปุมสวมเสื้อทรงประพาสหมวกตัมปี ฝิพาย
ล้าละ 40 คน มีเรือสารวัตรตรวจ 2 ล้า ขุนนางเป็นนายล้าฝิพายล้าละ 23 คน
เรือเอกไชยพินด้า มีธงหน้าธงท้าย กลางทรงพระไชยมังคกร 5 ชั้น ปักเคียงมณฑป
ตำรวจใหญ่ซ้ายเป็นนายล้า ฝิพาย 58 คน เรือกัญญาคลองน้ำเสด็จ พระยาวิชิตณรงค์
เป็นนายล้า แต่งตัวสวมเสื้อทรงประพาสหมวกตัมปีติดกลองไปหว่างกลาง ฝิพาย 25
คน เรือกิ่งชลนิมานไชยขวา ไกรศรमारถซ้าย มีธงปักหน้าปักท้าย มีมณฑปกลางตั้ง
พระมหากษัตริย์ วางผ้าทรงพระพุทธรูปมังคกร 5 ชั้นปักท้ายขวาข้างมณฑป เจ้าพนักงาน
เป็นนายล้า ฝิพายล้าละ 52 คน หมู 1

ที่ 3 เรือกระบี่ราญรอนราชน้ขวา เรือกระบี่ปราบเมืองมารซ้าย มีธงหน้าเรือ
มีคนกระทุ้งเล่า พระอนุรักษโยธาพระมหาสงครามเป็นนายล้า นั่งปุมสวมเสื้อเข้มขาบ

โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 35 คน เรือเลื้อยยานชลขวา เรือเลื้อยค้ำรถสินธุ์ซ้าย มี
คนกระทุ้งเสา หลวงเดชล้ำแดง หลวงแสงสรสิทธิ์ เจ้ากรมทหารปืนปากน้ำเป็นนาย
ล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบโปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 38 คน เรือโตม้งคลิ่นขวา
เรือโตฝิณสมุทรซ้าย มีคนกระทุ้งเสา หลวงวิจารณ์โกษา หลวงโยธากัทธิ เจ้ากรม
ไพร่หลวงกรมสินค้าเป็นนายล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบโปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 30
คน เรือสางกำแหงหาญขวา เรือสางชาญชลสินธุ์ซ้าย มีคนกระทุ้งเสา หลวงพิทักษ์
โยธา หลวงนราเรืองเดช เจ้ากรมไพร่หลวงอาสาใหม่กรมทำเป็นนายล้ำ นุ่งปม
สวมเสื้อเข้มขาบโปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 30 คน เรือเหลาล่องลอยสินธุ์ขวา
เรือเหลาลิลาสุมุทธซ้าย มีคนกระทุ้งเสา หลวงวิเชียรไพชยนต์ หลวงสกลนิมาน
เจ้ากรมไพร่หลวงกรมวังเป็นนายล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบโปกขลิบทอง ฝิพายล้า
ละ 30 คน เรือกิเลนประลองเชิงขวา เรือกิเลนละเลิงชลซ้าย มีคนกระทุ้งเสา
หลวงเทพเดช หลวงสุรินทร์เดช เจ้ากรมท่าลุ่มเป็นนายล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ
โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 30 คน เรือมั่งกรจำแลงอาสาขวา เรือมั่งกรแฝงฤทธิ
อาสาซ้าย มีธงหน้าเรือ มีคนกระทุ้งเสา หลวงรามเดช หลวงเพ็ชรกำแหง เจ้ากรม
อาสา 6 เหล่าซ้ายขวาเป็นนายล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบโปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ
30 คนหมู่ 1

ที่ 4 เรืออสรายุภักษ์ เรือสุรปักษ์ หลวงศรีล้ำแดงฤทธิ หลวงจงพยพ ปลัด
แขนทองซ้ายขวาเป็นนายล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบโปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 40
คน เรือครุฑเหินระเห็จ เรือครุฑเตร็จไตรจักร หลวงไชยเดช หลวงจัดตรงควิไชย
ปลัดกรมเป็นนายล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบโปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 40 คน เรือ
สุวรรณเหราเรือเหลาข้ามสมุทร นักสารตือธงหักทองขวางหน้าเรือท้ายเรือมีกลอง
ชนะทำด้วยเงินล้ำละ 5 คน เจ้าพนักงานเป็นนายกำกับล้ำนุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ
โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 48 คน มีเรือกลองนำไปหว่างกลาง พระยานิไชยรณฤทธิ
เป็นนายล้ำ นุ่งปมสวมเสื้อทรงประนาส สวมหมวกตุ้มปี ฝิพายล้าละ 25 คน เรือ
มงคลสุบรรณ เรือศรีสุบรรณหงส์ นักสารตือธงหักทองขวางหน้าเรือท้ายเรือ มีกลอง

ชนะทำด้วยเงินล้าละ 5 คน เจ้าพนักงานเป็นนายกำกับล่า นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 65 คน เรือกิ่งศรีสมรรถไชย เรือกิ่งไกรแก้วจักรรัตน์ มีนักสารถือของหน้าธงท้าย มีมณฑปตั้งพระเจดีย์เงิน ตั้งพระสุพรรณบัฏ มีสังข์แตร กองแตรฝรั่งล้าละ 17 คน เจ้าพนักงานเป็นนายล่า นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 65 คน เรือกิ่งศรีสุนทรไชย เรือกิ่งไกรสรจักร มีนักสารถือของหน้าธงท้าย มีคณาจารย์ปักฉัตร 7 ชั้น หมื่นสิทธิโสรม หมื่นภักดีควร ตำรวจใน เป็นนายล่า นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 56 คน เรือกระให้อาสาจามซ้ายขวา หลวงลักขมณา หลวงสุรินทรภักดีเป็นนายล่า นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 35 คน เรือกระให้อาสาจามซ้ายขวา หลวงศรีเสนี ขุนวิจิตรสงครามเป็นนายล่า นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 35 คน หมู 1

ที่ 5 เรือตั้งซ้ายเรือกันขวา เรือตั้งกองกลางซ้ายขวา เรือตั้งตำรวจสนมซ้ายขวา เรือตั้งตำรวจนอกซ้ายขวา เรือตั้งตำรวจใหญ่ซ้ายขวา เรือตั้งตำรวจซ้ายขวา เรือตั้งล้อมวังซ้ายขวา เรือตั้งเกณฑ์หัดซ้ายขวา เรือตั้งอาสาพิเศษซ้ายขวา เรือตั้งนำหน้างานซ้ายขวา เรือตั้งฉลวยสมุทรซ้ายขวา เรือตั้งทองขวานฟ้าซ้ายเรือตั้งท้ายปืนขวา เรือ 22 ลำมีนายกำกับล่าถือปืนคาบศิลาล้าละ 4 คน นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง มีคนกระทุ้งเสาล้าละ 2 คน ฝิพายล้าละ 45 คน มีเรือกัญญาสารวัตร ไปกลางแถวล่า 1 จมื่นสมุหนิมาณเป็นนายล่า นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพาย 35 คน

ที่ 6 เรือเอกไชยเหิรหาวซ้าย เรือเอกไชยหลาวทองขวา นักสารถือของหักทองขวางหน้าเรือท้ายเรือ มีกลองมะโหระทึกประโคมไปล้าละ 5 คน เจ้าพนักงานกำกับล่า นุ่งปมสวมเสื้อเข้มขาบ โปกขลิบทอง ฝิพายล้าละ 45 คน มีเรือกลองนำเสด็จพระยานิไชยสงครามเป็นนายล่า นุ่งปมสวมเสื้อทรงประพาสหมวกตัมปี ฝิพาย 25 คน เรือในกระบวนหน้าฝิพายสวมเสื้อแดง หมวกแดง กางเกงแดงทั้งสิ้น เรือกิ่งศรีประภักไชยล่าพระที่นั่งทรง เรือกิ่งไกรสรมยุขพระที่นั่งรอง มีนักสารถือของ

หักทองขวางหน้าท้าย มีมณฑปยอดเป็นพระที่นั่งประดับพลอยสีต่าง ๆ มีเศวตฉัตรขาว
 ลายทอง 7 ชั้น ปักเคียงพระมณฑปซ้ายขวา เครื่องสูงอภิรมชมสายตั้งรายไปตามเรือ
 ฝีพายสวมเสื้อสวมหมวกสวมกางเกงสีกลลดาขลิบไหมด 100 คน เรือกราบมีกัญญา
 ผ้าหน้าโขนหักทองขวางจางวางเจ้ากรม ปลัดกรม ตำรวจหน้าตำรวจหลัง ทหาร
 ในรักษาพระองค์กรมวังแสงต้น มหาดเล็กเป็นนายล่าตามเสด็จ นั่งปุมสวมเสื้อทรง
 ประพาส หมวกตุมปี สวมเสื้อเข้มขาบโขนขลิบทอง พายไป 4 แถว ๆ ละ 6 ลำ
 เรือ 24 ลำ เรือตาร้ายเกณฑ์หัดแสงปืนประทุนแดง 4 ลำ พระอัคนเคร พระศร
 ลำแดง จมื่นก่งศิลป์ จมื่นก่งศร เป็นนายล่า แต่งตัวนั่งปุมสวมเสื้อเข้มขาบโขน
 ขลิบทอง บรรทุกปืนเครื่องอาวุธเตรียมไป ฝีพายสวมเสื้อแดงหมวกแดงกางเกงแดง
 ลำละ 25 คน ถัดเรือตาร้ายลงมาอีกหมู่ 1 เรือศรีประกอบเขียนลายทอง เรือ
 สวัสดิชงไชย เรือวิไลเลขา เรือรังษิทธิยรัตน์ เรือจักรพรรดิภิรมย์ เรือทinkerสอง
 ศรี เรือมณีจักรพรรดิมาทองแย่ง เป็นเรือพระประเทียบ 6 ลำ กรมฝ่ายในตาม
 เสด็จฝีพายสวมเสื้อแดง หมวกแดง กางเกงแดง ลำละ 50 คน

อีกหมู่ 1 เรือแชนธุชลจร เรือแชนสุรกำเลาะ เรือแชนวิภันชล เรือแชนอนต
 สมุทร 4 ลำ มีธง มีทวนปักท้าย พระยาเกียรติ พระยาพระราม พระยาปราบ
 ปัจจามิตร พระยาแผนดศัตรุเป็นนายล่า นั่งปุมสวมเสื้อทรงประพาส หมวกตุมปี
 พลกรรเชียงแต่งตัวโขนศิระ สวมเสื้อเป็นรามัญลำละ 35 คน เรือกราบมีกัญญา
 ประศูหลัง พระนรินทร์เสนี พระราชเสนา (แทนพระศรีสหเทพ) เป็นนายล่า
 นั่งปุมสวมเสื้อเข้มขาบโขนขลิบทอง ฝีพายลำละ 35 คน หมู่ 1

เรือกัญญาผูกผ้าหน้าโขนหักทองขวาง ผูกพู่ ผูกดาว ล้วนเรือพระเจ้าน้องยาเธอ
 พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ แต่งพระองค์ทรง
 เครื่องฉลองพระองค์จีบเอว สาดพระมาลาเส้าสูงปักขนนกตามเสด็จ 23 ลำ ฝีพาย
 ลำละ 50 คน ถัดลงมาถึงเรือสุคริพครองเมือง ท่านพระยาศรีนิพนธ์รัตนราชโกษา
 ซึ่งโปรดฯ ให้เรียกว่าเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ เสนาบดีผู้ใหญ่เป็นนายล่า
 แต่งตัวสามมาลาเส้าดาต้อย่น้อย มีธงหักทองขวางปักหน้าปักท้ายเรือ ทนาย

แต่งตัวสวมเสื้ออัลดัดโปกแพรสีหมอบหน้า ผิพาสวมกางเกงมีคลู่ 60 คน เรือกราบ มีกัญญาหมู่ขมาตยาผู้ใหญ่ผู้น้อย ที่มีได้เข้ากระบวนเป็นนายลำ มีผ้าหน้าโขนคาดเข็ม ขาบ ผูกดาว แต่งตัวนั่งปุมสวมเสื้อทรงประพาส หมวกตัมปี 36 ลำ ผิพาสวม กางเกงต่าง ๆ ลำละ 40 คน ข้าง 30 คนข้าง หมู่ 1 เรือเก่งนั่งขุนนางเงินเจ้า ภาชี แต่งตัวอย่างขุนนางเมืองจีนตามเสด็จไปเบื้องหลัง 20 ลำ ผิพาสวมกางเกง เลือกัก หมวกจีบ ขุนนางน้อย ๆ ซึ่งมีได้เข้ากระบวนแห่ ขี่เรือลำป็นยาว 6 วา 7 วา 8 วา ผิพาสลำละ 14 คน 15 คน 20 คนข้าง คอยตามเสด็จไปเบื้องหลังเป็น อันมาก เจ้าพนักงานจัดเรือกระบวนใหญ่น้อยพร้อมแล้วเป็นพลพาย 10,000 เศษ เป็นเรือในกระบวน 269 ลำเศษ เรือนอกกระบวนประมาณ 50 ลำเศษ จึงเลื่อน เรือพระที่นั่งมาประทับคอยรับเสด็จที่พระตำหนักท่าราชวรดิษฐ์ เรือกระบวนหน้าหลัง ก็ออกเป็นคู่ ๆ ลำดับกันไป

ครั้นได้มหาไชยฤกษ์เสด็จทรงสนานทรงเครื่องต้นสำหรับพระมหากษัตริราช เสด็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระที่นั่งกระบวนหน้าฝรั่งนายทหารแม่นปืน ยิงสลุตลำละ 3 นัด ทหารปืนในเรือกำปั่นหลวง ชื่อพุทธอำนาจก็ยิงปืนรับ 21 นัด กำปั่นขุนนางเรือจีนลูกค้าก็ยิงปืนคำนับลำละ 3 นัดทุกลำ แล้วเคลื่อนพลยุทธรา โดยทักษิณรอบพระนครถึงอารามวัดบวรนิเวศน์วรวิหาร เสด็จจากเรือพระที่นั่งขึ้น ทรงพระราชยานเสด็จทางสถลมารคเข้าไปในพระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนบูชา นมัสการพระพุทธรูปชินสีห์ ถวายไทยธรรมแก่พระสงฆ์ราชาคณะอันดับเสร็จแล้วเสด็จ กลับ ให้เคลื่อนพลยุทธกระบวนแห่ยุทธราเรือพระที่นั่งไปยังวัดอรุณราชวรารามหยุด ประทับเรือพระที่นั่ง เสด็จเข้าไปในพระอุโบสถทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย นมัสการถวายไทยธรรมแก่พระสงฆ์ราชาคณะอันดับเสร็จแล้ว เสด็จกลับมาประทับ เรือพระที่นั่งอยู่ที่พระตำหนักท่าราชวรดิษฐ์ พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ข้างหน้าข้าง ในซึ่งมิได้ตามเสด็จ พร้อมกันมาคอยรับเสด็จเข้าในพระราชวัง และเมื่อเสด็จ พระราชดำเนินเลียบพระนครทางชลมารคนั้น โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ เจ้าพนักงานกลึงไม้เป็นรูปผลกัลปพฤกษ์ทาสีแดงทาเขียว มีเงินอยู่ข้างในไว้มากกว่า

หมื่น ทรงโปรดตามกระแสชลพระราชทานให้ไพร่ฟ้าประชากร ซึ่งมาคอยสรรเสริญ
ถวายพรเชยชมพระบรมโพธิสมภารรอบพระนคร ล้นพระราชทรัพย์เป็นอันมาก

เสร็จการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและการเลียบพระนครในพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว และธรรมเนียมในอุปราชาภิเษกตำแหน่งกรมพระราชวัง
บวรแต่ก่อน ๆ มา มีธรรมเนียมลดหย่อนน้อยกว่าพระราชวังหลวงหลายอย่าง มิได้มี
แห่เลียบพระนครและทรงพระกระยาสำนัามุราภิเษก แต่ครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ทรงพระราชดำริเห็นว่า
สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าก็ทรงพระปรีชารอบรู้การในพระนครและการต่างประเทศ
และขนบธรรมเนียมต่าง ๆ และศิลปศาสตร์ในการทรงสงครามเป็นอันมาก พระบรม
ราชวงศ์และเสนาบดีข้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อยก็นิยมยินดีนับถือมาก
เมื่อกระทำสัตย์สาบานถวายก็ได้ออกพระนามทั้ง 2 พระองค์ พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระทัยสนิทเสน่หายิ่งนัก มีการทรงสงครามคืบขึ้นมา
ประการใด จะได้ให้เสด็จไปเป็นจอมพลหอยอิศาอาหารทั้งปวง ปราบปรามปัจจามิตร
ข้าศึกศัตรู มีพระเดชานุภาพจะได้เหมือนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินเหมือนกัน เพราะดังนั้นจึงหาได้จัดการพระราชพิธีอุปราชาภิเษก
อย่างกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแต่ก่อน ๆ ไม่ จึงโปรดฯ พระราชทานให้หมื่น
ยิ่งใหญ่มากว่าแต่ก่อน ก็ได้จารึกพระนามประดิษฐานไว้ในแผ่นพระสุพรรณบัฏมีพระนาม
อันวิเศษคล้ายกับพระนามพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรม
วงศ์เสนาบดีข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็ได้ออกพระนามว่า
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รับพระราชโองการทั้ง 2 พระองค์
ก็ผิดกันแต่คำนำหน้าที่ว่ารับพระบรมราชโองการและรับพระบวรราชโองการเท่านั้น
และซึ่งกระทำการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น ก็มั่นคง ๆ กันกับการพระราชพิธี
บรมราชาภิเษก...

นอกจากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีตำนานการเห่เรือซึ่งเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ทรง แต่งเมื่อปลายกรุงศรีอยุธยา (2301 : 82 - 85) และนี่เองเอามาใช้ในรัชกาลนี้ พระองค์ ทรงกล่าวว่า การเห่เรือแต่เดิมมาจะเป็น 2 ประเภทต่างกัน คือ เห่เนื่องเป็นการพระราช นิธิ เช่น เห่เรือพระที่นั่งพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อเสด็จพยุหยาตราชลมารค เป็นต้น จะเรียก ต่อไปว่า "เห่เรือเล่น" ประเภท 1 มีเค้าเงื่อนพอเป็นที่สังเกตอยู่ทั้ง 2 ประเภท

เห่เรือหลวงนั้น ดังเช่น เวลาพายข้ามมีคนต้นบทชักคำว่า "เหยอว" ฝีพายรับพร้อม กันว่า "เยื่อ" ซึ่งยังใช้อยู่จนทุกวันนี้ และเวลาพายจำเช่นเมื่อแข่งเรือ ต้นบทชักคำว่า "อียอวเยื่อ" ฝีพายรับ "เยื่อ" ดังนี้ กับทั้งบทซึ่งเรียกว่าสวะเห่ ก็อยู่ในประเภทเดียวกัน ด้วยบทเหล่านี้โดยมากเป็นคำภาษาอื่น มิใช่ภาษาไทย เหตุใดจึงเอามาใช้เมื่อพายเรือ กระบวนหลวง เรื่องนี้ข้าพเจ้าไปพบเค้าเงื่อนในอินเดียเมื่อ พ.ศ. 2434 เวลาพักอยู่ ณ เมืองพาราณสี วันจะข้ามไปแม่น้ำคงคาไปหามหาราชาเจ้าเมืองพาราณสีที่วังรามนครมหาราชา ให้เอาเรือขนานสำหรับรับแขกเมืองมารับ เรือนั้นมีคฤหัสถ์ตั้งเก้าอี้ที่นั่งอยู่ข้างท้าย เวลา พายเรือข้ามแม่น้ำคงคา มีต้นบทคนหนึ่งชักบทเป็นภาษาสันสกฤตขึ้นด้วยคำว่า "โอมรามะ" แล้วว่าอะไรต่อไปอีก แต่ข้าพเจ้าไม่เข้าใจพอหมดบทฝีพายทั้งลาก็รีบเสียงดัง "เยื่อ" พร้อมกันเห่ไปอย่างนั้นจนถึงท่ารามนคร เห็นชอบกลจึงถามขุนนางผู้กำกับ เขาบอกอธิบายว่า พวกอินเดียถือว่าเมื่อพระรามจะไปจากโลกนี้ได้ลงไปทางแม่น้ำคงคา เพราะเหตุนั้นเมื่อจะข้าม แม่น้ำคงคาจึงสวดคำมัสการพระรามเพื่อเป็นสวัสดิมงคล ได้ความดังนี้จึงสันนิษฐานว่าเห่ เรือหลวงนั้น เห็นจะเป็นมนตร์ในตำราไสยศาสตร์ ซึ่งพวกพราหมณ์พาเข้ามาแต่ดึกดำบรรพ์ เดิมก็คงจะเห่เป็นภาษาสันสกฤต แต่นานมาก็เลือนไปจึงกลายเป็น "เหยอวเยื่อ" อย่างทุก วันนี้ แต่ยังเรียกในตำราว่า "สวะเห่" "ข้าสวะเห่" และ "มูลเห่" พอได้เค้าว่าได้มาแต่ อินเดีย

เห่เรือเล่นนั้นก็คงมีมาตั้งแต่แรกใช้เรือยาว เพื่อความรื่นเริงและให้ฝีพายพาย พร้อม ๆ กัน จึงหาบทในภาษาไทยอันจะชวนให้รื่นเริงมาเห่เรือ ถ้าจะยกตัวอย่างเทียบ ก็ทำนองเดียวกันให้ทหารเดินกระบวนร้องเพลงพอเพลิดเพลินอย่างทุกวันนี้ แต่กระบวนพาย

เรือเล่นใช้จังหวะแต่ 2 อย่าง คือ จังหวะจ้ำอย่าง 1 กับ จังหวะปรกตัวอย่าง 1 จังหวะ
 ใช้อย่างพาย "นกบิน" เรือหลวงหาใช้ไม่ บทสำหรับเห่เรือเล่นเมื่อพายจ้ำ ตามที่สังเกตมา
 ดูเหมือนไม่มต้นบทอันใดผิวยขึ้นใจก็เอามาใช้ร้องพร้อม ๆ เช่น "หยอฮาให้อ้าว" "มาละเหวย
 มาละวา" "สาระพาเอิโล" เหล่านี้เป็นต้น แต่ส่วนบทเห่สำหรับปรกตินั้น ให้เป็นบทกลอนมี
 ต้นบทขึ้นก่อนแล้วผิวยรับต่อไป อธิบายที่กล่าวมานี้เป็นเค้าเงื่อนต้นเดิมของเห่เรือ คือว่ามี
 เห่เรือหลวงอย่าง 1 เห่เรือเล่นอย่าง 1 มาแต่โบราณ

สำหรับบทเห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ตอนชมเรือพระที่นั่งตอนหนึ่ง ว่า

เรือครุฑยุคนาคหัว	ลี้วลอยมาพาผืนผยอง
พลพายกรายพายทอง	ร้องไห้เห่ไอ้เห่มา

เป็นอันแสดงว่ามีบทสำหรับเห่เรือพระที่นั่ง แต่ที่ว่า "ร้องไห้เห่ไอ้เห่" ดูตรงกับคำในสวະเห่
 ษะรอยจะให้บทสวະเห่ตนเองเป็นบทสำหรับเห่เรือหลวงดอกกระมัง บางทีมาแต่โบราณสวະเห่
 นั้นจะมีกระบวนเห่เป็นอย่างหนึ่งซึ่งเห่ได้ยืดยาว ฟังตัดเสียให้สิ้นเพียงรักษาไว้มิให้สูญเสีย
 ที่เดียว เมื่อเอาบทเห่เรือเล่นมาใช้เห่เรือหลวงบทเห่ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์อีกแห่งหนึ่ง
 ว่า

เรือไชยไวว่องว้าง	รวดเร็วจริงยิ่งอย่างลม
เสียงเล่าเร้าระดม	ห่มท้ายเย็นเดินคู่กัน

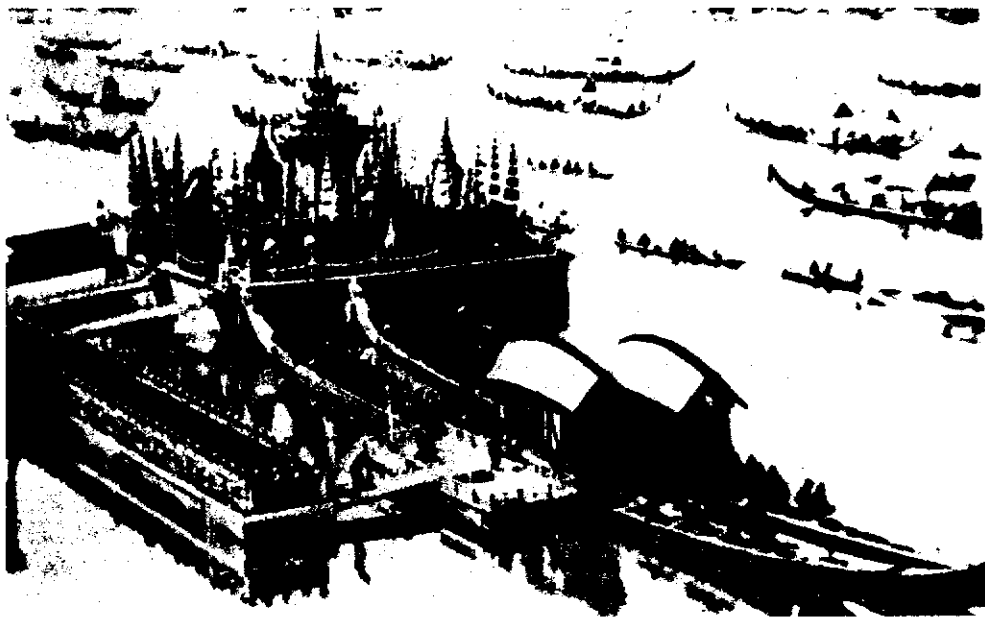
บทนี้ความล่อว่าเรือกระบวนแห่เสด็จใช้กระทุ้งเล่าให้จังหวะผิวยแทนเห่
 ลักษณะเห่เรือเล่นนั้น เหตุด้วยในแขวงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและหัวเมือง
 ที่ใกล้เคียงเป็นท้องทุ่งที่ลุ่ม หน้าแล้งมีแม่น้ำลำคลองสำหรับใช้เรือได้แทบทุกหนทุกแห่ง
 ถึงหน้าน้ำน้ำหลากท่วมทุ่งทั่วไป การใช้เรือและเล่นเรือ จึงเป็นเครื่องนิยมของชาวเมือง

ทุกชั้นบรรดาศักดิ์ ความนิยมยังมีต่อมาจนในกรุงรัตนโกสินทร์ แม้เป็นสมัยใช้รถยนต์และรถยนต์กัน บัดนี้ก็ยังมีคนชอบเล่นเรือพายตามอ่างโบราณอยู่ไม่ขาด ในสมัยเมื่อกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี ฤดูการเล่นเรือคูเหมื่อนจะเริ่มแต่ออกพรรษา ตั้งแต่เดือน 11 แรม ค่ำ 1 ไปจนถึงเดือน 12 ในเวลาฤดูเล่นเรื่อนั้น นักกันไปไหว้พระและทอดกฐินตามวัดต่าง ๆ ในเวลากลางวัน และนักกันไปทอดผ้าป่าในเวลากลางคืน ตามตำบลหนึ่งก็มีเรือยาวลำ 1 หรือ 2 ลำ พบชาวบ้านในตำบลนั้นลงเรือไปด้วยกัน (ยังมีเป็นประเพณีอยู่ตามหัวเมือง คือ พระนครศรีอยุธยาเป็นต้นจนทุกวันนี้) แต่โบราณเจ้านายและขุนนางต่างก็เห็นจะมีเรือยาวให้ผู้คนข้าไท พายไปเข้าประชุมเรือเล่นกับราษฎรในฤดูเล่นเรือ เช่นกล่าวมา เวลาพายเรือไปก็เห่เรือ ครั้นไปถึงที่ประชุมจอดเรือแล้วก็เล่นเพลงและดอกสร้อยสลักวาต่อไปเป็นเครื่องรื่นเริง การเห่เรือเล่นแต่โบราณนั้นสันนิษฐานว่าจะคิดบทเป็นกลอนสดเช่นเดียวกับเล่นเพลงและดอกสร้อยสลักวา ถ้าเจ้าของเรือเล่นเป็นคนชำนาญการแต่งกลอนก็แต่งเอง ถ้าไม่สามารถจะแต่งได้เองก็ต้องหาผู้อื่นไปเป็นผู้คิดบอกบทเห่เรือ และบทดอกสร้อยสลักวา ในคนเดียวกันนั้นเองบทเห่คงมีมาก แต่หากสูญเสียไปเสียด้วยไม่มีใครจดไว้ บทเห่เรือครั้งกรุงศรีอยุธยาจึงเหลืออยู่แต่บทของเจ้าฟ้าธรรธิเบศร์เพราะนับถือกันว่าแต่งดีเป็นอย่างยิ่ง

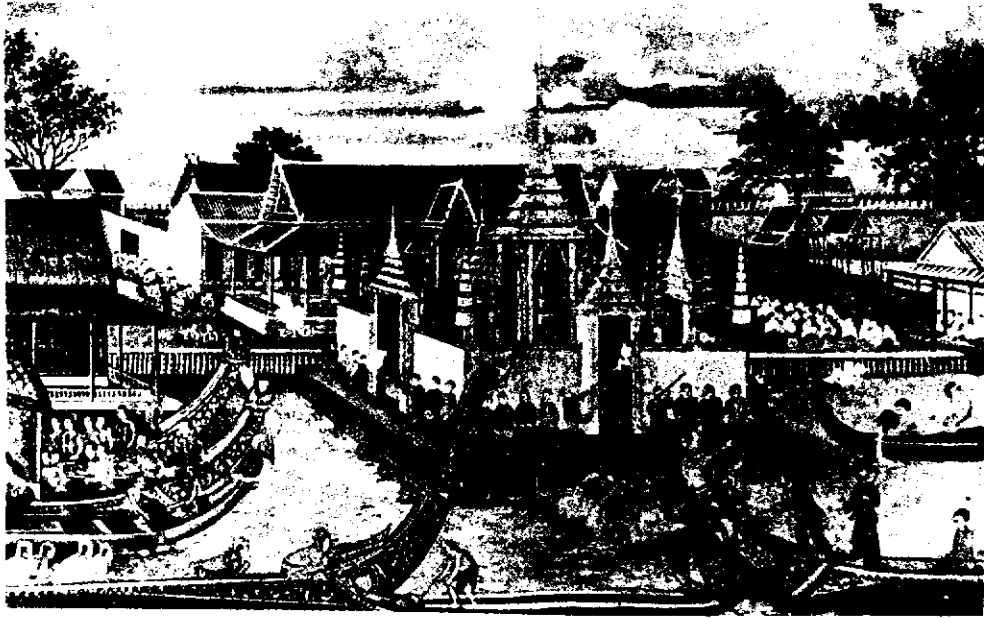
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - 2453 ในสมัยนี้พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธีเพียงลำเดียวคือ เรือพระที่นั่งบัลลังก์เอกชาติฤกษ์ ประเภทเรือศรี พืนทอง สีชมพู เรือภายนอกเป็นสีแดงยาว 45.50 เมตร กว้าง 3.15 เมตร ลึก 1.11 เมตร ความเร็ว 3.50 เมตร ผิพาย 61 นาย นายท้าย 2 นาย นายเรือ 2 นาย ประจำธง 1 นาย พลสัญญาณ 1 นาย ร้องเห่ 1 นาย ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การทหาร การทูต และวัฒนธรรมยุโรปมีอิทธิพลต่อประเทศสยาม เพราะไทย

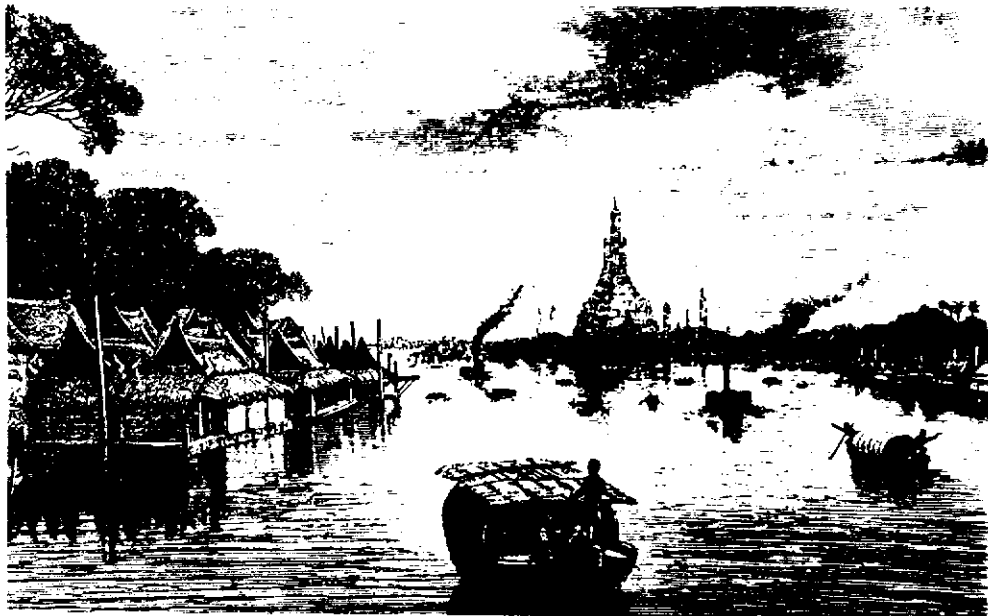
ติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น วิถีโคบายของประเทศจึงเป็นแบบยุโรปมากขึ้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ต่อเรือกำปั่นเป็นจำนวนมาก เช่น เรือพระที่นั่งเวสชาติริ เรือพระที่นั่งมหาจักรี เรือมรรดารัตนาลักษณ์และได้มีชาวต่างประเทศมาดำรงตำแหน่งทางราชการทหารมากขึ้น และที่สำคัญที่สุด พระองค์โดยเสด็จประพาสยุโรปโดย "เรือพระที่นั่งมหาจักรี" เป็นเรือติดธงชาติไทยไปยังน่านน้ำยุโรปเป็นครั้งแรก เสด็จออกจากกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 7 เมษายน 2440 เสด็จกลับกรุงเทพฯ ในวันที่ 16 ธันวาคม 2440 (พระยาตำรากราชนภาพ. 2495 : 48 - 49)

ภาพประกอบ 32 ภาพกระบวนเรือและแพลงสรง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร พ.ศ. 2429

ภาพประกอบ 33 ภาพเขียนพงศาวดาร สมัยรัชกาลที่ 5 ในพระราชพิธีลงทรง

ภาพประกอบ 34 ภาพทัศนียภาพแม่น้ำเจ้าพระยา ในสมัยรัชกาลที่ 5 สองข้างทางมีเรือแพ และเรือหลายชนิด

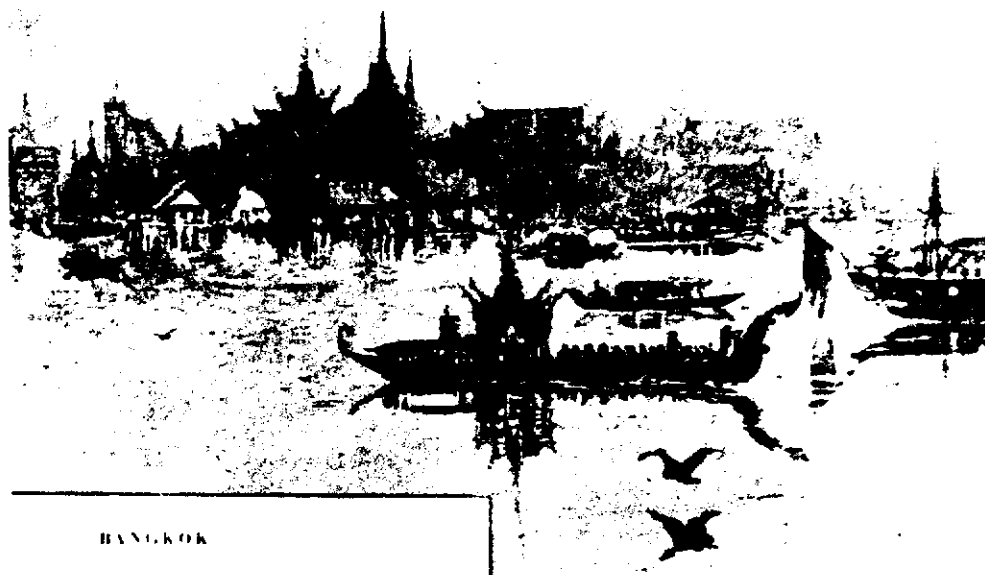
ในสมัยนี้พระองค์ทรงให้สร้างเรือกลไฟ สำหรับกระบวนเสด็จประพาสขึ้น ตามหลักฐานพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระยาคำรง ราชานุภาพ. 34 - 35) ความว่า

...ด้วยเรือกลไฟที่จะขออนุญาตสร้างสำหรับไว้ตรวจราชการหัวเมือง 4 ลำ ซึ่งกระทรวงเห็นควรจ่ายเรือในกรมทหารเรือให้ แต่เรือที่กรมทหารเรือจะจ่ายให้ นั้นเป็นเรือเก่า เธอจะขอรับเรือในหมู่เรือหมายเลข 15 ลำ ซึ่งกรมทหารเรือร้อง อยู่ว่าเป็นเรื่องที่สร้างขึ้นเฉพาะสำหรับกระบวนเสด็จประพาส ซึ่งได้หาฤกษ์กัน เธอตกลงจะขออนุญาตเงิน 20,000 บาท เพื่อสร้างเรือแต่ 2 ลำก่อนเป็นพอนั้น บัดนั้นได้จัดการกับกระทรวงคลังว่าเรือต่อใหม่ 15 ลำนั้นให้คงอยู่ในกรมทหารเรือ ส่วนเรือที่กระทรวงมหาดไทยต้องการนั้น เป็นเรือเก่าที่มีอยู่ในกรมทหารเรือนั้นได้ ขายได้เงินมาส่งคลังนอกงบประมาณจนกว่าที่จะต้องจ่ายให้กระทรวงมหาดไทย สั่ง ให้กระทรวงคลังจ่ายเงิน 20,000 บาท ให้กระทรวงมหาดไทยสำหรับต่อเรือตาม ได้ตกลงกันไว้แล้ว เป็นอันไม่ต้องรับเรือที่กรมทหารเรือแล้ว...

และพระองค์ยังได้ย้ายเรือกลไฟที่อยู่มณฑลนครศรีธรรมราชมาประจำไว้ที่มณฑลปราจีนบุรีด้วย ตามพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งกรมพระยาคำรง ราชานุภาพ (2495 : 34 - 35) ทรงกล่าวไว้ว่า

...ด้วยได้รับหนังสือที่ 357/11342 ลงวันวานนี้ว่าด้วยเรือกลไฟสำหรับใช้ ราชการมณฑลปราจีนบุรียังไม่มี เห็นควรย้ายเรือกลไฟที่มณฑลนครศรีธรรมราชประจำ สำหรับราชการมณฑลปราจีนบุรี ส่วนเรือที่จะประจำสำหรับมณฑลนครศรีธรรมราชและ ขออนุญาตทำสัญญาต่อเรือกลไฟขนาดยาว 120 ฟุต แก่บริษัทญี่ปุ่นเป็นราคานำสร้างส่ง ถึงกรุงเทพฯ เงิน 8,000 ปอนด์ ถ้าเป็นเงิน 140,000 บาท บริษัทญี่ปุ่นรับจะต่อ

ให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 14 เดือนครึ่ง ว่าได้หาฤาในเรื่องเงินตกลงกับกระทรวง
การคลังแล้ว ส่งหนังสือสัญญาและรายการมาให้ดูด้วยนั้นทราบแล้ว อนุญาต แต่สัญญา
นั้นไม่ได้อ่าน ด้วยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องอ่าน...

ภาพประกอบ 35 ภาพเขียนเรือพระที่นั่งในลำน้ำเจ้าพระยา หน้าพระบรมมหาราชวัง

นอกจากนั้นแล้วพระองค์ทรงเสด็จโดยกระบวนแห่พยุหยาตราทางชลมารค (หอสมุด
แห่งชาติ. 2416 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ใน

...อันวันจันทร์ 5 ค่ำ เดือนอ้าย จุลศักราช 1235 ปีระกา พระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทราจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคเป็นกระบวน
พยุหยาตราเลียบพระนคร มีเรือในกระบวนดังนี้

เรือกรมเมือง	2 ลำ
เรือญวนแจว	4 ลำ
เรือแซ	4 ลำ
เรือหัวพัน	2 ลำ
เรือประตู่	2 ลำ
เรือเสือบาก	2 ลำ
เรือกลองแขก	2 ลำ
เรือคั้ง	22 ลำ
เรือรูปสัตว์	18 ลำ
เรือเอกไชย	2 ลำ
เรือพระที่นั่งนำ	4 ลำ
เรือพระที่นั่งทรง	2 ลำ
เรือทหารแซง	4 ลำ
เรือรักษาพระองค์	2 ลำ
เรือต่างกรม	2 ลำ
เรือกรมวัง	8 ลำ
เรือรักษาพระองค์	5 ลำ
เรือมหาดเล็ก	18 ลำ

การเลียบพระนครนับเป็นส่วนหนึ่งในพิธีบรมราชาภิเษกเนื่องมาแต่พิธีที่ทำในพระราชฐาน มีการเสด็จออกท้องพระโรงให้ข้าราชการทั้งปวง ได้มีโอกาสเข้าเฝ้ากันทั่วหน้า เมื่อเสร็จการพิธีในพระราชฐาน จึงเสด็จออกเลียบพระนครเพื่อให้ประชาราษฎร์ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทั่วหน้ากันด้วย การเสด็จแต่ละครั้งมีทางบกและทางน้ำ และเป็นการแสดงพระเดชานุภาพแก่ประชาชนทั้งหลายอีกด้วย...

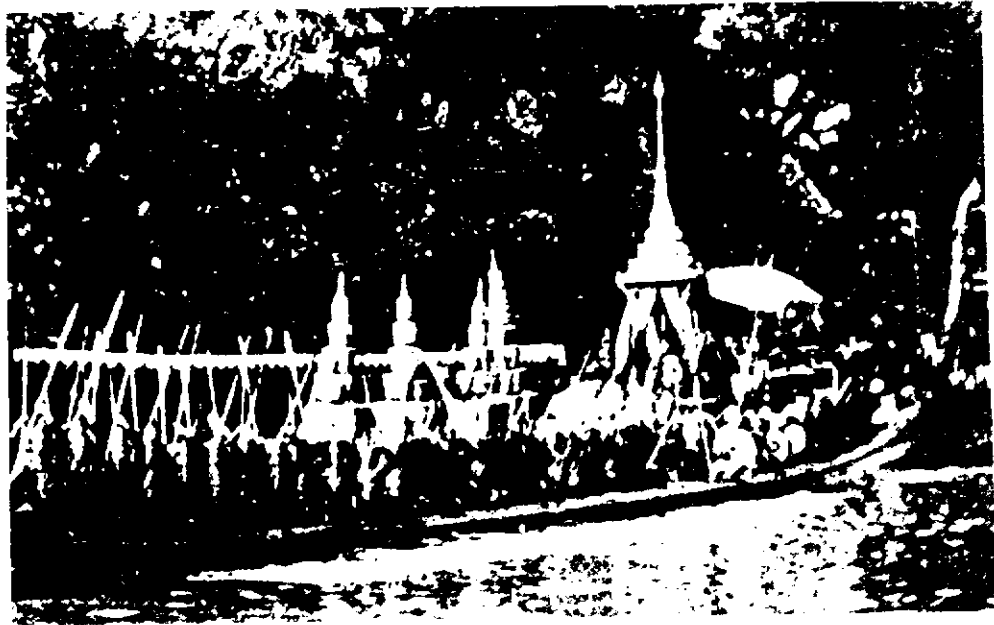
(พระยาดำรงราชานุภาพ. 2416 : 144 - 145)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 - 2468 ในสมัยนี้ การรบโดยใช้เรือพระราชพิธีทั้งหมด ในสมัยนี้พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือพระราชพิธีคือ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เป็นเรือพระที่นั่งแทนเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ประกอบพิธีลงน้ำเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2454 ท้องเรือภายนอกทาสีดำ ท้องเรือภายในทาสีแดง ยาว 44.90 เมตร กว้าง 3.14 เมตร ลึก 0.09 เมตร กินน้ำลึก 0.41 เมตร กำลัง 3.50 เมตร ฝีพาย 50 นาย นายท้าย 2 นาย นายเรือ 2 นาย พลธงท้าย 1 นาย พลสัญญาณ 1 นาย ร้องเห่ 1 นาย และพระองค์ทรงให้สร้างเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชลำใหม่แทนลำเดิม ซึ่งสร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรือลำนี้สร้างเสร็จเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2457 เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เป็นเรือทั้งดงามในทางศิลปะเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเศียรพระยานาค 7 เศียร เป็นองค์ประกอบทางศิลปะที่ได้สัดส่วนให้ความประทับใจเป็นอย่างยิ่ง (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 44)

ภาพประกอบ 36 ภาพเรือพระที่นั่งของกษัตริย์สยามคือเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

ภาพประกอบ 37 ภาพเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชในลำคลอง ซึ่งคงจะไม่ปรากฏอีกต่อไป

ในสมัยนั้นพระองค์ได้ให้พระยามหามุนี และหลวงสุนทรภิมย์ หลวงอุดมภักดี ได้
เรียงเรียงชื่อเรือพระที่นั่งทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งในราชกิจจานุเบกษา (2481 : 322 - 330)
มีดังนี้

...พระองค์ให้เรียบเรียงไว้เพื่อข้าราชการเมื่อกราบบังคมทูลพระกรุณาให้
เรียงให้ถูกต้องตามนี้ เรือไชยลาชลลักษ์ 5 ลำ เรือพระที่นั่งกิ่งไกรสรมุขพื้นดำยาว
18 วา 6 นิ้ว ก้ำลัง 1 วา 2 ศอก กว้าง 1 วา 1 ศอก 4 นิ้ว ท้องลึกศอกคืบ 5
นิ้ว ลำ 1 เรือพระที่นั่งศรีประภัสสรไชยพื้นดำ ยาว 18 วา ก้ำลัง 1 วา ศอก 5
นิ้ว กว้าง 1 วา ท้องลึกศอก 4 นิ้ว ลำ 1 เรือพระที่นั่งไกรแก้วจักรรัตน์ ยาว
17 วา ศอกคืบ 3 นิ้ว ก้ำลัง 1 วา 2 ศอก 1 นิ้ว กว้าง 1 วา คืบ 6 นิ้ว ท้อง
ลึกศอก 6 นิ้ว ลำ 1...

และสมัยพระองค์ทรงโปรดเกล้าให้จดทะเบียนเรือในวันที่ 22 ธันวาคม ร.ศ. 129 (กระทรวงนครบาล. 2450 : 1 - 3) เรือที่จดทะเบียนไว้มีเรือกลไฟ เรือลำเลียง เรือสำเภา เรือใช้ส่วนตัว เรือบรรทุกสินค้า เรือยาวรับผู้โดยสาร เรือเดินทะเล เรือใช้เที่ยวเล่น รายได้ทั้งหมดในปีนั้นเป็นเงิน 390,062.89 บาท

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตั้งแต่ พ.ศ. 2468 - 2477 ในสมัยนี้ไม่ได้สร้างเรือพระราชพิธีเลย แต่ได้ทรง "อนุรักษ์สมบัติทางปัญญา" ที่บรรพบุรุษได้มอบไว้ให้ สมบัติเหล่านี้อยู่ในสภาพที่ดีจนแรกสร้าง และเป็น "มรดกทางวัฒนธรรม" สืบทอดต่อไปยังอนุชนรุ่นหลังชั่วกาลนาน ซึ่งมีเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ ได้เก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธีกรมศิลปากร ปากคลองบางกอกน้อย เรือเหล่านี้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี เป็นพิพิธภัณฑ์เมื่อฉลองครอบรอบ 100 ปี การพิพิธภัณฑ์แห่งประเทศไทย เรือนอกจากนี้เก็บที่โรงเรือท่าवासกรี และยังมีเรือดั้งอีก 50 ลำ อยู่ที่โรงเรือของกองทัพเรือ ในคลองบางกอกน้อย ใกล้พิพิธภัณฑ์เรือพระราชพิธี (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 46)

เรือพระที่นั่งของกษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งสยาม (ราว ๑๙๖๐)

เรือพระที่นั่งของกษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งสยาม (ราว ๑๙๖๐) ความเป็นมาของเรือพระที่นั่งเป็นแบบจีน มีความยาว ๘๗ ฟุต

ภาพประกอบ 38 เรือพระที่นั่งสมัยพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว หัวเรือเป็นหัวห่าน กราบเรือทำ
ลวดลายเป็นแบบจีน ความยาว 87 ฟุต

ในสมัยนี้กระบวนพยุหยาตราหรือกระบวนเรือพระราชพิธีนั้นได้แบบอย่างการจัดมา
จากกระบวนทัพเรือในสมัยโบราณ เมื่อกาลเวลาผ่านไปเรือต่าง ๆ ได้ชำรุดพังไปและไม่ได้
สร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพราะหมดความจำเป็นที่จะใช้ หรือจะมีสร้างขึ้นทดแทนบ้างก็เพียงเพื่อ
รักษาแบบธรรมเนียมประเพณีและพระราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ราชไว้เท่านั้น เมื่อ
เรือชนิดต่าง ๆ มีจำนวนน้อยลงตามกาลเวลา การจัดรูปกระบวนเรือก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง
ไปด้วย

การปรับปรุงรูปแบบกระบวนเรือพระราชพิธีในการเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค
นั้น เข้าใจว่าจะได้ปรับปรุงตามความเหมาะสมมาแล้วหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายได้มาจัดทำใหม่
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพลเรือเอกพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุน
สิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงทหารเรือเสด็จประพาสยุโรป พระบาทสมเด็จพระ

การจัดระเบียบรีวกระบวนเรือพระราชพิธีสำหรับเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคขึ้นใหม่ ได้ทรงร่างขึ้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2470 เหตุผลที่ทรงจัดระเบียบกระบวนเรือพระราชพิธีขึ้นนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ ได้ทรงชี้แจงในลายพระหัตถ์ถึง ราชเลขาธิการ (มหาเสวกเอกเจ้าพระยามหิธร) มีความตอนหนึ่งว่า

...ด้วยกระบวนเรือพระราชพิธีสำหรับเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคเวลานี้ตัวเรือก็ดี หน้าที่จะจัดกระบวนก็ดี ตกเป็นพนักงานของกระทรวงทหารเรือทั้งสิ้น รวมอยู่แห่งเดียวไม่เหมือนในกาลก่อน ซึ่งเป็นหน้าที่ของกรมต่าง ๆ มากมายจัดมาสมทบ รวมกัน ก็และการจัดกระบวนเสด็จพระราชดำเนินอันกระทรวงทหารเรือได้ปฏิบัติมานั้นอาศัยหลักความรู้และความทรงจำแบบแผนโบราณราชประเพณีจะมีลายลักษณ์อักษรที่จะสอบค้นเป็นหลักฐานได้ก็แต่น้อย และความทรงจำนั้นย่อมมีทางคลาดเคลื่อนได้ยากอยู่เป็นประการต่าง ๆ ทั้งจำนวนเรือที่คงมีอยู่ก็ไม่เปิดช่องให้จัดเต็มตามรูปอย่างแบบราชประเพณีที่เคยได้ ย่อมได้สลับเปลี่ยนลดหย่อนอนุโลมกันมาแล้วโดยลำดับ ข้าพเจ้าเห็นว่าบัดนี้ควรจะวางระเบียบรีวกระบวนเรือพระราชพิธีลงเสียให้แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เป็นที่ปราศจากสงสัยแก่ผู้ซึ่งจะมีหน้าที่ลงพระเดชพระคุณในการนี้สืบไป และรูปกระบวนนั้นควรจัดเข้าหาจำนวนเรือที่คงมีอยู่เป็นประมาณยิ่งกว่านี้จะยึดหลักโบราณราชประเพณี ซึ่งนำเอามาใช้แต่โดยอนุโลม ทั้งควรคำนึงถึงการที่จะให้น้ำเรือที่มีอยู่มาหมุนเวียนใช้โดยโอกาสทั่วถึงกันยิ่งขึ้น เพราะเรือเก่าเก็บเป็นทางแก่ความชำรุดยิ่งกว่าเรือใช้ ข้าพเจ้าจึงได้ลองกะกระบวนต่าง ๆ ขึ้นโดยนัยดังกล่าวแล้วดังได้แนบมานี้...

รีวกระบวนเรือพระราชพิธีสำหรับเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคที่ทรงจัดขึ้นใหม่มี 5 แบบด้วยกัน คือ

1. กระบวนพยุหยาตราใหญ่ ใช้ในโอกาสถวายผ้าพระกฐินหรือในโอกาสเสด็จเลียบพระนครทางชลมารค กระบวนเรือจัดเป็น 4 สาย แต่ถ้านับสายกลางคือเรือกลองเรือตำรวจ เรือพระที่นั่งฯ ด้วยก็เป็น 5 สาย (แถว) มีเรือต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 เรือพิฆาต 1 คู่
 - 1.2 สายนอก เรือต่ง 11 คู่
 - 1.3 สายในเรือรูปสัตว์ 4 คู่ ถือลำดับแต่หลังไปหน้าคือ เรือครุฑ เรือกระบี่ เรือพญาวานร เรืออสุร กลองชนะลงเรือครุฑ
 - 1.4 เรือกลองนอก 1 เรือกลองใน 1
 - 1.5 เรือตำรวจน้ำ นอก 1 ใน 1
 - 1.6 เรือเอกชัย ทรงผ้าไตรหรือพระพุทธรูปหรือร่มแล้วแต่งงาน มีเครื่องสูงงสามชาย แตรสังข์
 - 1.7 เรือคู่ชัก ใช้เรือชัยเหินหาว เรือชัยหลาวทอง มีแตรสังข์ มโหรีทักประจำ
 - 1.8 เรือเอกชัยพระที่นั่งลำทรง ตั้งพระที่นั่งบนหมวกมีเครื่องสูง งสามชาย
 - 1.9 เรือฉลပ်ปลา ใช้เรือพระที่นั่งศรีทรงบัลลังก์กัญญา
 - 1.10 เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือศรีทรงบัลลังก์กัญญา
 - 1.11 เรือตำรวจตาม 2 เรือ
 - 1.12 เรือทหารแซง 2 คู่
2. กระบวนพยุหยาตราน้อย โดยปกติจัดในการเสด็จ ถวายผ้าพระกฐิน จัดกระบวนเป็น 2 สาย ถ้านับทั้งสายกลางคือเรือกลอง เรือตำรวจ เรือพระที่นั่งฯ ด้วยก็เป็น 3 สาย (แถว) มีเรือต่าง ๆ ดังนี้
- 2.1 เรือพิฆาต 1 คู่
 - 2.2 เรือต่ง 7 คู่
 - 2.3 เรือรูปสัตว์ 4 คู่ ถือลำดับแต่หลังไปหน้าคือเรือครุฑ เรือกระบี่ เรือพญาวานร เรืออสุร กลองชนะลงเรือครุฑ
 - 2.4 เรือกลองนอก 1 ใน 1
 - 2.5 เรือตำรวจน้ำนอก 1 ใน 1

2.6 เรือเอกชัย ทรงผ้าไตรหรือพระพุทธรูปหรือร่มแล้วแต่งงาน มีเครื่องสูง
งสามชาย แตรลั้ง

2.7 เรือคู่ชัก ใช้เรือชัยเหินหาว เรือชัยหลาวทอง มีแตรลั้งมีโหมทิก
ลงประจำ

2.8 เรือพระที่นั่งลำทรง ใช้เรือศรีหรือเรือกิ่งทรงบัลลังก์กัญญา มีเครื่อง
สูง งสามชาย ถ้าเป็นเรือศรีไม่มีธงคงมีแต่เครื่องสูง

2.9 เรือพระที่นั่งรองใช้เรือศรีทรงบัลลังก์กัญญา

2.10 เรือตำรวจตาม 2 เรือ

2.11 เรือทหารแขง 2 คู่

3. กระบวนราชใหญ่ จัดกระบวนเป็น 2 สาย ถ้านับสายกลางซึ่งมีเรือกลอง
เรือตำรวจและเรือพระที่นั่งด้วยก็เป็น 3 สาย (แถว) มีเรือต่าง ๆ ดังนี้

3.1 เรือพิฆาต 1 คู่

3.2 เรือตั้ง 11 คู่

3.3 เรือกลองนอก 1 กลองใน 1

3.4 เรือตำรวจนำนอก 1 ใน 1

3.5 เรือเอกชัย (มีหรือไม่มีแล้วแต่งงาน) มีเครื่องสูง งสามชาย แตรลั้ง

3.6 เรือคู่ชัก ใช้เรือกระบี่ 1 ครุฑ 1 มีมโหมทิกลงประจำ

3.7 เรือพระที่นั่งลำทรงใช้เรือศรี (ไม่มีเครื่องสูง)

3.8 เรือพระที่นั่งรองใช้เรือศรี

3.9 เรือตำรวจตาม 2 คู่

3.10 เรือทหารแขง 2 คู่

4. กระบวนราชน้อย จัดกระบวนเป็น 2 สาย มีเรือต่าง ๆ ดังนี้

4.1 เรือพิฆาต 1 คู่

4.2 เรือตั้ง 11 คู่

4.3 เรือกลองนอก 1 ใน 1

4.4 เรือตำรวจนอก 1 ใน 1

4.5 เรือเอกชัย (มีหรือไม่มีแล้วแต่งาน) มีเครื่องสูง ธงสามชาย

แตรสังข์

4.6 เรือคู่ชัก ใช้เรือทองขวานฟ้า เรือทองน้ำมัน มีมโหรีทกลองประจำ

4.7 เรือพระที่นั่งลำทรง ใช้เรือกราบ

4.8 เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือกราบ

4.9 เรือตำรวจตาม 2 เรือ

4.10 เรือทหารแซง 2 คู่

5. กระบวนราชบ่อ มีเรือต่าง ๆ ดังนี้

5.1 เรือกลอง 1 เรือ

5.2 เรือตำรวจนำ 1 เรือ

5.3 เรือคู่ชัก 1 คู่ ใช้เรือตั้งหรือเรือทองขวานฟ้า ทองน้ำมัน

5.4 เรือพระที่นั่งโถง ตั้งพระราชมณเฑียรใช้เรือกราบขนาดย่อม

5.5 เรือพระที่นั่งรอง ใช้เรือกราบขนาดย่อม ทรงบัลลังก์กัญญา

5.6 เรือตำรวจตาม 1 เรือ

5.7 เรือทหารแซง 1 เรือ

กระบวนเรือพระราชพิธีที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงจัดระเบียบไว้ได้ส่งไปยังราชเลขาธิการเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2470 และต่อมาราชเลขาธิการได้มีหนังสือลงวันที่ 15 พฤศจิกายน ศกเดียวกัน กราบทูลเสนาบดีกระทรวงทหารเรือว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำริเห็นชอบและพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ระเบียบนี้ได้ทุกประการ" และได้ใช้ในการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานผ้าพระกฐินทางชลมารค พ.ศ. 2471 เป็นครั้งแรก คือ เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตรา น้อยจากท่าราชวรดิษฐ์ไปพระราชทานผ้าพระกฐินยังวัดประยุรวงศาวาส ต่อจากนั้นเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนราชบ่อน้อยชลมารคไปพระราชทานผ้าพระกฐินยังวัดนิชัยญาติการาม แล้วเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตรา น้อยจากวัดอนงค์ารามกลับมายังท่าราชวรดิษฐ์

ต่อมาในปี พ.ศ. 2472 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดกระบวนพยุหยาตราใหญ่ ในการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานผ้าพระกฐินอีกครั้งหนึ่ง แต่เสนาบดีกระทรวงวังได้ วางรูปรั้วกระบวนขึ้นใหม่ ไม่เป็นไปตามรั้วกระบวนที่ได้รับพระบรมราชานุญาตตั้งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ซึ่งทำให้เห็นว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่แน่นอน และตั้งแต่เปลี่ยนแปลง การปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินโดย กระบวนพยุหยาตราชลมารคก็หยุดชะงักไป จนเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่โรงเก็บเรือพระราชพิธีในคลองบางกอกน้อย ทอดพระเนตรเห็น เรืออยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม จึงทรงพระราชดำริว่า ถ้าจะโปรดให้มีการฟื้นฟูประเพณีการ เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นก็จะเป็นประโยชน์ ทั้งในด้านบำรุงรักษาสมบัติอันมีค่า และรักษาขนบประเพณีอันดีงามของชาติไว้ด้วย จึงทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการฟื้นฟูประเพณีการเสด็จพระราชดำเนินถวายพระกฐินโดยกระบวน พยุหยาตราทางชลมารคขึ้น

อย่างไรก็ตาม พลตรีหม่อมทวีวงศ์ถวัลย์ศักดิ์ ได้สรุปไว้ในเรื่อง "พระราชพิธี ประจำปีในรัชกาลปัจจุบัน" ตอนหนึ่งว่า

...แต่เนื่องจากเรือพระราชพิธีของเราชำรุดเสียหายมากแล้ว และเมื่อสงคราม โลกครั้งที่ 2 ก็ถูกระเบิดเสียหายซ่อมไม่ได้หลายลำ ดังนั้นการจัดกระบวนเสด็จพระ ราชดำเนินจึงจัดเพียงเท่าที่จะทำได้ จะเป็นพยุหยาตราใหญ่ก็ไม่ใช้ เพราะไม่มีเรือ จะจัดเป็นกระบวน 4 ลำได้ จะเป็นกระบวนพยุหยาตราน้อยก็ไม่ใช้อีก เพราะไม่ได้ ใช้เรือ รูปสลักรูปกระบวนต่อเรือตั้งตามตำแหน่งกลับไปใช้ในตำแหน่งเรือคู่ชัก ด้วยเหตุนี้แหละในหมายกำหนดการพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐินสำนักพระราชวังจึง ไม่เรียกว่าเป็นกระบวนพยุหยาตราใหญ่หรือน้อยดังหมายกำหนดการครั้งก่อน แต่ เรียกว่ากระบวนพยุหยาตราชลมารคเท่านั้น..."

(ส. พลายน้อย. 2530 : 54 - 57)

เรือที่ไม่มีผ้าคลุมหลังคาและไม่มีผ้าหน้าจั่วคือเรือกลองนอก เรือกลองใน เรือแข่ง เรือตำรวจ เรือจำพวกนี้หลังคาใช้กระแซงเปื้อย กระแซงชนิดนี้มีเฉพาะแต่ที่มณฑลศรีธรรมราช แห่งเดียว เรือนอกจากนี้มีผ้าคลุมหลังคาและผ้าหน้าจั่วทุกลำ ใช้หลังคากระแซงเตย ถ้าหาก เป็นเรือพระที่นั่งทรงและเรือพระที่นั่งรอง เมื่อทอดบัลลังก์กัญญาแล้ว ต้องใช้ผ้าขาวปูใน เพดานกัญญาด้าย

เรือที่มีอาวชประดับอยู่กับเรือ มีเฉพาะแต่เรือรูปสัตว์และเรือเสือ 2 ลำเท่านั้น เรือลำใดที่ทอดหรือตั้งบัลลังก์กัญญาแล้วจะทอดบุษบกแลพระราชยานกลงในเรือ ลำนั้นอีกไม่ได้ พระที่นั่งทรงจัดไว้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ทอดบัลลังก์กัญญา
2. ทอดบุษบก
3. ทอดพระราชยานกง (ใช้ในเรือโกล)

การเสด็จกลับ ถ้าพระอาทิตย์อัสดงคต (ตกดินแล้ว) ต้องให้ 3 ลาเสียก่อน แล้วจึงออกเรือพระที่นั่ง

การใช้โคมไฟในเวลาพระอาทิตย์อัสดงคตแล้วดังนี้ ในเรือพระที่นั่งทรงและเรือพระที่นั่งรอง ห้ามไม่ให้มีแสงไฟ เรือรูปสัตว์ใช้โคมเพชร เรืออื่น ๆ ใช้โคมบัว เรือเจ้านายตามเสด็จไม่มีโคมไฟ (ส. พลายน้อย. 2530 : 48)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ตั้งแต่ พ.ศ. 2477-2489 ในเรือในพระราชพิธีต่าง ๆ ไม่ปรากฏ เพราะอยู่ในช่วงมหาสงครามโลกครั้งที่สอง แต่จากหนังสือประวัติเรือพระราชพิธีของสถาบันทหารเรือ กรุงเทพฯ (2516 : 41 - 51) ได้กล่าวถึงเรือพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ดังต่อไปนี้

เรือต้น เป็นเรือพระที่นั่งทรงของพระเจ้าแผ่นดินจะเรียกมาแต่สมัยใดไม่พบหลักฐานแน่ชัด ในพระราชพงศาวดารสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถเรียกเรือพระที่นั่งว่า "เรือต้น" และคำว่า "เรือพระที่นั่ง" ยังไม่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ในบทเหเรือ

พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ก็มีกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "พระเสด็จโดยแดนชล ทรงเรือต้นงามเจ็ดนาย" ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จประพาสโดยมิให้ใครรู้ว่าเสด็จไปก็จะใช้เรือมาดเก๋ง 4 แว ซึ่งเรียกว่า เรือต้น เป็นเรือพระที่นั่งทรง และเรียกการเสด็จประพาสเช่นนี้ว่า "ประพาสต้น" ดังนั้นจะเห็นว่าเรือต้นในสมัยแรกกับในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่างกัน

เรือที่นั่ง หมายถึงเรือพระที่นั่ง ชื่อเรียกย่อหรือบางทีก็ใช้เรียกเรือพระที่นั่งของพระบรมวงศานุวงศ์

เรือพระที่นั่ง เป็นคำที่ใช้เรียกรวม ๆ กันไป เช่น เรือพระที่นั่งทรง เรือพระที่นั่งรอง เรือพระที่นั่งกิง เรือพระที่นั่งเอกชัย เรือพระที่นั่งศรีสัทยลาด เรือพระที่นั่งศรี เรือพระที่นั่งกราบ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรือชัย แต่ประดับประดาหรือสลักหรือเขียนลวดลายให้งดงาม เรือชัยลำไหนที่พระเจ้าแผ่นดินโปรด ก็โปรดเกล้าฯ ให้เป็นเรือพระที่นั่ง

เรือพระที่นั่งเหล่านี้ไม่มีการกระทุ้งเสา แต่ใช้กรับในการให้สัญญาณผิวน้ำแทนการกระทุ้งเสา

เรือพระที่นั่งทรง หมายถึงเรือพระที่นั่งลำที่พระเจ้าแผ่นดินประทับ

เรือพระที่นั่งรอง หมายถึงเรือพระที่นั่งที่จัดสำรองไว้เพื่อว่าเรือพระที่นั่งทรงเกิดชำรุดจะได้เปลี่ยนแทน เรือพระที่นั่งรองนี้คงพายไปในกระบวนเสด็จฯ ด้วย

เรือพระที่นั่งทรงและเรือพระที่นั่งรองโดยมากทอดบัลลังก์บุษบกหรือทอดบัลลังก์กัญญาทั้งสิ้น บัลลังก์บุษบกก็เหมือนบุษบกทั่ว ๆ ไป คือ ที่ฐานมี 4 เสา ผูกม่านตาเปิดรวบมัดไว้ที่เสาหลังคาบุษบกมี 5 ชั้น ยอดที่มุมทรงข้าวบิณฑ์ บัลลังก์กัญญาก็คือหลังคาประทุนรูปคุ่มมีจั่ว มีม่านทองและที่สำหรับนั่งรายหรือห้อยเท้าอย่างเก๋あいได้

เรือพระที่นั่งกิง เป็นเรือพระที่นั่งที่ขึ้นทำเนียบเป็นชั้นสูงสุด เรือพระที่นั่งกิงนี้มีเรื่องกล่าวไว้ในพระราชพงศาวดารรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม ว่าเมื่อ พ.ศ. 2149 เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปทอดพระเนตรรอยพระพุทธรูปที่นารายณ์บุษ แล้วเสด็จกลับทางชลมารค "ขณะนั้นผิวน้ำเฝ้าดอกเส้าปักปักวิเรือชัย ทอดพระเนตรเห็นตรัสว่างามดีอยู่ ครั้นเสด็จกลับถึงกรุงสั่งให้แปลงปักวิเรือชัยเป็นเรือกิง" ดอกเส้านั้นเป็นหมู่สีขาว เมื่อถูกลมก็ลู่พริ้วงามดีจริง ๆ

ในหนังสือประวัติเรือรบไทยของกรมยุทธการทหารเรือกล่าวว่า ต่อมาภายหลังพนักงานจึงคิดเขียนลายกึ่งไม้ประดับไว้ที่หัวเรือ โปรดเกล้าฯ ให้เรียกเรือชนิดนั้นว่า "เรือพระที่นั่งกึ่ง" ถือว่าเรือชนิดนี้เป็นเรือชั้นสูงสุด เรือพระที่นั่งกึ่งนี้ไม่ปรากฏว่า โปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ใดประทับ เว้นแต่บางครั้งโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเรือเชิญผ้าไตรเวลาพระราชทานพระกฐินหรือเชิญพระพุทธรูปเวลาเข้ากระบวนพยุหยาตรา เรือพระที่นั่งกึ่งอาจจะตั้งขบวนก็ได้ หรือทอดบัลลังก์ก็พลึงก็ได้ เวลาออกรบจะไม่ตั้งขบวน เพราะเกะกะ ต้องทอดบัลลังก์ก็พลึงอย่างเดียว

อนึ่ง ในตำราหน้าที่ตำรวจสมัยโบราณกล่าวว่า "ถ้าเสด็จเป็นการพยุหยาตราทรงเรือพระที่นั่งกึ่ง มหาเทพมหามนตรีนั่งสมปักลายไล่เสือครุฑ ไล่พอกเกี้ยว (ไปลง) หน้าเรือพระที่นั่งขอมหาดเล็กถือพระแสงคอยตีฆ้องด้วย"

เรือพระที่นั่งเอกชัย (เอกชัย) เป็นเรือพระที่นั่งชั้นเกือบเทียบเท่าเรือพระที่นั่งกึ่ง มีลายสลักหรือประดับให้สวยงามอย่างเรือพระที่นั่งเหมือนกัน แต่ขึ้นทำเนียบเป็นเรือพระที่นั่งเอกชัย เรือเอกชัยนี้บางลำก็มีชื่อเช่นเรือศรีประภักตร์ไชย เรือเอกชัยเป็นเรือประเภทมิใช่หัวเรือสูง ทั้งนี้สังเกตจากในพระราชพงศาวดารเมื่อครั้งพระเจ้าเสือเสด็จประพาสทรงเบ็ด ณ ปากน้ำเมืองสาครบุรี เมื่อ พ.ศ. 2247 ได้เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งเอกชัย คลอดโคกขามนั้นคดเคี้ยว พันท้ายรลิ่งหัดคดแก้มทันศิระเรือพระที่นั่งโดนกระทบกิ่งไม้ใหญ่หักตกลงน้ำ ดังนั้นแสดงว่าใบเรือจะต้องสูงกว่าธรรมดา

เรือพระที่นั่งศรี ในหนังสือประวัติเรือรบไทยอธิบายว่าเป็นเรือพระที่นั่ง ซึ่งหัวเรือมีลวดลายสวยงามสำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรงใช้เวลาเสด็จล่อง (หมายถึง มิใช่เข้ากระบวนพระราชพิธี) สมเด็จพระนารายณ์ทรงราชอาณาเขตได้ทรงวิจารณ์ถึงเรื่องนี้ไว้ว่า "เรือศรีหรือสลักหลาด เข้าใจว่าเป็นแบบเรือเขมร เพราะเคยเห็นเรือที่ราษฎรใช้กันในลำน้ำเมืองเสียมราฐรูปเป็นรูปเหมือนอย่างเรือศรีของไทยทั้งนั้น ไทยจะเอาแบบมาทำเป็นรูปเรือพระที่นั่งแต่เมื่อใดไม่ทราบ"

ในหนังสือประวัติเรือรบไทยของกรมยุทธการทหารเรือได้ออกชื่อเรือ พระที่นั่งศรีแบบต่าง ๆ ไว้หลายลำ แต่มีข้อแตกต่างจากพระราชพงศาวดารอยู่บ้าง ซึ่งจะเป็นเชิงอรรถไว้ให้เห็นดังต่อไปนี้

1. เรือขุขนิศาล (ศรีประกอบ) พื้นน้ำเงิน เป็นเรือพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเคยประทับไปในการสงครามที่ลาดหญ้า
2. เรือวิมานอมรินทร์ (ศรีประกอบ) พื้นเขียว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเคยประทับไปในการสงครามที่ลาดหญ้า
3. เรือแก้วจักรพรรดิ (ศรีประกอบ) พื้นน้ำเงิน สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ได้ประทับไปในการสงครามที่ลาดหญ้า เมื่อ พ.ศ. 2328
4. เรือสวัสดิขิงไชย (ศรีประกอบ) พื้นดำ
5. เรือทinkerสองศรี (ศรีเขียน) พื้นม่วง
6. เรือมณีจักรพรรดิ (ศรีเขียน) พื้นเขียว

เรือพระที่นั่งกราบ เป็นเรือพระที่นั่งลำเล็กที่ใช้ตามเสด็จไปพร้อม ๆ กับเรือพระที่นั่งศรี สำหรับถ่ายลำเสด็จเข้าคลองเล็กคลองน้อยได้สะดวก เรือพระที่นั่งกราบขนาดย่อมที่ตั้งพระราชยานทรง เรียกว่า เรือพระที่นั่งโถง เช่น ครั้นพระราชทานพระกฐินที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2466

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพได้ทรงอธิบายไว้ว่า เรือกราบเป็นเรือรบแบบไทยใช้มาแต่เดิม ลำเรือขัดเกลี้ยงไม่มีลายจำหลัก เพราะประสงค์จะให้เบา พายแล่นเร็วเป็นสำคัญ เรือกระบวนแห่เสด็จใช้เรือกราบมากกว่าเรืออย่างอื่น เรือเจ้านายทรงตามเสด็จ เรือขุนนางแห่หน้าตามเสด็จก็ใช้เรือกราบทั้งนั้น

เรือลับพล หมายถึงเรือพระที่นั่งสำหรับพระเจ้าแผ่นดินเปลี่ยนเครื่องทรงเป็นเรือพระที่นั่งตั้งบัลลังก์กัญญามิพระวิสูตร (ม่าน) ปิดมองไม่เห็นที่ตอมมีเรือลับพลก็เพราะในการเสด็จ "เลียบพระนคร" ทางชลมารค สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้ประทับเรือพระที่นั่งตลอด ต้องเสด็จพระราชดำเนินขึ้นนมัสการพระพุทธรูปในพระอุโบสถวัดอรุณราชวรารามเป็นต้น ตามแบบธรรมเนียมโบราณสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเปลี่ยนพระชฎามหากฐิน แล้ว

ทรงพระมหามาลาเส้าสูงแทนเพราะจะต้องประทับพระราชยาน และเมื่อเสด็จกลับก็ต้องเปลี่ยนพระมหามาลาเส้าสูงมาทรงพระขรรค์หากจึ้นอีกครั้งหนึ่ง เพราะประทับในเรือพระที่นั่งในการเปลี่ยนหรือเปลื้องพระขรรค์และพระมหามาลานี้ ก็จะต้องมีเรือพระที่นั่งอีกลำหนึ่ง เรียกว่า เรือพระที่นั่งพลับพลา ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6-7 ให้เรือเนกษาคิภูงค์เป็นเรือพลับพลา

เรือพระประเทียบ เป็นเรือที่นั่งสำหรับเจ้านายฝ่ายใน การเข้ากระบวน พยุหยาตราทางโกลาภิ์ให้เรือพระที่นั่งศรีเป็นเรือพระประเทียบ ปรากฏว่าเมื่อเสด็จเลียบพระนครต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เรือพระประเทียบเข้ากระบวนแห่พยุหยาตราด้วยเหมือนกัน โดยใช้เรือพระที่นั่งศรีเป็นเรือพระประเทียบ แต่ถ้าต้องประทับแรมเป็นเวลาหลายวัน ก็ต้องสร้างเรือพระประเทียบใหม่ โดยสร้างให้เป็นเรือคอกงมิดชิด มีหน้าต่างบานเกล็ดปิดเปิดได้ ป้องกันมิให้คนภายนอกและเข้าไปเห็นข้างใน เรือชนิดคอกงมิดนี้มีทหารเป็นผู้รักษาเรือ เวลาจะให้เคลื่อนที่ไปไหน ๆ ในระยะทางไกล ๆ ก็ให้ทหารแจวหัวแจวท้ายและถ่อ ต่อมาในระยะหลังเวลาเจ้านายฝ่ายในจะเสด็จไปตามลำน้ำก็ดี หรือตามเสด็จพระเจ้าแผ่นดินไปตามต่างจังหวัดก็ดี ต้องใช้เรือกลไฟจูงเรือพระประเทียบ (ที่เป็นเรือคอกง) และเรือคร่าวตามเสด็จไปด้วยเป็นพวง บางพวงถึง 5 ลำก็มี ประเพณีเช่นนี้จะเห็นได้ชัดในสมัยรัชกาลที่ 5

ส่วนตามประเพณีแบบโบราณก่อนสมัยมีเรือกลไฟนั้น สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงอธิบายว่า กระบวนเสด็จอย่างที่มี "ข้างใน" (คือผู้หญิง) ไปตามเสด็จด้วยกัน ดูเป็นการประหลาดอย่างฝรั่งเรียกว่า "บิกินิค" เช่น ประพาสทุ่งหรือเสด็จจากพระนครหรือยุชยาลงมาประพาสที่เกาะบางปะอิน เป็นต้น เพิ่มเรือประเทียบ "กราบมานใหญ่" สำหรับนางในไปในั้น 2 ลำ ถ้ามีเรือพระเจ้าลูกเธอที่ทรงพระเยาว์ยังไม่ได้ตั้งกรมตามเสด็จ มีเรือฝ่ายมหาดไทยลำ 1 ฝ่ายกลาโหมลำ 1 สำหรับ "ชัก" (คือจูง) เรือพระราชมารตามเสด็จ ข้อนี้ความลือว่าแม่เรือพระที่นั่งลำทรง บางเวลาก็จะให้เรือคอกงมิดจูงจึงเรียกว่า "เรือคอกง" จะเป็นในเวลาบรรทมมิให้เรือสะเทือนหรืออย่างไรสงสัยอยู่ นอกจากนั้นยังมีเรือ "คฤหสองตอน" คือ เรือยาวตั้งคฤหสองตอนแทนกันยา

เป็นเรือเครื่องตามในกระบวนอีก 5 ลำ เป็นเรือเครื่องสงลำนํ้า 1 เรือพระภูษาลำนํ้า 1
เรืองานใช้ (คือคนรับใช้) ลำ 1 เรือเครื่องเสวย 2 ลำ

กระบวนแห่เสด็จประพาสอย่างมีขบวนในตามแบบโบราณดั่งว่านี้ปรากฏว่าเคยมีใน
สมัยรัตนโกสินทร์เพียงต้นรัชกาลที่ 4 ต่อมาเมื่อมีเรือไฟและเรือแจว ก็เสด็จกระบวนเรือ
ไฟหรือเรือแจว กระบวนเรือพาสเสด็จพร้อมกับเรือพระประเทียบเช่นว่าข้างต้นก็เป็นอันเลิก
แต่นั้นมา

เรือเหล่าแสนยากร หรือเรือศิระสัถว์ (เรือนิฆาต) กล่าวตามพระราชพงศาวดาร
ว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้ทรงคิดแบบเรือรบนี้ใหม่ให้หัวเรือกว้างสำหรับตั้งปืนใหญ่ ให้
เรียกว่าเรือศิระสัถว์ เพราะเหนือท้องปืนขึ้นไปทำเป็นรูปสัถว์ต่าง ๆ มีครุฑและกระบี่
เป็นต้น

เรือศิระสัถว์นั้นมีใช้แต่เป็นเรือนิฆาตอย่างเดียว เรือศิระสัถว์อาจจะเป็นเรือ
พระที่นั่งก็ได้ มีที่สังเกตว่าเรือศิระสัถว์ที่ใช้เป็นเรือนิฆาตนั้นต้องเป็นเรือศิระสัถว์ชั้นรอง
คือ เขียนรูปด้วยสีธรรมดาไม่ได้เขียนด้วยสีทอง ในบทเห่เรือพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์
ได้ทรงพรรณนาเรือรูปสัถว์ไว้ว่า

นาวาแน่นเป็นขนัด	ล้วนรูปสัถว์แสนยากร
เรือเร็วทิวธงสลอน	สาครลั่นครั่นครื้นฟอง
เรือครุฑขนาดหัว	ลี้ล้อยมาพาผันผยอง
พลพายกรายพายทอง	ร้องโห่เห่ไอ้เห่มา
สรหมุขลุ่ยสีด้น	เพียงนิมานผ่านเมฆา
ม่านกรองทองรจนา	หลังคาแดงแย่งมังกร
สมรรถไชยไกรกายแก้ว	แสงแวววับจับสาคร
เรียบเรียงเคียงคู่จร	ดั่งร่อนฟ้ามาคนดิน
สุวรรณหงส์ทรงพุ่มห้อย	งอนชดช้อยลอยหลังสินธุ์
เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์	ลั่นลาคเลื่อนเตือนตาชม

เรือดั่ง เป็นเรือที่ทำหน้าที่ป้องกันหน้ากระบวนเรือ คำว่า "ดั่ง" แปลว่า หน้า เรือดั่งจึงหมายถึงเรือหน้านั่นเอง ชื่อที่เรียก "เรือดั่ง" เป็นชื่อที่เพ็งจะเรียกในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แต่ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีคำนี้เฉพาะ "ดั่ง" ของเรือพระที่นั่งทรง และใช้เรือพระที่นั่งกิ่งนั่งเองเป็น "ดั่ง"

เรือดั่งคู่ชัก เป็นเรือพิเศษจากเรือดั่งธรรมดา สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ รัชกาลที่ 1 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือดั่งคู่ชักขึ้น 2 ลำ แต่เรียกว่าเรือ "ดั่งคู่ชัก" (หมายความว่าสำหรับจูงเรือพระที่นั่ง มีชื่อเฉพาะลำว่า "เรือทองขวานฟ้า" ลำ 1 พลพรรคใช้คนชาวบ้านใหม่ และขึ้นอยู่ในหลวงสุเรนทรวิชิต อีกลำ 1 ชื่อว่า "เรือพลม้าบิน" ชาวบ้านโพธิ์เรียงเป็นพลพายขึ้นอยู่ในหลวงอภัยเสนา ตรงกับในต้นครึ่งกรุงศรีอยุธยาทุกอย่าง ผิดกันแต่ในตำราครึ่งกรุงธนบุรีว่าเป็น "เรือพระที่นั่งตามแบบชั้นหลังว่าเป็น "เรือดั่งคู่ชัก" รูปเรือก็เป็นอย่างเรือศรีเหมือนเรือทั้งปวง ผิดกันแต่เรือคู่ชักหัวท้ายปิดทองห้อยพู่สีแดงและสักหลาดคาดหลังกัญญาปักลายทองเต็มทั้งผืน แต่เรือดั่งสามัญหัวท้ายไม่ปิดทองห้อยพู่สีกับสักหลาดคาดหลังกัญญาปักทองแต่เป็นขอบ

สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ รัชกาลที่ 1 ได้ยินคนชั้นเก่าเล่าให้ฟัง เรือดั่งคู่ชักนั้นมีลัทธิผิดกับเรืออื่น ๆ ที่แท้เสด็จ เพราะเรือพระที่นั่งพลที่ย่อมคัดเลือกแต่ที่มีกำลังพายเรือแล่นเร็วและพายทนกว่าคนพายเรืออื่น เรือดั่งคู่ชักต้องพายนำให้เร็วทันหนีเรือพระที่นั่ง ถ้าหากจะหนีไม่พ้น พอหัวเรือพระที่นั่งเกี่ยวแนวท้ายเรือคู่ชักเข้าไปเรียกกันว่า "เข้าดั่ง" เรือคู่ชักก็ไต่อยู่แกล้งคัดเรือให้ไถลกันจนช่องน้ำแคบ เรือพระที่นั่งไม่สามารถจะพายทนกลางแข่งขึ้นไปได้ เรื่องนี้สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ รัชกาลที่ 1 ได้ทรงเห็นว่า ครึ่งหนึ่งเมื่อเป็นราชวงศ์ตามเสด็จไปทอดกฐินวัดเฉลิมพระเกียรติ วันที่ทรงเรือพระที่นั่งกราบแล่นเร็วกว่าเรือศรีเพราะระยะทางไกลหากลับที่พลพายอยากรีบกลับด้วยกันทั้งนั้น เรือพระที่นั่งพายไล่เรือคู่ชักทัน ถูกคู่ชักปิดช่องต้องระเรือพระที่นั่ง ดูเป็นการสนุกสนาน คล้ายกับเรือดั่งคู่ชนะก็พา แม้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระสรวล ของ

เรือดังกล่าวก็เห็นว่ามานี้เห็นจะเป็นประเพณีมีมาเก่าแก่ และเหตุที่เลือกเฉพาะชาวบ้านใหม่ และโพธิ์เรียงเป็นผืนพายเรือคู่ซึกนั้น ก็น่าจะเป็นด้วยพวกชาวบ้านทั้ง 2 นั้นชำนาญการพายเรือ จึงให้เบ้เห็นผลพายเรือคู่ซึก คงเลือกสรรกันทุกคราว

เรือโฆมดชา เรือนี้ในหนังสือประวัติเรือรบไทยของกรมยุทธการทหารเรือ กล่าวว่า เป็นเรือโฆยที่หัวเขียนด้วยลายน้ำชา หัวท้ายงอนคล้ายเรือกัญญา แต่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เรือชนิดนี้เขมรเห็นจะเขียนลวดลายระบายสีทั้งหัวท้าย เรียกว่า "เรือโฆมดชา" พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยโปรดให้ทำพระราชทานราชาคณะผู้ใหญ่ในเครื่องสังเค็จงานพระเมรุสมเด็จฯ พระเทพศิรินทราวรมราชินี และเรียกเรือนี้ว่าเรือโฆมดชา ในจดหมายเหตุเรื่องพระบุนนรัตน์ฯ ดังกล่าวข้างต้น ก็มิกล่าวถึงเรือโฆมดชาจึงชวนให้คิดว่าเรือนี้น่าจะมีมาก่อนแล้ว

เรือแซง เป็นเรือโฆมดชา 4 ลำ ที่อยู่ท้ายกระบวนหน้าชั้นใน และอยู่หน้ากระบวนเรือพระราชยาน (มิใช่ขบวนข้างกระบวนเรือพระราชยาน" เรือแซงยุคกรุงรัตนโกสินทร์นี้มักใช้เรือกราบในหนังสือ "ขบวนเรือพยุหยาตรา" เรียบเรียงโดย นาวาเอก พระยาศรราชวิชัย อธิบายว่า เรือแซง 2 คู่ ทำหน้าที่แซงเรือพระที่นั่ง เหมือนกับทหารมหาดเล็กแซงกระบวนทางบก เรือแซงมีทหารประจำเท่ากับเรือดังกล่าวและมีพลแตรเดี่ยวและคนอาภักดีสัญญา (ทหารตึง) คู่ละหนึ่งคน

เรือตำรวจ เป็นเรือที่พระตำรวจลงประจำมีหน้าที่เป็นองครักษ์ พระตำรวจนี้คือ ตำรวจใหญ่ ตำรวจใน ตำรวจนอก หมายถึงข้าราชการในพระราชสำนัก มิใช่ตำรวจภูธร ตำรวจนครบาลอย่างในปัจจุบัน ในหนังสือ "ขบวนเรือพยุหยาตรา" กล่าวว่า กรมพระตำรวจหลวงจัดนายและพลตำรวจหลวงนั่งผ้าม่วงเชิงสีน้ำเงิน เสื้อเต็มยศสีน้ำเงินและหมวกทรงประพาส ใช้หอกเป็นอาวุธ นายสหายคาบมาบรรจุลงเรือพระตำรวจนอกและใน

เรือกลอง ในสมัยโบราณมีเรือกลองนำเสด็จ เรือนี้เจ้ากรมอาสา 6 เหล่าลงคน 1 นายสายกลางไปข้างหน้าเรือดังกล่าว มีคนตีกลองแขกคู่เข้ากับเพลงที่ปี่ขาวบรรเลงไปในเวลาแห่เสด็จ เมื่อถึงที่ประทับเรือกลองต้องลอยลำถวายเสียงอยู่กลางน้ำตรงเรือพระที่นั่งจนเสด็จขึ้นบกแล้วจึงหยุด

ในหนังสือประวัติเรือรบไทยอธิบายว่าเรือกลองเป็นเรือสัญญาณเพื่อให้เรืออื่นหยุดหรือพาหรือจำ สมัยเมื่อมีแดร์ฟริงเข้ามาในเมืองไทยแล้ว เสียงแดร์ได้ยินไกลกว่าเสียงกลอง เข้าใจว่าคงเลิกใช้กลอง แต่เพื่อรักษาประเพณีเดิมไว้ ในปัจจุบันเมื่อมีการจัดกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคจึงมีทั้งเรือกลองนอกและเรือกลองใน

ตามโบราณราชประเพณีได้มีกำหนดไว้ว่า เรือกลองจะต้องมีพระยาชั้นพานทองลงประจำเรือลำละ 1 คน เพื่อดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ประจำเรือระดับพระเกียรติยศมากกว่าอย่างอื่น เพราะตามระเบียบใหม่ได้ตั้งผู้บังคับบัญชาการกระบวนไว้อีกคนหนึ่งต่างหาก อย่างเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคเมื่อ พ.ศ. 2486 ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พลเรือตรีพระยาดำรงราชพลขันธ์ (คอน บุนนาค) ปลัดทูลฉลองกระทรวงทหารเรือ เป็นผู้กำกับเรือกลองใน และพลเรือตรีพระยาราชวังสัน (ศรีกมลนาวัน) เสนาธิการทหารเรือเป็นผู้กำกับเรือกลองนอกพานทองลงไปตั้งในเรือระดับเกียรติยศด้วย นอกจากนี้ยังมีนายทหารรับใช้และทนายคุมผ้าม่วงสีน้ำเงินประจำไปด้วย

เรือประตู่ เป็นเรือคันระหว่างกระบวนย่อย การจัดริ้วกระบวนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีเรือ "ประตู่หน้า" คู่ 1 พระยาราชนิกุล ปลัดทูลฉลอง กระทรวงมหาดไทยลงลำ 1 พระยาเทพอรชุน ปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหมลงลำ 1 ข้างท้ายกระบวนตามเรือพระที่นั่งก็มีเรือประตู่อีกคู่หนึ่ง เรียกว่า "เรือประตู่หลัง" พระยาศรีสุทโธปถัมภ์ขึ้นมหาดไทยลงลำ 1 พระยารัตนราชเสนีปลัดบัญชาการกลาโหมลงลำ 1

เรือพิฆาต เป็นเรือศิระหัตถ์ มีหน้าที่นำกระบวนเรือเป็นต้นแรก (หรือคู่แรก) สมัยโบราณใช้เรือพิฆาตนำกระบวนถึง 3 ดับ คือ 6 ลำ และในเรื่อนำเหล่านี้ใช้ขุนศาล (คือคนฉลาด) เป็นนายลำ (นายเรือ) ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า "เรืขุนศาล" อีกชื่อหนึ่ง และที่เรียกว่าเรือพิฆาตนั้นเห็นจะเป็นเพราะในเวลารบจริง ๆ ต้องออกจากกระบวนไปลาดตระเวนหาข่าวเข้าศึกด้วยตัวเอง เรือพิฆาตมักมีชื่อเป็นสัตว์ต่าง ๆ เช่น มังกร เหาสาบโต (สิงโต) กิเลน เสือ ปัจจุบันคงเหลือแต่เรือเสือทยานชล และเรือเสือคำรนสินธุ์

ปกติเรือนิมิตต้องมีปืนใหญ่อยู่ที่หัวเรือเอาไว้ยิงข้าศึกเอาถูกๆ เรือศิระหส์ตัวนี้ใช้เป็นเรือ
นิมิตต้องเป็นเรือศิระหส์ตัวขึ้นรอง คือ เขียนรูปด้วยสีธรรมดา ไม่เขียนด้วยสีทอง

เรือกัน เป็นเรือที่ทำหน้าที่ป้องกันศัตรูมิให้จู่โจมมาถึงเรือพระที่นั่งทรงจากริ้ว
กระบวนเพชรพวงในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏว่าท้ายกระบวนหน้าชั้นใน
มีเรือโขนดยาของตำรวจในอยู่ 2 ลำ ทำหน้าที่เป็นเรือกัน เรือคู่ซึกคือเรือทองขวานฟ้า 2
ลำ ซึ่งอยู่หน้ากระบวนเรือพระราชยาน ทำหน้าที่เป็นเรือกัน ท้ายเรือพระที่นั่งทรงมีเรือ
พระที่นั่งกิ่งอีก 2 ลำ และเรือโขนดยาอีก 4 ลำ ทำหน้าที่เป็นเรือกัน ท้ายเรือพระที่นั่งทรง
มีเรือพระที่นั่งกิ่งอีก 2 ลำ และเรือโขนดยาอีก 4 ลำ ทำหน้าที่เป็นเรือกันด้วย ดังนั้นจะ
เห็นว่าเรือกันอยู่ใกล้ชิดพระเจ้าแผ่นดินยิ่งกว่าเรือแซงเสี้ยอีก สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์ ทรงไว้ในสำเนาสมเด็จเจ้าว่า "กระบวนเพชรพวง" ของสมเด็จพระนารายณ์
มหาราชนี้ควรนับว่าได้วางริ้วกระบวนไว้เป็น 5 สาย คือ

สายกลางเป็นริ้วเรือพระที่นั่ง

สายในทั้งขวาซ้ายเป็นริ้วเรือเห่

สายนอกทั้งขวาซ้ายเป็นริ้วเรือกัน หมายความว่าเรือกันมีตั้งแต่หัวกระบวน (ทั้ง
ซ้ายและขวา) จนจดท้ายกระบวนทีเดียว

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 - สมัยปัจจุบัน ไม่มีการสร้างเรือพระราชพิธีเพิ่มแต่มีการ
ซ่อมเรือพระราชพิธี ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ฝ่ายพันธมิตรได้มาทำที่ทิ้งระเบิด
บริเวณสถานีรถไฟบางกอกน้อย ปากคลองบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี ลูกเรือเปิดจึงได้ตกลง
มาระเบิดบางส่วนของโรงและเรือพระราชพิธี ซึ่งอยู่บริเวณใกล้กับสถานีรถไฟนั้น

ครั้น 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จทอดพระเนตรเรือพระราชพิธีและทรงถ่ายภาพด้วย พร้อมกันนี้
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชวิจารณ์ในการเก็บรักษาเรือพระราชพิธี พระราช

กระแสน้ำจึงเป็นเหตุให้ทางราชการเอาใจใส่ทะนุบำรุง ระวังรักษาโรงเรือ และเรือพระราชพิธีมากยิ่งขึ้น

ในโอกาสฉลอง 25 พระพุทธศตวรรษ ได้มีการจัดกระบวนเรือพยุหยาตราน้อย ชลมารคแห่งพระพุทธรูปฉลองด้วย

จึงได้มีการซ่อมเรือเพื่องานฉลอง 25 พระพุทธศตวรรษ แต่การซ่อมเรือในครั้งนั้น ยังหาหลักฐานเอกสารการซ่อมยังไม่ได้ จึงไม่อาจจะนำรายการสัญญาการซ่อมมาแสดงได้

ต่อมาทางราชการกองทัพเรือกับกรมศิลปากร ได้ร่วมกันทำการซ่อมดังหลักฐานที่พอจะหาได้เป็นบางส่วน บางตอน ดังได้นำแสดงไว้ดังนี้ (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 165 - 167)

การซ่อมครั้งที่ 1 โดยบริษัท สหสายล้นต์ จำกัด (พ.ศ. 2510)

สัญญาจ้างเหมาซ่อมทำเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์และเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

ที่ 287/2510

หนังสือสัญญานับนี้ทำ ณ ที่กรมอู่ทหารเรือ ตำบลศิริราช อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี เมื่อวันที่ 30 เดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2510 ระหว่างกองทัพเรือ โดย พลเรือโท อุดม สุทัศน์ ณ อยุธยา เจ้ากรมอู่ทหารเรือ ทำการตามคำสั่งกองทัพเรือ ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียกว่า "ผู้ว่าจ้าง" ฝ่ายหนึ่ง กับ บริษัทสหสายล้นต์ จำกัด ตั้งสำนักงานอยู่ เลขที่ 158/2 ถนนสุขุมวิท ตำบลสามเสน อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร โดยนายสันต์ เยาวลย์ศรี ตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียกว่า "ผู้รับจ้าง" อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงทำสัญญากันมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้รับจ้างสัญญาว่า จะจัดหาสิ่งของสัມภาระที่ดีและช่างฝีมือที่ดี เพื่อประกอบ การซ่อม ทำเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ และเรืออนันตนาคราช ที่ตำบลศิริราช อำเภอบางกอก น้อย จังหวัดธนบุรี ให้ถูกต้องตามรูปแบบและรายการที่แนบท้ายสัญญานี้ทุกประการ

เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินงานตามสัญญา ผู้รับจ้างได้นำหนังสือค้ำประกัน ความรับผิดชอบตามสัญญาของธนาคารทหารไทย จำกัด ภายในวงเงินร้อยละห้าของเงินค่าจ้าง ตามสัญญานี้ คิดเป็นเงิน 17,460.00 บาท (หนึ่งหมื่นเจ็ดพันสี่ร้อยหกสิบบาทถ้วน) ตาม หนังสือค้ำประกันเลขที่.....ลงวันที่.....มีอายุการค้ำประกัน ตั้งแต่.....ถึง.....มามอบให้ผู้ว่าจ้างยึดถือไว้ตั้งแต่วันที่ทำสัญญาจ้าง เติร์ยมการหรือกำลังทำงานจ้างนี้อยู่ก็ดี กรรมการตรวจการจ้างหรือผู้แทนมีสิทธิที่จะเข้าไป ตรวจการงานได้ทุกเวลา ผู้รับจ้างหรือผู้แทนผู้รับจ้างจะต้องให้ความสะดวกหรือช่วยเหลือ ตามสมควร ถ้ากรรมการตรวจการจ้างหรือผู้แทนเห็นงานอันหนึ่งอันใดที่ทำไปนั้นไม่ถูกต้อง ตามรายการละเอียดแล้ว กรรมการตรวจการจ้างหรือผู้แทนสงวนไว้ซึ่งอำนาจที่จะสั่งให้ หยุดงานนั้นได้ และการล่าช้าอันเนื่องมาจากเหตุข้อนี้ ผู้รับจ้างจะคิดยึดเวลาเอาจากผู้ว่าจ้าง ไม่ได้

การที่มีคณะกรรมการตรวจการจ้างหรือผู้แทนสำหรับควบคุมดูแลการงานอีกชั้นหนึ่ง นี้ หากได้ทำให้ผู้รับจ้างพ้นความรับผิดชอบตามสัญญานี้แม้แต่ข้อหนึ่งข้อใดไม่ ผู้รับจ้างสัญญาว่า จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขและจัดทำงาน ซึ่งได้ตรวจพบว่าไม่ได้ทำไปโดยความซื่อสัตย์สุจริต และปรากฏว่าไม่ประณีตเรียบร้อยนี้ ให้เรียบร้อยดีภายใน 15 วัน

ข้อ 17. กรรมการตรวจการจ้างหรือผู้แทนทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะสั่งให้ผู้รับจ้าง เปลี่ยนนางงานคนหนึ่งคนใดของผู้รับจ้างได้ ในเมื่อปรากฏว่าไม่มีความสามารถหรือไม่มี อำนาจบังคับบัญชาคนงาน และผู้รับจ้างสัญญาว่าจะจัดหาคนอื่นมาทำการแทนต่อไปโดยทันที กับไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายหรือขยายกำหนดเวลาทำการให้แล้วเสร็จออกไปอีก

ข้อ 18. ผู้รับจ้างสัญญาว่าจะไม่เอางานส่วนใดส่วนหนึ่ง แห่งสัญญานี้ไปให้ผู้อื่น รับจ้างช่วยไปอีกทอดหนึ่ง โดยมีได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้ว่าจ้าง

ข้อ 19. ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะทำการแก้ไขหรือเพิ่มเติมหรือลดงานจากแบบและ รายการเดิมได้ทุกอย่าง โดยไม่ต้องเลิกสัญญานี้ การเพิ่มหรือลดงานจักต้องคิดและตกลง ราคาใหม่และถ้าจะต้องเพิ่มหรือลดเงินหรือยึดเวลาออกไปอีก ก็จะได้ตกลงกัน ณ บัดนั้น

ข้อ 20. การยื่นใบเลิกเงินค่าจ้างจะต้องยื่นต่อกรรมการตรวจการจ้างหรือผู้แทนเพื่อลงชื่อรับรองว่าได้ทำถูกต้องตามสัญญาแล้ว ผู้ว่าจ้างจึงจะจ่ายเงินให้ภายในเวลาอันสมควร

ข้อ 21. ผู้รับจ้างจะต้องสร้างโรงงานและโรงเก็บของ ๆ ตนเอง จะต้องระมัดรักษาความสะอาดเก็บขยะมูลฝอยและเศษอาหารซึ่งคนงานของผู้รับจ้างได้ทำไว้จนทุกวัน

ข้อ 22. ผู้รับจ้างจะต้องกลบเกลื่อนพื้นดินซึ่งได้ทำการก่อสร้างงานรายนี้ให้เรียบร้อยดั่งเดิมเศษอิฐ ไม้ ปูน ทราย โรงงานและส้วม จะต้องขนไปให้พ้นบริเวณภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ผู้ว่าจ้างได้รับมอบงานจากผู้รับจ้างเป็นต้นไป

สัญญานี้ทำขึ้นเป็น 2 ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างเก็บไว้ฝ่ายละ 1 ฉบับ ทั้งผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างได้ลงลายมือชื่อพร้อมทั้งประทับตราไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานแล้ว

ลงชื่อ พล.ร.ท.อุดม สุกข์คำ ณ อยุธยา	ผู้ว่าจ้าง
ลงชื่อ นายสันต์ เนาวสัยศรี	ผู้รับจ้าง
ลงชื่อ น.อ.อุระ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	พยาน
ลงชื่อ น.ต.หญิง พันธุ์ทิพย์ เจ้าประสงค์	พยาน
ลงชื่อ น.ต. ธัชทอง จันทรางศุ	พยาน
ลงชื่อ ว่าที่ ร.ต.สำเนียง มินาภา	พยานและผู้เขียน

(ต้นฉบับปิดอากร 349.20 บาท)

นอกจากนี้ยังมีการจ้างเหมาซ่อมเรือพระราชพิธีครั้งที่สอง จำนวนเงิน 1,899,000 บาท กำหนดให้แล้วเสร็จภายใน 270 วัน และสัญญาการซ่อมเรือพระราชพิธีครั้งที่สาม พ.ศ. 2524 เพื่อสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี อีกจำนวนเงิน 7,290,000 บาท เรือที่ทำการซ่อมมีเรือเสื่อทะยานชล เรือค่านวณลินธุ์ เรือพาลีรังทวีป เรือสุครินครองเมือง เรือครุฑเพินเห็จ เรือครุฑเทร์จไตรจักร เรือสุรวายุภักษ์ เรือสุรปักษ์ เรือกระบี่ราญรอนราชนัด

เรือกระบี่ปราบเมืองมาร เรือเอกไชยเหินหาว เรือเอกไชยหลาวทอง เรือพระที่นั่ง
สุพรรณหงส์ เรือทองขวานฟ้า เรือทองขำปิ่น เรือรุ่งประสาธสาย เรือแดงโม และเรือ
อิเหลือง (สมภพ ภิมพย. 2526 : 190)

นอกจากนี้รัชกาลที่ 9 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีที่ยิ่งใหญ่คือ การเสด็จ
พยุหยาตราชลมารค ในโอกาสที่กรุงรัตนโกสินทร์ ครบรอบ 200 ปี ในวันที่ 5 เมษายน
2525 และกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค ในวันที่ 13 เมษายน โดยอันเชิญพระพุทธรูป
สี่องค์แห่ออกเพื่อให้ประชาชนได้สรงน้ำในวันสงกรานต์ อันเป็นวันขึ้นปีใหม่ของชาวไทย
และถือเป็นสิริมงคลในการฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี การจัดกระบวนพยุหยาตราของ
ทั้งสองวันนี้ได้ใช้แผนผังการจัดริ้วกระบวนแบบเดียวกันเพียงแต่ว่าในวันที่ 13 เมษายน
มิได้อัญเชิญเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ออกด้วยเท่านั้น การจัดริ้วกระบวนพยุหยาตราชลมารค
ครั้งนี้ พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ทรงเป็นแม่กองปรับปรุงการจัดริ้ว
กระบวนจนดูโอ้อวดตระการตายิ่ง

ริ้วกระบวนพยุหยาตราชลมารค วันที่ 5 เมษายน 2525

เรือทองขวานฟ้า	(เรือประตู่หน้า)	เรือทองขำปิ่น
เรือเสด็จดำรง		เรือเสด็จยานชล
เรือตั้ง 2	เรือกลองนอก	เรือตั้ง 1
	(อิเหลือง)	
	ปี่ชวา กลองแขก	
เรือตั้ง 4		เรือตั้ง 3
เรือตั้ง 6	เรือตำราวนอก	เรือตั้ง 5
เรือตั้ง 8		เรือตั้ง 7
เรือตั้ง 10		เรือตั้ง 9

เรือสุรปักษ์ (กลองชนะ)	เรือสุรวาสุภักษ์ (กลองชนะ)
เรือตั้ง 12	เรือตั้ง 11
เรือตั้ง 14	เรือตั้ง 13
เรือกระบี่ปราบเมืองमार (กลองชนะ)	เรือกระบี่ราญรอนราชนั (กลองชนะ)
เรือตั้ง 16	เรือตั้ง 15
เรือตั้ง 18	เรือตั้ง 17
เรือสุครีพครองเมือง (สังข์แตร)	เรือพาลีรังทวีป (สังข์แตร)
เรือตั้ง 20	เรือตั้ง 19
เรือตั้ง 22	เรือตั้ง 21
เรือตำรวจใน	
เรือครุฑเต็วจไตรจักร (มโหระทึก)	เรือครุฑเห็นเห็น (มโหระทึก)
เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช ตั้งบนบก เชิญพระชัย มีเครื่องสูง ขงสามชาย (แดงโม) (ผู้บัญชาการทัพเรือ)	
เรือเอกไชยกลางทอง (มโหระทึก)	เรือเอกไชยเห็นหาว (มโหระทึก)
เรือแซง 2 (ตำรวจหลวง)	เรือแซง 1 (ตำรวจหลวง)
เรือแซง 4 (ตำรวจหลวง)	เรือแซง 3 (ตำรวจหลวง)

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
พระที่นั่งทรง ทอดบัลลังก์กัญญา
(เก้าอี้) พระราชอาสน์
มีเครื่องสูง ชงสามชาย

เรือแข่ง 6 (ตำรวจหลวง)

เรือแข่ง 5 (ตำรวจหลวง)

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์
ทอดบัลลังก์กัญญา (เก้าอี้)
พระราชอาสน์
เรือแข่ง 7 (กรมวัง)

กระบวนพระราชอิสริยยศอย่างน้อย แพ้เชิญพระชัย (หลังช้าง)
ไปยังนันทนลาที่องสนามหลวง

นำริ้ว	1
ชงสามชาย	2
มโหรีทีก	2
กลองชนะ	40
จำปี จำกลอง	3
แตรฝรั่ง	20
แตรทอง	4
สังข์	2
เครื่องสูงหน้า 7 ชั้น	2
เครื่องสูงหน้า 5 ชั้น	6
บังแทรก	4

เครื่องสูงหลัง 7 ชั้น	2
เครื่องสูงหน้า 5 ชั้น	4
บังแทรก	2
กำกับเครื่องสูง	2
สารวัตรนคร	1
สารวัตรกระบวน	1
ผู้กำกับกระบวน	1

ราชรถเชิญพระชัย

คนฉุดชัก (หน้า 16)	24
(หลัง 8)	
กำกับราชรถ	2
บังพระสุริย์	1
พระกลด	1
อินทร์ เชิญพุ่มดอกไม้ทอง 8	
พรหม เชิญพุ่มดอกไม้เงิน 8	16
กำกับกระบวนหลัง	2
ประคองพระชัย	1
สารธีราชรถ	1

ลักษณะหน้าที่ และความเป็นมาของเรือพระที่นั่งและเรือในริ้วกระบวน

ในการเสด็จพระราชดำเนินทางน้ำของพระเจ้าอยู่หัวในสมัยโบราณนั้นเข้าใจว่า
แต่ก่อนจะมีเรือ 2 ลำสำหรับ เป็นเรือทอง อันหมายถึงเรือที่แกะสลักลวดลายและลงรักปิดทอง

สำหรับหนึ่ง จะใช้เป็นเวลาเสด็จในกระบวนที่เป็นพระราชพิธี ส่วนอีกสำหรับหนึ่งเป็นเรือไม้ ซึ่งมักจะใช้ทรงในเวลาปกติทั่วไป ไม่ปะปนกัน

จากการจัดริ้วกระบวนเรือ จะมีชื่อเรือต่าง ๆ มากมายที่มาร่วมในกระบวน ซึ่งเรือเหล่านี้มีลักษณะแตกต่างกันไปตามความสำคัญและลักษณะที่มาคือ

1. เรือประดู่ มีลักษณะเป็นเรือกราบ กลางลำมีัญญา เรียกกัณฑ์ว่า เรือกราบ ัญญา ทำหน้าที่เป็นเรือนำริ้วกระบวน มีข้าราชการผู้ใหญ่ชั้นปลัดทูลฉลองนั่งในัญญาลำละ 1 ท่าน

2. เรือพิฆาต เป็นเรือรบไทยโบราณประเภทหนึ่ง มีปืนจ่ารงตั้งที่หัวเรือในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มี 5 คู่ ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มี 6 คู่ ภายหลังตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา มี 1 คู่ คือ เรือเสือทยานชล และเรือเสือคำรณสินธุ์ หัวเรือทำเป็นรูปหัวเสือ มีคฤห์สำหรับอำมาตย์ฝ่ายทหารนั่ง แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาใช้เรือแซ่ เรือพิฆาตนี้มีนายเรือ นายท้าย ฝีพาย และคนนั่งคฤห์ รวม 31 นาย

3. เรือดั่ง เป็นเรือไม้ทาสีน้ำมัน ไม่มีลวดลายอย่างใด ใช้เป็นเรือกระบวนสายนอก กลางลำมีคฤห์ ซึ่งมีนายทหารนั่งลำละ 1 นาย ในเรือนี้มีพลปืน 4 นาย และมีนายเรือ นายท้าย และฝีพายลำละ 29 - 35 คน ขึ้นอยู่กับขนาดของเรือและมีคนกระทุ้งเส้า ลำละ 2 นาย เรือที่กระทุ้งเส้าในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นพวกเรือไชย ซึ่งเป็นเรือชนิดที่มีทวนหัวตั้งสูงและงอนขึ้นไป ซึ่งกล่าวว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับเรือกิ้ง แต่ไม่ทราบว่าเป็นเรือชนิดตรงไหน แต่ปัจจุบันเรือดั่งหัวเรือปิดทองถ้าหัวเรือยังเขียนลายน้ำยา ใช้เป็นเรือประจำยศพระราชอาคันตุกะ

4. เรือกลองนอก-กลองใน เป็นพวกเรือกราบ มีนายเรือ นายท้าย และฝีพายลำละ 30 คน นายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการกระบวนพยุหยาตราตั้งคฤห์พร้อมทนายในเรือกลองนอก และมีผู้บัญชาการกระบวนพร้อมทนาย นั่งคฤห์เรือกลองใน ภายในเรือมีพนักงานเป่าขลุ่ยและกลองแขกบรรเลงลำละ 6 นาย

5. เรือตำรวจนอก-ตำรวจใน ใช้เรือกราบ มีนายเรือ นายท้าย และฝีพาย ในสองลำไม่เท่ากัน ลำหนึ่งมี 22 นาย ลำหนึ่งมี 27 นาย มีพระตำรวจหลวงชั้นปลัดกรม นั่งคฤห์

6. เรือรูปสัตว์ เป็นเรือที่แกะสลักหัวเรือเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ทั้งสัตว์จริงและ สัตว์ในเทพนิยาย ความเป็นมาของเรือรูปสัตว์ หรือที่เดิมเรียกว่า เรือศิระษะสัตว์นี้ สันนิษฐานอาจจะเกิดขึ้นได้ 2 ทาง คือ

1. อาจได้รับอิทธิพลมาจากทางเขมร ทั้งนี้เพราะที่ปราสาทหินนครวัดได้มีภาพ สลักรูปเรือที่มีหัวเรือเป็นหน้าสัตว์ เช่น หน้าหงส์ หน้านาค หน้าพราหมณ์ ซึ่งอาจทำขึ้น เพื่อความสวยงาม ปราสาทหินนครวัดมีอายุระหว่าง พ.ศ. 1653 - 1720

2. อาจได้รับอิทธิพลจากอินเดีย ซึ่งที่อินเดียนั้นบรรดาขุนรจนจะมีตราประจำ ตำแหน่งของตนติดอยู่ที่ถัก แต่ไทยเรานำมาเป็นตราติดที่เรือ คือ ทำเป็นรูปหัวเรือเสีย เวลาเข้าไปในริ้วกระบวนก็ทราบว่าเป็นของกรมใดหรือของขุนนางผู้ใด และแต่เดิม ขุนนาง หรือเสนาบดีถ้ามิได้ตามเสด็จ ก็ไม่ได้เข้าไปในริ้วกระบวน แต่ในสมัยหลังแม้ว่าตัว เสนาบดีจะมีได้ตามเสด็จก็เกณฑ์เรือไปโดยตนเองไม่ต้องควบคุมไปก็ได้

จากข้อสันนิษฐานนี้อาจจะกล่าวได้ว่า เรือรูปสัตว์ของไทยคงได้รับอิทธิพลมาจาก อินเดีย เพราะแม้แต่ตราประจำตำแหน่งของเสนาบดีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุง รัตนโกสินทร์ตอนต้น มักใช้รูปสัตว์ทั้งสิ้น เช่น ราชสีห์ คชสีห์ ครุฑ นาค ฯลฯ ตราตำแหน่ง นี้มีปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะศักดินาซึ่งตั้งขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. 1998 แล้ว และเรือรูปสัตว์นี้จากพงศาวดาร ปรากฏขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พ.ศ. 2076 ซึ่งพระองค์ทรงแก้เรือแซ่เป็นเรือชัย และเรือรูปสัตว์ต่าง ๆ เพื่อจะให้ตั้งปืน ใหญ่ที่หัวเรือได้ เรือรูปสัตว์นั้นถ้าเป็นเรือดั่งน่าจะทำเป็นคู่ คือ เรือครุฑ 1 คู่ เรือกระบี่ (ลิง) 2 คู่ และจะเห็นได้ว่าเรือเสนาบดีและเรือประตู่เป็นเรือรูปสัตว์จากตราตำแหน่งของ ตนทั้งสิ้นจึงได้กล่าวว่าเรือรูปสัตว์นั้นมาจากตราตำแหน่งนั่นเอง เพราะเมื่อเทียบเรือรูปสัตว์ กับตำแหน่งเสนาบดีที่ลดหล่นลงมาก็จะเห็นตรงกัน

เรือพระที่นั่งก็มีหัวเรือเป็นรูปสัตว์ ตามพระราชลัญจกร เช่นกันอย่างเช่น เรือครุฑ มีพระราชลัญจกร "พระครุฑพ่าห์" หัวเรือแต่เดิมก็ทำเป็นรูปครุฑเท่านั้น และมีเรือนารายณ์ ทรงสุบรรณ ซึ่งเดิมก็มีแต่รูปครุฑเปล่า ๆ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้ทำองค์พระนารายณ์เต็มเข้าไปด้วย หรือเรือพาลีรังทวีปและเรือสุครีพครองเมือง ซึ่งเป็นเรือของพวกกองอาสา เช่น กรมชนทองซ้าย กรมชนทองขวา ก็มีตราเป็นรูปสิงห์ ซึ่งเรียกว่า "กระบี่ชู" "

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรือครุฑซึ่งมีชื่อว่า "เรือมงคลสุบรรณ" ซึ่งก็ได้มีองค์พระนารายณ์อยู่ด้วย แต่ทำเป็น "ครุฑยุดนาค" ดังปรากฏในบทเห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ (เจ้าฟ้ากุ้ง) ที่ว่า "เรือครุฑยุดนาคหัว" นั้นเอง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เรือรูปสัตว์นี้ ก็มีชื่อเท่าที่ปรากฏในรัชกาลที่ 4 คือ

เรือครุฑ มีชื่อว่า "ครุฑเหินเห็จ" และ "ครุฑเตร็จไตรจักร"

เรือพญาวานร มีชื่อว่า "พาลีรังทวีป" และ "สุครีพครองเมือง"

เรืออสุร มีชื่อว่า "อสุรวายุภักษ์" และ "อสุรปากี"

เรือกระบี่ มีชื่อว่า "กระบี่ราญรอนราชนา" และ "กระบี่ปราบเมืองมาร" เป็นต้น

แต่ชื่อของเรือรูปสัตว์ที่กล่าวถึงแล้วนั้น ปรากฏว่ามีแตกต่างไปจากชื่อในทำเนียบ

ครั้งรัชกาลที่ 1 อยู่ 3 ลำ คือ

เรืออสุรปากี	ในทำเนียบมีชื่อว่า	เรืออสุรปากี
เรือพาลีรังทวีป	ในทำเนียบมีชื่อว่า	เรือพาลิลังทวีป
เรือครุฑเหินเห็จ	ในทำเนียบมีชื่อว่า	เรือครุฑเหินระเห็จ

เรือรูปสัตว์นี้แต่ละลำมีปืนจ่ารงประจำลำละ 1 กระบอก อาวุธอื่นมีเช่น ดาบ ทวน หอก ง้าว และมีหางนกยูงประดับ มีนายเรือ นายท้าย และฉีพายลำละ 37 นาย มีนายเล้า 2 นาย ผู้เชิญธงสามชายทางท้ายเรือหรือที่เรียกว่านักสราชลำละ 1 นาย ผู้เชิญธงสามชายนี้ ในสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของตำรวจ

ในคฤห์เรือกระบี่ และเรือสุร มีนายทหาร 1 นาย พลปืนเล็ก 6 นาย นั่งประจำ ส่วนในคฤห์ เรือญาวานรและเรือครุฑ เป็นเรือกลองชนะ มีเจ้าหน้าที่กลองล่ำละ 10 นาย อาจจะมีเพิ่มเป็น 6 ลำ หรือลดเหลือ 2 ลำ

สำหรับเรือรูปสัตว์ที่เหลือนอยู่ในปัจจุบันมี

1. เรือครุฑเหินเห็จ ลำเดิมสร้างในรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นเรือรูปสัตว์พื้นดำ ยาว 13 วา 1 คอก 1 คีบ กว้าง 4 คอก ลิก 1 คอก 10 นิ้ว กำลัง 5 คอก 1 คีบ 11 นิ้ว แต่ได้ถูกระเบิดเสียหายในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กรมศิลปากรได้เก็บหัวเรือและท้ายเรือไว้ และสร้างขึ้นใหม่เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2505 น้ำหนัก 7 ตัน กว้าง 1.59 เมตร ยาว 27.50 เมตร ลิก 0.59 เมตร กินน้ำลึก 0.32 เมตร ฝีพาย 38 คน นายท้าย 2 คน
2. เรือครุฑไตรจักร ลำเดิมเป็นเรือพื้นดำ ยาว 13 วา 1 คอก 1 คีบ กว้าง 3 คอก 1 คีบ 6 นิ้ว ลิก 1 คอก 9 นิ้ว กำลัง 5 คอก 1 คีบ 7 นิ้ว ลำเก่าถูกระเบิดชำรุด กรมศิลปากรเก็บหัวเรือและท้ายเรือไว้ ลำปัจจุบันสร้างใหม่ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2511 น้ำหนัก 5.97 ตัน กว้าง 1.90 เมตร ยาว 27.10 เมตร ลิก 0.52 เมตร กินน้ำลึก 0.29 เมตร ฝีพาย 34 คน นายท้าย 2 คน
3. เรือพาลีรังทวีป ลำเดิมเป็นเรือพื้นดำ น้ำหนัก 6.97 ตัน ยาว 13 วา 3 คอก กว้าง 4 คอก ลิก 1 คอก 2 นิ้ว กำลัง 5 คอก 5 นิ้ว หรือยาว 27.54 เมตร กว้าง 1.99 เมตร ลิก 0.49 เมตร กินน้ำลึก 0.31 เมตร หัวเรือกว้างมีช่องสำหรับติดตั้งปืนใหญ่บรรจุทางปากกระบอกได้ 1 กระบอก ขนาดปากกระบอก 65 มม. เหนือช่องปืนแกะเป็นรูปขุนกระบี่สีเขียว ฝีพาย 34 คน นายท้าย 1 คน
4. เรือสุคริพครองเมือง ลำเดิมเป็นเรือพื้นดำ น้ำหนัก 6.56 ตัน ยาว 14 วา กว้าง 3 คอก 1 คีบ 10 นิ้ว ลิก 1 คอก 3 นิ้ว กำลัง 5 คอก 4 นิ้ว หรือยาว 27.45 เมตร กว้าง 1.39 เมตร ลิก 0.59 เมตร กินน้ำลึก 0.31 เมตร หัวเรือกว้างมีช่องสำหรับติดตั้งปืนใหญ่บรรจุทางปากกระบอกได้ 1 กระบอก ขนาดปากกระบอก 65 มม. เหนือช่องปืนแกะเป็นรูปขุนกระบี่สีแดง

5. เรือกระบี่ปราบเมืองมาร ลำเดิมเป็นเรือพื้นดำ ยาว 13 วา 2 คอก 1 คืบ กว้าง 4 คอก ลึก 1 คอก กำลัง 5 คอก 4 นิ้ว ลำเดิมถูกระเบิดเสียหาย กรมศิลปากรเก็บหัวเรือท้ายเรือไว้ส่วนลำปัจจุบันสร้างใหม่เมื่อ พ.ศ. 2510 น้ำหนัก 5.62 ตัน ยาว 26.80 เมตร กว้าง 2.10 เมตร ลึก 0.51 เมตร กินน้ำลึก .25 เมตร ฝีพาย 36 นาย นายท้าย 2 นาย หัวเรือมีช่องสำหรับติดตั้งปืนใหญ่ 1 กระบอก ขนาด 65 มม. เหนือช่องปืนแกะเป็นรูปขนกกระที่สีขาว

6. เรือสุรเวทย์ โขนเรือเป็นรูปครึ่งยักษ์ครึ่งนก ส่วนบนเป็นยักษ์ ส่วนล่างเป็นนก องค์เป็นสีม่วง

7. เรือสุรปักษี โขนเรือเป็นรูปครึ่งยักษ์ครึ่งนก ส่วนบนเป็นยักษ์ส่วนล่างเป็นนก องค์เป็นสีเขียว

8. เรือแซ มีรูปร่างเป็นเรือไซโกแลน หัวท้ายเขียนลายน้ำยา มีตัวอย่างคือเรือเลื้อยทะเล เรือเสือคำณลินธุ์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 พลพายเรือแซหน้ากระบวนเป็นพวกมอญ

9. เรือแซง ใช้เรือกราบ เป็นเรือของทหาร เรือแซงอยู่ตรงเรือพระที่นั่งในริ้วกระบวนมักมี 2 คู่

10. เรือรื้อ หมายถึงว่า เรือที่เข้ากระบวนยาวเป็นเส้นเป็นสาย หลายเส้น หลายสายเรียงขนานกัน คือ บรรดาเรือทุกลำที่ต้องเกณฑ์เข้ากระบวนแล้วจัดเป็นเรือรื้อทั้งสิ้น และเรือกระบวนโดยมากมีธงประจำเรือ ตั้งแต่เรือพระที่นั่งเป็นต้นลงไป ถ้าเป็นเรือที่มีโขงนอนก็มีธงทั้งหัวเรือและท้ายเรือ ถ้าเป็นเรือรูปสัตว์ก็มีธงแต่ท้ายเรือ บรรดาเรือแซงก็ปักธงท้ายทุกลำ จึงสมกับคำที่ว่า "เรือรื้อทิวธงสลอน"

11. เรือกิ่ง ในริ้วกระบวนจัดเป็นเรือที่เป็นเครื่องประดับยศ เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลพระเจ้าปราสาททอง บ้างก็ว่าในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2163 - 2171) กล่าวว่า พระองค์มีรับสั่งให้เอากิ่งดอกเลาประดับเรือ ต่อมาภายหลังพนักงานจึงคิดเขียนลายกิ่งไม้ประดับไว้ที่หัวเรือ ไปรดเกล้าฯ ให้เรียกชื่อเรือชนิดนั้นว่า "เรือพระที่นั่งกิ่ง" คือ เป็นเรือชั้นสูงสุดมิโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์

ขึ้นโดยประทับ เว้นแต่บางครั้งโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเรือทรงผ้าไตร หรือผ้าทรงสะพักพระพุทธรูป หรือพานพุ่มดอกไม้และเป็นเรือทรงพระชัย ในกระบวนพยุหยาตราชลมารค ถวายผ้าพระกฐิน เรือพระที่นั่งกึ่งที่เคยใช้เป็นเรือทรงผ้าไตรแต่เดิมมาที่ปรากฏในทำเนียบแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาคือ พระที่นั่งศรีสมรรตโยธย ต่อมา พ.ศ. 2470 มีเรือพระที่นั่งประภัสสรโยช ซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งเอกโยช มิใช่เรือพระที่นั่งกึ่ง แต่ในรัชกาลปัจจุบันเรือพระที่นั่งประภัสสรโยชชำรุด (ผุพังเหลือแต่หัวเรือ) จึงใช้เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช ซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งกึ่งแทน

เรือพระที่นั่งกึ่งนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มี 9 ลำ เมื่อเวลาอยู่ในริ้วกระบวน เรือพระที่นั่งกึ่ง จะทอดบัลลังก์บุษบก ปักฉัตรเครื่องสูงกลางลำ ทั้งตอนหน้าและตอนหลังบุษบกดังนี้

ฉัตร 7 ชั้น หน้า 1 องค์ หลัง 1 องค์

ฉัตร 5 ชั้น หน้า 3 องค์ หลัง 2 องค์

มีเจ้าพนักงานกันพระกลด 1 นาย บังพระสุรย์ 1 นาย และอยู่งานพัดโบก 1 นาย เบื้องหน้าบุษบกมีเจ้าพนักงานประโคมแตรวง 6 นาย แตรฝรั่ง 8 นาย มโหรี 2 นาย นักสราขเชิญธงท้ายเรือ 1 นาย สมัยรัชกาลที่ 4 มีนักสราขเชิญธงหน้าเรือด้วยอีก 1 นาย

เรือพระที่นั่งกึ่งนี้มีนายเรือ นายท้าย และฉิพายดังนี้

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช มีนายเรือ 2 นาย

 นายท้าย 2 นาย

 ฉิพาย 54 นาย

เรือพระที่นั่งประภัสสรโยช นายเรือ 2 นาย

 นายท้าย 2 นาย

 ฉิพาย 43 นาย

พายที่ใช้ในเรือพระที่นั่งกึ่งจะเป็นพายทอง และฉิพายจะพายในท่านกบิน เรือกึ่งนี้ อาจจะเอาแบบอย่างมาจากเรือค้าขายลำใหญ่ ๆ ของพม่า เว้นแต่ของเขาไม่มีกึ่งเท่านั้น ถ้าเอากิ่งดอกเลาปักขึ้นที่หัวเรือ ท้ายเรือ ก็เหมือนเรือกึ่งของเรา

12. เรือคู่ชัก เดิมใช้สำหรับเป็นเรือชักลากเรือพระที่นั่งชนิดพายไม่ได้ เรียก
ว่า เรือพระที่นั่งขนานหรือบัลลังก์ขนาน แต่ต่อมาได้เลิกใช้ไปเพราะไม่สะดวกรวดเร็ว
เรือพระที่นั่งขนานจึงเปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า เรือทองแขวนฟ้า และเรือทองบ่าบิน เรือทั้งสอง
ลำนี้นำหน้าเรือพระที่นั่งลำทรงเรือทองแขวนฟ้า (หรือบางทีก็เป็น ทองแขวนฟ้า) ใช้พล
พายเป็นคนชาวบ้านใหม่ขึ้นกับหลวงสุเรนทรวิชิต ส่วนเรือทองบ่าบิน ใช้พลพายเป็น
ชาวบ้านโพธิ์เรียงขึ้นอยู่กับหลวงอภัยเสนา และตรงกับครั้งกรุงศรีอยุธยาทุกอย่าง ผิดกัน
แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์ว่าเป็น "เรือพระที่นั่ง" ตามแบบชั้นหลังว่าเป็นเรือคู่ชัก ซึ่งมีหัวเรือ
และท้ายเรือปิดทองห้อยพู่สีแดงและลัทธิลวดลายหลังคากัญญานั้นปักกลายทองเต็มทั้งผืน แต่
เรือดังทั่วไปหัวเรือและท้ายเรือไม่ปิดทอง ห้อยพู่สีขาวกับลัทธิลวดลายหลังคากัญญาปักทอง
เฉพาะตรงตรงขอบ

เรือดังคู่ชักมีลัทธิผิดกับเรืออื่นที่แท้เสด็จ เพราะเรือพระที่นั่งนั้น บรรดาพลพาย
ต้องถูกคัดเลือกเอาแต่เฉพาะพวกที่มีกำลังพายเรือ แล่นเร็ว และพายทนกว่าพลพายของ
เรืออื่น เรือดังคู่ชักต้องพายนำให้เห็นทันหน้าเรือพระที่นั่ง ถ้าหากจะหนีไม่พ้นพอหัวเรือพระที่นั่ง
เกี่ยวแนวท้ายเรือคู่ชักเข้าไปเรียกกันว่า "เข้าดั่ง" เรือคู่ชักก็ใช้อายกล้างคัดเรือให้ใกล้
กันจนช่องน้ำแคบ เรือพระที่นั่งไม่สามารถจะพายแทรกกลางแข่งขันไปได้

เหตุที่เลือกแต่ชาวบ้านใหม่ และชาวบ้านโพธิ์เรียง เป็นฝีพายเรือคู่ชักก็เพราะ
ชาวบ้านทั้งสองนั้นชำนาญการพายเรือมาก จึงได้ถูกเลือกมาทุกคราว

เรือทองแขวนฟ้านั้นเข้าใจว่าเดิมมีชื่อว่า เรือแขวนฟ้า ที่เรียกเช่นนั้นอาจจะ
หมายถึงเรือทางที่เป็นเรือเร็วสำหรับใช้ในเวลาออกรบด้วย และคงจะเร็วเหมือนบินใน
อากาศ จึงเรียกว่า เรือแขวนฟ้า ต่อมาเมื่อเสร็จสิ้นสงครามแล้วจึงนำเรือมาปิดทองตกแต่ง
ให้งดงาม จึงเรียกว่า เรือทองแขวน และเอานำหน้าเรือพระที่นั่ง ลำทรงในกระบวนแห่
เสด็จขลมารด จึงเรียกว่า "เรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า" ทั้ง 2 ลำ และใช้เป็นแบบต่อมา
แต่จะเปลี่ยนเป็นเรือดังคู่ชักมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาหรือมาเปลี่ยนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
ก็ไม่อาจทราบได้

13. เรือไชย เป็นเรือชนิดที่มีทวนหัวตั้งสูงขึ้นไปเป็นงอน มีลักษณะเช่นเดียวกับเรือกิ่ง เรือชัยนี้เดิมเป็นเรือที่ข้าราชการนั่งในเรือกระบวน และมีพนักงานคอยกระทุ้งเสาให้จังหวะ แต่ถ้าเป็นเรือที่นั่งเจ้านาย และเรือประตูละแวก เรียกว่า เรือเอกไชย

ที่ปรากฏในโคลงพระราชนิพนธ์ทวาทศมาสนั้นมีชื่อว่า เรือไชยเหินหาวขึ้นอยู่กับหลวงอภัยเสนาและเรือหลวงทองเอกไชย ขึ้นอยู่กับหลวงสุเรนทรวินิต หลังคาเรือคาดผ้าสีแดงลายก้านแย่ง เรือตกแต่งด้วยลายน้ำ (ลงรักปิดทอง) มีนักสราษถือธงทั้งหน้าเรือและท้ายเรือ มีกลองโหระทึก และดนตรีประจำในเรือมีอาวุธประจำอย่างละคู่ คือ หอกขัด หางโมรี ดาบ ง้าว ทวนทอง ดาบเขลย และเขน ซึ่งล้วนติดผ้าสีแดง

เรือเอกไชยเหินหาว หรือเอกไชยเหิรหาว นั้นเป็นเรือพื้นดำ ยาว 14 วา 1 คอก 5 นิ้ว กว้าง 3 คอก 1 คืบ 10 นิ้ว ลึก 1 คอก 3 นิ้ว กำลัง 5 คอก 5 นิ้ว เรือเดิมถูกระเบิดเสียหายเมื่อ พ.ศ. 2487 กรมศิลปากรได้เก็บหัวเรือและท้ายเรือไว้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชนิธิ เมื่อพ.ศ. 2491 สำหรับลำปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่ วันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2508 มีน้ำหนัก 6.93 ตัน กว้าง 1.97 เมตร ยาว 27.50 เมตร ลึก 0.61 เมตร กินน้ำลึก 0.72 เมตร ฝีพาย 38 คน นายท้าย 2 คน

ส่วนเรือหลวงทองเอกไชย หรือเอกไชยหลวงทอง เป็นเรือพื้นดำ ยาว 14 วา 1 คอก 5 นิ้ว กว้าง 4 คอก ลึก 1 คอก 2 นิ้ว กำลัง 5 คอก 4 นิ้ว ลำเดิมนี้ถูกระเบิดเช่นเดียวกับเรือเอกไชยเหิรหาวลำปัจจุบันได้สร้างใหม่พร้อมกับลำแรกมีน้ำหนัก 7 ตัน กว้าง 1.59 เมตร ยาว 27.50 เมตร ลึก 0.59 เมตร กินน้ำลึก 0.32 เมตร ฝีพาย 38 คน นายท้าย 2 คน

14. เรือโขมดชา โขมด แปลว่า หัว ยา หมายถึง น้ำยาที่เขียนลายที่หัวเรือ แต่ลักษณะเรือโขมดชาครั้งกรุงศรีอยุธยา หัวเรือท้ายเรือ เรียบเชิดขึ้น มีลายแกะเป็นรูปกลีบบัวรับผุกผ้าตรงกลาง ตั้งคฤห์คาดผ้าแดง

15. เรือพระที่นั่งทรง เรือพระที่นั่งลำทรงถ้าเป็นกระบวนพยุหยาตราชลมาครใหญ่ ใช้เรือพระที่นั่งกิ่งทอดพระที่นั่งบุษบกเป็นที่ประทับ ปกฉัตรเครื่องสูงหักทองขวาง มีพนักงานถวายอยู่งานพระกลด บังพระสุริย์ นัดโบก มีนักสราขเชิญธงท้ายเรือ สัมมุขบุษบกมีมหาดเล็กเชิญพระแสงราชธินทอง ในการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินมีมหาดเล็กเชิญ หอกพระมหากฐินอยู่เบื้องหน้าบุษบกอีก 2 นาย ข้าราชการผู้ใหญ่ในราชสำนักหมอบเฝ้าฯ หน้าพระที่นั่งบุษบก 2 นาย (สมภพ ภิรมย์. 2526 : 185 - 198)

สรุป และอภิปรายผล

ชาติไทยเป็นชาติที่เก่าแก่มากมีเอกราชและอธิปไตยมาแต่โบราณกาล มีอารยธรรม วัฒนธรรมและวีรกรรม เป็นที่ประจักษ์แก่นักประวัติศาสตร์โดยทั่วไป มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และมรดกทางสังคมตกทอดให้ลูกหลานได้ภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของตน สถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นเอกลักษณ์อันเด่นชัดในสังคมไทย โดยเฉพาะความภักดี ของคนไทยต่อสถาบันทั้งสามหนักแน่น และมั่นคง ยากที่จะหาชนชาติใดเสมอเหมือน ชีวิต คนไทยกับเรือ จึงเป็นเรื่องที่น่าจะศึกษาหาความรู้ในหมู่คนไทยด้วยกัน เพราะเป็นเรื่อง ของคนไทยโดยตรงจะได้ช่วยกันธำรงรักษาไว้ซึ่งเป็นแบบแผนอันดีงามเพื่อพัฒนาอารยธรรม ชาติไทยเรา

สืบไป

ลักษณะการตั้งหลักแหล่งของคนไทยในสมัยก่อน และสมัยปัจจุบันที่ยังหลีกเลี่ยง ไม่ได้ ที่นิยมตั้งหลักแหล่งแถบบริเวณลุ่มแม่น้ำ เพราะชนชาติไทยเราประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมจึงตั้งหลักแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน เพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ จะสังเกตให้เห็นว่าลักษณะที่ชนชาติไทยที่ยัง ตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณทางตอนใต้ของประเทศจีนก็ดี หรือตอนที่ย้ายมาอยู่ในดินแดนบริเวณ ต่าง ๆ ของประเทศไทยในปัจจุบันก็ดี การตั้งมั่นและการตั้งหลักแหล่งของคนไทย จะยึด เอาบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ และสร้างบ้านเรือนอยู่ตามแนวฝั่งแม่น้ำทั้งสิ้น เป็นต้นว่าเมื่อสมัย อยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนก็ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่แม่น้ำแยงซีเกียง พอมาถึงสมัยกรุงสุโขทัย ตั้งกรุงสุโขทัยบริเวณแม่น้ำยม และสมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรี ตลอดจนกรุงรัตนโกสินทร์ ต่างก็ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสิ้น

นอกจากจะอาศัยน้ำจากแม่น้ำลำคลองมาใช้ในการเพาะปลูกแล้ว ราษฎรยังอาศัย แม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางคมนาคมอีกด้วย เพราะสมัยโบราณการคมนาคมไม่สะดวกเหมือน ปัจจุบันนี้ รถยนต์ รถไฟยังไม่มีใช้ การเดินทางของคนโบราณการคมนาคมต้องอาศัยช้าง

ม้า เรือแพ และการเดินเท้าเป็นสำคัญ ดังนั้นแม่น้ำลำคลองจึงเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ โดยพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง คือ เรือ จึงเห็นว่าชีวิตคนไทยกับเรือเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก ถึงแม้ในปัจจุบันการคมนาคมจะรุดหน้าไป แต่เมื่อถึงฤดูน้ำหลากบางหมู่บ้านยังใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางอยู่นั่นเอง

เรือและวิวัฒนาการในสมัยต่าง ๆ

1. สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ในสมัยนั้นราชธานีตั้งอยู่ริมแม่น้ำยม ซึ่งจากการค้นคว้าพอจะทราบได้ว่าพระร่วงทรงใช้เรือออกไปลอยกระทง หรือพิธีจองเปรียง ณ กลางสระน้ำ พร้อมทั้งเผาเทียนเล่นไฟในยามค่ำคืนเพ็ญเดือนสิบสอง
2. สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในสมัยนี้จะเห็นได้ว่าเมืองที่ล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำลำคลองหลายสาย ชีวิตความเป็นอยู่ริมน้ำของชาวกรุงเก่า จึงต้องอาศัยเรือในการสัญจรไปมา ทั้งในเวลารบทัพจับศึกก็จะใช้กระบวนทัพเรือเป็นสำคัญ จึงปรากฏว่ามีการสร้างเรือรบมากมายในสมัยนี้ ในเวลาบ้านเมืองปราศจากศึกสงคราม ย่อมใช้เรือรบฝึกซ้อมกระบวนยุทธเป็นนิจ เพราะฉะนั้นถึงฤดูน้ำหลากเป็นเวลาที่ราษฎรว่างจากการทำนา จึงเรียกระดมพลมาฝึกซ้อม กระบวนทัพเรืออาศัยฤดูกาลประจวบกับการทอดกฐิน พระเจ้าแผ่นดินจึงเสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐินโดยกระบวนเรือรบแห่แหนให้ไพร่พลรื่นเริงในการกุศล ประเพณีที่แห่เสด็จกฐินโดยกระบวนเรือยาวสืบมาจนทุกวันนี้

ในรัชกาลของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระองค์ทรงใช้เรือพระที่นั่งไชยสมุทรหงส์ ในการเสด็จประพาสทางชลมารค พระองค์ทรงคิดแบบเรือรบขึ้น 2 แบบ เป็นเรือยาวที่ทำด้วยมาดไม้อย่างเดียวกับเรือแซ แต่เปลี่ยนเป็นใช้พายให้ทหารลงประจำลำละ 60 - 70 คน เรียกว่า เรือไชย อีกแบบหนึ่งทำรูปเรือเช่นเดียวกัน แต่ให้หัวเรือกว้างสำหรับตั้งปืนใหญ่ เรียกว่า เรือศิระษัตรี เพราะเหนือช่องปืนใหญ่ขึ้นไปทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ มีครุฑ และ กระบี่ เป็นต้น

ในรัชกาลของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงเสด็จประพาสทางชลมารค โดยเรือพระที่นั่ง "ชลวิมาน" และตามที่พระราชพงศาวดารแผ่นดิน สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อคราวเสด็จไปตีเมืองเมะตะมะ ได้เสด็จจากกรุงทางเรือ "พระโหราาชครุ อธิบดีทิจาจารย์ก็ลั่นฆ้องชัยให้พายเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ อันทรงพระนุทธูปฎิมากรทองนพคุณ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถวายพระนามสมญา "พระชัย" นั้นไปก่อน แล้วเรือกระบวนหน้า ทั้งปวงไปโดยลำดับ"

ในรัชกาลของสมเด็จพระเอกาทศรถ พระองค์ทรงจัดให้มีการแข่งเรือเพื่อเป็นการฝึกซ้อมทหาร เรือพระที่นั่งในสมัยนี้ก็โต้แข่ง เรือวสุพรรณหงส์พยุหยาตรา เรือศรีสมรรถไชย เรือไกรสรขนิมาย เรือพระครุฑพาดหน้า เป็นต้น

ในรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถพระองค์หนึ่ง ในสมัยนี้บ้านเมืองจึงเจริญรุ่งเรืองมาก เนื่องด้วยพระองค์มีการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศมากมาย ทั้งยังสร้างเมืองละโว้หรือลพบุรี ให้เป็นราชธานีรอง จึงมีการเสด็จโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นล่องตามแม่น้ำป่าสักอยู่เป็นนิจ และในบางโอกาสก็โปรดเกล้าฯ ให้จัดกระบวนเรือหลวงออกมารับราชทูต และพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศสจากกรุงศรีอยุธยาไปยังเมืองลพบุรี

ในรัชกาลของพระเจ้าสรรเพชญ์ที่ 8 หรือที่รู้จักกันดี คือ พระเจ้าเสือ พระองค์ได้เสด็จประพาสโดยเรือพระที่นั่งเอกไชยไปเมืองสาครบุรี หรือจังหวัดสมุทรสาครในปี พ.ศ. 2248 ในการเสด็จไปครั้งนี้เพื่อทรงเบ็ด โดยที่พันท้ายนรสิงห์เป็นนายท้ายเรือ ครั้นเสด็จไปถึงตำบลโคกขามซึ่งคลองคดเคี้ยวมาก อีกอย่างหนึ่งน้ำก็เชี่ยว จึงทำให้หัวเรือพระที่นั่งเอกไชยโดยกระทบกิ่งไม้ใหญ่ข้างตลิ่งหักลงมา ซึ่งทำให้สมเด็จพระเจ้าเสือทรงจนพระทัยจึงต้องสั่งให้ทหารปลุกศาลเพียงตาแล้วทำการประหารชีวิตตัดศีรษะพันท้ายนรสิงห์ พร้อมกับนำหัวเรือพระที่นั่งขึ้นพลีกรรมไว้บนศาลตามคำทูลขอของพันท้ายนรสิงห์จนทุกวันนี้

3. สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานีพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงปรีชาสามารถ นั่นคือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งในสมัยนั้นมาได้เผาผลาญทำลายกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งเรือรบโบราณและเรือพระราชพิธีทั้งตั้งงามไปแทบหมดสิ้น

หลังจากที่พระเจ้าตากสินทำการกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้ ก็ทรงสร้างเรือขึ้นใหม่
ทั้งชุด แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเรือที่ใช้ในการรบพุ่งเพราะในรัชสมัยของพระองค์เต็มไปด้วยศึก
สงคราม เรือที่พระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างขึ้นในสมัยของพระองค์ มี

3.1 เรือพระที่นั่งสุวรรณหงส์

3.2 เรือพระที่นั่งศรีลลิตา เป็นเรือที่สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช ทรงประทับเสด็จข้ามฟากจากกรุงธนบุรีมาประทับ ณ พระบรมมหาราชวังครั้งแรก
ในวันปราบดาภิเษก

3.3 เรือโคมคายาปิดทองกบ ซึ่งเป็นเรือสำหรับสมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระอนุรักษ์ศิลปะ "นาวาสถาปัตยกรรม"
นับได้ว่าเรือพระราชนิธิที่สืบทอดจนมาถึงทุกวันนี้

4. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ในรัชกาลของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช พระองค์เคยประทับเรือพระที่นั่งบัลลังก์ศรีลลิตา เสด็จข้ามฟากจาก
กรุงธนบุรีมาประทับในพระบรมมหาราชวัง ตามพระราชนิธิปราบดาภิเษก เมื่อวันที่ 8
ขึ้น 1 ค่ำ ปีมะเส็ง จัตวาศก จุลศักราช 1144 ซึ่งตรงกับวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2325
นั่นเอง นอกจากนี้พระองค์ทรงสร้างเรือพระราชนิธิคือ เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงษ์ ศิริชนะหงส์
ในสมัยพระองค์ทรงให้กองทัพเรือสำรวจได้เมื่อปี พ.ศ. 2506 คือ

1. เรือเอกไชยเหิรหา
2. เรือเอกไชยหลาวทอง
3. เรือครุฑเหิรระเห็จ
4. เรือครุฑเต็วจักรจักร
5. เรือพาลีรังทวีป
6. เรือศรีสุครีพครองเมือง
7. เรือกระบี่ราญรอนราชย์
8. เรือกระบี่ปราบเมืองมาร
9. เรือสุรวายุภักษ์

10. เรือสุรปักชี
11. เรือเสือคำรณสินธุ์
12. เรือเสือทะยานชล

ประโยชน์ของเรือสำหรับคนไทยได้ใช้เรือเพื่อประโยชน์ดังนี้

1. ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง

จะเห็นได้ว่าการเดินทางในสมัยก่อนใช้เรือเป็นพาหนะมากกว่าการเดินทางด้วยอย่างอื่น ๆ สำหรับเรือที่ใช้ในการเดินทางก็มีทั้งใช้เรือยนต์ และเรือไม่ใช้เรือยนต์ เราคงจะไม่ปฏิเสธว่าชุมชนชาวน้ำจะต้องมีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากชุมชนชาวบก ที่เห็นได้ชัดคือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ชาวเรือหรือผู้อาศัยใกล้ ๆ แหล่งน้ำ จะใช้เรือติดต่อการคมนาคมต่อกัน ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าชายทะเลตั้งแต่อำเภอยะหริ่ง อำเภอปานาเระ อำเภอลำปูลง จังหวัดปัตตานี จนถึงอำเภอตากใบ สุโขทัย-โก-ลก จังหวัดนราธิวาส ชาวบ้านใช้เรือเป็นพาหนะไปมาหาสู่กันเสมอ เรียกเรือชนิดนี้ว่าเรือ "กอละ"

นอกจากนี้คนไทยกับเรือจะเป็นเรื่องคู่กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังเช่น พระยาอนุมานราชธน (2510 : 49 - 50) กล่าวไว้ว่า "คนแต่ก่อนเมื่อจะมาอยู่กรุงเทพฯ ก็ต้องมาเรือและมาเพียงแต่ปากคลองบางกอกใหญ่ ด้วยเป็นย่านการค้า ต้องการซื้ออะไรก็ต้องมาที่ย่านแถวนี้ หลุดปากคลองออกมาถึงตัวแม่น้ำสองฟากฝั่งส่วนมากก็เป็นสวนเป็นนามิหมู่บ้านอยู่ประปราย ซึ่งไม่มีธุระจำเป็นจะต้องไป ถ้ากล่าวว่าไปกรุงเทพฯ ก็ไปแค่คลองบางกอกน้อยหรือปากคลองบางกอกใหญ่เท่านั้น ชาวต่างประเทศจึงหยิบเอาคำว่า บางกอก ซึ่งมีคนหนาแน่นกว่าตอนอื่น มาให้เป็นชื่อเมืองหลวงของประเทศ"

จะเห็นได้ว่า เรือทำชื่อเสียงโด่งดังให้กับคนไทยทั้งชาติมากถึงกับเอาชื่อคลองไปเรียกเป็นชื่อประเทศไทยได้ ในสภาพปัจจุบันปากคลองบางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ยังเป็นย่านการค้าอยู่ มีเรือผ่านไปมามากมาย เรือส่วนมากจะเป็นเรือยนต์รับส่งผู้โดยสาร เพราะการสัญจรไปมาทางเรือไม่ติดเหมือนกับการยนต์ ซึ่งในกรุงเทพฯ รถติดเป็นแนวยาวเหยียด เสียเวลาในการเดินทางมากกว่าเรือ

การเดินทางโดยเรือมิใช่จะเป็นเพียงบางกอกหรือกรุงเทพฯ เท่านั้น ดังเช่น กองโบราณคดี กรมศิลปากร (2506 : 273) ได้กล่าวถึง... "ณ ปิยะมณเฑศวรพราหมณ์ พระยาไทรบุรีเข้ามาทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพฯ กราบบังคมทูล พระกรุณาขอเมืองกะปังกาสู่ให้รวมเข้าอยู่ในเมืองไทรบุรีตามเดิม จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยก เมืองกะปังกาสู่ พระราชทานพระยาไทรบุรี ต้นไม้เงินทอง เงินเครื่องบรรณาการก็เพิ่ม เข้าในเมืองไทรบุรีต่อมา แต่พระยาไทรบุรีผู้นี้เป็นผู้เข้าออกกรุงเทพฯ เนิ่ง ๆ เหมือนกับ ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองไทยโดยสารเรือกลไฟมาทางเมืองสิงคโปร์บ้าง เดินทางมาลงเรือ ณ เมืองสงขลาบ้าง โปรดเกล้าฯ ให้พระยาไทรบุรีเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเหมือนกับขุนนาง ไทยทุกครั้งเป็นการค้นเคยสนิทต่อไปได้ทูลละอองธุลีพระบาท"

2. คนไทยใช้เรือเพื่อประโยชน์ในการทำประมง

อาชีพของคนไทยทางภาคใต้ นอกจากจะมีอาชีพในการทำเหมืองแร่ การทำยางพารา แล้ว ยังมีอาชีพในการทำประมง ซึ่งในการทำประมง คนไทยทางภาคใต้มักจะให้เรือเป็นพาหนะ เรือที่ใช้กันเป็นเรือกอและ ดังที่ สว่าง เลิศฤทธิ์ (2531 : 67) กล่าวว่า "เรือกอและ" คงไม่เป็นที่น่าสนใจเท่าใดนัก แต่ความแปลก ความสวย ตลอดจนความสำเร็จของชีวิตผู้คนในสังคมชาวน้ำทำให้เรือกอและมีเสน่ห์ในตัวเอง ชวนให้ศึกษาค้นคว้า และนำมาเล่าสู่กันฟังอย่างยิ่ง เรือกอและเป็นเสมือนเพื่อนคู่ชีวิตของชาวประมงในเขตชายแดนภาคใต้ของไทยเรา ดังจะเห็นได้จากความรักและความเอาใจใส่ของชาวประมงที่มีต่อเรือของตัวเอง"

ไม่เพียงแต่เรือกอลและเท่านั้นที่ใช้ในการทำประมง ในสมัยปัจจุบันการทำประมงของคนภาคใต้ได้วิวัฒนาการขึ้น เพราะต้องออกไปจับปลาในทะเลเป็นเวลาหลาย ๆ วัน ดังนั้นเรือที่ใช้ในการจับปลาต้องเป็นเรือที่มีขนาดใหญ่ บรรทุกได้มาก และต้องติดเครื่องยนต์ด้วย สำหรับบุคคลในภาคอื่น ๆ อาจใช้เรือพาย ทำการประมง เช่น ตามลุ่มแม่น้ำยม น่านและเจ้าพระยา คนไทยก็ใช้เรือพายในการทอดแหหาปลา เพราะสะดวกและคล่องตัวดี

3. ใช้เรือเป็นพาหนะในการค้าขาย

ในสมัยก่อนเราใช้เรือไปมาหาสู่กัน และในสมัยปัจจุบันบางท้องที่ของประเทศไทยก็ยังใช้เรือกันอยู่ จึงทำให้มีการประกอบอาชีพกันบนเรือ ดังเช่น พระยาอนุমানราชชน (2510 : 50) กล่าวไว้ว่า "...ปากคลองบางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ยังเป็นที่ศูนย์กลางการค้าขายอยู่ มีเรือแพและร้านรวงขายของกันแน่นขนัด เป็นตลาดที่ชุมนุมซื้อขายกัน ถ้าสถานที่ซื้อขายกันอยู่กลางน้ำ เรียกว่า ตลาดท้องน้ำ แปลว่า ตลาดกลางน้ำ เดิมนั้นเห็นเรือใหม่ว่า ตลาดลอยน้ำหรือตลาดน้ำ ตลาดลำน้ำ ตลาดกลางน้ำก็มี..."

ในสมัยปัจจุบันร้านอาหารที่ตั้งอยู่ใกล้ริมแม่น้ำเจ้าพระยาก็มีการค้าขายกันบนเรือ โดยยกโรงครัวลงเรือรับผู้ที่เข้ามารับประทานอาหารเรือขึ้น-ลง ในแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งทำบรรยากาศติ มิใช่จะมีแต่เพียงในกรุงเทพฯ เท่านั้น จังหวัดอื่น ๆ ก็มีร้านอาหารในเรือซึ่งนับได้ว่าคนไทยเราใช้เรือประกอบอาชีพในการค้าขาย

4. ใช้เรือเป็นพาหนะในการขนส่งสินค้า

สมัยโบราณหรือในสมัยปัจจุบัน เราใช้เรือในการขนส่งสินค้ากันมากเพราะสินค้าที่ใส่บรรทุกเรือนี้จะเสียค่าใช้จ่ายในการบรรทุกน้อยกว่าพาหนะใด ๆ แต่เสียเวลากว่าเท่านั้นเอง ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยบางแห่งยังใช้เรือขนส่งสินค้ากันอยู่ เช่น ใช้เรือมอญขนข้าว ข้าวโพด ถั่ว ขึ้นล่องตามลำน้ำเจ้าพระยา น่าน บางปะกง เป็นต้น การขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ เรานิยมใช้เรือเดินทะเล ซึ่งขนส่งได้ทีละมาก ๆ

5. ใช้เรือส่งเสริมประเพณีการชักพระและแข่งเรือ

ประเพณีชักพระจะทำในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หรือวันออกพรรษา เราเรียกประเพณีในเดือนสิบเอ็ด (อัสสขุมาส) โดยชาวบ้านจะอัญเชิญพระพุทธรูปที่คนเคารพนับถือประจำหมู่บ้านมาประดิษฐานในที่อันสมควร จัดเป็นขบวนตกแต่งอย่างสวยงามแห่พระพุทธรูปนั้นไปตามที่ชุมชน ถ้าที่ใดไม่ใกล้แม่น้ำลำคลองก็จะแห่ไปบนบก เรียกว่า "ชักพระ" เช่น

จังหวัดนครศรีธรรมราช ถ้าที่ใดอยู่ใกล้แม่น้ำลำคลอง เช่น จังหวัดชุมพรก็จะแห่ไปทางน้ำ ซึ่งสนุกสนานมาก คือ ัญเชิญพระพุทธรูปที่เคารพไปประดิษฐานในเรือ ซึ่งตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงาม แล้วมีเรืออื่น ๆ สมทบขบวนแห่แล้วช่วยกันลากจูงเรือที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไปตามย่านชุมชน ฝายเรือแต่ละลำจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สวยงามเป็นชุด ๆ เพื่อชิงรางวัลในวันนั้น แล้วเกิดประเพณีแข่งเรือ ซึ่งถือเป็นลำคัญที่จะต้องให้มีขึ้นทุก ๆ ปี

การอนุรักษ์และส่งเสริมการแข่งขันเรือยาวไทย

1. หลักสูตรการศึกษาไทย

การพลศึกษาและการกีฬาในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้ามาก มูลเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าก็คือ แผนพัฒนาประเทศของรัฐบาลไทยในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ที่จะทำให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าและรู้จักการพลศึกษา การดื่อกีฬามากขึ้น การที่รัฐบาลวางแผนพัฒนาการศึกษาโดยกำหนดองค์ประกอบ 4 ประการ ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาคือ พุทธศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา พลศึกษาซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสี่ประการของการศึกษา ก็ได้รับการปรับปรุงหลักสูตรการสอนพลศึกษาในโรงเรียน ซึ่งมุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้กิจกรรมพลศึกษาและการกีฬาอย่างกว้างขวาง เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากยิ่งขึ้น

1.1 ระดับประถมศึกษา

ในระดับชั้นนี้คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรเน้นในเรื่องศิลปะและวัฒนธรรมของชาติให้มาก โดยมุ่งเน้นให้เด็กมีความภาคภูมิใจในศิลปะและวัฒนธรรมของตนเองที่เป็นประเพณีมาแต่ครั้งโบราณกาล เช่น ประเพณีการแข่งขันเรือยาว ที่บรรพบุรุษของเราได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ดีที่ชนรุ่นหลังควรจะดำรงรักษาเอาไว้ ให้อยู่คู่กับคนไทยตลอดไป

1.2 ระดับมัธยมศึกษา

ในระดับชั้นนี้มุ่งเน้นการให้มีความรู้ความเข้าใจในกีฬาทั้งประเภทบุคคล และกีฬาประเภททีมเพื่อที่สามารถนำไปใช้ในการเป็นผู้เล่นและผู้ดูกีฬาที่ดี รวมทั้งให้รู้จักกฎ กติกา มารยาทของการเป็นผู้เล่นและผู้ดูกีฬาที่ดี ให้รู้จักการบริหารร่างกาย การบำรุงสุขภาพ การเล่นกีฬาด้วยความปลอดภัย รวมทั้งการรักษาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันอีกด้วย

1.3 ระดับอุดมศึกษา

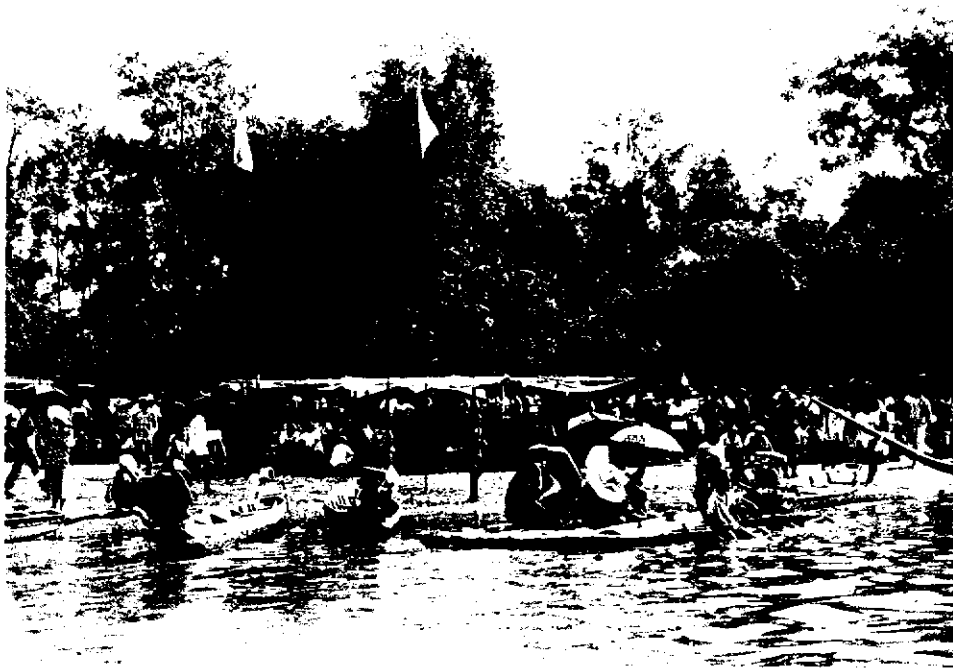
ในระดับนี้มุ่งเน้นให้มีความรู้ความเข้าใจในการเข้าร่วมกิจกรรมพลศึกษาและสามารถนำเอาความรู้นั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปใช้ในหน่วยงานที่ตัวเองรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการแข่งขัน การจัดการแข่งขัน เพื่อที่จะนำเอาความรู้ในระดับชั้นนี้ไปปรับปรุงให้เข้ากับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

จากประวัติและพัฒนาการของการแข่งขันเรือยาวไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่า การแข่งขันเรือยาวไทย มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยเสมอมา ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาถึงประชาชน ซึ่งนอกจากจะเป็นประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทยแล้วยังแสดงออกถึงความสามัคคีของคนในชาติในการรักษาเอกราชของชาติมาได้จนทุกวันนี้ การแข่งขันเรือยาวยังเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนไทยด้วย โดยใช้เรือเป็นพาหนะในการติดต่อค้าขาย การคมนาคมซึ่งกันและกัน ในสมัยโบราณผิวน้ำส่วนมากเป็นทหาร หลังจากที่บ้านเมืองสงบก็มีการฝึกซ้อมทหารอยู่เป็นประจำเพื่อความแข็งแกร่งของกองทัพ ในการเสด็จประพาสทางชลมารคแต่ละครั้ง พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการแข่งเรือทหารขึ้นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในหมู่เหล่าทหาร เรือลำใดถึงจุดหมายก่อนก็ทรงพระราชทานรางวัลให้อย่างงาม และก็เปิดโอกาสให้ประชาชนสองข้างฝั่งได้ชมบารมีในการเสด็จประพาสในแต่ละครั้งด้วย ในสมัยก่อนการคมนาคมทางบกไม่สะดวกเหมือนทุกวันนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางติดต่อซึ่งกัน

และกัน รวมทั้งการใช้เรือในการป้องกันประเทศอีกด้วย นับว่าเรือมีคุณประโยชน์อย่างมาก ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยปัจจุบัน เรือยาวไทยยังเป็นที่สนใจ ของชาวต่างประเทศที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยในสมัยก่อนจนถึงสมัยปัจจุบันที่ได้ชมความ งามในกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคในสมัยต่าง ๆ อีกด้วย นับว่าเป็นความภาคภูมิใจ ของชาวไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับการแข่งขันเรือยาวไทยในปัจจุบันมีอยู่ หลายปัจจัยด้วยกัน เป็นต้นว่า คณะกรรมการจัดการแข่งขัน ผู้ชมการแข่งขัน ผู้ฝึกสอนทีม เรือแต่ละทีม ผู้สนับสนุนการแข่งขัน ในการแข่งขันแต่ละสนามจำเป็นต้องมีค่า ลากจูงเรือ ค่าเทียบเรือเป็นจำนวนเงินมากน้อย ต่างกันตามความใกล้ไกลและตามความ เหมาะสม ซึ่งต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก คณะกรรมการจัดการแข่งขันก็ต้องพิจารณา ในเรื่องนี้ให้ดีและรอบคอบ ในบางสนามค่าลากจูงเรือไม่มาก แต่ก็มีค่าเทียบเรือ ตัวอย่าง ให้สนามที่ใช้แข่งขันเป็นประเพณีของชาวบ้านค่าเทียบเรือจะไม่มาก แต่คณะกรรมการหมู่บ้าน จะรับเลี้ยงข้าว โดยจะแบ่งกันเป็นคุ่ม ๆ แต่ละคุ่มรับเป็นทีม ๆ ไป นับว่าการแข่งขัน เรือยาวในสนามตามชนบทก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะและเป็นงานประเพณีประจำปี อีกด้วย ถ้าเป็นการแข่งขันเรือยาวระดับชาติ เช่น การแข่งขันเรือยาวนานาชาติ บริเวณ สะพานพระรามเก้า จำเป็นอย่างยิ่งที่คณะกรรมการจัดการแข่งขันต้องเชิญเรือที่มีชื่อเสียง เข้าร่วมในการแข่งขันและต้องมีค่าลากจูงเป็นจำนวนมากกว่าการแข่งขันระดับชาวบ้าน และมีถ้วยรางวัลและเงินรางวัลเป็นจำนวนมากอีกด้วย จึงนับว่าการแข่งขันเรือยาวปัจจัย ด้านคณะกรรมการจัดการแข่งขันก็มีส่วนทำให้การแข่งขันเปลี่ยนไปได้

ภาพประกอบ 39 ภาพการแข่งขันเรือยาวสนามหนองกุดจับ จ.อุบลราชธานี

ในสมัยปัจจุบันการแข่งขันเรือยาวไทยเป็นที่นิยมกันอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันของแต่ละจังหวัด การแข่งขันเรือยาวนานาชาติ การแข่งขันชิงแชมป์แห่งประเทศไทย ยังมีการแข่งขันเรือยาวที่มีฝีพายที่เป็นผู้หญิงอีกด้วย นอกจากนั้นประเทศไทยยังส่งเรือยาวไปร่วมการแข่งขันซีเกมส์ และส่งไปแข่งขันนานาชาติในการแข่งขันในประเทศระยะทางที่ใช้ในการแข่งขันมี 600 เมตร 650 เมตร 700 เมตร 1,000 เมตร 2,000 เมตร ตามความเหมาะสมของแต่ละสนามที่ใช้ในการแข่งขัน อย่างเช่น สนามที่ใช้ 2,000 เมตร เป็นการแข่งขันประเพณีของสองฝั่งโขง ที่จังหวัดหนองคายระหว่างไทยกับประเทศลาว เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ไมตรีกันของประเทศเพื่อนบ้าน การแข่งขันของแต่ละสนามนิยมพายกันตามสายน้ำ บางสนามแข่งแบบแพ็คตอกในครั้งเดียว บางสนามแข่งแบบสองในสามครั้ง มีการเปลี่ยนสายน้ำกันทุกครั้งเพื่อความได้เปรียบและความเสียเปรียบ แต่ละสนามจะมีร่องน้ำที่คณะกรรมการแบ่งออกเป็นสองร่องน้ำคือ ร่องน้ำแดง และร่องน้ำเงิน จะมีทุ่นบอกทุกระยะ 100 เมตร การแข่งขันเรือยาวทุกวันนี้นิยมอยู่ 3 ประเภท คือ

1. เรือยาวเล็ก ฝีพายต่ำกว่า 30 คน
2. เรือยาวกลาง ฝีพาย 31 - 40 คน
3. เรือยาวใหญ่ มากกว่า 41 คน

จากการศึกษาการอนุรักษ์และส่งเสริมการแข่งขันเรือยาวไทย จะเห็นได้ว่าทางรัฐบาลควรให้การสนับสนุนประเพณีในการแข่งขันเรือยาวไทยให้มาก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านงบประมาณในการแข่งขันทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพราะเป็นการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทยอีกด้วย หน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน อย่างเช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การกีฬาแห่งประเทศไทย และการกีฬาของแต่ละจังหวัด ควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมการแข่งขันเรือยาวให้มากขึ้น รวมอีกทั้งสื่อมวลชนทุกสาขา ควรช่วยกันเผยแพร่ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้อยู่คู่กับคนไทยตลอดไป สำหรับการแข่งขันเรือยาวไทยในอนาคต คงเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นการแข่งขันที่เร้าใจ และให้ความสนุกสนาน เป็นการร่วมมือกันระหว่างฝีพายของแต่ละทีม กองเชียร์ของแต่ละทีมก็มีส่วนช่วยเชียร์ทีมของตนเองในวันแข่งขันอีกด้วย จึงก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นการพักผ่อนหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานตลอดปีอีกด้วย นับว่าการแข่งขันเรือยาวมีประโยชน์อย่างมากต่อสังคมไทยทั้งในด้านสังคม การปกครอง และด้านอื่น ๆ อีกด้วย นับว่าการแข่งขันเรือยาวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย เราทุกคนควรจะดำรงประเพณีการแข่งขันเรือยาวของเราไว้ให้อยู่คู่กับชาวไทยตลอดไป

ภาพประกอบ 40 ภาพกองเชียร์ที่เชียร์ทีมเรืออย่างสนุกสนานวัดไชโย จ.อ่างทอง

ภาพประกอบ 41 ภาพกองเชียร์ที่เป็นชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำมูล จ.อุบลราชธานี

ภาพประกอบ 42 ภาพคณะกรรมการตัดสินบริเวณเส้นชัย สนามวัดไชโย จ.อ่างทอง

ภาพประกอบ 43 ภาพผู้ที่อยู่หัวเรือทำหน้าที่การพายและให้จังหวะ

ข้อเสนอแนะ

1. การแข่งขันเรือยาวไทยในทุกวันนี้กำลังเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ทำอย่างไรที่จะทำให้การแข่งขันเรือยาวไทยให้เป็นที่นิยมกันไปทั่วโลกอย่างกีฬาประเภทอื่น ๆ และทำอย่างไรที่จะเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์และประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชาติให้คงไว้ในลักษณะของการแข่งขันเรือยาวไทยตลอดไป สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาลและภาคเอกชน ควรจะมีองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายของรัฐ มีผู้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจัง เพื่อเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาในด้านการแข่งขันเรือยาวไทยกันอย่างจริงจังและเป็นแนวเดียวกันทั้งหมด ภาครัฐบาลเองต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการจัดหาบุคลากรที่มีใจรัก มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทางมาบริหารในเรื่องนี้โดยเฉพาะ การดำเนินการให้เป็นรูปร่างกันเสียทีเพื่อคนไทยทั้งประเทศและประเทศชาติต่อไป

2. ควรจะศึกษาการแข่งขันเรือยาวของแต่ละภาค แต่ละจังหวัดกันอย่างละเอียด และนอกจากนั้นควรจะศึกษาเกี่ยวกับการนำเอาวิทยาศาสตร์ในการกีฬาเข้ามาช่วยฝึกฝายเพื่อการแข่งขันเรือยาวไทย

3. ควรจะศึกษาประวัติการขุดเรือยาวของแต่ละลำนว่ามีประวัติอย่างไร ยากง่ายแค่ไหน ทำมาจากไม้อะไร เพื่อการปรับปรุงตัวเรือให้ดียิ่งขึ้น

בעדן הארדער

บรรณานุกรม

กลาโหม, กระทรวง. วิวัฒนาการแห่งการทหารและสัตราวุธในกองทัพไทยสมัยโบราณ.

พระนคร : บริษัทการพิมพ์ไทย, 2487.

กระบวนเลียบพระนครปิณฑุรวิศก. หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยขาว. อักษรไทย.

ภาษาไทย. เล่มดินสอ. จ.ศ. 1213 เลขที่ 72.

กระบวนเสด็จพยุหยาตราช้าง ม้า เรือ. หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยขาว.

อักษรไทย. ภาษาไทย. จ.ศ. 1155 เลขที่ 263.

เกื้อ นคร. เพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ลัทธิการพิมพ์, 2517.

ขวัญทอง สอนศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณสะพาน

พระราม 9 เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2534.

คณะกรรมการจัดงานสร้างพุทธรูปและหลวงพ่อบัณฑิต. นิทรรศการสภาพ

ประวัติและของดีเมืองพิจิตร. กรุงเทพฯ : มงคงการพิมพ์, 2515.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. ชีวิตในวรรณกรรมสุนทรภู่. กรุงเทพฯ :

บัณฑิตการพิมพ์, 2531.

_____. แนวทางการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

คุรุสภา, 2525.

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. กระบวนพยุหยาตรา.

กรุงเทพฯ : พุทธบูชาการพิมพ์, 2525.

คำ ทองคำวรรณ. เศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

2519.

จักรพันธ์ ศรีบุญเรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ

วัดไชโย จ.อ่างทอง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534.

จักรพรรดิพงศ์ (จาต), พระ. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม 2. กรุงเทพฯ :

องค์การค้าคุรุสภา, 2504.

จังหวัดพิจิตร. เรือยาวไทย. นครสวรรค์ : นิวส์เสรินคร, 2533.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพิธีสิบสองเดือน เล่ม 1.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506.

_____. พระราชพิธีสิบสองเดือน. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2516.

เจ้าท่า, กรม. คำแนะนำต่าง ๆ ของกรมเจ้าท่า. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัททหาร
กองทุนจำกัด, 2493.

จำเนียร ลดาบุตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณวัด
ไชโย จ.อ่างทอง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534.

เฉลิม จันทรูปพงศ์ และคณะ. ประวัติสังคมไทย. นนทบุรี : สำนักพิมพ์เสถียรไทย,
2520.

ซัวลี, ฟรังซัวส์ ดีโมลียง, อาเบ เดอ. จดหมายรายรับการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม
ในปี ค.ศ. 1685 และ 1886 ฉบับสมบูรณ์. พระนคร : ก้าวหน้า, 2516.

เดชา ดรุณโกมุท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณวัด
ท่าหลวง จ.พิจิตร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2534.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. พระราชพงศาวดารฉบับ
พระราชหัตถเลขา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2495.

ททท. ระเบียบข้อบังคับและกติกาการแข่งขันเรือยาวชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทยและ
คัดเลือกตัวแทนประเทศไทยไปแข่งเรือนานาชาติ ณ ต่างประเทศ. 2533.

ทักษิณคดีศึกษา, สถาบัน. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์,
2529.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : พระจันทร์
ท่าพระ, 2477.

นครบาล, กระทรวง. บัญชีเงินรายได้การจดทะเบียนเรือต่าง ๆ. กองจดหมายเหตุ
แห่งชาติ, 2453.

นิรันดร์ มณีวรรณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ดี ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณลำน้ำโขง
จ.นครพนม เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2534.

บุญช่วย บุญบัว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ดี ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณบ้านท่าไผ่
จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2534.

ประไพ ทิมพงษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ดี ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณวัดไชโย
จ.อ่างทอง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534.

ประเสริฐ บุญสิงห์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ดี ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
หนองกุดจับ จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2534.

เผือก เชนบำรุง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ดี ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณลำน้ำมูล
จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2534.

พนัส หันนาคินทร์. ประวัติวิชาปรัชญา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2518.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : เลียงเชียงจงเจริญ, 2506.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน). พระนคร : แพร่วิทยา,
2515.

_____. พระราชพิธีสิบสองเดือน. ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2511.

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หอสมุดแห่งชาติ. เล่ม 1.
2521.

มยุรี ศุภวิบูลย์. อิทธิพลของการเมืองที่มีต่อการพลศึกษาและการกีฬาในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2516. ปรินทูปาณิช กศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

มงคล บัวศิลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ดี ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณคอคอดกระ
จ.ระนอง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2534.

ยอดมยุ ภมรมนตรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ดี ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
สะพานพระราม 9 กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2534.

ยุกถภูมิ พินิจวัฒน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณวัดไชโย
จ.อ่างทอง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534.

ราชเลขาการ, กรม. ฎีกาบริษัทล่งหัวเรือเป็นค่าซ่อมแซมเรือประพาสแสงจันทร์.
กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2469.

ราชเลขาธิการ, สำนัก. พระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. กรุงเทพฯ :
สำนักราชเลขาธิการ, 2525.

ริ้วกระบวนเพชรพวงสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยขาว.
อักษรไทย. ภาษาไทย. พ.ศ. 2459 เลขที่ 112.

ริ้วกระบวนเห่. หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยดำ. อักษรไทย. ภาษาไทย. ม.ป.ป.
เลขที่ 150.

ริ้วขบวนเห่ ร.3. หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยดำ. อักษรไทย. ภาษาไทย.
ม.ป.ป. เลขที่ 138.

ริ้วเห่เลียบพระนครว่าด้วยริ้วเห่เลียบพระนคร ร.5. หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยดำ.
อักษรไทย. ภาษาไทย. จ.ศ. 1230 เลขที่ 44.

เรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครนิพนธ์, 2526.

ลาม ลือชัย. พลิกแผ่นดินแข่งเรือฉัตร. วารสารหมื่นไมล์. 1 : 7 ตุลาคม 2530.

ลาลูแบร์. จดหมายเหตุเล่ม 1. แปลโดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิป
ประพันธ์พงศ์. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, 2505.

วรรณิการ์ สุขเกษม. วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2521.

วัชรินทร์ ศรีลาศักดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
สะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2534.

วิชัยทรัพย์ ศรีคุชชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
วัดไชโย จ.อ่างทอง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534.

วินัย ภูษาคติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณสะพาน
รัตนโกสินทร์ 200 ปี จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2534.

วินัย รอดจำย. เรือยาวมรดกทางวัฒนธรรมบนสายน้ำ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัท
ต้นอ้อจำกัด, 2532.

วิวัฒน์ ภูษภักดี. งานแข่งเรือประเพณีที่ควารสืบทอด. อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ 25,
ฉบับที่ 2 กันยายน 2527.

วิทย์ นิคเคนเงิน. ความเป็นมาของมนุษย์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2503.

ศิลปากร, กรม. หมานูเรื่องประกอบในพระราชพิธีพืงศาวดารจีนเกี่ยวกับชนชาติที่อยู่ทาง
ตอนใต้จีนก่อนสมัยกรุงสุโขทัยของผ่นฉั้น. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.

เคียน เอี่ยมลำอาจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
ลำน้ำโขง จ.นครพนม เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2534.

ส. พลายน้อย. กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย,
2530.

ลันด์ ท. โกมลบุตร. ราชอาณาจักรสยาม แปลจาก DU ROYAUME DE STAM.
ก้าวหน้า, 2510.

สว่าง เลิศฤทธิ. สารคดีจากหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2531.

สมบัติ พลายน้อย. แลไปข้างหลัง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2500.

สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร. ประเพณีไทยและเรื่อน้ำ. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา, 2519.

สมพงษ์ วงศ์ปัญญา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณสะพาน
รัตนโกสินทร์ 200 ปี จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2534.

สมพร อมิธิตา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณวัดท่าไ
จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2534.

สมภพ จันทรประภา. อยุธยาอาภรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กองวรรณคดี
และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2526.

สมภพ ภิรมย์. เรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2526.

_____. เรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2528.

สมศรี ดอกดวง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ศักดิ์ ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณอำเภอ
นิมาจ จ.นครราชสีมา เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2534.

สนิท อริยะเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ศักดิ์ ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณอำเภอ
เสนาให้ จ.สระบุรี เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2534.

สลัปศรี พัฒนวิบูลย์. การกีฬาและพลศึกษาในประเทศไทยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปรินธิพานิช กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
จำกัด, 2529.

สุรศักดิ์ เทียมประเสริฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ศักดิ์ ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
หนองกุดจับ จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2534.

เสรี ภูกฤษญา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ศักดิ์ ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณวัดไชโย
จ.อ่างทอง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534.

เสกสรรค์ จันทพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ศักดิ์ ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
คอคอดกระ จ.ระนอง เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2534.

แสงสุรีย์ ลดาวัลย์, ม.ร.ว. กระบวนพยุหยาตรา. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการเอกลักษณ์
ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2525.

หนูสิน จันทาสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ศักดิ์ ต้นวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณอำเภอ
เสนาให้ จ.สระบุรี เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2534.

อนุমানราชธน, พระยา. ชีวิตชนบทไทยในสมัยเก่า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร,
2530.

อภิชาติ อินทร์พงษ์พันธุ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทนงค์ศักดิ์ ตันวงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บริเวณ
วัดไชโย จ.อ่างทอง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2534.

_____. ชื่อเรือพระที่นั่ง. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2481.

อุทธรณ์ ปิตพนันต์. พัฒนาการของการพลศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ม.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517. อัดสำเนา.

อานนท์ อาภาภิรม. สังคม วัฒนธรรม ประเพณี. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, 2519.

Manilerd, Chaleo. Thai Tradition Game and Sport. Bangkok : The
Office of the National Culture Commission, 1986.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
วิธีการทดเรือยาวของไทย

วิธีการขุดเรือยาวของไทย

ประเพณีการแข่งขันเรือยาวมีการจัดกันอย่างแพร่หลายเกือบทุกจังหวัดทั่วประเทศ การดำเนินการแข่งเรือจะจัดกันในแม่น้ำลำคลองหรืออ่างเก็บน้ำ มีทั้งการแข่งขันเรือยาว เรือเล็ก เรือกลาง และเรือใหญ่ และยังแพร่หลายไปทั่วโลกอีกด้วย ซึ่งการแข่งขันเรือระดับต่างประเทศมักจะจัดการแข่งเรือนานาชาติ ถึงแม้จะจัดให้มีการแข่งเรือกันอย่างแพร่หลาย แต่มีวิธีการขุดเรือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่จะทำให้เรือมีชัยชนะได้

การขุดเรือยาวของไทยในสมัยโบราณก็ดี หรือในสมัยปัจจุบันก็ดี มีสิ่งบ่งบอกถึงลักษณะที่ละม้ายคล้ายคลึงกันอยู่มาก โดยเฉพาะพิธีกรรมต่าง ๆ และรูปลักษณะของเรือ แต่ในสภาพปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ เจริญขึ้น ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการขุดเรือจึงพัฒนาไปมากกว่าคนไทยในสมัยโบราณ นั่นก็คือการใช้เครื่องมือสมัยใหม่เข้าช่วย เช่น เลื่อยไฟฟ้า กบไฟฟ้า เครื่องตัดไฟฟ้า ต่างจากคนไทยในสมัยโบราณที่ขุดเรือด้วยแรงคนเป็นหลัก เพราะเครื่องมือยังไม่ก้าวหน้าทั้งเลื่อย กบ ขวาน การขุดเรือ ยังใช้แรงคนทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น จะตัดต้นไม้มานาดใหญ่มาขุดเรือ คนไทยในสมัยโบราณต้องใช้เวลาเป็นวัน เพราะเครื่องมือคือเลื่อยตัด ต้องใช้แรงคนช่วยกันชัก ถ้าเป็นต้นไม้ใหญ่ ๆ ต้องใช้ผ้าขาวม้าผูกกับมือจับเลื่อยทั้งสองข้างแล้วช่วยกันดึงไป-มา เพื่อให้ต้นไม้มานาดและล้มลง ผิดกับการตัดต้นไม้ในสมัยปัจจุบันที่ใช้เลื่อยไฟฟ้าตัด ใช้เวลาสัก 10 นาที ต้นไม้ก็ขาด การขุดเรือยาวก็เช่นกัน ในสมัยโบราณใช้ขวานโยนขุด ซึ่งใช้เวลาเป็นเดือน แต่ในสมัยปัจจุบันใช้เลื่อยไฟฟ้าเจาะทะลวงเอาเนื้อไม้ออก ใช้เวลาเพียง 2-3 วัน ก็เอาออกหมดแถบเนื้อไม้ที่เจาะออกยังนำเอาไปใช้ประโยชน์ได้

รูปลักษณะเรือยาวของคนไทยโบราณจะขุดเรือประเภทหัวเรียวท้ายเรียวคล้ายกายมะพร้าว แต่ช่างในสมัยปัจจุบันจะขุดให้หัวโตท้ายเรียว มีลักษณะคล้ายปลาช่อน แต่อย่างไรก็ตามช่างโบราณและช่างปัจจุบันยังใช้โคนไม้ทำเป็นหัวเรือเหมือนกัน ความแตกต่างของการแกะเรือให้กว้างในสมัยโบราณ ใช้หวายดึงเพื่อแกะเรือออก แต่สมัยปัจจุบันใช้เหล็กทำห้วงดึง

ราคาค่าชุดเรือในสมัยโบราณ และสมัยปัจจุบันก็ผิดกัน การชุดเรือในสมัยโบราณ ไม่ต้องเสียเงิน ใครว่างก็มาช่วยกันชุด และมักจะชุดกันในวัด เพราะเป็นศูนย์รวมของคน ในหมู่บ้านนั้น ๆ แต่การชุดเรือในสมัยปัจจุบันต้องเสียค่าจ้างวาละ 6,000 - 7,000 บาท การนับความยาวของเรือจะนับจากกระดูกท้ายหัวถึงท้ายว่ายาวกี่วา ถ้าเป็นเรือยาวใหญ่ จะยาวประมาณ 13 วา 2 คอก ถึง 14 วา ซึ่งต้องเสียค่าชุดประมาณแสนบาทเศษ รวมค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยระยะเวลาในการชุดในปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 30 วัน ถ้าช่างประมาณ 7 คน แต่ถ้าช่างมากกว่านี้จะใช้เวลาน้อยลง

การชุดเรือดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าช่างโบราณกับช่างในปัจจุบันจะมีวิธีการชุดเรือที่แตกต่างกันอยู่หลายประการ แม้แต่ช่างในปัจจุบันเองยังชุดเรือแตกต่างกันออกไปอีก ดังเช่น ทางภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคอีสาน จะชุดเรือที่มีรูปลักษณะเรือคล้ายกามมะพร้าวเหมือนกัน แต่โขนหัวโขนท้ายอาจจะสลับรูปปลายไม่เหมือนกัน แต่ช่างทางภาคใต้จะชุดรูปลักษณะเรือหัวโตท้ายเรียวเหมือนรูปปลาช่อน

วิธีการชุดเรือ

1. ขั้นตอนการหาและคัดเลือกไม้

การหาและคัดเลือกไม้เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการหาไม้ในปัจจุบันที่กำลังถูกปิดป่า นั้นหายาก ไม้ทางภาคเหนือนั้นยังพอจะมีชุดเรืออีกมากมาย แต่ส่วนใหญ่ไม้จะเติบโตตามภูเขา หรือหุบเขา ไม้ที่จะนำมาชุดเรือยาวได้ส่วนใหญ่จะเป็นไม้ตะเคียนทุกชนิด ไม้ลำโรง ไม้มะหาด หรืออาจจะเป็นไม้อย่างก็ได้ ส่วนใหญ่ใช้ไม้ตะเคียนทองชุดเรือ เพราะไม้ตะเคียนทองเป็นไม้ประเภทเนื้อแข็ง นอกจากนี้ยังมีสื่อออกเสียงทำให้เมื่อชุดเรือแล้วจะดูสวยงามมากทีเดียว นอกจากนี้ช่างเรือยังมีความเชื่อกันว่าไม้ตะเคียนมีรุกขเทวดาหรือนางไม้สถิตย์อยู่ เมื่อนำมาชุดเรือแล้ว นางไม้จะกลายเป็นแม่ย่านางคอยปกป้องรักษาเรือและนิยายทุกคน แม่ย่านาง เรือนี้ชายเรือแข่งเคารพนับถือกันมาก ก่อนทำการแข่งขันจะต้องมีการเซ่นไหว้ด้วย เครื่องเซ่นไหว้มีหัวหมู ไก่ต้ม ข้าวปากหม้อ ไข่ต้ม ขนมห่มแดง ขนมห่มขาว ขนมห่มปลากุริม ขนมหูช้าง

ข้าวเหนียวหั่วหอก ขาขศรีปากขาม ผ่าสไบขาว-แดง กล้วย อ้อย แม่ย่านางเรือบางลำ ชอบสุราหรือบุหรี หมากพลู ก็ต้องจัดมาเช่นไหว้ การที่เราจะรู้ว่าแม่ย่านางเรือแต่ละลำ ชอบสิ่งไหนนั้น จะต้องมีการเข้าทรง เมื่อแม่ย่านางเรือประทับทรงก็จะบอกว่าชอบอะไร เราจะได้เช่นไหว้ได้ถูกต้อง แม่ย่านางเรือบางลำมีอภินิหาร เมื่อประทับทรงก็จะบอกโชคลาภให้คนถูกหวยกันก็มี แม่ย่านางเรือบางลำใครไปปล้ำสาวะรดเรือ หรือถูกหัวเรือจะแสดงอภินิหารให้ผู้นั้นมีอันเป็นไป เช่น อวัยวะเพศบวมหรือปวดท้องปล้ำสาวะไม่ออก แม่ย่านางเรือบางลำไม่ชอบสุรา หากมีพายเรือคนใดที่ดื่มสุราลงไปในเรื่องก็จะแสดงอภินิหารให้เรือเอียงหรือคว่ำลงก็มี ฉะนั้นในการหาไม้มาทำเรือช่างจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย ต้นไม้บางต้น โดยเฉพาะต้นตะเคียน ถ้าสิ้นตายพราย ช่างขุดเรือจะชอบมาก เพราะจะได้แม่ย่านางเรือที่เอี่ยมดี ต้นไม้บางต้นเมื่อไปดูโคนต้นจะเอี่ยมสะอาดเหมือนกับมีคนดูแลรักษาอยู่โคนต้น ถ้าเป็นเช่นนี้ช่างขุดเรือจะชอบจริง ๆ

เมื่อช่างขุดเรือหรือชาวเรือพบต้นไม้แล้ว ก็จะทำการวัดความโตของไม่ว่าจะพอขุดเรือแต่ละประเภทได้หรือไม่ โดยใช้เชือกวัดรอบลำต้นบริเวณหัวของช่างขุดเรือ เมื่อไปยืนเทียบกับโคนต้นไม้แล้วจะนำเชือกที่วัดมาทดสอบความยาวดังนี้

1. ถ้าความยาวของรอบโคนต้นไม้ 5 คอกขึ้นไป ขุดเรือประเภทเรือยาวใหญ่ได้
2. ถ้าความยาวของรอบโคนต้นไม้ 4 คอกขึ้นไป ขุดเรือประเภทเรือกลางหรือเรือเล็กได้

เมื่อวัดความยาวของโคนต้นไม้แล้ว ก็จะทราบว่าต้นไม้ั้นพอจะขุดเรือประเภทไหนได้ ช่างก็จะทำการคำนวณความสูง ในสมัยปัจจุบันการวัดความสูงของต้นไม้เพื่อจะทราบว่าไม้ยาวพอที่จะขุดเรือแต่ละประเภทได้หรือไม่ ช่างจะให้ลูกโป่งสวรรค์ผูกเชือกแล้วปล่อยให้ลอยไปถึงยอดที่เราต้องการจะตัด แล้วนำลูกโป่งสวรรค์ลงมาวัดความยาวของเชือกว่ามีความยาวพอจะขุดเรือแต่ละประเภทได้หรือไม่

1. เรือยาวใหญ่ต้องใช้ไม้ยาวตั้งแต่ 13 วา 2 คอกขึ้นไป
2. เรือยาวกลางต้องใช้ไม้ยาวตั้งแต่ 12 วาขึ้นไป
3. เรือยาวเล็กต้องใช้ไม้ยาวตั้งแต่ 9 วาขึ้นไป

การวัดความสูงของต้นไม้เพื่อหาความยาวของไม้ที่จะนำมาขุดเรือในสมัยโบราณนั้น
เขามีหลายประเภทด้วยกันคือ

วิธีที่ 1 นำลูกศรหน้าไปผูกค้ำแล้วใช้หน้าไม้ยังไปตรงบริเวณยอดไม้ที่เราจะตัด
ปลายแล้วดึงเอาด้ายที่ติดหางลูกศรมาวัดความยาวของต้นไม้ว่ายาวพอหรือไม่

วิธีที่ 2 ใช้วิชาลูกเสือเข้าช่วยคาดคะเนความสูงของต้นไม้ นั่นคือ ใช้ขวานบาก
ตรงที่เราจะตัดแล้วใช้ไม้วางทาบติดกับลำต้นโดยให้โคนไม้วางที่จุดบาก แล้วบากต้นไม้ตรง
ปลายไม่ว่าเราจะได้ระยะความสูงของต้นไม้ว่าสูง 1 วา แล้วถอยออกมาขึ้นให้ห่างลำต้น
คาดคะเนความสูงว่าต้นไม้สูง 1 วานั้นได้ระยะเท่านี้ เราก็คาดคะเนไปเรื่อย ๆ ว่า 2 วา
3 วา สูงขนาดไหนกะไปจนทราบว่าต้นไม้มีความสูงเท่าไร การคาดคะเนตามวิชาลูกเสือ
ต้องคาดคะเนเผื่อขาดไว้เล็กน้อย เพราะเป็นหลักการคาดคะเนความสูงของวิชาลูกเสือ ซึ่ง
อาจผิดพลาดได้แต่ไม่เกินหนึ่งวา

วิธีที่ 3 เป็นวิธีโบราณแท้ คนโบราณคำนวณความสูงโดยวัดจากโคนต้นไม้ออกไป
ตามแนวระนาบ ถ้าต้องการไม้ขุดเรือยาวใหญ่ซึ่งใช้ไม้ยาว 14 วา ต้องวัดห่างจากต้นออกไป
ไป 15 วา แล้วทดลองไปยืนโค้งโค้งมองลอดหว่างขามายังปลายยอดไม้ที่เราต้องการตัด
ทอน ถ้ามองเห็นตรงโหนดของต้นไม้ แสดงว่าจุดที่เรามองเห็นนั้นสูง 14 วา ตำรานี้ไม่แน่ใจ
สำหรับคนปัจจุบัน เพราะคนปัจจุบันที่อ้วน ๆ จะมองไม่ค่อยเห็นเพราะก้มตัวลำบาก เมื่อ
คำนวณได้ความใหญ่ และความสูงของต้นไม้พอกับการนำไปขุดเรือ ช่างจะดำเนินการตัดออก

2. ขั้นตอนหรือวิธีการโค่นต้นไม้

พิธีกรรมในการตัดต้นไม้เพื่อนำมาทำเรือ

ช่างขุดเรือจะทำศาลเพียงตาขึ้นใกล้เคียงกับต้นไม้ที่จะโค่น นำดอกไม้ในป่าจำนวน
3 ดอก 3 สี แล้วนำรูป 9 ดอก และเทียนหนัก 1 บาท 1 ดอก จุดแล้วบอกขอรักข
เทวดาและนางไม้ที่สถิตอยู่ใกล้กับต้นไม้ว่าจะนำเอาไปทำเรือให้สวยงาม เอาไปอยู่คู่บ้าน
เมืองสวย ๆ งาม ๆ คือ พู่ในสิ่งที่ดีงาม เมื่อตัดต้นไม้แล้วจะปลุกทดแทนให้ใหม่ พุดจบน้ำ
ดอกไม้ธูปเทียนไปวางที่ศาลแล้วกราบไหว้ จึงเริ่มพิธีการทางช่างได้

พิธีการทางช่างขุดเรือ

ช่างในสมัยโบราณใช้เลื่อยตัด โคนต้นไม้ที่จะนำมาใช้ขุดเรือ การโค่นจะให้ไม้ล้มไปทางใดให้ตัดด้านนั้นเข้าไปครึ่งต้นเศษ ๆ แล้วถอดเลื่อยออกมาใช้ขวานบากด้านบนของรอยตัด เพื่อให้ล้มง่าย แล้วเลื่อยด้านตรงข้ามให้สูงกว่าด้านที่เราตัดครั้งแรกประมาณ 1 คืบ เมื่อรอยเลื่อยจรดกัน 2 ด้าน ไม้จะโค่นไปทางที่เราต้องการ และไม้จะไม่ฉีก แต่ทั้งนี้ต้องดูกิ่งไม้หนักไปทางไหนด้วย เพราะไม้อาจจะเบนทิศทางไปตามน้ำหนักของกิ่งไม้

ช่างขุดเรือในสมัยปัจจุบันใช้เลื่อยไฟฟ้าโค่นต้นไม้ ซึ่งสะดวกมากใช้เวลาไม่เกิน 10 นาทีก็ล้ม เมื่อไม้ล้มลงช่างจะตรวจสอบว่าไม้แตกหรือฉีกหรือกลวง ถ้าโคนและปลายแตกหรือฉีกกลวงจะใช้ขุดเรือไม่ได้ต้องไปหาต้นใหม่ แต่บางต้นถ้าความยาวของต้นไม้เหลือก็ลองทวนโคน เพื่อให้มันรอยแตกหรือฉีกก็ใช้ได้ ถ้าโชคล้มลงแล้วไม้สมบูรณ์ทุกประการก็วัดจากโคนไปหาปลายให้เหลือเผื่อไว้นิดหน่อยแล้วตัดปลาย

3. ขั้นชักลาก

พิธีกรรมในการชักลาก

ก่อนจะนำไม้บรรทุกรถยนต์ ช่างจะจุดธูป 3 ดอก และเทียน 1 ดอกพร้อมดอกไม้ที่ขอหาได้ไปปาจำนวน 3 ดอก 3 สี เพื่อบอกนางไม้และเจ้าที่เจ้าเขา เพื่อให้ไม้ที่จะนำมาขุดเรือเดินทางสะดวกและปลอดภัย ถ้าหาธูปเทียนไม่ได้ก็อาจจะใช้เพียงดอกไม้ 3 ดอกหรือเพียงแต่พนมมือบอกนางไม้หรือเจ้าป่าเจ้าเขาก็ได้ แต่พยายามให้เป็นมงคล เคยมีบรรดาพวกไม่เชื่อในเรื่องผีลังนางไม้พูดจาไม่เป็นมงคล ซึ่งต้องโดนมาหลายราย บางรายถึงกับโดนไม้ร่วงทับถึงชีวิต บางรายแขนขาหัก บางรายปากบวม บางรายบรรทุกรถยนต์มาแล้วไม้ยังสับตร่วงรถยนต์ได้

เมื่อไม้เดินทางมาถึงวัดหรือที่ที่จะทำการขุด ก็ทำพิธีอัญเชิญนางไม้ลงจากรถยนต์โดยทำคล้ายกับนำไม้ขึ้นรถยนต์ คือ จุดธูปเทียน 3 ดอก หาดอกไม้ 3 สี จำนวน 3 ดอก บอกให้นางไม้ลงรถยนต์อย่าให้กระแทกกระแตกแตกหัก ให้ลงรถยนต์ด้วยความปลอดภัย เพราะจะนำมาสร้างให้มีชื่อเสียง คือ พยายามพูดในสิ่งที่ดีงามนั่นเอง

พิธีการทางช่างในการชักลากไม้

ในสมัยโบราณการชักลากไม้จะใช้ช้างเป็นส่วนใหญ่ ถ้าไม้ตกลงไปในเหวก็จะใช้ หวายโยงพันลำดึงไม้ขึ้น หรือจะพลิกไม้ก็จะใช้วิธีเอาหวายพันลำพลิก แต่ในสมัยปัจจุบัน วิศวกรรมการทางเทคโนโลยีเจริญขึ้น การชักลากไม้จึงใช้ไม้ยกขึ้น หรือดึงจากเหว แล้วยก ไม้รกลากไปชุดตามวัดต่าง ๆ

4. ขั้นการขุดเรือ

พิธีกรรมในการขุดเรือยาว

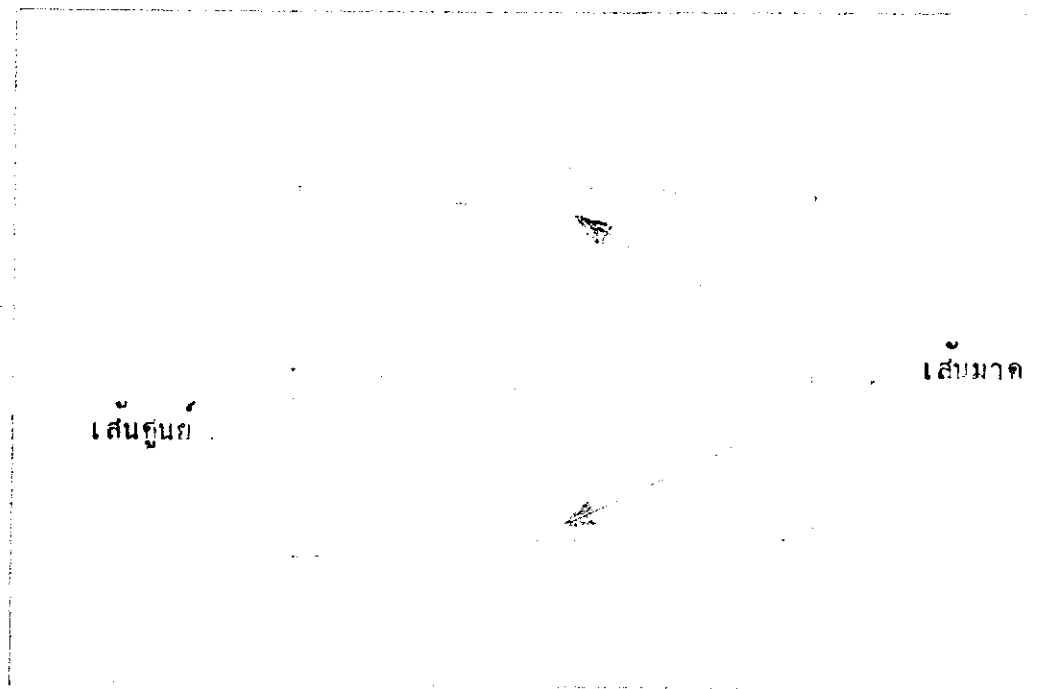
ก่อนที่จะทำการขุดเรือช่างจะตั้งศาลเพียงตา แล้วนำเครื่องกระยาบวช มีหัวหมู ไก่ต้ม ไข่ต้ม ข้าวปากหม้อ ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ขนมปลากริม ขนมหุข่าง ข้าวเหนียว หัวหงอก และใบยาสูบศรีปากซาม 6 ตัว จำนวน 2 ที่ เพื่อจะใส่ข้าวปากหม้อและไข่ต้ม เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วช่างขุดจะจุดธูปเทียนพร้อมด้วยดอกไม้ 3 สี บอกนางไม้ที่จะขุด และเป็นการบอกครูเพชรฉลุกรรม ว่าในการดำเนินการขุดขอให้ขุดง่าย ขุดแล้วเป็นไปตาม สูตรทุกประการ เมื่อบอกนางไม้และครูเพชรฉลุกรรม (พระวิศวกรรมซึ่งเป็นการบอกครูของ เครื่องมือการขุดเรือ) ช่างจะทำบายศรีปากซาม 2 ที่ ไปวางบนปลายและโคนไม้ที่จะขุด อย่างละที่ และเริ่มดำเนินการขุด

พิธีการทางช่าง

ช่างจะดูลักษณะของไม้ที่จะนำมาขุดเรือ ช่างบางคนนำไม้ไปลอยน้ำเพื่อทดลองว่า ไม้จะพลิกด้านใดขึ้นบนก็ขุดด้านนั้น ด้านตรงข้ามก็จะเป็นท้องเรือ แต่ช่างบางคนใช้วิธีการ สังเกตเนื้อไม้และลักษณะการเหี่ยยดของไม้ที่วางนอนอยู่ ถ้าไม่มีลักษณะงอนหรือโตนก็จะขุด ด้านนั้น ส่วนด้านตรงข้ามจะเป็นท้องเรือ (ขุดแล้วจะเหมือนกานมะพร้าวโดยใช่เปลือกกาน มะพร้าวเป็นท้องเรือ)

ก่อนลงมือขุดช่างจะใช้เลื่อยไฟฟ้าเปิดปิกด้านบนที่จะขุด และด้านล่างที่จะทำท้อง เรือรวม 2 ปิก เมื่อเปิดปิกแล้วช่างขุดเรือจะตีเส้นศูนย์เพื่อแบ่งไม้ออกเป็น 2 ซีกเท่า ๆ กัน แล้วตีกรอบด้านข้างอีกข้างละเส้น เรียกว่า เส้นมาด แล้วใช้เลื่อยเจาะก้ามปูตามเส้น

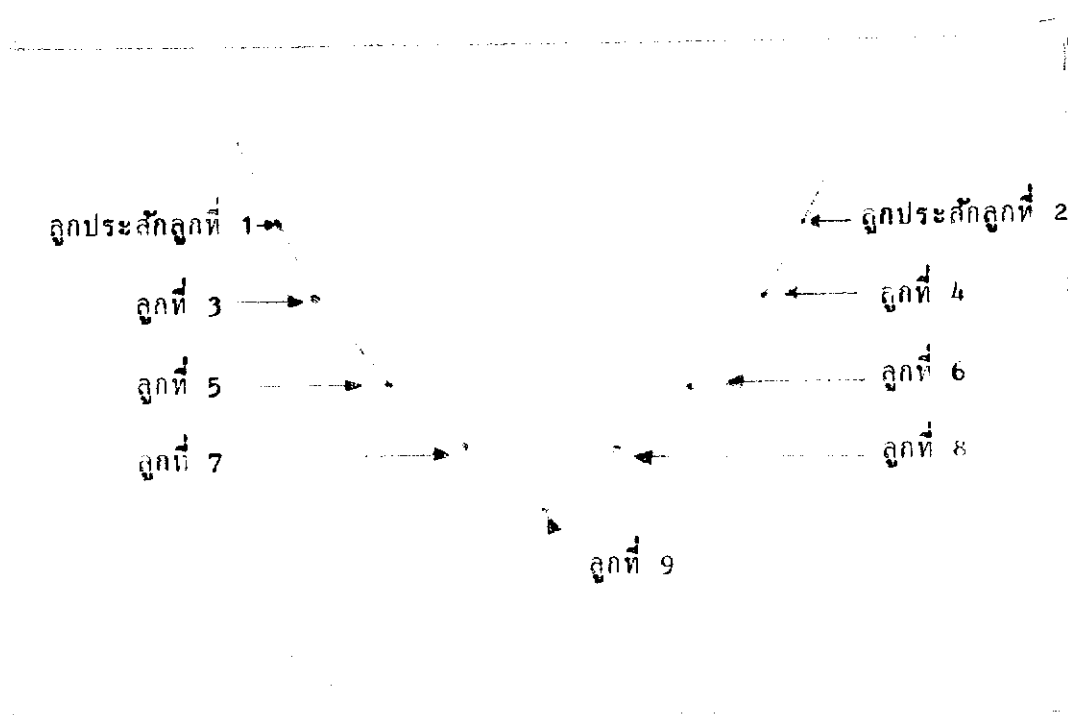
มาดเพื่อตัดเอาไม้ออกมาตลอดทั้งลำ เมื่อเอาเนื้อไม้ออกแล้วช่างจะเริ่มปลอกเปลือกไม้ตลอดทั้งลำ แล้วจะดำเนินการเหลาเรือด้วยเครื่องมือทางช่าง อันได้แก่ ขวานโยน ขวานกลาง กบไฟฟ้า ในการเหลาเรือช่างจะทราบว่าเรือมีความหนาอย่างน้อยเพียงใด โดยใช้ส่วานเจาะเรือให้ทะลุเป็นแนวตามขวาง แถวละ 9 รู แต่ละแนวห่างกันประมาณ 1 เมตร เจาะตลอดทั้งลำ แล้วใช้ลูกประลักปาวัดความหนาของเนื้อเรือ

ภาพประกอบ 44 ภาพการทำเส้นมาดเรือ

เมื่อเหลาเรือด้านนอกแล้วช่างจะเริ่มวางใน โดยการให้ขวานถากเนื้อเรือตลอดลำให้มีความหนาเท่า ๆ กัน โดยยึดลูกประลักปาวเป็นเครื่องวัดความยาว เสร็จแล้วคว่ำเรืออย่างไฟในการย่างไฟช่างจะใช้แกลบผสมขี้เลื่อยเป็นเชื้อเพลิง ต้องย่างไฟให้ร้อนเท่า ๆ กัน และตลอดทั้งลำให้ทั่ว ใช้เวลาย่างประมาณ 16 ชั่วโมง การย่างไฟแรกใช้ไฟเวลานานกว่าไฟต่อ ๆ ไป เมื่อเห็นว่าเนื้อเรือถูกไฟเหลืองทั่วกันดีแล้ว ก็หงายเรือใช้ปากกาที่ทำด้วย

ลำเรือเป็นตัวแรก โดยให้ส่วนเจาะกงเรือไปทะลุตัวเรือทางด้านข้างแล้วตอกตะปูผูกประลักร
 เสร็จจากนั้นให้ส่วนเจาะกงทะลุตัวเรือด้านข้างตรงข้ามผูกประลักรตัวแรก แล้วตอกตะปูผูก
 ประลักร เจาะกงทะลุเนื้อเรืออัดผูกประลักรสลับซ้าย ขวา จนกว่าได้ผูกประลักรจำนวน 9 ลูก
 ในการวางกงเรือตัวที่ 2 จะวางห่างจากกงตัวแรกไปทางท้ายเรือหัวเรือประมาณ 32 นิ้ว
 เพื่อให้คนนั่งพายสบาย การติดกงจะติดสลับไปทางท้ายเรือ 1 ตัว หัวเรือ 1 ตัว จนกว่าจะ
 ครบตลอดลำ ซึ่งถ้าเป็นเรือยาวใหญ่จะติดกงประมาณ 31 ตัว เรือยาวประมาณ 27 ตัว และ
 เรือเล็ก 23 ตัว กงตัวกลางจะกว้างประมาณ 39 นิ้ว ถ้าเป็นเรือกลางหรือเรือเล็กกลาง
 ลำเรือจะกว้างประมาณ 35 นิ้ว

ภาพประกอบ 45 ภาพการเจาะผูกประลักร

กระบอกไม้ไผ่จับมาดเรือทั้ง 2 ด้าน ตลอดลำระยะห่างกันตัวละ 2 คอก แล้วใช้ค้อนปากกา นำขอไม้ไผ่ยาวประมาณ 5 คอก สอดกับหล่องหวายใช้เลือกโหนดให้เนื้อถ่างออก เมื่อจัดให้เนื้อเรือถ่างออกแล้วจะใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกค้ำยันเนื้อเรือไม่ให้ยุบเข้า การดำเนินการถ่าง-ค้ำยันตลอดลำ เพื่อให้เรือได้รูปทรง แล้วคว่ำเรือเหลานอกด้วยกบไฟฟ้าให้ได้รูปทรงเช่นกัน ส่วนนอกเสร็จหยาบเรือแล้วใช้ขวานกลางสางในให้ได้ความหนาบางพอเหมาะ

จากนั้นคว่ำเรือแล้วช่างไฟที่ 2 ใช้เวลาช่างทั่วลำเรือเหมือนเดิม แต่ใช้เวลาเพียง 12 ชั่วโมง ได้เวลาหยาบเรือใช้ปากกาถ่างเรือออก นำไม้ไผ่ค้ำยันกันเรือยุบเข้า เริ่มคว่ำเรือสางนอกแล้วหยาบสางในจากนั้นก็คว่ำเรือ

การช่างไฟ 3 และ 4 ก็เช่นเดียวกับการช่างไฟที่ 1 แต่การช่างไฟ 3 - 4 ใช้เวลาช่างไฟละ 6 ชั่วโมงเท่านั้น เมื่อช่างไฟ 4 สางนอกสางในแล้วก็จะได้รับลักษณะเรือครบสูตรการขุดเรือของช่างแต่ละช่าง จากนั้นหยาบเรือติดฟางเหล็กด้านข้างทั้ง 2 ด้าน ตลอดลำ ระยะห่างกัน 2 - 3 คอกต่อหัวที่ติดทั้งสองข้างนั้นจะเฉลี่ยกัน เพื่อสะดวกในการใช้ไม้จัดแบะเรือ การติดฟางแต่ละหัวจะติดได้มาดประมาณ 10 - 12 นิ้ว ประโยชน์ในการติดฟางก็เพื่อค้ำดวงดึงเนื้อเรือให้ออกเท่า ๆ กันพร้อมที่จะลงกงต่อไป

5. ขั้นการวางกงเรือ

พิธีกรรมในการวางกงเรือ

การวางกงเรือไม่มีพิธีกรรมอะไรดำเนินการต่อไปได้เลยเมื่อสางนอกสางในหลังไฟที่ 4 เรียบร้อยแล้ว

พิธีกรรมทางช่าง

การวางกงเรือนั้นช่างจะวัดความยาวของตัวเรือตลอดลำแล้วขีดเส้นแบ่งระยะห่างของกงแต่ละตัว ไม้ที่นำมาใช้ทำกงมีหลายชนิด ได้แก่ ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้ประดู่ หรือไม้พะยอม แต่ช่างหลายคนบอกไม้ประดู่ดีที่สุด เพราะทนแดดทนน้ำได้ดีกว่าไม้อื่น ไม้ที่จะมาทำกงต้องใช้ไม้หนา 2-3 นิ้ว กว้างประมาณ 20 นิ้ว ยาวไม่ต่ำกว่า 40 นิ้ว (ขึ้นอยู่กับความกว้างของเรือ) กงของเรือแต่ละตัวจะหนา 2-3 นิ้ว กว้าง 3 นิ้ว การติดกงจะติดกลาง

จากนั้นก็ดำเนินการวางกระทงสำหรับนั่งพาย ไม้ที่จะนำมาวางกระทงจะใช้ไม้สัก กว้าง 6 นิ้ว หนา 1 นิ้ว ยาวเท่ากับความกว้างของเรือที่เราวางกระทงแต่ละตัวไว้ การ ติดกระทงเรือจะใช้ไม้กระทงวางเกินหัวก้งทั้ง 2 หัว แล้วเจาะกระทงทะลุตัวเรืออัดด้วย ลูกประลักข้างละ 2 ลูก ดังนั้นกระทงตัวหนึ่งจะใช้ลูกประลักอัด 4 ลูก และถ้าเรือลำหนึ่ง ติดกง 31 ตัว ก็ต้องติดกระทงเรือ 31 ตัวเช่นกัน เมื่อวางกระทงเรือเสร็จแล้วก็เริ่มติด ไม้แอนวางใต้กระทงนั่งตลอดลำ การติดไม้แอนก็เพื่อให้ประโยชน์ในการดกต่อม่อเพื่อให้ เรือแข็งหรืออ่อนตามความต้องการ เสร็จจากนั้นก็คว่ำเรือเหลาด้านนอกให้ได้ที่ขัดด้วย กระดาษทรายหยาบ และละเอียด เมื่อขัดเรียบร้อมแล้วหยาบเรือติดกราบซึ่งยาวตลอดลำ จำนวน 2 กราบ กราบเรือจะใช้ไม้เนื้อแข็ง คือ ไม้ตะเคียนกว้าง 6 นิ้ว หนา 1 นิ้วครึ่ง การติดกราบใช้ดาปุดอกติดกับกระทงเรือหรือมาดเรือ จากนั้นก็ติดโชนหัวโชนท้าย ไม้ที่นำ มาทำโชนเรือเป็นไม้สักที่ดีที่สุด ถ้าหาไม้สักไม่ได้ให้ใช้ไม้ขนุน ไม้ตะเคียน ไม้พยอบก็ได้ ขนาดของไม้ที่นำมาขุดหัวโชนท้าย ต้องใช้ไม้ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 24 นิ้ว โชนหัว- ท้ายต้องเป็นช่างฝีมือจริง ๆ เพราะการเข้าไม้ยากมาก ต้องเข้าไม้ให้สนิท นอกจากนี้ การติดหัวโชนหัว-ท้ายต้องถอดออกให้ได้สะดวกในการเคลื่อนย้ายเรือ แต่ติดข้าง ๆ กง เรือ เหล็กสายยู่ที่ติดนี้มีประโยชน์ในการขันเรือ เมื่อเรียบร้อมแล้วก็ขัดอีกครั้งหนึ่งแล้วลง น้ำมันยูรีเทนให้ขึ้นมัน ก็สามารถแข่งได้

6. ขั้นตอนซื้อเรือ

ปกติการขุดเรือยาวจะใช้เวลา 2-3 เดือน ก็จะเสร็จสมบูรณ์ หลังจากนั้นก็มี การตั้งชื่อเรือเพื่อเป็นมงคลนาม ตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน การตั้งชื่อเรือทุกภาคของไทย นิยมตั้งชื่อเรือที่มีคำอยู่สองคำคือ เจ้าแม่ กับ เทพ นำหน้า ที่พบเห็นหรือได้ยินชื่ออยู่ประจำ เหตุที่เรียกว่า เจ้าแม่ เพราะแม่ย่านางเรือเป็นผู้หญิง ส่วนที่เรียกว่า เทพ นั้น เพราะถือว่านางไม้ นางตะเคียน เป็นเทวดาประเภทหนึ่ง บางแห่งนิยมเอาชื่อแม่น้ำ หมู่บ้าน วัด เป็นชื่อ เช่น เจ้าแม่ตาปี เจ้าแม่ธารทิพย์ เทพนครสิงห์ เทพธนูทอง น่านเทวี วัดโบสถ์ เป็นต้น นอกจากเรือที่มีนางไม้ นางตะเคียนแล้ว ยังมีลูกตะเคียน หรือลูกกรอก การขุด

เรือบางลำจะพบลูกของไม้เคเคียนในต้นเคเคียนนั้น เป็นลักษณะของไม้ที่งอกขึ้นในลำต้นแม่ มีลักษณะต้นไม้มีกิ่งก้านทั่ว ๆ ไป แต่ไม่ได้ต้นโผล่มาจากลำต้น ลักษณะเนื้อไม้แข็งแรงแรงมาก ทางภาคใต้เรียกลูกในแม่ ทางภาคกลาง เรียกว่า ลูกตะเคียนหรือลูกกรอก ซึ่งนิยมนำมาทำเครื่องรางของขลัง ซึ่งนับว่าหายากมาก เวลาไปแข่งขันก็จะนำลูกตะเคียนวางไว้บนหัวเรือทุกครั้ง เรือยาวที่มีลูกตะเคียนที่ขุดพบ ได้แก่ เรือเจ้าแม่ตาปี ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เรือเทพธิดาทอง จังหวัดพิษณุโลก เรือเทพนิษฐ์ จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

7. พิธีนำเรือยาวลงน้ำ

เรือยาวเมื่อขุดเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะเก็บไว้ในสถานที่เก็บหรือโรงเก็บเรือของวัดจนถึงช่วงก่อนฤดูน้ำหลากระหว่างเข้าพรรษา เมื่อนำเรือลงน้ำ เพื่อเตรียมตัวแข่งขัน ก็จะทำพิธีบวงสรวงอันเชิญแม่ย่านางที่สถิตอยู่ที่ศาลเพียงตาตั้งแต่เริ่มขุด หรือเรือที่ขุดมานานแล้ว เมื่อแข่งขันเสร็จแต่ละปี ก็จะนำเรือขึ้นเก็บ แล้วอันเชิญแม่ย่านางขึ้นศาลเพียงตา เมื่อนำเรือลงน้ำก็จะมีการเชิญแม่ย่านางขึ้นเรือทำการเซ่นไหว้ตามประเพณี สำหรับภาคกลางนิยมให้หัวเรือตะเอนน้ำก่อนส่วนอื่น ๆ ของเรือเพื่อถือเป็นการเอาโชคเอาชัย และบางแห่งเรือที่ขุดเสร็จใหม่ ๆ ยังไม่เคยลงน้ำเลย จะลงน้ำเป็นครั้งแรก ก็จะทำพิธีทางศาสนา ทำพิธีเบิกเนตร และทำพิธีปล่อยเรือนั้น จะให้ผู้หญิงเป็นผู้ปล่อยเรือ โดยใช้กรรไกรตัดใบที่ผูกไว้ด้วยเชือกแล้วให้เรือลอยออกสู่แม่น้ำ โดยมีผิวยืนอยู่ในเรืออย่างพร้อมเพรียงสำหรับผิวยืนนั้น เมื่อก่อนที่จะลงน้ำในเรือ จะต้องทำความเคารพเรือและแม่ย่านางก่อนหนึ่งครั้ง บางแห่งผิวยืนก็จะทำพิธีห่อล่อมแม่ย่านาง ก่อนที่จะนำเรือลงน้ำด้วย สำหรับผิวยืนนอกจากจะใส่เสื้อที่มีสีสันสวยงามเหมือนกันทั้งลำแล้ว ยังตกแต่งเรือของตนให้สวยงามมากยิ่งขึ้น จะสังเกตดูที่โขนเรือ นอกจากรูปเทียนที่สักการะแม่ย่านางแล้ว ยังมีแถบผ้าหลายหลากสีผูกที่โขนเรือ ตามที่บวงสรวงเสี่ยงทายสีตามที่แม่ย่านางชอบ และจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งเห็นจะเป็นธงปักเรียงรายอยู่ในเรือ อย่างน้อยสี่ผืนใหญ่พลั่วลัดไปมาขณะที่พายไหว ธงเหล่านั้นได้แก่ ธงชาติ ธงประจำลูกเรือ ธงประจำวันและธงประจำแม่ย่านาง จนถึงเวลาแข่งขันจริง ๆ จะเอาธงเหล่านั้นออกเพื่อความคล่องตัวในการพาย

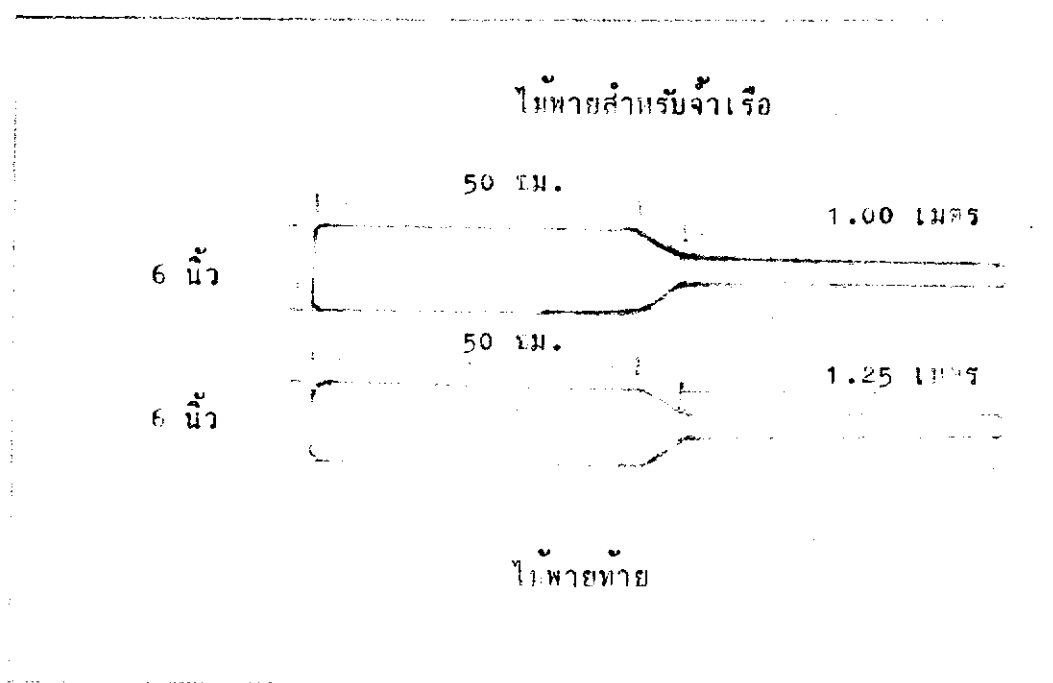
8. ชั้นการทำนาย

พิธีกรรมทางการทำนาย

การทำนายหรือการสร้างนายไม่มีพิธีกรรมใด ๆ ขอให้มีไม้นายก็ทำได้

พิธีกรรมทางช่าง

ไม้ที่จะนำมาทำนายควรเป็นไม้สัก ไม้โมกมัน หรือไม้ตะแบก ซึ่งใช้ไม้กว้าง 6 นิ้วหนา 1 นิ้วครึ่ง ถ้าเป็นนายคนจำใช้ไม้ยาว 1.70 เมตร ถ้าเป็นนายท้ายใช้ไม้กว้าง 1 นิ้วครึ่ง ยาว 1.90 เมตร เมื่อเหลาขัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะได้รับลักษณะนายคือความกว้างปลายใบจำยาว 1 เมตร ถ้านายท้ายกว้าง 1.25 เมตร

ภาพประกอบ 46 ภาพลักษณะไม้ทำนาย

อนึ่งในการสร้างเรือจะให้เรือแข็งหรืออ่อนตัวข้างขุดเรือหรือผู้ควบคุมเรือจะใช้วิธีการตอกตอม่อซึ่งทำมาจากไม้ตะเคียนหรือไม้เนื้อแข็งซึ่งเป็นไม้หน้า 3 นิ้ว หน้า 1 นิ้วครึ่ง ความสูงขึ้นอยู่กับจะให้เรือแข็งหรืออ่อนตัว ถ้าต้องการให้เรือแข็งก็ตอกตอม่อที่มีความยาวมากหน่อย และต้องตอกให้ถี่ ๆ การตอกตอม่อช่วงเรือมักตอกล้าละประมาณ 5 ตัว คือ กลางล้า 1 ตัว ถัดไปทางโขนท้ายอีก 2 ตัว การตอกตอม่อจะตอกบริเวณใดช่วงจะต้องสังเกตการวิ่งของเรือและจะต้องจำสูตรของเรือแต่ละล้าไว้เลยว่าตอกจุดใดบ้าง จึงทำให้เรือแล่นดีที่สุดในขณะนั้นการตอกตอม่อจึงเป็นเรื่องสำคัญ และมีความจำเป็น ความจริงเรือบางลำพอลงแข่งขันเที่ยวแรกแล่นดี พอเที่ยวที่สองเอาตอม่อออกหมดทำให้เรือแน่นได้ ซึ่งเป็นวิธีลี้มเรืออย่างหนึ่ง

การเตรียมตัวฝีพาย

ผู้ที่ทำหน้าที่หน้าควบคุมเรือ จะต้องเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพราะจะต้องปกครองฝีพายประมาณ 30-70 คน การฝึกซ้อมอย่างน้อย 2 สัปดาห์ สำหรับฝีพายเก่า ถ้าเป็นฝีพายใหม่ จะต้องฝึกซ้อมเป็นเดือน จึงจะพายเรือได้ดี ส่วนฝีพายจะต้องมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ การฝึกซ้อมฝีพายจะต้องให้กำลังอยู่ตัว และมีความพร้อมอยู่เสมอ และที่สำคัญฝีพายจะต้องสามัคคีกัน สำหรับผู้ให้สัญญาณแก่ฝีพายจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นตัวเองสูง การที่เรือจะแพ้หรือชนะอยู่ที่ให้สัญญาณสำหรับจังหวะการพายจะพาย 2 ต่อ 1 คือ ฝีพายพาย 2 ครั้ง ผู้คัดท้ายจะพาย 1 ครั้ง ถ้าพายไวกจะได้เปรียบคู่ต่อสู้อย่างมาก

ภาคผนวก ข
ประวัติเรือยาวประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ

ประเภทเรือยาวใหญ่

ขุนนาง

ขุนเพ่ง

จันทร์เจ้า เอ

จันทวดี

เจ้าแม่ตาปี

เจ้าแม่ทักนิณ

เทพธิดาดอย

เทพนรสิงห์

เทพบันเทิงทัพ

เทพประทาน

เทพพิทักษ์

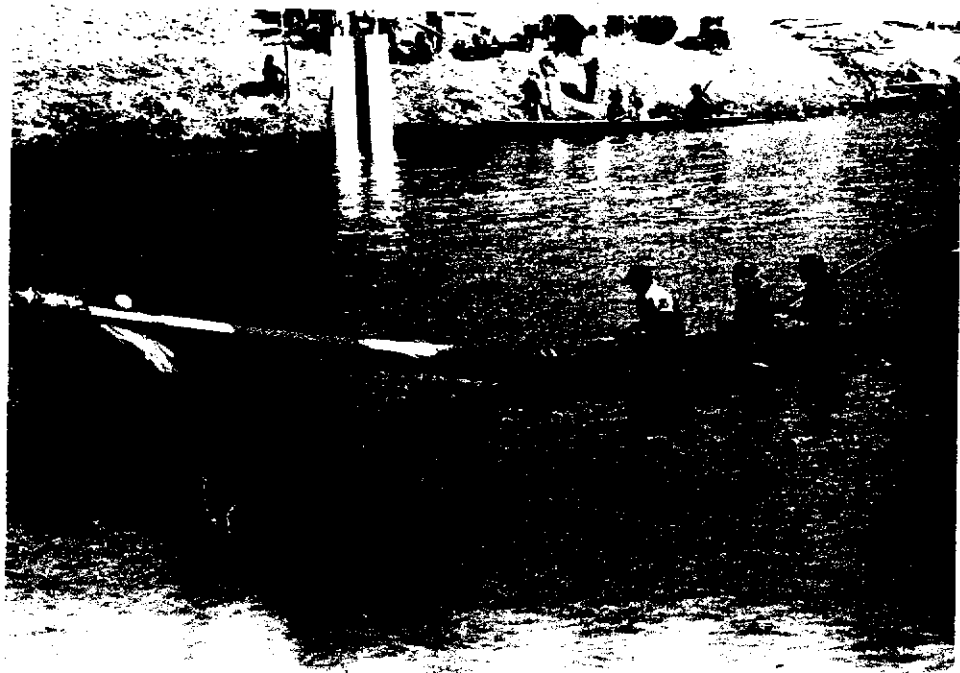
อินทราพิทักษ์

เทพไพฑูรย์

ธงชัย

นารายณ์ประสิทธิ์

บันเทิงทัพนาวา

ภาพประกอบ 47 เรือขนน่าน

ขนน่าน

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2515 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2515 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากบ้านห้วยสะลี้ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ความยาวของเรือ 12 วา 3 คอก 1 คืบ 9 นิ้ว ความกว้าง 40 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 57 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายจันทร์ อยู่บ้านดอนไชย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เดิมชื่อเรือศรีบุญเรือง เปลี่ยนชื่อใหม่ชื่อ ขนน่าน ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดศรีบุญเรือง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 98 ครั้ง ชนะ 89 ครั้ง แพ้ 9 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร
ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ครองถ้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2526
- ได้รางวัลที่ 1 สนามหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ครองถ้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2527
- ได้รางวัลที่ 1 สนามหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ครองถ้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2528

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องลำนี้ที่ คณะกรรมาธิการ คำมี อยู่บ้าน 24 ม. 5 ต.ม่วงตึ๊ด อำเภอเมืองน่าน

ภาพประกอบ 48 เรือขุนเพ่ง

ขุนเพ่ง

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 28 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 26 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากบ้านเข้ดใหญ่ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 12 วา 3 ศอก 9 นิ้ว ความกว้าง 45 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 53 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อนายเลิศ โพนามาศ อยู่บ้านหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เดิมชื่อเรือแม่โกมลทอง ราชาวดี เปลี่ยนใหม่ชื่อขุนเพ่ง ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดยางคอยเกลือ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

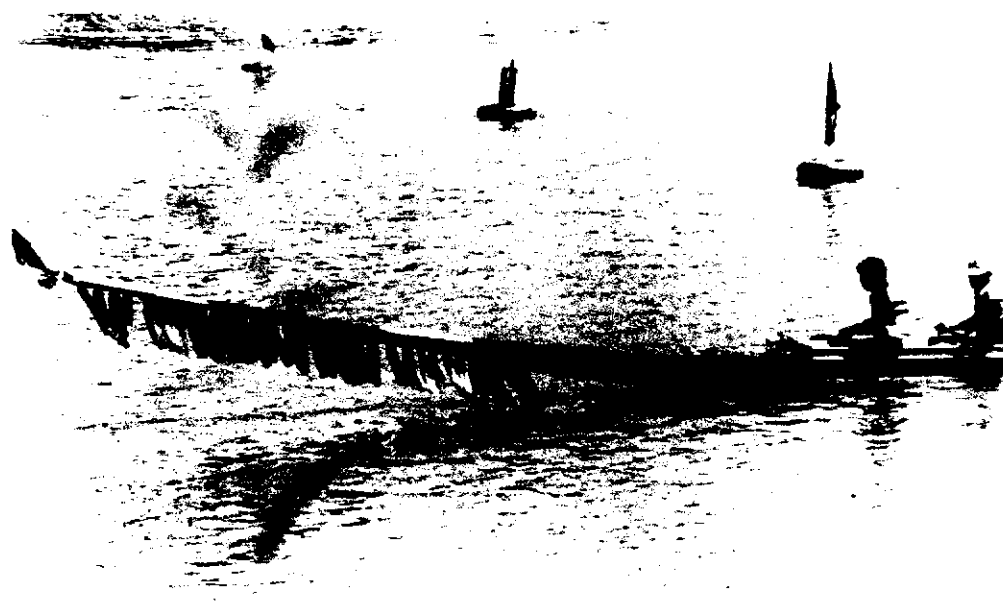
ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้ว ประมาณ 51 ครั้ง ชนะ 28 ครั้ง แพ้ 23 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไรที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ครองถ้วยคณมนตรี พงษ์พานิช พ.ศ. 2531
- ได้รางวัลที่ 1 สนามอำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ครองถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพฯ พ.ศ. 2532
- ได้รางวัลที่ 3 สนามอำเภอนิคมาย จังหวัดนครราชสีมา ครองถ้วย โล่ของ ททท. พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จากก้านแพ่ง ขวัญอันอินทร์ อยู่บ้านยางคอยเกลือ ต.ปากทอง อำเภอเมือง จังหวัดนิมิตร

ภาพประกอบ 49 เรือจันทร์เจ้า เอ

จันทร์เจ้า เอ

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 25 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2530 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ ตะเคียน ได้มาจากป่าหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 13 วา 2 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 46 นิ้ว ประเภทเรือ ยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 53 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ พระครูโอภาส อยู่บ้าน วัดสว่างมนัส อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ จันทร์เจ้า เปลี่ยนใหม่ชื่อ จันทร์เจ้า เอ ปัจจุบัน เรือลำนี้อยู่ที่ วัดศาลเจ้า อำเภอเมืองฯ จังหวัดปทุมธานี

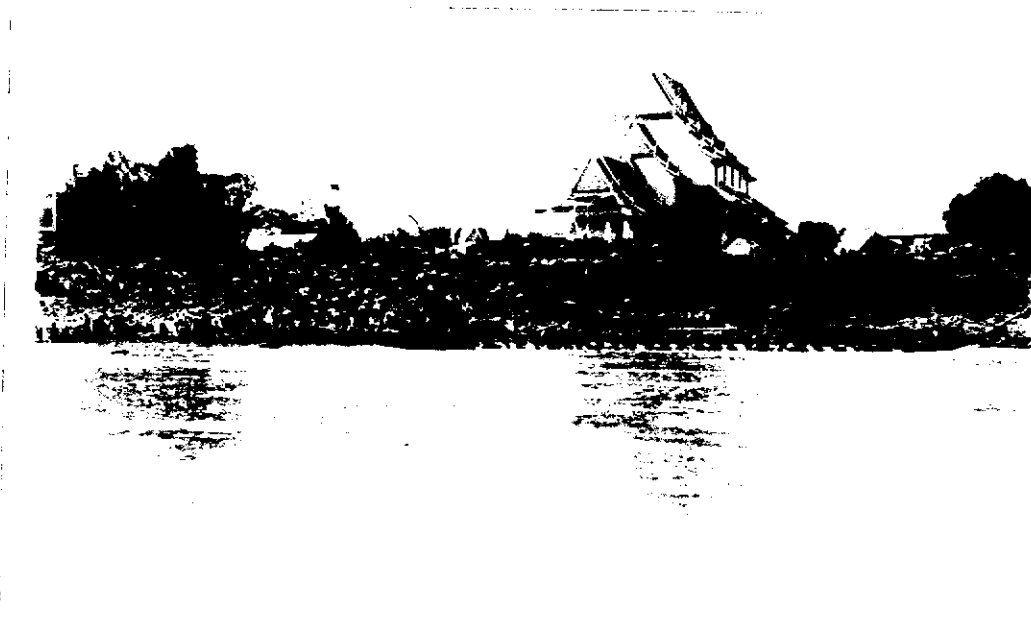
ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 39 ครั้ง ชนะ 25 ครั้ง แพ้ 14 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รับรางวัลที่ 2 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ครองถ้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดอยุธยา พ.ศ. 2530
- ได้รับรางวัลที่ 3 สนามจังหวัดสิงห์บุรี ครองถ้วยนายกเทศมนตรีเมืองสิงห์บุรี พ.ศ. 2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องลำน้จากพระครูขันติ ชรรมรัตน์ อยู่บ้าน วัดศาลเจ้า อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี โทร. 02-5815448

ภาพประกอบ 50 เรือจันทวดี

จันทวดี

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจากบ้านเข็ดใหญ่ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 14 วา 1 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 45 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 53 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อนายบุญมา ทวีศรี อยู่บ้านน้ำตก ต.บางมะพร้าว อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ จันทรวดี เปลี่ยนใหม่ชื่อ จันทวดี ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ โรงงานทอผ้า อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 79 ครั้ง ชนะ 50 ครั้ง แพ้ 29 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวง ครองถ้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดนิจิตร พ.ศ. 2530
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2530
- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดหัวดง ครองถ้วยผู้ว่าราชการจังหวัดนิจิตร พ.ศ. 2531

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก นายเจริญ อุทัย อยู่บ้าน โรงงานทอผ้า อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 51 เรือเจ้าแม่ต่าปี

เจ้าแม่ต่าปี

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 20 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2527 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 เดือนกันยายน พ.ศ. 2527 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจาก ป่าเคียนชา ลุ่มน้ำต่าปี อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 12 วา 3 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 50 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิไสม อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เจ้าแม่ต่าปี ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดกลางใหม่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 80 ครั้ง ชนะ 70 ครั้ง แพ้ 10 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รับรางวัลที่ 1 สนามจังหวัดสุราษฎร์ธานี ครองถ้วยนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2529
- ได้รับรางวัลที่ 1 สนามศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2529
- ได้รับรางวัลที่ 1 สนามสะพานแขวน กรุงเทพฯ ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2529

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก พระครูสาคร ธรรมโชติ อยู่วัดกลางใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพประกอบ 52 เรือเจ้าแม่ทักษิณ

เจ้าแม่ทักษิณ

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนเมษายน พ.ศ. 2529 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2529 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจากป่าเคียนซา อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 13 วา 1 คอก ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาว ใหญ่ จำนวนฝีพาย 50 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อนายสุวรรณ ฤทธิโสภณ อยู่บ้านลำสนธิ อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือประชาธิปัตย์ เปลี่ยนใหม่ชื่อ เจ้าแม่ทักษิณ

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 50 ครั้ง ชนะ 30 ครั้ง แพ้ 20 ครั้ง เคยได้รับรางวัล
อะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามจังหวัดสุราษฎร์ธานี ครองถ้วยนายกรัฐมนตรี พ.ศ.

2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่อลำนีจาก คุณสุวิทย์ ภู่ภาพันธุ์พงศ์ อยู่บ้านโรงเผาถ่าน อำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพประกอบ 53 เรือเทพธิดาดอย

เทพธิดาดอย

ประวัติการขุด

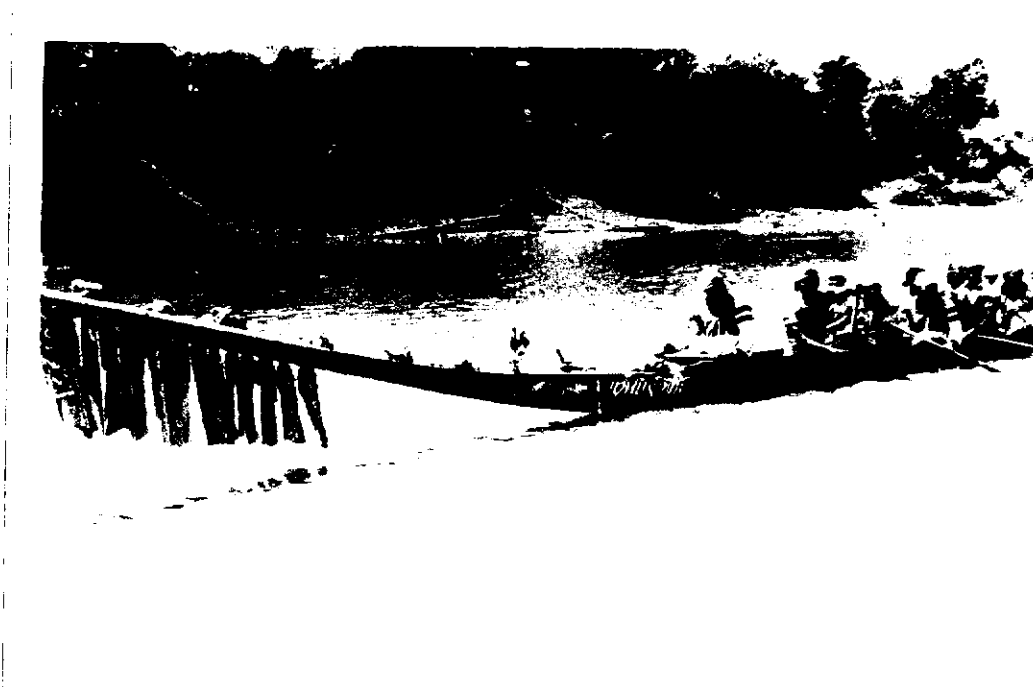
ขุดเมื่อวันที่ 19 เดือนเมษายน พ.ศ. 2530 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2530 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ ตะเคียนทอง ได้มาจาก บ้านเข็ดใหญ่ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 14 วา 1 ศอก 1 คืบ ความกว้าง 46 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 55 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิโสภณ อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพธิดาดอย ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 58 ครั้ง ชนะ 19 ครั้ง แพ้ 39 ครั้ง แชมป์สะพานแขวน
พ.ศ. 2533

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก พระสมุห์วินัย อยู่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก โทรศัพท์ 055 - 251649

ภาพประกอบ 54 เรือเทพนรสิงห์

เทพนรสิงห์

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 1 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2526 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทราย ได้มาจากบ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 12 วา 2 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 50 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิโสม อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพนรสิงห์ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดเสาไห้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 99 ครั้ง ชนะ 70 ครั้ง แพ้ 29 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ก็ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2526
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2527
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิคมิตร์ ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก คุณชลิตเทพ โพธิ์ใบ อยู่บ้านโรงสีข้าวแก่งคอย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โทรศัพท์ 036 - 244590

ภาพประกอบ 55 เรือเทพบันเทิงทัพ

เทพบันเทิงทัพ

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 19 เดือนเมษายน พ.ศ. 2531 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนหยวก ได้มาจาก บ้านม่อนดินแดง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ความยาวของเรือ 14 วา 1 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 46.5 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 55 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิโสมน อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพบันเทิงทัพ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่จังหวัดทหารบกพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 30 ครั้ง ชนะ 23 ครั้ง แพ้ 7 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร
ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 3 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครอบแก้ว ผู้ว่าราชการจังหวัด
พิษณุโลก พ.ศ. 2531

- ได้รางวัลที่ 2 สนามศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ครอบแก้ว รองผู้ว่าการการ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2531

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่อลำนี้จากพันเอกวิเชียร ชูปรีชา อยู่บ้าน บก.จ.ทบ.พล. อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก โทรศัพท์ 055 - 258021 ต่อ 3499

ภาพประกอบ 56 เรือเทพประทาน

เทพประทาน

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2530 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 เดือนกันยายน พ.ศ. 2530 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจากป่าเคียนซา อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 13 วา 2 คอก 1 คืบ 9 นิ้ว ความกว้าง 45 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 55 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ พระครูโสภาส อยู่บ้านวัดสว่างมนัส อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือเทพประทาน ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่บ้านบางไผ่ ตำบลบางไผ่ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 42 ครั้ง ชนะ 30 ครั้ง แพ้ 12 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไรที่ไหนดังนี้

- ได้รับรางวัลที่ 2 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุพิษณุโลก ครองถ้วยนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2531
- ได้รับรางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยคุณบุญเสริม ถาวรกุล พ.ศ. 2532
- ได้รับรางวัลที่ 3 สนามวัดป่าโมก ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่าจาก คุณศิริวัฒน์ อ่าวสมบัติกุล อยู่บ้านโรงสีจันทร์ประเสริฐ
อ.บางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โทรศัพท์ 056 - 621108

ภาพประกอบ 57 เรือเทพนิทัศน์

เทพนิทัศน์

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 29 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 เดือนกันยายน พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้เคเคียน ได้มาจาก บ้านวังชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 12 วา 9 นิ้ว ความกว้าง 44.9 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 47 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ ช่างเอี่ยม พรหมขจร อยู่บ้านพล้อแดง อำเภอหลังสวน เดิมชื่อ เรือเทพนิทัศน์ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 37 ครั้ง ชนะ 20 ครั้ง แพ้ 17 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร พ.ศ. 2528
- ได้รางวัลที่ 3 สนามจังหวัดชัยนาท ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2529
- ได้รางวัลที่ 3 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องลำไ้จาก คุณสวัสดิ์ เจริญศรีพงศ์ อยู่เทศบาลเมืองบางมูลนาก
อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โทรศัพท์ 056 - 631004

ภาพประกอบ 58 เรืออินทราพิทักษ์

อินทราพิทักษ์

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 12 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2529 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2529 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 13 วา ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 52 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิโลม อยู่บ้านหลังสวน อ.หลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ อินทราพิทักษ์ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดไผ่เนา อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 17 ครั้ง ชนะ 7 ครั้ง แพ้ 10 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร
ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวง ครองถ้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ.

2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่อลำนี้นจากก้านดาวเรือง รอดรักษา ตำบลหอไกร อำเภอบางมูลนาก
จังหวัดพิจิตร

ภาพประกอบ 59 เรือเทพไทรบุรี

เทพไทรบุรี

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือน เมษายน พ.ศ. 2530 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2530 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจาก บ้านเข็ดใหญ่ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 14 วา 1 ศอก 1 คืบ ความกว้าง 46 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 55 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิโลม อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพไทรบุรี ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

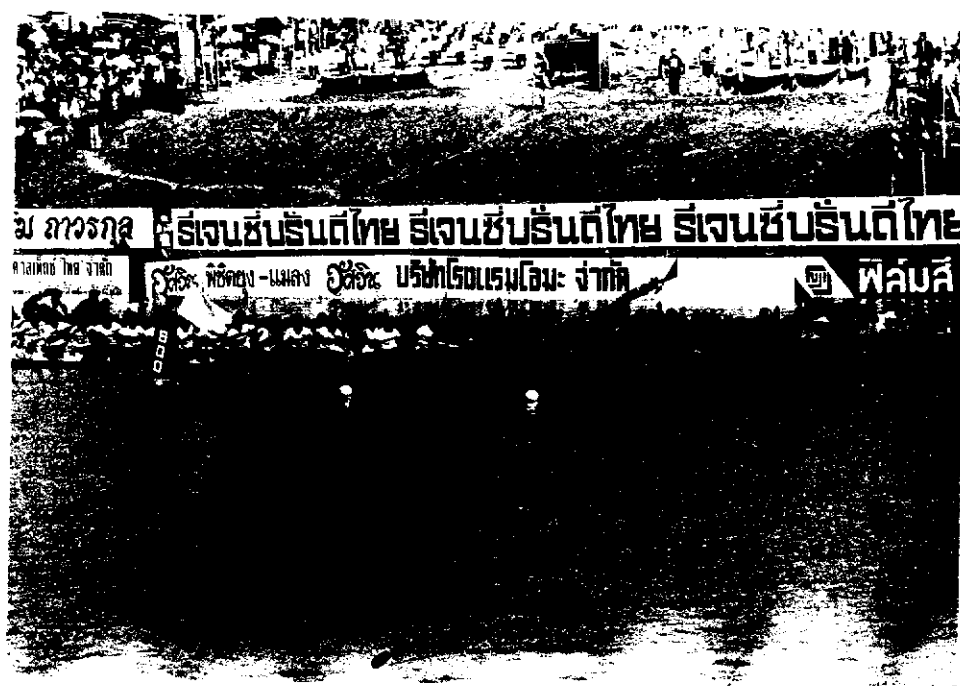
ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 44 ครั้ง ชนะ 34 ครั้ง แพ้ 10 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร ครองโล่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2530
- ได้รางวัลที่ 2 สนามจังหวัดสิงห์บุรี ครองถ้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ. 2530
- ได้รางวัลที่ 1 สนามอำเภอพิมาย จ.นครราชสีมา ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องลำนี้นจาก พระ อยู่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 60 เรือธงชัย

ธงชัย

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 29 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2522 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากอำเภอลำน้ำราชนาญณ์ จังหวัดลพบุรี ความยาวของเรือ 13 วา 3 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 45 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 52 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายเสริม เขตวัน อยู่บ้านเกาะหงษ์ อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ เดิมชื่อเรือศรีสุนทร เปลี่ยนใหม่ชื่อ ธงชัย ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดบ้านสร้าง อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดอ่างทอง

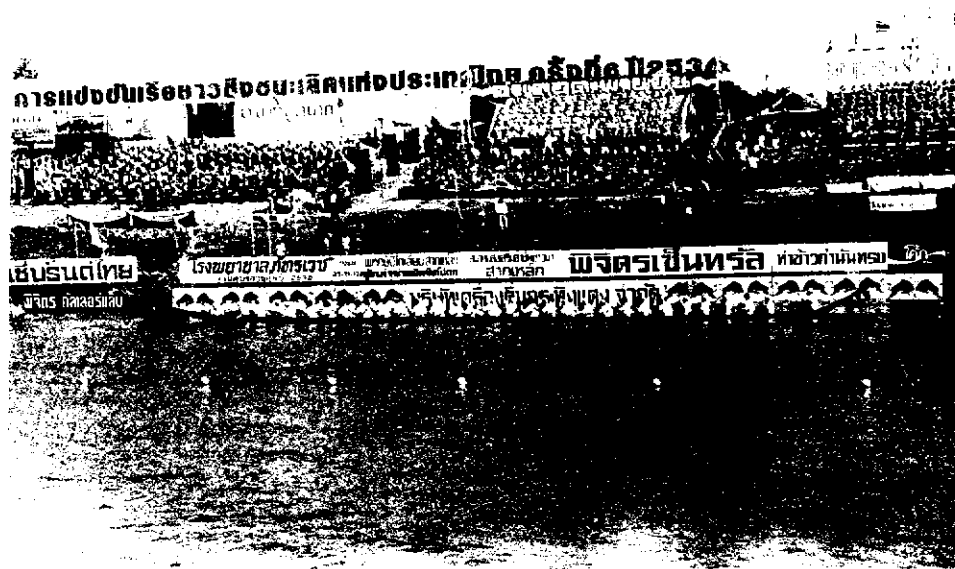
ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 63 ครั้ง ชนะ 33 ครั้ง แพ้ 30 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดโพธิ์เกษียณ ครองถ้วย ส.ส.อ่างทอง พ.ศ. 2527
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดป่าโมก ครองถ้วย ส.ส.อ่างทอง พ.ศ. 2529
- ได้รางวัลที่ 2 สนามจังหวัดสิงห์บุรี ครองถ้วย นายกเทศมนตรี พ.ศ. 2529

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่าจาก อาจารย์บุญส่ง แซ่ม้อย อยู่โรงเรียนวัดบ้านสร้าง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 14120

ภาพประกอบ 61 เรือนารายณ์ประสิทธิ์

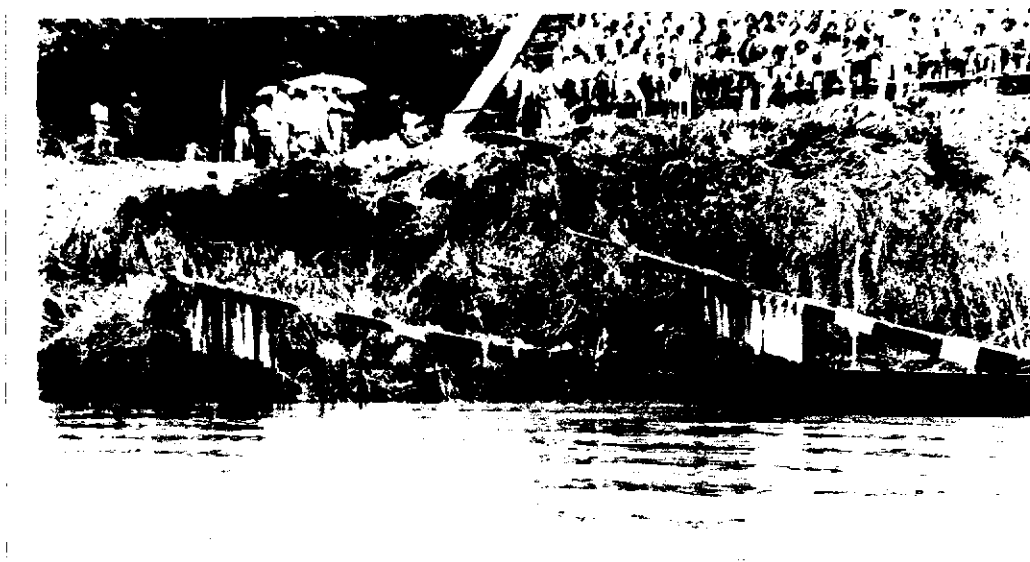
นารายณ์ประสิทธิ์

ประวัติการขาด

ขาดเมื่อวันที่ 9 เดือนเมษายน พ.ศ. 2533 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ไม้ที่นำมาขาดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่าในจังหวัดระนอง จังหวัดระนอง ความยาวของเรือ 14 วา 2 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 45 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 55 คน ข้างที่ขาดเรือชื่อ นายสุธรรม ฤทธิโลม อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ นารายณ์ประสิทธิ์ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก คุณชลิท เทน โพธิ์ใบ อยู่บ้านโรงสีเสนาห์ อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี โทรศัพท์ 036-244590

ภาพประกอบ 62 บ้านเหิงทันทาวา

บ้านเหิงทันทาวา

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 26 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2531 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากบ้านม่อนดินแดง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ความยาวของเรือ 14 วา 1 ศอก 9 นิ้ว ความกว้าง 46 นิ้ว ประเภทเรือยาวใหญ่ จำนวนฝีพาย 54 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายเลิศ โพนามมาศ อยู่บ้านหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เดิมชื่อเรือ บ้านเหิงทันทาวา ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่กองทัพนาคที่ 3 อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 36 ครั้ง ชนะ 24 ครั้ง แพ้ 12 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

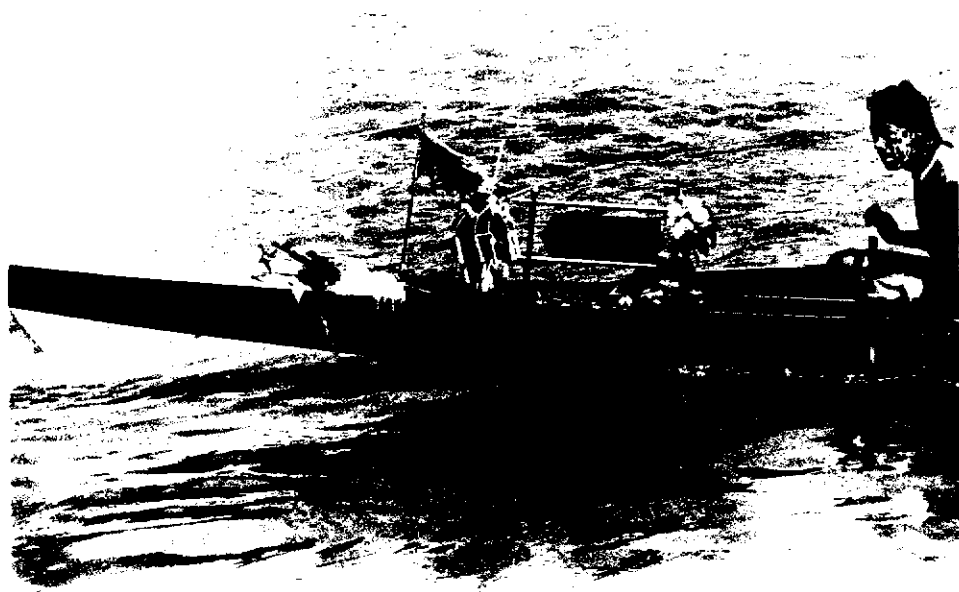
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองโล่ของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2531
- ได้รางวัลที่ 2 สนามศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ครองโล่ของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2531
- ได้รางวัลที่ 2 สนามสะพานขาว กทม. ครองโล่ของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่าจาก ร้อยเอกณรงค์ กิษยรังสินานนท์ อยู่บ้าน 1 ต.บ้านคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดพิจิตร โทรศัพท์ 055 - 258021 ต่อ 3499

ประเภทเรือยาวกลาง

ขุนไกร
 เทพตะเคียนทอง
 เทพเทวี
 เทพประทุม
 เทพสร้อยทอง
 เทพสุริยา
 เทพโสภณ
 นาคมณีทอง
 ประกายเพชร
 ผ่องนภา
 พิชิตสายชล

ภาพประกอบ 63 เรือขุนไกร

ขุนไกร

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2526 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่านครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 11 วา 9 นิ้ว ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 40 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อขุนไกร ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดหงสาวาส ต.ไผ่ขวาง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 45 ครั้ง ชนะ 25 ครั้ง แพ้ 20 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดหัวตง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วย ดร.ยุพา อุดมศักดิ์ พ.ศ. 2528
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดบางทราย ครองถ้วยคุณโกศล ไกรฤกษ์ พ.ศ. 2529
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2527

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่าจาก เจ้าอาวาสวัดหงสาวาส อยู่ วัดหงสาวาส อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ภาพประกอบ 64 เรือเทพตะเคียนทอง

เทพตะเคียนทอง

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2527 ลงน้ำครั้งแรกวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2527 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่านครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 12 วา 9 นิ้ว ความกว้าง 43 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 40 คน ช่างขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านแหลมทราย อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ พิชิตนาวา เปลี่ยนชื่อใหม่ชื่อ เทพตะเคียนทอง ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดยาง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 43 ครั้ง ชนะ 23 ครั้ง แพ้ 20 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร
ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วย ดร.ยุพา อุดมศักดิ์
พ.ศ. 2528

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ.
2528

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องนี้ได้จาก ผู้ใหญ่ช่วย น้อยโต หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านคลอง อำเภอ
เมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 65 เรือเทพเทวี

เทพเทวี

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2524 ลงน้ำครั้งแรกวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากบ้านน้ำริน อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 13 วา ความกว้าง 45 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 40 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายเสริม เขตวัน อยู่บ้านเกาะหงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เดิมชื่อเรือ ขวัญอิทราทอง เปลี่ยนชื่อใหม่ชื่อ เทพเทวี ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดใหม่ราษฎร์ทรงธรรม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 62 ครั้ง ชนะ 40 ครั้ง แพ้ 22 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร
ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยของ ททท. พ.ศ.

2528

- ได้รางวัลที่ 3 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยของนายบุญเสริม

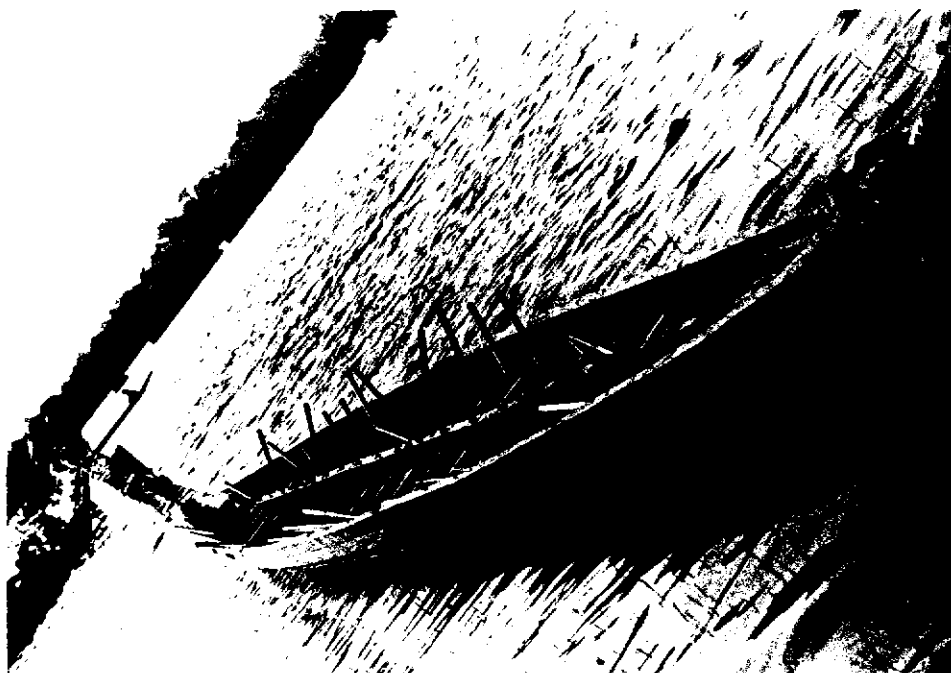
ถาวรกุล พ.ศ. 2530

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ.

2531

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้ที่เจ้าอาวาสวัดใหม่ราษฎร์ทรงธรรม อยู่ วัดใหม่ราษฎร์ทรงธรรม
อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 66 เรือเทพประทุม

เทพประทุม

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนเมษายน พ.ศ. 2527 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 เดือนกันยายน พ.ศ. 2527 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจากป่าสัมปทาน อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 9 วา 2 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 39 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิโสภณ อยู่บ้านหลังสวน อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพปทุม ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดโบสถ์ ต.บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 72 ครั้ง ชนะ 42 ครั้ง แพ้ 30 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเหล่านี้จาก นายสมจิต ประสิทธิ์ศักดิ์ อยู่บ้าน 120/3 หมู่ 4 ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โทรศัพท์ 02 - 5815731

ภาพประกอบ 67 เรือเทพสร้อยทอง

เทพสร้อยทอง

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน พ.ศ. 2523 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2523 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่านครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 11 วา 2 ศอก ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 40 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายมา นคร อยู่บ้านเกาะหงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เดิมชื่อเรือลำทองนที เปลี่ยนใหม่ชื่อ เทพสร้อยทอง ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่เทศบาลเมืองพิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

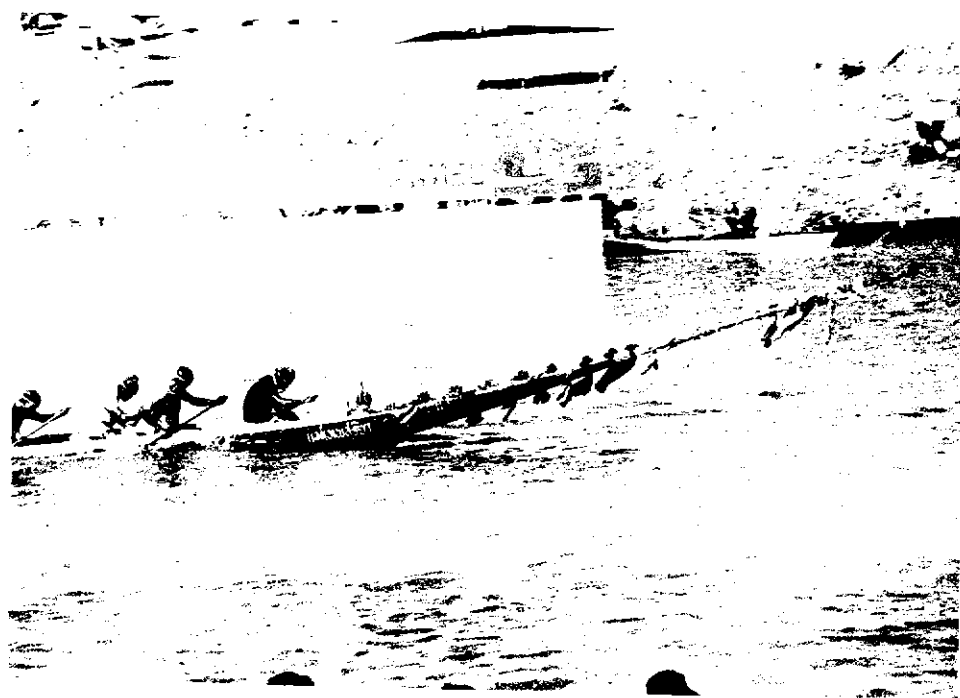
ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้ว ประมาณ 81 ครั้ง ชนะ 50 ครั้ง แพ้ 31 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ นครองถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระบรมฯ พ.ศ. 2530
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ นครองถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระบรมฯ พ.ศ. 2531
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ นครองถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระบรมฯ พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก คุณทองคำ ครูทอง อยู่บ้าน สี่แยกวัดธรรมจักร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 68 เรือเทพสุริยา

เทพสุริยา

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 19 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจาก ป่าเคียนซา อำเภอกะเคียนซา จังหวัดเลย ความยาวของเรือ 12 วา 1 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 40 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายย้อย อยู่บ้านท่าหลวง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เดิมชื่อเรือ เทพสุริยา ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ บ้านท่าหลวง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

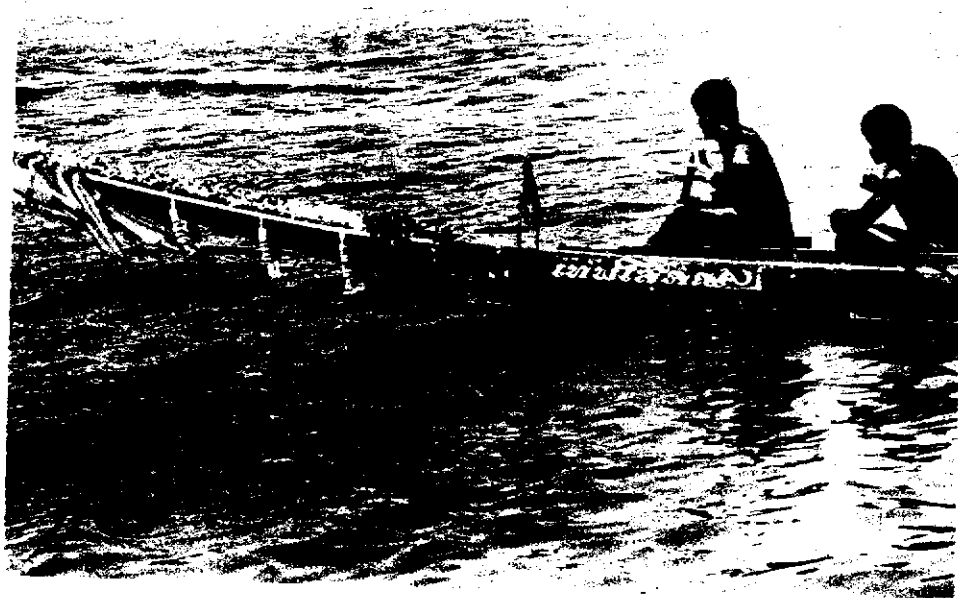
ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้ว ประมาณ 29 ครั้ง ชนะ 19 ครั้ง แพ้ 10 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รับรางวัลที่ 3 สนามอำเภอพิมาย ครองถ้วย รมต.กร ทับรังษี พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก กำนันจวน สอพิมาย อยู่บ้าน 45 หมู่ที่ 8 ต.ในเมือง อ.พิมาย จังหวัดนครราชสีมา โทรศัพท์ 044 - 471683

ภาพประกอบ 69 เรือเทศบาล

เทศบาล

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 24 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจาก หลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 10 วา 1 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 34 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านแหลมทราย อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทศบาล ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดข่วงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 37 ครั้ง ชนะ 25 ครั้ง แพ้ 12 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ครองถ้วย
นายอำเภอท่าม่วง พ.ศ. 2529
- ได้รางวัลที่ 2 สนามศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ครองถ้วย โล่ ท.ท.ท. พ.ศ.
2530
- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร ครองถ้วยคุณบุญเสริม
ถาวรกุล พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องลำนี้นี้จาก นายธงชัย ยงสุนทร อยู่ ต.ประสาธลิกธิ์ อ.ดำเนินสะดวก
จังหวัดราชบุรี โทรศัพท์ 032-241350, 251179

ภาพประกอบ 70 เรือนาคน้ำทอง

นาคน้ำทอง

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจาก ป่านครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 13 วา ความกว้าง 43 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 38 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายเสริม เขตวัน อยู่บ้าน เกาะหงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เดิมชื่อเรือ นาคมน้ำทอง ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดท่าตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 26 ครั้ง ชนะ 16 ครั้ง แพ้ 10 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ. 2531
- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร ครองถ้วยผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ. 2532
- ได้รางวัลที่ 3 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องลำนีจาก เจ้าอาวาส อยู่วัดท่าตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 71 เรือประกายเพชร

ประกายเพชร

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน พ.ศ. 2518 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2518 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากปากำแพงเพชร อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ความยาวของเรือ 12 วา 1 คอก 1 คืบ 9 นิ้ว ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 40 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายเสมอ อยู่บ้านตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เดิมชื่อเรือประกายเพชร ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดวังจิก ต.วังจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 72 ครั้ง ชนะ 40 ครั้ง แพ้ 32 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รับรางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2524 - 2526
- ได้รับรางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระบรมฯ พ.ศ. 2524 - 2526
- ได้รับรางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร ครองถ้วย โล่ ของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2527

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก เจ้าอาวาส อยู่ วัดวังจิก อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดนิจิตร

ภาพประกอบ 72 เรือผ่องนภา

ผ่องนภา

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 19 เดือนเมษายน พ.ศ. 2520 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2520 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจากป่านครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 12 วา 1 คอก ความกว้าง 43 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 37 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ ช่างจากบ้านท่าโก อยู่บ้านท่าโก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เดิมชื่อเรือ ผ่องนภา ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 48 ครั้ง ชนะ 30 ครั้ง แพ้ 18 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รับรางวัลที่ 2 สนามวัดจันทร์ตะวันตก ครอบถ้วย นายอำเภอเมือง พ.ศ. 2521
- ได้รับรางวัลที่ 2 สนามวัดบางมุลนก ครอบถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2532
- ได้รับรางวัลที่ 2 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครอบถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่าจาก คุณปัญญา อยู่ที่ทำงาน ออป. อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 73 เรือพืตสายชล

พืตสายชล

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนไทร ได้มาจากป่าอำเภอนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 12 วา 19 นิ้ว ความกว้าง 42 นิ้ว ประเภทเรือยาวกลาง จำนวนฝีพาย 40 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านแหลมทราย อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือพืตนาวิ เปลี่ยนใหม่ชื่อ พืตสายชล ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดพันปี อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 35 ครั้ง ชนะ 20 ครั้ง แพ้ 15 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดท่าหลวงจังหวัดพิจิตร ครองถ้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ. 2520

- ได้รางวัลที่ 3 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2520

- ได้รางวัลที่ 1 สนามพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องสำเนาจาก โกยี่ แซ่เตียว อยู่บ้าน โรงสีเชิงสะพานวังสัจจะ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ประเภทเรือยาวเล็ก

เจ้าแม่ขันเงิน

เจ้าแม่สายชล

ดาราวรรณ

ดาวลอย

เทพนครชัย

เทพบุตร

เทพประสิทธิ์

เทพประสาททอง

เทพประเสริฐ

เทพนญาครุฑ

เทพพรหมินทร์

นางตะเคียน

ภาพประกอบ 74 เรือเจ้าแม่ขันเงิน

เจ้าแม่ขันเงิน

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2498 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2498 ไม้ที่นำมาขุดคือ ไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่าล้มปทานหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 9 วา 1 คอก 9 นิ้ว ความกว้าง 42 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 30 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านแหลมทราย อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือขันเงิน อยู่วัดขันเงิน เปลี่ยนใหม่ชื่อ เจ้าแม่ขันเงิน ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดนางสาว อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 132 ครั้ง ชนะ 81 ครั้ง แพ้ 41 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร
ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพุทธคณาवास จ.สมุทรสาคร ครองถ้วยผู้ว่าราชการ
จังหวัดสมุทรสาคร พ.ศ. 2528
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดกษัตราธิราช จ.อยุธยา ครองถ้วยผู้ว่าราชการจังหวัด
อยุธยา พ.ศ. 2529
- ได้รางวัลที่ 2 สนามจังหวัดราชบุรี ครองถ้วยผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องสำเนาจาก นายสมชาย สกลเกียรติวงศ์ อยู่บ้านที่ว่าการอำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสาคร โทรศัพท์ 034-411010

ภาพประกอบ 75 เรือเจ้าแม่สายชล

เจ้าแม่สายชล

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2514 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 เดือนกันยายน พ.ศ. 2514 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากปาลานกระปือ อำเภอปาลานกระปือ จังหวัดกำแพงเพชร ความยาวของเรือ 9 วา 9 นิ้ว ความกว้าง 43 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 23 คน เดิมชื่อเรือครเพชร เปลี่ยนใหม่ชื่อ เจ้าแม่สายชล ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดหนองดินแดง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

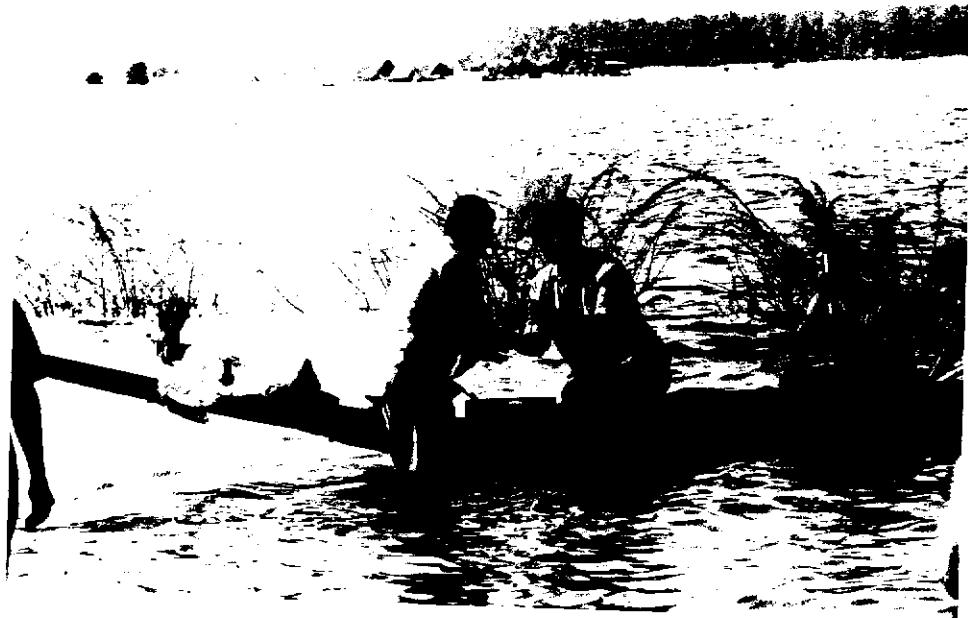
ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 77 ครั้ง ชนะ 40 ครั้ง 37 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร
ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดรังนก ครองถ้วยชันท้าพานรอง พ.ศ. 2511
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดกำแพงดิน ครองถ้วยชันท้าพานรอง พ.ศ. 2512
- ได้รางวัลที่ 2 สนามอำเภอท่าม่วง ครองถ้วยนายอำเภอท่าม่วง พ.ศ. 2529

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้ได้จากเจ้าอาวาส อยู่วัดหนองดินแดง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ภาพประกอบ 76 เรือดาราวรรณ

ดาราวรรณ

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2519 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 เดือนกันยายน พ.ศ. 2519 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่า อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ความยาวเรือ 9 วา 3 คอก ความกว้าง 42 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวน 30 ลำ ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านลำสนธิ อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือศรีนคร ทับทิมสยาม เปลี่ยนใหม่ชื่อ ดาราวรรณ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดประชานาถ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครพนม

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 101 ครั้ง ชนะ 69 ครั้ง แพ้ 32 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดพระศรีมหาธาตุ ครองถ้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัด
พ.ศ. 2528

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดพระศรีมหาธาตุ ครองถ้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัด
พ.ศ. 2529

การติดต่อ

เจ้าอาวาสวัดประชานาถ อยู่วัดประชานาถ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ภาพประกอบ 77 เรือดาวลอย

ดาวลอย

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 13 เดือนเมษายน พ.ศ. 2499 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2499 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจากป่าเขตนครไทย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 9 วา ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 28 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายเสถียร แสงอ่วม อยู่บ้านหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เดิมชื่อเรือ ดาวลอยขวัญแก้ว เปลี่ยนใหม่ชื่อ ดาวลอย ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดบางพยอม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 77 ครั้ง ชนะ 50 ครั้ง แพ้ 27 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดบางพยอม ครองถ้วย ชัยน้ำพานรอง พ.ศ. 2505
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดบางพยอม ครองถ้วย ชัยน้ำพานรอง พ.ศ. 2507

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่าจาก ผู้ใหญ่วัดน้ กสินรอต อยู่บ้าน 50/1 หมู่ 1 ตำบลหัวรอ
อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ภาพประกอบ 78 เรือเทพนครชัย

เทพนครชัย

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 19 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 เดือนกันยายน พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจาก ป่าเขตอำเภอหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 11 วา 3 ศอก ความกว้าง 43 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 30 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อช่างโถม อยู่บ้านห้วยขม้น อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพนครชัย ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดประชานาท อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 37 ครั้ง ชนะ 20 ครั้ง แพ้ 17 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ก็ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2531
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดนิจิตร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก จ่าสุวิน ภูมิลเณียร อยู่บ้าน 1 ม. 1 ต.ขุนแดง อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ภาพประกอบ 79 เรือเทพบุตร

เทพบุตร

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 12 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 เดือนกันยายน พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจาก บ้านมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ความยาวของเรือ 9 วา 3 ศอก ความกว้าง 32 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 24 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายบุญ ยอดเกื้อน อยู่บ้านนา อำเภอสว่างงาม จังหวัดพิจิตร เดิมชื่อเรือเทพบุตร ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่วัดปากแฉวง อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 32 ครั้ง ชนะ 18 ครั้ง แพ้ 14 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 2 สนามวัดราชธานี ครองถ้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ. 2528

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วย โล่ของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2529

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วย โล่ของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก เจ้าอาวาส อยู่ วัดปากแคว อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ภาพประกอบ 80 เรือเทพประสิทธิ์

เทพประสิทธิ์

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2526 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ได้มาจากหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 10 วา 1 คอก ความกว้าง 42 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 30 คน ข้างที่ขุดเรือชื่อ นายสุวรรณ ฤทธิโสม อยู่บ้านหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพประสิทธิ์ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดมะขาม อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 47 ครั้ง ชนะ 29 ครั้ง แพ้ 18 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2527
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวงจังหวัดนิคมิตร์ ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2528
- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดเสาไห้ ครองถ้วยนายอำเภอเสาไห้ พ.ศ. 2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่านี้จาก นายสุริย์ จำปาศรี อยู่บ้าน 32 ม.4 ต.บ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ภาพประกอบ 81 เรือเทพปราสาททอง

เทพปราสาททอง

ประวัติการขุด

- ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2528 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่านครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 9 วา 3 คอก ความกว้าง 42 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 26 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านแหลมทราย อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือ เทพปราสาททอง ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ วัดยาง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 24 ครั้ง ชนะ 19 ครั้ง แพ้ 5 ครั้ง

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก ผู้ใหญ่บุญช่วย น้อยโต อยู่บ้าน หมู่ 3 ต.บ้านคลอง
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพประกอบ 82 เรือเทพประเสริฐ

เทพประเสริฐ

ประวัติการขุด

ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 32 ครั้ง ชนะ 25 ครั้ง แพ้ 7 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามจังหวัดปราจีนบุรี ครองถ้วยผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ. 2530
- ได้รางวัลที่ 1 สนามจังหวัดสิงห์บุรี ครองถ้วยพระราชทาน พ.ศ. 2532
- ได้รางวัลที่ 1 สนามอำเภอฝาย จังหวัดนครราชสีมา ครองถ้วย โล่ของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ภาพประกอบ 83 เรือเทพนาครุท

เทพนาครุท

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 11 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2512 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 เดือนกันยายน พ.ศ. 2512 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียน ความยาวของเรือ 9 วา 2 ศอก ความกว้าง 44 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 24 คน เดิมชื่อเรือ เทพนาครุท ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่บ้านบางกะปิ อำเภอบางกะปิ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 57 ครั้ง ชนะ 40 ครั้ง แพ้ 17 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

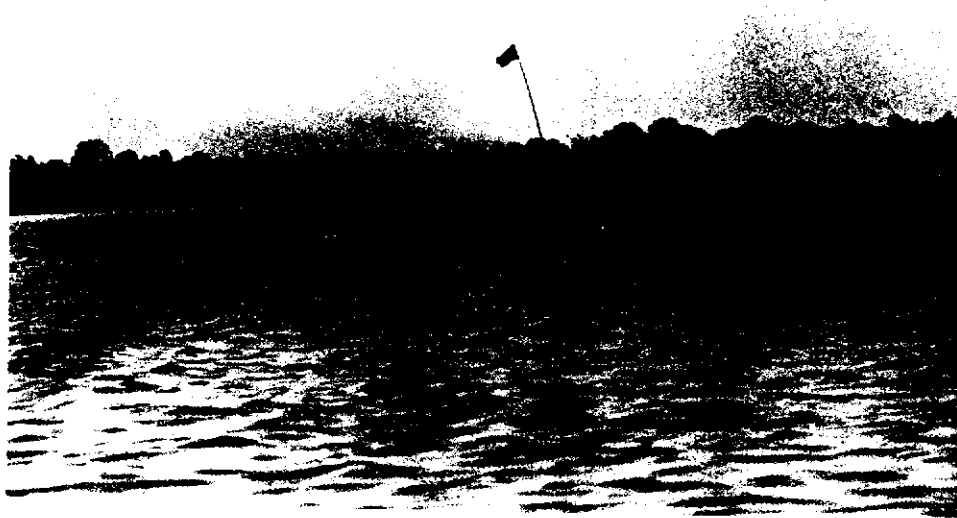
- ได้รับรางวัลที่ 3 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ครองถ้วยนายอำเภอ พ.ศ. 2528

- ได้รับรางวัลที่ 3 สนามวัดกษัตราธิราชวรวิหาร ครองถ้วยนายอำเภอ พ.ศ. 2529

- ได้รับรางวัลที่ 1 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องเล่านี้จาก นายชูศักดิ์ พันธุ์ครุฑ อยู่บ้าน 760 ต.หัวหมาก อำเภอ บางกะปิ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 02-3746734

ภาพประกอบ 84 เรือเทพพรหมมินทร์

เทพพรหมมินทร์

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 12 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2515 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 29 เดือนกันยายน พ.ศ. 2515 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจาก วัดโบสถ์ อำเภอบัวโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ความยาวของเรือ 8 วา 2 คอก 1 คืบ ความกว้าง 42 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 25 คน เดิมชื่อเรือ หมีนไวย์ เปลี่ยนใหม่ชื่อ เทพพรหมมินทร์ ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้วประมาณ 55 ครั้ง ชนะ 30 ครั้ง แพ้ 25 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 3 สนามวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2529

- ได้รางวัลที่ 3 สนามวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ครองถ้วยนายกเทศมนตรี พ.ศ. 2530

การติดต่อ

จะติดต่อเรื่องลำนี้นจาก นายนิทัศน์ ศรีนครุต อยู่บ้าน 122/9 ถ.กนิยเสนา
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทรศัพท์ 055 - 251904

ภาพประกอบ 85 เรือนางตะเคียน

นางตะเคียน

ประวัติการขุด

ขุดเมื่อวันที่ 9 เดือนเมษายน พ.ศ. 2519 ลงน้ำครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2519 ไม้ที่นำมาขุดคือไม้ตะเคียนทอง ได้มาจากป่าล้มปทานหลังสวน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ความยาวของเรือ 9 วา 9 นิ้ว ความกว้าง 43 นิ้ว ประเภทเรือยาวเล็ก จำนวนฝีพาย 29 คน ช่างที่ขุดเรือชื่อ นายวัน มีทิม อยู่บ้านแหลมทราย อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เดิมชื่อเรือนางตะเคียน ปัจจุบันเรือลำนี้อยู่ที่บ้านพล้อแดง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

ประวัติการแข่งขัน

แข่งขันมาแล้ว ประมาณ 99 ครั้ง ชนะ 70 ครั้ง แพ้ 29 ครั้ง เคยได้รับรางวัลอะไร ที่ไหน ดังนี้

- ได้รางวัลที่ 1 สนามวัดด่านประชากร ครองถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2531
- ได้รางวัลที่ 1 สนามอำเภอพิมาย ครองถ้วยของ ท.ท.ท. พ.ศ. 2532

การติดต่อ

จะติดต่อเรือลำนี้จาก ผู้ใหญ่วิสันต์ ทวีศรี อยู่บ้าน 37 หมู่ 1 ตำบลพล้อแดง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร 86110

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายทองศักดิ์ ตันวงศ์

ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 1 ตำบลพนา อำเภอพนา จังหวัดอุบลราชธานี
รหัสไปรษณีย์ 34180

การศึกษา

- พ.ศ. 2523 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย
จากโรงเรียนพนาศึกษา อำเภอพนา จ.อุบลราชธานี
- พ.ศ. 2525 สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (พลศึกษา)
จากวิทยาลัยพลศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ
- พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษาระดับครุศาสตรบัณฑิต (พลศึกษา)
จากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
- พ.ศ. 2535 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (พลศึกษา)
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร

การทำงาน

- พ.ศ. 2525-2527 เป็นข้าราชการครูตำแหน่ง ครู 2
สังกัดโรงเรียนชุมชนบ้านเสารีก อำเภอพนา จ.อุบลราชธานี
- พ.ศ. 2528-ปัจจุบัน เป็นข้าราชการครูตำแหน่ง อาจารย์ 1
สังกัดโรงเรียนชุมชนบ้านเสารีก อ.พนา จ.อุบลราชธานี
รหัสไปรษณีย์ 34180

ประวัติและผลการของการแข่งขันเรือยาวไทย

บทคัดย่อ
ของ
ทงศักดิ์ ตันวงศ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกพลศึกษา

เมษายน 2535

การดำเนินชีวิตของคนไทยมีความผูกพันกับแม่น้ำมาเนิ่นนานแล้ว การปลูกสร้างบ้านเรือนหรือการสร้างชุมชนของคนไทยก็จะเลือกทำเลที่ติดกับแม่น้ำและลำคลองเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้อาศัยน้ำในการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร และเพื่อเป็นน้ำดื่ม น้ำใช้อีกด้วย แม่น้ำจึงเปรียบเสมือนสายโลหิตของคนไทยที่ให้น้ำเพื่อทั้งการบริโภคอุปโภคและการเกษตร นอกจากนั้นแม่น้ำยังเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำเพื่อการคมนาคมและการติดต่อค้าขายอีกด้วย พาหนะที่ใช้สัญจรก็เป็นสิ่งประดิษฐ์โดยคนไทยซึ่งสิ่งนั้นก็คือเรือ ฉะนั้นเรือจึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก เช่น การคมนาคมขนส่ง ขนบธรรมเนียมประเพณี และการใช้เวลาว่างของคนไทย เป็นต้น

ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี มีการตั้งบ้านเรือนตามริมฝั่งแม่น้ำยม พระมหากษัตริย์ของไทยคือพระร่วงทรงใช้เรือเป็นราชพาหนะเพื่อการลอยกระทง หรือ พระราชนิธิจวงเปรียง ณ กลางสระน้ำหรือแม่น้ำ พร้อมกันนั้นก็มิพินิจเฝ้าเทียนเล่นไฟในยามค่ำคืนของวันเพ็ญเดือนสิบสองอีกด้วย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เรือยาวไทยก็เริ่มมีบทบาทในการคมนาคมทางน้ำทั้งยามปกติและยามสงคราม ในเวลาที่บ้านเมืองปราศจากศึกสงคราม พระมหากษัตริย์ก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ทหารฝึกซ้อมกระบวนยุทธเป็นประจำ และในฤดูน้ำหลากเป็นช่วงที่ราษฎรว่างจากการทำนา พระมหากษัตริย์ไทยทรงเรียกระดมพลมาฝึกซ้อมกระบวนเรือรบของกองทัพเรือ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐิน ก็มีกระบวนเรือรบแห่แหนด้วยไพร่พลมีความรื่นเริงในการกุศลร่วมไปด้วย และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แข่งเรือ เล่นเพลงเรือเป็นที่เอิกเกริกและสนุกสนาน จึงนับได้ว่าเรือยาวได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตคนไทยเป็นอย่างมากในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ครั้นในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี เรือยาวได้มีบทบาทเป็นอย่างมากในการป้องกันประเทศด้วยเหตุที่พระเจ้ากรุงธนบุรีหรือพระเจ้าตากสินทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาจากพม่า แล้วพระองค์ทรงสร้างกองทัพเรือให้เข้มแข็งขึ้นโดยทรงให้ต่อเรือรบขึ้นอีกหลายลำเพื่อการสงคราม พระองค์ทรงอนุรักษ์ "นาวาสถาปัตยกรรม" (Naval Architecture) จนกลายเป็นต้นกำเนิดของเรือที่ใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ จนทุกวันนี้

ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีนั้น เรือยาวได้มีบทบาทมากในพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินพยุหยาตราทางชลมารค พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน และพระราชพิธีพระราชทานเพลิงศพ อนึ่งยังใช้เรือเพื่อการแข่งขันอย่างจริงจังอีกด้วย

การแข่งขันเรือยาวไทยได้พัฒนามาจากประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย และสืบทอดต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากองค์กรต่าง ๆ คือ สมาคมเรือยาวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การกีฬาแห่งประเทศไทย รวมทั้งประชาชนในแต่ละท้องถิ่นก็ให้การสนับสนุน โดยจัดให้มีการแข่งขันเรือยาวในแต่ละภาคของประเทศไทยอีกด้วย

ปัจจุบันนี้ได้มีการแข่งขันเรือยาวในทุกภาคของประเทศไทยโดยแบ่งประเภทของเรือที่ใช้แข่งขันเป็นประเภทต่าง ๆ คือ (1) ประเภทเรือยาวเล็ก (2) ประเภทเรือยาวกลาง และ (3) ประเภทเรือยาวใหญ่ โดยมีสนามแข่งขันที่แบ่งออกตามภาคต่าง ๆ ดังนี้

1. ภาคเหนือ ซึ่งรวมจังหวัดต่อไปนี้คือ น่าน พะเยา โยนก พิจิตร นครสวรรค์
2. ภาคกลาง ซึ่งประกอบด้วย ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง สระบุรี พระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร นครปฐม
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย อุบลราชธานี บุรีรัมย์ นครราชสีมาหนองคาย นครพนม
4. ภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย ชุมพร สุราษฎร์ธานี
5. ภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วย ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังจัดให้มีการแข่งขันเรือยาวนานาชาติ โดยเชิญทีมจากประเทศต่าง ๆ เข้าแข่งขัน ส่วนการกีฬาแห่งประเทศไทยยังจัดส่งทีมเรือยาวของชาติไทยเข้าแข่งขันในกีฬาซีเกมส์อีกด้วย

นับได้ว่าการแข่งขันเรือยาวไทยได้พัฒนาถึงขั้นการแข่งขันระดับนานาชาติ อันเป็นการขยายขอบเขตของประเพณีและวัฒนธรรมของไทยสู่วัฒนธรรมสากล การแข่งขันเรือยาวไทยจึงสมควรได้รับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนาเพื่อเป็นสมบัติแห่งการหวงแหนและความภาคภูมิใจของชาวไทยทั้งในปัจจุบันและอนุชนสืบไป

HISTORY AND DEVELOPMENT OF THE THAI LONG BOAT RACING

AN ABSTRACT

BY

TANONGSAK TONVONG

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Physical Education
at Srinakharinwirot University

April 1992

Life process of the Thai people had been in close connection with the rivers since the beginning of the nation. Housing communities of the Thai people took place along the rivers or canals for plantation as well as for water supply in daily life. The water ways were also the means for water travelling in transportation and business. Boats were invented vehicles for such purposes. So, boating was a significant impact upon the Thai culture, custom, and leisure time.

During the Sukhothai period, the community was extended along the Yom River. King Pra Ruang of Sukhothai travelled by boat to celebrate the Loy Krathong Festival or Jong Prieng Festival in the river with candle-lighted decoration in the full moon night November.

During the Ayuthaya period, long boats became major vehicles for water travelling and communication either in peaceful time or war time. When peaceful, the King ordered the Royal Guards and soldiers to train and practice in boat rowing and naval strategies regularly. After farming season and there were some flooded areas, the farmers were free from their regular chores. The Royal Navy was called upon by the King to exercise the naval strategies. The King went by boat to the temple for the Royal Prakraatin Donation. There were boat racing and boat singing as festival and celebration along the Royal Prakraatin Procession. Long boats, then, had become an important part of life in that period.

Long boats took an important role still during the dhonhuri period, especially for defense. King Taksin or Pra Chao Krungthon, after victory over Burmese to free the nation, ordered for many newly built boats for war in the Royal Navy. He preserved the naval architecture and it became the Royal Festival Navy and Barges. They were used for Royal Celebrations and Processions.

During the Rathanakhosin period, long boats and barges become useful for many Royal Functions, such as Royal Water Travel, Royal Prakratin Donation, and Royal Funeral. Organized boat racing came to existence in that period.

Long boat racing was a Thai tradition and culture. It had been transmitted to our generation with support and promotion of the Long Boat Association of Thailand, Tourism Organization of Thailand, Sports Authority of Thailand, and all walks of life. They organized the long boat racing in every region of the country.

The long boats as such might be classified into 4 groups: (1) Small long boats, (2) Medium long boats, and (3) Large long boats. These kinds of long boats were grouped to compete in all regions of the country. They were the North Region of Naan, Pitsanuloke, Pichit, Nakornsawan; the Central Region of Chaiyanat, Singburi, Arngthorng, Saraburi, Ayuthaya, Bangkok, Nakornpathom; the Northeast Region of Ubolrachatani, Buriram, Nakornrachasima, Nongkhai, Nakornpanom; the South Region of Chumporn, Surathani; the East Region of Prachinburi and Chacherngsao.

Long boat racing was upgraded by Tourism Organization of Thailand to an international long boat racing event. It invited international long boat teams to participate in the annual long boat racing. In addition, the Sports Authority of Thailand sent the Thai national long boat team to participate in the SEA Games, as well.

The Thai traditional and cultural long boat racing has developed to an international sport and culture. This valuable event shall and must be preserved for the national pride and heritage. Both present and next generations should have their rights to appreciate it.